

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Haşhaşîler

Konya Selçuklu Sultanları ve Bâtînîler

Tahir Harimî Balcıoğlu

Hazırlayan: **Ali Birbiçer**

Eserin aslı Türkiye Yazma Eserler Kurumu, Millet Yazma Eser Kütüphanesi, AE. Trh. 1243 demirbaş numarasında kayıtlıdır. Eserin basım, yayım ve satışına dair müsaade adı geçen kütüphane müdürlüğünün 17.07.2014 tarih ve 82989197-116 sayılı yazısıyla alınmıştır. Başta kütüphane müdiresi Melek Gençboyacı olmak üzere Millet Yazma Eser Kütüphanesi çalışanlarına teşekkür ederiz.

YAYIN NO: 661

HAŞHAŞİLER - Konya Selçuklu Sultanları ve Bâtınîler
Tahir Harimî Balcıoğlu

© Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 16228

1. Basım, Mart 2015

ISBN: 978 - 605 - 4921 - 61 - 4

Yayın Yönetmeni: *Ahmet Nuri Yüksel*

Kapak: *Kenan Özcan*

Sayfa Düzeni: *Nurel Naycı*

Baskı: *Alemdar Ofset*

Davutpaşa Cad. Besler İş Merkezi No: 29-30 Topkapı / İstanbul

Tel: (0212) 544 23 09

Kapak Baskı: *Azra Matbaacılık*

Cilt: *Çevik Matbaacılık*

BİLGE KÜLTÜR SANAT

Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han No:3 Kat:1 34110 Cağaloğlu / İstanbul

Tel: (0212) 520 72 53 (Pbx) Faks: (0212) 511 47 74

bilge@bilgeyayincilik.com www.bilgeyayincilik.com

HAŞHAŞÎLER
Konya Selçuklu Sultanları ve Bâtınîler

TAHİR HARİMÎ BALCIOĞLU

Yayıma hazırlayan:
Dr. Ali Birbiçer

“...Gençlik yıllarının başlarından, hayatının ilkbaharından beri kafasında insan aldatmak ve mürit avlamak sevdası vardı. Göz boyama ve büyü sanatında eli çabuk ve ustaydı. Başta şehir ile ilişkisi az olan köylülerle, bilgisiz bir fakihten veya sözde bir müftüden duydukları en ufak bir yaldızlı söze aldanan, inançlarında itiraz etmek diye bir şey bulunmayan, onların sözlerine hiçbir şekilde karşı gelmeyen Türk topluluklarını davetle meşgul oldu. Her zaman gözü yaşlı, hâli üzgün ve vücudu zayıftı. Konuşurken kısık bir sesle konuşurdu.”

(İbn Bîbî, *Selçukname*, c. 1, s. 49’dan naklen;
Ortaöğretim Tarih 9. Sınıf Ders Kitabı, s. 185)

Tahir Harimi BALCIOĞLU (1893-94/1952)

Edremit'te doğdu. Mısır'da El-Ezher Üniversitesi'ni bitirdi. Türkiye'ye döndükten sonra Batı Anadolu vaizliği görevinde bulundu. Bir ara İstanbul Fatih'te bulunan Millet Kütüphanesi'nde çalıştı. Hayatının büyük bir bölümünde Edremit'te yaşadı ve orada öldü. Yayımlanmış ve yayımlanmamış birçok eserinin yanında çeşitli dergilerde makaleleri de bulunmaktadır.

Türk inanç tarihiyle ilgili çalışmaları kendisinden sonra gelen araştırmacılar için referans eser niteliği kazanmıştır. Günümüz felsefe araştırmacılarından Doç. Dr. Harun Anay ve Doç. Dr. İsmail Erdoğan'a göre önemli düşünürlerimizden olan Tahir Harimi Balcıoğlu'nun tespit edebildiğimiz eserleri ile makalelerinin yayımlandığı dergiler aşağıdadır:

Yayımlanmış kitapları: *Tarih-i Medeniyette Kütüphaneler, Tarihte Edremit Şehri, Türk Tarihinde Mezhep Cereyanları, Karnak Mabedinde Bir Gece.*

Yayımlanmamış kitapları: *Nakli İlimler Tarihi, Tarihte Türkler Arasında Şiilik Cereyanları, Konya Selçuklu Sultanları ve Bâtınîler, Mezâmîr-i Felsefeden İnsaniyete Veche Veren Büyük Ruhlar.* Bu kitaplarının yanında *Karnak Mabedinde Bir Gece* adlı çalışmasının sonuna eklediği bilgilerden *Güneş Görmeyen Sokak* ve *Bağdat Dilencisi* adlarıyla iki ayrı romanı daha olduğu anlaşılmaktadır. Bunların yayımlanıp yayımlanmadıkları ile ilgili bilgi elde edilememiştir.

Makalelerinin yayımlandığı başlıca dergiler: *Mihrap, Kutlu Bilgi, Sebilürreşad, Karabük.*

Eserin dili ve üslubu

Dil ve harf inkılaplarının yaşandığı süreçte eski Türkçe ile yazılan eserde bazı dil ve anlatım bozuklukları, imla hataları ile günümüzde kullanılmayan kelimeler görülmektedir. Bunlara müdahale etmemeye çalıştık. Yazar zaman zaman dipnot vermiştir. Biz bunları rakamlarla gösterirken çok nadir hâllerde yapmak zorunda kaldığımız açıklamaları (haz.) dipnotu ile vermeyi tercih ettik.

Konya Selçuklu Sultanları ve Bâtınîler

Müellifi Tahir Harimî Balcıoğlu

*Emr-i Hakk olur da ben ölürsem
bu kitabımı Fatih'te Millet Kütüphanesi'ne vakfetmişimdir.
Oraya teslim edilecektir.*

Balcıoğlu

1937-Edremit

Prens İsak Komnenos, Bâtınîler Reisi İkinci Nureddin Mehmed'in Huzurunda

Bir ilkbahar sabahı güneş henüz doğmak üzere iken Bâtınîler reisi İkinci Nureddin Mehmed bin Hasan'ın ikamet-gâhı olan Tâlekân vilayetinin merkezi Alamut-Beldetü'l-İkbâl'e¹ doğru tahminen on sekiz yaşında bir gencin -o sarp ve yalçın kayalar arasında- ilerlediğini görüyoruz.

Kartal yuvasını andıran Alamut'un yamaçlarına güneşin altunî ziyâları vurmuş, civar köylüler yavaş yavaş sürüleriyle, hayvanlarıyla oraya doğru inmeye başlamışlardı. Bulutlara karışmış olan Beldetü'l-İkbâl'in burçları, yüksek kuleleri Tâlekân vadilerinden bakan bir insanı titretici bir heybetle ezmekteydi. Kalenin dört tarafındaki karakollarda her yabancıyı derin birtakım soru ve sorguya çekecek birer zabıt bulunuyordu. Dik ve çapraşık yollardan bu delikanlı, binbir düşüncenin ağırlığı altında ağır ağır yürürken, Bizans imparatoru Andronikos Komnenos sülalesinin uğradığı felaketleri ve İstanbul'da yeni kurulan Latin İmparatorluğu'nu düşünüyor, aynı sülaleden Pont Krallığı'nı kuran Aleksios ile kardeşi David Komnenos'un Kastamonu cihetlerindeki muvaffakiyetlerini ve İzmit'i tehdit altına almasını, Teodor Laskaris'in İzmit'te diğer bir krallık kurmaya uğraştığını ve bütün bu faaliyetler arasında kendisinin de mutlak bir tah-ta sahip olmasını tasavvur ettikçe heyecandan kendini ala-

1 Bâtınîler Alamut'a "Beldetü'l-ikbâl" namını verirlerdi.

miyordu. Çünkü biliyordu ki bu mühim iş için Komnenos hanedanına mensup olmak kâfi değildi. İşin meydana gelebilmesi için Bâtınîler reisine bir yolunu bulup intisap etmek ve onun nüfuzuyla Selçukluların tahtını yılmak lazımdı. Bu genç pek iyi anlamıştı ki en büyük hükümdarlar ve en kudretli kumandanlar onların zehirli hançerlerinden korkuyorlar, onların isimlerini duymaktan bile çekiniyorlardı.

Sultan Melikşah-ı Selçukî, Alamut şeyhi Hasan bin Sabbah'ın üzerine yürümekten korkmamış mıydı? Vezir Nizamülmülk'ü o boğazlatmamış mıydı? Rey'in en büyük âlimi Fahreddin Râzî birdenbire odasının ortasında bir Bâtınî fedaisi görmemiş miydi? Selahaddin Eyyûbî Suriye Bâtınîler reisi Râşideddin Sinan'ın nöbetçilerle çevrilmiş olan çadırında uyandığı zaman taze İsmailî çöreği üzerinde fedailer tarafından henüz saplanmış ucu zehirli hançerini görür görmez korkusundan tiril tiril titrememiş miydi? Nihayet Sur hükümdarı Kral Romiyon'u öldürtmek için ondan yardım dilememiş miydi? Bütün Huzistan, Taberistan, Kuhistan mıntıkları hep onların elinde ve en metin kaleler onların idarelerinde değil miydi?

İşte Komnenos hanedanına mensup olan bu genç, Konya Selçuklularının yerine Bizans İmparatorluğu kurmak için girişeceği büyük mücadelede bütün ümitlerini hep Alamut Bâtınîler reisine bağlıyordu.

Bir defa onun tarafından kabul edilmesi lazımdı. Bilahare de maksadına ulaşmak için yapabileceği şeyleri düşünecekti. Bütün bu zihninde dönüp dolaşan ve Komnenos hanedanının yeniden Şarkî Roma İmparatorluğu tahtına sahip olup olamayacağına ait fikirleri şöyle bir tarafa bırakıp evvelen İkinci Nureddin Muhammed'in itimadını kazanmak ve Bâtınîliğe ait prensipleri kabul edip kendisine verilen vazifelerde ehliyet göstermek ondan sonra da esas fikirlerine dair açıkça yardımlarını dilemek lazımdı. İkinci derecede, Bâtınî prensipleriyle yeni bir hükûmet kurmak

veyahut bir taht elde etmek fikirleri arasında bir aykırılık olup olmamaklığını da düşünmek icap ediyordu.

İsak Komnenos namını alan bu genç prens, işte böyle birçok düşünceler ile Alarnut Kalesi'ne doğru ilerliyordu. Bu esnada karakollardan kendisine durması için emir verildi. İlerleyen bir nefer, gencin kolundan yapıştı. Kendisiyle birlikte yürümesini söyledi. Tâlekân vadisine bakan kulenin büyük kapısından içeriye daldı. Ve genci oradaki iki nefere teslim etti. Yarım saat sonra Alarnut birinci kol muhafızının huzuruna getirilmiş Prens İsak Komnenos'un içini derin bir korku aldı. Çünkü iki yanında dikilen adamların gözlerinde kan ve vahşet yıldırımları çakıyordu. Bizans saraylarında en ince ve nazik saygılarla yerlere kadar eğilen bendeleri arasında geçirdiği saadetli günlerle bu defa bulunduğu yeri bir arada düşündü. Kalbini birdenbire kavurucu bir alev yaladı. Fakat kendisini topladı. Mümkün olduğu kadar metanetli davranmaya uğraştı. Çünkü hakkında fena bir fikir vermekten ve harekâtıyla bu şüpheyi uyandırmaktan ürktü.

Muhafız; "Siz kimsiniz ve ne maksatla buraya geliyordunuz?"

Prens İsak Komnenos çok çetrefil bir Farsça ile cevap vermeye uğraşarak;

"Beni Seyduna'nın huzuruna götürünüz! Ona bir köle, hayatını vermiş bir insan geldiğini söyleyiniz!"

"Seyduna'nın huzuruna girmek hakkı çok müstesna insanlara verilmiş bir şereftir. Siz kendinizi ne kadar yüksek tanıyorsunuz! Zavallı delikanlı; genç olduğunuza bakarak bunu bir kabahat saymayacağım. Ancak bana kim olduğunuzu ve ne maksatla buraya geldiğinizi söylemek mecburiyetindesinizdir. Olmadığı takdirde Bâtınîlerin nizamlarının af bilmediğini size anlatabilirim."

Muhafız bu sözleri o kadar ciddiyetle söylemişti ki Prens ruhunda bir sarsıntı hissetti. İçi ürperdi. Çünkü muhafızın gözleri öyle bir rahmetsizliğe işaret ediyordu ki o dakikada

Prens, bütün maksat ve fikirlerini hemen anlatmaya başlayacaktı. Kendinde duyduğu bu zafiyetten içerledi. Maneviyatını tarttı ve daha ağır davranmaya çalışarak;

“Beni her ne pahasına olursa olsun Seyduna’nın huzuruna çıkarınız! Yoksa istediğinizi yapabilirsiniz. Ben ta Bizans saraylarından buraya kadar onun mukaddes ayaklarını öpmek ve ona kul olmak için geliyorum.”

“Aldanmıyorsam, siz Bizans asillerinden olmalısınız, isminizi öğrenebilir miyim?”

“İsak Komnenos.”

“Pekâlâ! Hakkınızda ne yapabileceğimizi soralım. Siz bizim şimdilik misafirimizsinizdir. Buyurunuz.”

Dışarıda bekleyen iki nefer Prens’i aldılar. Karanlığımı bir odaya koydular. Ve bir ihtiyacı olup olmadığını da sormayı unutmadılar.

“Hiçbir ihtiyacım yoktur.”

İsak Komnenos bu dar ve sıkıntılı yerde ileride malik olacağı tahtın rengârenktülleriyle hayalini biraz oyaladıktan sonra birdenbire gençlik ve çocukluktan başka bir mana ifade etmeyen bu fikirleri zihninden attı. Çünkü işin çok ciddi ve endişeli olan birinci basamağına ayağını koyduğunu hatırladı. Acaba Alamut şeyhinden kabul görecekti mi? Yoksa fena bir neticeye mi uğrayacak yahut hiçbir suretle iltifat görmeden kovulacaktı mıdır? Bunları düşünmeye başladı. Yine bu fikirlerinin arzu edildiği şekilde hep halledildiğini fark etti. Fakat ilk mülakatta İkinci Nureddin Muhammed’in huzurunda ne yapacaktı. Hemen maksat ve emellerini hiç tereddütsüz anlatmak lazım mıdır? Yoksa Bâtûnîlik hakkında edindiği bazı perişan bilgilerine göre ilk tecrübe devirlerini O da geçirmek mecburiyetinde midir? Hakkında bir hususiyet gösterilecek midir? Bu darmadağın efkârın eziyetleri içinde gözlerine ağır bir uyku çöktü ve dalmıştı. Birdenbire kapı açıldı. İçeriye iki nefer girdi. Vakit gece yarısını geçmişti. Prens derhâl kalktı ve ürktü. Kalbini helecan kapladı. Kor-

kudan göğsü öyle çarpıyordu ki kendini tutamadı duvara yaslandı. Arkadan bir fener ışığı parladı. Yavaş yavaş aklı başına geldi. Ziyânın aydınlatdığı hafif bir parıltıdan dev gibi iki vahşinin kolları arasında nereye gittiğini fark edemeyerek birtakım dolambaçlı yollardan ilerlediklerini anladı. Nefesi kesilmişti. Âdeta boğulacak dereceye geldi. Kayın ağacı gibi sert dört kolun arasında götürülüyordu. Mumun ziyâsı da yarı karanlık bir vaziyette arkadan kendilerini takip ediyordu. Prens âdeta korkmuştu. Hiçbir şey sormuyor ve bir kelime de söyleyemiyordu. Dik ve yılankavi bir yamaçtan çıktıklarını hissetti. Biraz daha gittikten sonra büyük bir kapıdan içeriye girdiklerinin farkında oldu. Fenerin aydınlığı çok zayıftı. Hatta uzaktan uzağa kendilerini gören bu ziyâ âdeta sezilemeyecek dereceye gelmişti. Gittikçe derin bir karanlık her tarafı kapladı, Prens bir odanın toprak zeminine terk edildiğini temasıyla hissetti. İki adam dışarıya çıkmışlardı.

Zavallı genç bu dehşetli akıbetten nedametler duymaya, pişmanlıklar geçirmeye başladı. Nevmid oldu. Gözleri yaşardı. Bir müddet kendisine gelemedi. Bulunduğu yeri karanlığın koyuluğundan seçemiyordu. Ağır ve küflü bir rutubet kokusu boğazını gıcıkladı. Kendisinin tam bir zindanda bulunduğuna yakinen hükmetti. Artık burada mukadderata bağlanmaktan başka çare kalmamıştı. Ne kadar vakit geçti bilmiyordu. Boğazında derin bir hararet ve susuzluk hissetti. Karnı da adamakıllı acıktı. Fakat nereye ve kime bu ihtiyacını söyleyecekti. Hiçbir yerden kendisine imdat eli uzanacağını aklına bile uğratmıyordu. Bu ızdırabın karşısında tahammül mü veyahut bir çare mi aramak lazımdı? Zihnine her ne geldiyse hepsi de faydasız ve neticesizdi. Bir müddet aklını tamamıyla topladı. O öğrenmemiş miydi ki Bâtînîler bir adamı evvela tecrübelere korlar, ona çeşit çeşit acılar tattırırlar. Hayatta büyük işler peşinde koşanlar için ruhen çok metin olmanın esaslı şartlardan olduğunu ona ilave etmemişler miydi? Binaenaleyh koca Sel-

çuklu İmparatorluğu'na hasım olan ve bunun için de yeni mücadele yollarına çıkan bir adamın daha ilk adımda uğradığı müşkülattan bu kadar bezginlik getirmesinin bütün ilerideki muvaffakiyetlerini hiçe düşüreceğini de mülahazadan kendini alamadı. Artık Bâtınîler reisinin mutlak kendisini bir tecrübeye vurduğuna hükmetti. İşte şu düşünceler arasında zihnen bocalarken kapının açıldığını, taze bir kızın elinde kâfurî bir mum ile içeriye girdiğini gördü. Hiç ummadığı bu hadiseden hayrette kaldı. Kız şamdanı elinden bıraktı. İsak Komnenos'a karşı;

“Aziz Prens! Size şu felaketli zamanınızda erişebildiğimden dolayı kendimi bahtiyar sayabilirim. Aklınıza başınıza toplayın. Korkmayın, pek yakın zamanda içinde bulunduğunuz sıkıntı sizi terk etmiş bulunacaktır. Biraz cesaret, biraz tahammül!”

“Yanılmıyorsam siz herhâlde ilâhî bir imdat yahut göklerden gelen bir ruhsunuz. Siz Meryem'in eşi misiniz? Böyle bir zindanda sakın sizde mi benim felaket arkadaşısınız? Siz de mi Alamut şeyhinin esirelerindensiniz? Sizi de mi aynı felaket bağının ipleriyle bağladı? Gözlerime inanamıyorum. Muhakkak gördüğüm ya bir rüya ya nuranî bir hayalin gölgeleri içindeyim.”

“Asaletmeabım kendinize geliniz! Şimdi size uzun hakikatlerden bahsedebilmeme imkân yoktur. Yalnız korkmanız için verdiğim haberden memnun olmanız kâfidir. Söylediğiniz sözler şu ızdıraplı dakikaların neticesidir. Dediklerinizden ancak bir tanesi doğrudur. Ben de Alamut şeyhinin, Bâtınîler reisinin esireleri arasındayım. Hem de Bizanslı bir esire. Konya Selçuklu Sultanı İkinci İzzeddin Kılıçarslan ile Bizans ordularının vuruştığı zaman anasının kucağında henüz masum bir kızcağız olarak Suriye pazarlarında satılmış bir esire.”

“Demek ki aynı vatanın iki bedbaht evladı. Şu karanlık zindanın bir köşesinde hür bir hava teneffüs etmek hakkı-

nı kaybetmişler. İki zavallı. Peki ne olacağım. Bana daha ne yapacaklar. Beni İkinci Nureddin Muhammed'in huzuruna çıkaracaklar mı? Çok rica ederim bana yardım ediniz!"

"Müteessir olmayınız. Bütün dedikleriniz olacaktır. Biraz sabır, biraz metanet."

"Birdenbire hayretle sormayı unutmuştum. Siz beni nereden öğrendiniz. Bana hitabınızda unvan-ı asaletimi size kim söyledi."

"Bâtînîler dünyanın en kuvvetli insanlarıdır. Âlemde onlar bir şey bilmek istesinler de onu öğrenmesinler(!) İşte buna imkân yoktur. Cihanın dört köşesinden bütün Garp ve Şark âleminden Alamut şeyhi dakika-be-dakika malumat almaktadır. Siz Bizans saraylarını terk edip de Anadolu'ya geçtiğiniz zaman ve bütün Bizans prenslerinin akıbetlerinden buraya en esaslı haberler gelmiştir. Binaenaleyh hüviyetiniz tamamıyla Sahib-i âzam² hazretlerine malumdur. Ve ne maksatla buraya geldiğinizi de muhakkak biliyordur. Şimdi bana müsaade ediniz! Sizi terk etmek mecburiyetindeyim. Çünkü yarım saatim kalmıştır. İleride size yardım edeceğimi ümit ediyorum. Müsterih olunuz, metin olunuz!"

Kız koyduğu yerden şamdanı aldı. Prens'e veda ederek çekildi gitti. Kapı yavaş ve sessizce açıldı. Bir karaltı aralıktan kızla birlikte gözden kayboldu. Mumun ziyâsından İsak Komnenos bulunduğu yerin uzun bir dehliz olduğunu gördü. Duvarlardan sular sızacak derecede rutubetli bir bodrum içinde olduğunu anladı. Bir müddet karanlıkta gözlerini alıştırıramadı. Çünkü ziyâ bozmuştu. Şöyle bir köşeye oturdu, düşünmeye başladı. Bu kız ne vasıta ile kendinin oraya getirildiğini öğrenmişti. Demek ki Alamut şeyhinin esirleri arasında bulunan bu kızın mevkii çok mühim. Gece karanlığında zindana kadar gelebilmek için muhakkak Nureddin Muhammed'in yakınından olmak lazımdı. Sonra kızdan bazı şeyler duymuştu. Mademki kendisinin hüviye-

ti Alamut şeyhinin malumudur. Ne için onu hapsediyordu. Dünyada bu kadar istihbarat vasıtalarına malik olan bir insandan bir şey saklamak manasızlık değil midir? O hâlde bütün tasavvurlarına Nureddin vâkıf demekti. Artık geriye gizlenecek ne kalmıştı. Olduğu gibi bütün hakikati anlatmak Sahibiâzam'ın açıkça yardımını dilemek lazım. İşin en doğrusu da bu.

Bir müddet bütün bu mülahazaları birer birer zihninden geçirdikten sonra kendi hüviyeti hakkında elde edilen malumattan diğer tasavvurlarının da ona inşa edilmiş olduğu manasını da çıkarmak hiç de doğru değildir. Çünkü o Bizans prenslerinin tanınmış bir şahsiyetidir. İran'a doğru giderken Anadolu'yu geçmişti. Oralarda birçok kervansaraylarda kalmış, yolculukta ihtimal, hüviyeti hakkında tahattur edemediği bazı yerlerde ağzından belki bir söz kaçırmıştı. Bâtınîler gibi ümit edilmeyen yerlerde bile mevcudiyetlerini dolaştıran bu gizli adamlara tesadüf etmek ihtimallerini gözünün önüne getirdi. Bütün zihnini yokladı. Üç ay evvel misafir olduğu Zave şehrinde Şeyh Kutbeddin Haydar Zaviyesi'nde kendisini çok alakadar eden garip kıyafetli Rumca ve Latince bilen ve gözlerinde pek derin esrar okunan Kamuk isimli bir Deylemliyete tesadüf ettiğini hatırladı. Bu adam onu günlerce meşgul etmişti. Çünkü her hâlinde bir başkalık vardı. Zaten Kutbeddin Haydar Zaviyesi o devirlerde salgın bir şöhretle anılıyordu. Herkes bir ümit peşinde orayı ziyaret ediyordu. Hintli, İranlı, Turanlı Şark akvarının her çeşit renklerinden insanlarla orası dolup boşalıyordu. Kamuk konuştuğu zaman fikirlerinde tam bir ihtilalci ruhunun harice taşmış köpükleri görünüyordu. Zave zaviyesinde miskin ve kudretsiz derbederlere, oraya hımmet almak için gelen zaitlere hiç de benzemeyen bu adamın gözlerinde o kadar keskin bir şeytanet saklıydı ki icabında bir yılan zehriyle hasmını yere sermeye hazır ve hem de tehlikeli bir timsah hissini veriyordu. İsak Komnenos buna çok dikkat etmişti.

Günlerinin bir kısmını Kamuk'la birlikte bir kenara çekilip uzun uzadıya konuşmakla geçirirler, hayattan, insandan ve insanlığın ne olduğundan bahsederlerdi. Kamuk, bütün bu mevzularda, değil insanı bütün insaniyeti çiğnemeye hazırlanmış bir canavar tavrıyla hızını alamaz, bütün insanların nankör ve alçak olduklarını iddia eder, kabil olsa ikinci bir tufanla arzın yüzünü kirleten bütün insanları boğacağını söylerdi. Bazen de cemiyetten ve devletten bahis açarlardı. Kamuk bunların da şiddetle aleyhinde bulunur, yaşadıkları hayatın en elemli cephelerine ait bütün tasavvurlardan ya cemiyeti ya devleti mesul ederdi. Dünyaya bir adamın kâfi olduğunu söylerdi. Onun da Alamut şeyhi, Bâtınîler reisi ve bütün İsmailîlerin imamı Seyduna Sahibiâzam Nureddin Muhammed-i Sanî olduğunu son bir konuşmakta anlattığını şimdi pek iyi hatırladı. Kendi hüviyeti hakkında da bu adama bazı şeyler söylediğini düşündü. Ondan aldığı fikirlerle değil miydi ki Alamut şeyhini ziyaret ediyordu.

Şimdi tamamıyla anlamıştı ki Kamuk, Sahibiâzam'ın adamlarından birisiydi. Onun hakkında elde edilen bilgi ancak onun vasıtasıyla Alamut'a uçurulmuştu. Buna katiyetle hükmetti. Fakat bu Bizanslı esirenin gösterdiği büyük cesareti bir türlü halledemiyordu. Acaba bu ne suretle kendi hakkında bu kadar esaslı malumat edinmişti. Bütün Bâtınîlerin hiçbir esrarı ifşa etmek salahiyetini haiz olmadıklarını hatta bir derece aşağı rütbede olanlara bile bunun sezdirilmesinin mutlak ölümle neticelendiğini Kamuk ona izah etmemiş miydi? Aynı zamanda bu güzel Bizanslı kızın, içine bir hararet bıraktığını da hissetti. Acaba Kamuk ile bunun arasında gizli bir macera mı var? Her ikisinin lisanını bilen Deylemlî bütün ahd ü peymanın hudutlarını aşarak kızı bu hadiseden haberdar mı etti? Onu da düşündü. Fakat buna imkân yoktu. Hiçbir Bâtınî ahdini bozamazdı. Bu ihtimali fıkrından attı. Prens bu düşüncelerin içinde yüzerken zindanın kapıları açıldı. İçeriye üç şahıs girdi. Kendisine

Alamut şeyhi ve Bâtınîler reisi ve bilumum İsmailîlerin imanın huzuruna gireceğini, kılığını ve kıyafetini düzeltmesini söylediler. Bu haberin karşısında derin bir haz duydu. Ve geniş bir nefes aldı. Nedense sebebini bilmediği bir his içine daima korku ve endişe saçıyor, kalbine titretici bir ürküntü çöktürüyordu. Çünkü Asya'nın bu kanlı hükümdarı hakkında bildiği ve geçtiği yerlerde dinlediği vakalar o kadar müthişti ki İngiltere krallarının bile onların zehirli hançerleri karşısında eğildiklerini duymuştu. Pamir Yaylası'ndan ta Sind Nehri kenarlarına kadar, Suriye'den Merkezî Avrupa hudutlarına varıncaya Bâtınî fedailerinin görüldüğünü işitmiş, Anglo-Sakson ve Cermen akvamı arasında Bâtınî daîlerinin faaliyette bulunduklarını öğrenmişti. Vaktiyle Bizans saraylarında bunlardan bazılarına tesadüf edildiğini de pek iyi hatırlıyordu. Binaenaleyh bu kadar geniş âlemin gizli hâkimiyetini elinde tutan, her kulakta ismi şemsin yalını gibi parlayan Bâtınî reisiyle şimdi karşı karşıya gelecekti.

Bu üç şahsın biri önde elinde fener diğer ikisi arkada karışık birtakım yollardan ilerliyorlardı. Beldetü'l-İkbâl'in yalçın kayalarla çevrilmiş dik yamaçlarından bazen aşağı bazen daha sert bir sırtı tırmanarak yürüyorlardı. Şehir derin bir sükût içinde, sokakta kısıp kısıp köpek havlamaları işitiliyordu. Caddelerin dolambaçlarında gözüne heyula gibi iri gölgeler, karanlık içinde İran sanatkârları tarafından işlenmiş gümüş savatlı hançer başlıklarının parıltıları ışıyordu. İsak Komnenos'un içindeki heyecan âdeta göğsünü yaracak, kalbini parçalayacaktı. Dizlerinde kesiklik hissediyordu. Ayaklarını müşkülata sürüklüyordu. Alamut'un, en sert ve metanetli insanları bile titretecek derecede korkunç bir muhit olduğunu tamamıyla anlamıştı. Acaba burada oturanlar birer katil, birer canavar sürüsünden mi ayrılmışlardı. Şu adamlarda insaniyetin ruhunda hürmet ettiği yüksek duygulara, ince hislere açık bir kalp yok mudur? Her taşın altında bir ölü cesedi, her avuç toprakta ezilmiş birkaç insan beyni mi vardı?

Karşıda Alamut şeyhinin ikametgâhı olduğu anlaşılan büyük bir konak seçiliyordu. Etrafı surlarla çevrilmiş birçok noktalara nöbetçiler dikilmişti. Bu adamların simalarından her birinin başka bir diyara, başka bir millete mensup oldukları anlaşılıyordu. İri vücutları ve kalın bilekleriyle meşhur olan Ferganahılar, siyah gözlü ibrişim kirpikli Lübnanlılar, uzun sakallı ve kıllı yüzlü Asurîler, kuru çehreli parlak nazarlı Araplar, bakışlarında daima şarkın hayali sezilen şakrak ruhlu İranlılar, dalgın ve mütefekkir simalı Hintliler, duruşlarında ve yürüyüşlerinde ağır ve yılmaz yürekli Turanîler, ince belli ve güzel yüzlü Rumlar, daha nereli oldukları pek iyi bilinemeyen birçok insanlar hep burada görünüyordular. Fakat bütün bu millî farklara rağmen simalarda müphem ve anlaşılmaz siyah bir bulut, sisli bir renk dolaşıyordu. Nazarlarda her an bir şüphe, derin bir tehlike yaşıyordu. Şafak sökmüş, tan yeri ağarmıştı. Korkak bir bakışla etrafını süzen Prens, Alamut şeyhinin kapısı önüne getirilmişti. Diğer iki şahıs içeriye girdiler. Bir müddet sonra bunların birisi geri döndü. Kapıdaki nöbetçiler sanki birer zebani kadar menfur ve haşin gözleriyle Prens'i süzüyorlardı. Bir kelime bile konuşmadan gelen adamla birlikte bahçe kapısından içeriye girdiler. Fevkalade bezenmiş, yasemin, gül ağaçlarıyla süslenmiş bir bahçenin midye kabuklu ince yollarından geçtiler. Güneşin altunî ziyâları çiçeklerin üzerine yağmaya başlamıştı. İlkbaharın çok şairane bir mevsimi olan mayıs günlerinin bu ferahlı sabahını Alamut'ta seyreden Prens, vaktiyle Bosfor sahillerinde Bizans güzelleri arasında yaşadığı dakikaları hatırladı. Fakat o ruh pek munisti. Aşk ve sevda rüzgârlarıyla denizin derinliklerinden binbir esrarın bütün şarkılarını dinlediğini düşündü. Hâlbuki buranın baharı solgun, gülleri hep vahşi, yaseminleri korkudan kireç kesilmiş bembeyaz bir insan yüzüne benziyordu. Gençliğin şuh ve oynak ruhundan gelen bu hislerini bir anda boğmak, tehlikeli ve mühim işlerin başlangıcında olduğunu gözünden uzaklaştırmayan İsak Komnenos, Bizans'ın sefih

muhitinin yarattığı tesirlerden kendini kurtaramıyordu. Nureddin Muhammed-i Sanî'nin kapısı eşiğine geldiği hâlde hâlâ Bizans saraylarının aşk ve sevdâ âlemlerini tahayyül etmekten vazgeçemiyordu. Kendi kendine mırıldandı. Nefse hâkim olmanın ne kadar zor bir iş olduğunu takdir etti. İran sanatkârlarının mermerler üzerine işledikleri birçok zarif oymalarla süslenmiş somakiler arasında beyaz bir merdivenden yukarıya doğru çıkmaya başladılar. Burası Alamut şeyhi, Bâtınîler reisi Nureddin Muhammed-i Sanî'nin ikametgâhı idi. Vaktiyle Hasan Sabbah'ın kurduğu bu muazzam tahtın ayaklarında nice nice milletlerin büyükleri kurban edilmiş, insaniyetin gururlandığı yükseklikler güneşe maruz bir kartopu gibi erimişti. Dikenli bir el, Prens'in ruhunu kavradı. O uzlet ve sükûnet içinde birer gölge gibi sessiz birçok insan sağa sola gidiyorlardı.

Ağır ve pahalı Suriye kumaşlarıyla süslenmiş, Şark'ın en müstesna güzelleri, ince belli kızlar salonlardan geçiyorlardı. Hint'in keskin kokulu buhurları ortalıkta âdetâ bir sis tabakası vücûda getirmiş burunları yakıyordu. Yüksek mermer merdivenlerin nihayet bulduğu yerde geniş bir dîvânhane görüldü. Granit sütunlarla en yüksek Hint ve İran mimarlarının sanat dehalarıyla işlenmiş olan bu dîvânhane Şark saraylarında emsaline hiç de tesadüf edilmeyecek derecede süslenmişti. Bizans'ın israfatı içinde Niufilus'un Bağdat saraylarını takliden yaptırdığı ne kadar muhteşem binalar vardı ki hiçbirisi de buna benzemiyordu. Magnaura Sarayı bir gölge, Emanuil Komnenos'un sarayı ise Alamut şeyhinin konağı yanında adı birer ebniyeden öteye geçmezdi. Bizans imparatorunun dokuzuncu asırdan sonra düştükleri israflar ve ihtişamlar neticesi Marmara sahilleri birçok saraylarla bezenmişti. Hatta İsakiyos Angilos gibi imparatorların, içinde yirmi bin hizmetçinin yerlere kadar eğilerek selamlandığı o azametli sarayların bile bu kadar insan ruhunu titrettiği görülmemiştir. Bütün salonlara

Keşmir halıları yayılmış, duvarlar rengârenk çiniler içinde ve Acem minyatürleriyle işlenmiş geniş pencerelere Merv Şâhcân şehri mamulatından ipekli tül perdeler asılmıştı.

Büyük salonun sağ tarafında el-Hâkim Biemrillah, solunda el-Mustansır Billah'ın karşısında da Hasan Sabbah'ın bal mumundan yapılmış muazzam heykelleri dikiliyordu. Prens gördüğü bu dehşetten o kadar ürktü ki az kaldı yere düşüp bayılacaktı. Hasan Sabbah'ın heykeli onu yerinden sarstı. Zehirli Bâtınî hançerlerinin uçlarına benzeyen kaşlarının nihayeti ile gözlerinde parlayan zekâ ateşini hayretle seyretti. Henüz layıkıyla tercüme-i hâlini öğrenemediği bu adamın bütün Bâtınîlerin nazarındaki ehemmiyetini duymuştu. Onun nasıl bir ruhta yaratılmış insan olduğunu tasavvuruna bile sığdıramadı. Öyle hükmetti ki bütün beşeriyet bir tarafta, Hasan Sabbah bir taraftadır. Nasılsa serseri bir küre meşûm bir tesadüf eseri olarak küremizin üzerine düşmüş, fakat yeni kabuk bağlamaya başlayan bu cismin birdenbire sukutundan kabuğu paramparça olmuş ve güneşe karşı olan bütün dağları, taşları, nehirleri, ırmakları, vadileri bu ateşin yayılmış alevlerinden hep müteessir olmuşlar, ortalıkta bir hayat yoksulu bile kalmamış, her şey erimiş; işte Hasan Sabbah'ın heykeli de ona akılları durduran hilkatın müstesna bir yaratılışı ve bir harikası duygusu verdi. Fatımî halifelerinden Hâkim Biemrillah ve Mustansır Billah heykelleri ise daha başka başka hislere yol açtı. Çünkü her ikisi de derin ve manalı birer sima gösteriyorlardı. Bilhassa Mustansır'ın daha ciddi, fikir ve muhakemesi keskin ve hâkim bir bakışla düşüncelerini söyleyen asil bir tipi vardı.

Prens, yakinen anladı ki başka bir âleme, görmediği ve bilmediği bir hayata doğru yürüyordu. Burada her manzara bir hadiseye işaret, her görünen şey derin bir mananın temsali hissini veriyordu.

Uzun bir koridordan geçtiler. Sağ taraftaki odalardan birisinin kapısı açıldı. Hapiste kendisinin yanına gelen Bi-

zanslı esirenin, elinde meşin kaplı büyük bir kitap olduğu hâlde tam salonun karşısında iki ayak mermer merdivenle çıkılır, yeşil bir perde ile örtülü büyük bir kapıya doğru gittiği görülüyordu. İsak Komnenos'un önünde yürüyen şahıs, yavaş sesle,

"Aynüşşems bir dakika durunuz!" dedi.

Kız birdenbire başını çevirdi ve baktı. Bulunduğu yerde irkildi. Prens, bu muhteşem salonda kızı yakından gördü. Çünkü zindanda bir mum parçasının isli ışığı arasında seçemediği simasını bu defa baştan aşağıya kadar tetkike şu birkaç dakika ona kâfi geldi. İki çift göz birbirleriyle çarpışınca aşkın bütün kıvılcımlarının ruhlarda bir yangın çıkaracağı pek şüphesizdi. Kız Prens'in harekâtındaki hayret ve şaşkınlığı sezmişti. Bir dakika sonra Nureddin Muhammed-i Sanî'nin huzurunda bunun bütün bir aptallığa dönmesinden korktu. Derin ve imalı bir bakışla Prens'e metanetli görünmesini ihsas etmek istedi. Sordu:

"Bir şey mi söylemek istiyorsun?"

Hüsrev cevap verdi:

"Sahibiâzam hazretlerinin huzuruna girmesine müsaade edilen o Bizanslıyı görüyorsunuz! Arz ediniz ki emirlerini bekliyorum."

Aynüşşems; "Vakit gelmemiştir. Daha on dakika beklesin! Ancak huzura girince yapılacak merasimi kendilerine öğretiniz."

Hüsrev namında olan bu şahıs bizzat Nureddin Muhammed-i Sanî'nin mabeyinlerinden ve Bâtınîlik rütbesinde en ileride olanlardan idi³.

- 3 Bilumum Bâtınîler haricen daveti yedi dereceye bölmektedirler. Zerk, tenis, tedlis, tesis, zapt, hal', selh. Bu yedi derece Bâtınîlerin daî-i âzamları tarafından tetkik edilir. Asıl Bâtınî sâlikleri de altı mertebededirler. İnam, Hüccet, Zû-massa, Ebvâb, Daî-i Mezun, Mükellep, Mümin'dir. İnam Allah'tan, Hüccet İmamdan, Zû-Massa Hüccetten ilmi emerlermiş. Ebvâb, davete memur olanlar yani misyonerler. En büyüğü Daî-i âzam, Daî-i mezun, İkrâr alıcı, Mükellep rehberlik yapan, Mümin müntesip olan.

Hüsrev Prens'e çok dikkatle kendisini dinlemesini söyledi ve dedi ki:

“Şu dakikada huzurlarına girmek istediğiniz zat Bâtınîler reisi ve bilumum İsmailîlerin imamı Alamut şeyhi Sahibiâzam Nureddin Muhammed-i Sanî hazretleridir. Bu tarifimin size kifayet edecek malumatı vermiş olduğunu zannetmem. Bit-tabi buraya kadar ne maksat ve fikirle geldiğinize ait bilgi onun ilmi haricinde değildir. Her kalpteki gizli esrar ona açık, her tehlikeli düşünce onun ruhuna muhakkak temas eder. Bütün tabiat Alamut şeyhinin avucu içinde yoğurulmuş bir çamur kadar yumuşak ve mecalsizdir. Bilumum Bâtınîler gerek dostlarıyla ve gerek hasımlarıyla farksız yaşarlar. Buraya gelenlerin içinde Sahibiâzam'a ihtimal bir düşman veyahut kalbini vermiş bir fedakâr olanlar da vardır. Fakat şu katiyetle bilinmelidir ki Bâtınîler reisinin ufak bir işareti sayısı tasavvurlara sığmayan insan sürülerini eritmeye kâfidir.

“Bir omzunu Şark'a diğer omzunu Mağrip'e yaslamış olan Alamut şeyhinin nazarlarının teveccüh ettiği yerde muhakkak ki yeni bir dünyanın kurulduğu görülür. Artık kendinizi ona göre hazırlayın! Gözlerinizin teşekkül etmiş müstesna bir gövdeye çevrilmiş olduğunu unutmayın!”

Prens İsak Komnenos bu müthiş izahat karşısında tir tir titriyor, ruhunda sarsıntılar geçiriyordu. Artık zihni ve bütün fikirleri altüst olmuş, kendi mevcudiyetini tamamıyla unutmuştu. Neler duyuyor. Ve neler görüyordu. Hakikaten başka bir âlemde doğmuştu. On sekiz seneden beri havasını teneffüs ettiği şu hayat âlemini terk etmiş olduğuna inandı. Yeni bir manzumenin hiç bilmediği muhit-i coğrafisine düşmüş olduğuna kani oldu. Öyle sözler işitiyordu ki Kostantıniye'nin ylışık saray hayatlarında ona kudretli prens demiyorlar mıydı? O herhangi muhitin cidalci ve kahramanca hareketlerini takdir eder, derhâl orada kendine ait bir mevki kazanmaz mıydı? Bunlar, hep cesaret ve cüretinden ve yılmazlığından ileri gelmiyor muydu? Latinler Bizans

tacını zapt ettikleri zaman birçok prenslerin arasında o, muharebe meydanlarında cesurluğuyla vatanperver bir asil olarak nam almamış mıydı? Bizans'ın kokmuş ve sefil muhitinde müstesna bir sima olarak kendini tanıtmamış mıydı? Roma İmparatorluğu'nun Şark tacına en layık bir prensi olduğunu bütün bendegânı söylemiyorlar mıydı? Korku nedir! O hâlâ onu öğrenmediğini iddia etmiyor muydu?

İçinden bir yıldırım süratiyle geçen bu fikirler, burada hep kıymetlerini kaybetmişler. Layık olmadıkları hâlde göğüsleri iftihar madalyalarıyla süslenmiş meziyetsiz Bizans asilleriyle kendi arasında tasavvur ettiği o derin çukurun birdenbire dolduğunu şimdi yakinen anladı. Roma'nın parçalanması üzerine haşin ve eski kudretli kanın damarlardan tamamıyla çekilmiş olduğuna hükmetmekten nefsini menedemedi. Çünkü Bâtınîler reisinin odası önünde korkunç ve kalpleri çökerten şu sözlerin tesiriyle bütün benliğinin eridiğini, Roma'nın asırlara galebe eden o mukaddes ruhundan mevrus hiçbir izin bile kalmamış olduğunu anladı. Odanın yeşil perdeleri kaldırıldı. İki cesim kapı açıldı. Ceviz ağacından yapılmış ve maharetli oymalarla işlenmiş kanatlar, sessizce arkalarına kadar dayandılar. Oradaki her şey aynı hürmet ve haysiyetle Bâtınîler reisinin varlığını takdis ediyor hissinin veriyordu. Karşıdaki yüksek sedirde bağdaş kurmuş, iki tarafında ve zemin üzerine oturmuş daha iki kişi vardı. Tam sağda Aynüşşems elinde buhurdanlık olduğu hâlde ayakta görülüyordu. Odanın genişliği yedi metre murabbaında, duvarlara hayrete değer levhalar asılmış, bütün pencereler Şark üstatlarının elleriyle işlenmiş renkli camlarla örtülmüştü. İçerisini loş ve hafif bir karanlık bürümüştü. Pencerelerin üzerlerine zarif tâlik yazılarıyla Nutekâ-yi seb'a'nın isimleri yazılmıştı⁴. Nureddin Muhammed-i Sanî işte bu ortada sedir

4 Bâtınîler Âdem, Nuh, İbrahim, Musa, İsa, Muhammed, İsmail bin Cafer Sadık'tan ibaret olan bu yedi zata "Nutekâ-yi seb'a" derler. Her nâtkın birer de muavini vardır ki onlara da "Sâmet" unvanı verilir.

üzerindeki oturan zattı. Hüsrev önde Prens İsak Komnenos arkada kollar çaprazvari omuzlara yapışmış, başlar öne düşmüş, vücutlar tam inhina almış olduğu hâlde odaya ilk adımını atan Hüsrev ikinci adımda diz çöktü. Sahibiâzam Nureddin Muhammed-i Sanî'nin önünde secdeye kapandı. Prens de Hüsrev'i taklit etti. İki adım daha attı. Birinci vaziyeti tekrar etti. Üçüncü adımda Sahibiâzam'ın muvacehesinde secdeye kapandı ve ayaklarını öptü. Prens Komnenos da Hüsrev gibi yaptı. Yavaş yavaş üç hatve⁵ geri çekildi. Hüsrev, Prens'in sağ gerisinde mevki aldı. Ayakta durdu. Artık İsak Komnenos Bâtınîlerin reisi ve bilumum İsmailîlerin imamı Alamut şeyhi Nureddin Muhammed-i Sanî'nin huzurunda bulunuyordu.

Prens, zaptına güç muktedir olduğu bir halacân içinde boğazına sanki bir yumruk tıkanmış, damarları gerilmiş ve bütün asabı bir gazel yaprağı gibi titriyordu. Dizlerinin bağları çözülmüş ve gözlerini bir fersizlik almıştı.

Yavaş yavaş hissi donmaya başladı. Nazarları hiçbir şeyi sezemeyecek derecede zayıflamıştı. Âdeta vücudu ruhundan ayrılıyordu. Cesedi sanki incimâd⁶ ediyordu. Çehresi bir ölü çehresinden fark edilemeyecek derecede sarardı. Bakışları tamamıyla süzölmüştü. Ne oluyordu? Bütün kuvvetini toplamaya, idrakatini mümkün olduğu kadar kaybetmemek için içinden bir gayret yaratmaya uğraştı. Fakat buna muktedir olamadı. Tekmil vücuduyla bulunduğu yere yıkıldı ve düştü. Nureddin Muhammed-i Sanî'nin ayaklarına kapandı. Gözlerini onun nazarları altına verdi. Ağır ağır teneffüs ediyordu. Sahibiâzam, Aynüşşems'e işaret etti. Kız derhâl Prens'i omuzlarından tuttu. Yavaş yavaş kaldırdı. İsak Komnenos, dermansızlık içinde etrafını karışık bakışlarla süzüyordu. Bir müddet sonra kendini topladı. Bâtınîler reisinin karşısında olduğunu düşündü, o haşyetin ezici tesirleri altında kaybolan benliğine hâkim olmaya uğraştı. Etrafına göz gezdirdi.

5 hatve: Adım (haz.).

6 incimâd: Donma; katılaşma, sertleşme (haz.).

Nureddin Muhammed-i Sanî'nin sağında zemin katında, arkasında yeşil bir kumaştan yapılmış bol binişli, sivri külahlı, hırçın ve titiz bir nazarla kendine bakanın yabancı gelmeyen simasını fark eder gibi oldu. Fakat uzun uzadıya düşünmeye hâli müsait değildi. Hem de bozulmuş kafası ne yaparsa bunu bulmaya muktedir olamazdı. Aynüşşems bir kadeh şurup uzattı. Prens bunu içti. İçinde bir serinlik hissetti. Ve daha ziyade açıldı. Oldukça kendini toplamıştı. Nagehanî bir fikir o şahsı tanıttırdı. Zave'de Kutbeddin Haydar Zaviyesi'nde gördüğü Kamuk, Nureddin Muhammed-i Sanî'nin yanında oturuyordu. Diğerini ise hiç bilmiyordu.

Nureddin Muhammed-i Sanî uzun boyluca, dik duruşlu idi. Siyah sakal ile çevrilmiş bir çehrenin iki yanına asılmış birer güneş gibi bütün muhitini yakan gözlerinden binbir esrarın derinliği okunuyordu. Prens söz söylemek için toplandı. Heyecanla;

“Dünyada en büyük bir insanın huzuruna girmek şerefini kazandığımdan dolayı kendimi bahtiyar bilirim. Asya'nın batı ucundan başlayan yolculuğum Alamut şahikasında beşeriyetin bütün mukadderatını çiğneyen mukaddes ayaklarınızı öpmekle hedefine vasil oldu. Buradan ufak bir işaretle kabûl-i lütfunuzu kazanırsam talihimin en yüksek ve mesut dakikalarını idrak etmiş olacağım. Beşeriyetin kara bahtlı darlığını zaman zaman saadet ve ümit nurlarıyla bir derece daha ıslah eden ilahî zuhurunuzdan ben de bir şule kıvılcım almaya geldim.”

Nureddin Muhammed-i Sanî ağır ve vakur tavrını daha bir kat tok ve kalın bir sisleyerek Prens İsak Komnenos'a hitap etti:

“Şimdi buralara kadar ne maksatla geldiğinizi ve bizden ne istediğinizi öğrenmek isterim.”

İsak Komnenos heyecanla cevap verdi:

“Büyük dehanızın huzurunda bütün kalplerin açık bir kitap sahifesi gibi her an okunabileceğini yakinen biliyor,

İsmailîlerin imamınca gizli kalmış hiçbir sırrın mevcut olacağını ümit etmiyorum.”

“Fikirlerinizde ihtimal pek doğrusunuzdur. Ancak sizi dinlemekliğimiz lazundur.”

“Bu bapta kendimi hür telakki ediyor ve fikirlerimi söyleyebilmek mevkiinde bulunuyor isem birinci olarak beni kabul buyurmanızı dilerim.”

“Mademki ilk temenniniz budur. Prensiplerimizin sizce tahammüle şayan olup olmadığını anlamaklığınız lazundur. Bir hedefe ulaşmak için bizim yolumuzu vasıta olarak kullanmak isteyen herhangi bir insan hayatta kendini kaybolmuş bilmelidir.”

“Varlığım yolunuza serilmiştir.”

“Evvela bize ahd ü misakla bağlanmanız mecburidir. İkinci olarak da bütün vazifelerde en asil bir aşk ve ahd ile teveccühümüzü kazanmaklığınız esastır. Bâtınîlerin prensiplerini kabul eden bir yolcu ilk rızk rütbesini almış olur. Yolumuzun ne kadar büyük hedeflere doğru ilerlediğini göreceksinizdir. Sadakatle muvazi olarak size daima daha kalın bir perde açılacaktır. Bizim adamlarımız bir demir kadar kuvvetli, bir taş kadar salâbetlidir. Bize mensup bir insanın gözlerini hiçbir kurulmuş tahtın azametli gölgeleri bulandıramaz. Şu topraklarda her türlü imtiyazatı kazandığına inananlar, dünyada en cerahatli yaraları açmışlardır. Size esaslı prensiplerimizi öğretmek için burada kalacaksınız, bilahare verilecek vazifeyi biz biliriz.”

Nureddin Muhammed-i Sanî'nin ağır ağır söylediği bu sözler, Prens İsak Komnenos'un üzerinde derin bir tesir uyandırdı. Sanki ilahî bir mübeşşirin huzurunda insaniyetin nam ve hesabına emirler telakki ediyordu. Ruhu cılızlanmış, kalbi ezilmişti. İlk Alamut burcuna tırmanırken içinde kasırğa hâlinde dönen Konya Selçuklu tahtı şimdi gözlerinden tamamıyla kayboldu. Çünkü Nureddin Muhammed-i Sanî onun emel ve ümitlerini parçalamıştı. Eğer Bâtınîliğe

intisabı onu hedefine ulaştıramayacaksa niçin bu uzun meşakkatleri ihtiyar etti. Şimdi her türlü emelinden feragat etmek lazım geliyordu. Bu yeis boynunu büktürdü.

Aynüşşems bütün dikkatiyle ona bakıyordu. İki üç tomurcağın gözlerinden aktığını gördü. Derhâl içinde şiddetli bir yangının alevi parladı.

Prens'in çok güzel ve cazibedar bakışlarının solgunlaştığını ve Bizans saraylarında en itinalı eller ile büyüyen bu erkek güzelinin sihirli tavırları karşısında kendinin de gittikçe eridiğini hissetti. Bâtınîlerin aşk ve sevda gibi ruhi muvazeleneleri bozan, iradeyi kıran duyguları hiçbir vakit kalplerine uğratmaya mezun olmadıklarını düşündü. Bu ateşli hissin esiri olmağla Hasan Sabbâh'ın büyük düsturunu unutmuş olacağını hatırladı. Fakat Komnenos hanedanının Bizans tahtından mahrum kalması ve bütün Şarkî Roma'nın Latinler elinde Vatikan sarayına merbût bir eyâlât-ı mezhebiye hâline inkılâp ettiğini düşündükçe ızdırabı artukça arttı. Prens'e teselli verecek ilk fırsata kavuşmak için Nureddin Muhammed-i Sanî'nin vereceği emirlere intizar etmek lazımdı. Nihayetsiz bir sabırsızlık içini durmayıp kemiriyordu. Nureddin sağında oturan zata hitaben;

“Muhyeddin Temimî!.. Sizin bakmanıza teslim edeceğim bu yeni yolcuyu tamamıyla eriştiriniz! Bizim Bizans saraylarında da bazı işlerimiz oluyor. Altı ay sonra aynı günde bana getirirsiniz. Gececek olan bu zamanlar içinde tecrübelerimizin arkası kesilmeyecektir. Eğer iktidarını görürsen daha esaslı vazifeler de biliriz.”

Nureddin Muhammed-i Sanî ayağa kalktı. Derhâl Muhyeddin Temimî, Kamuk, Hüsrev boyunlarını uzattılar. Bir vaz-ı ihtiram ile huzurdan çıktılar. Prens İsak Komnenos da en geride idi, Aynüşşems onları takip etti.

Yedi Sametler Köşkü

Alamut şeyhi Nureddin Muhammed-i Sanî'nin ika-metgâhından takriben beş yüz metre kadar uzakta olan bu köşk, görünüşte insanın ruhunda garip bir his uyandırıyor-du. Sanî bir esrar yuvası, vaktiyle Mısır kâhinlerinin ders gördükleri Tep, Karnak, Dendara mabetlerinin karanlık deh-lizlerini, Keldanistan'ın enli tuğlalarla yapılmış, o muazzam Babil Kulesi'ni hatıra getiriyordu. Çok acayip bir mimarî tarzı gösteren Yedi Sametler Köşkü, bütün Bâtınîlerin nazarında ehemmiyetle anılan bir makam idi. İç içe odalardan, bölme-lerden, salonlardan oradan diğerine geçmek için çeşit merdi-venlerden inip çıkmak lazım idi. Romalıların Platin Dağı üze-rindeki Mars Mabedi'ni andıran bu köşkün dar pencerele-rinden bakan bir insan, karşıdaki Tâlekân vadisiyle Kazvin ovasını uzanmış bir şerit gibi görüyordu. Homer'in şiirle-rinde tasvir ettiği İda perileri Menandros Nehri'nde yıkanıp saçlarını taramak için İda-Kazdağı'nın tam tepesinden Ed-remit Körfezi'ni nasıl bir ayna gibi görüyorlarsa Alamut'un da semalara doğru yükselen tepelerinden birinin üzerine kurulmuş olan Yedi Sametler Köşkü'nden Kazvin ovası san-ki billurî bir serap altında görünüyordu. Prens İsak Komne-nos, burada bir odaya yerleştirildi. Ve hizmetini görmek için de Firuze isminde Kazvinli bir Türk kızı tayin edildi. Prens, Nureddin'in huzurundan çıktıktan sonra artık hürriyetini tamamıyla kaybetmiş olduğunu anladı. Nedametler duy-

du. Derhâl Alamut'u terk etmeyi düşündü. Fakat ayağını bağlattırmış, Bâtınîlerin eline düşmüştü. İşin akıbetine inzar etmekten başka çare kalmamıştı. O Selçuklular tahtına İsmailîlerin imamı eliyle pek kolay nail olacağını vaktiyle tahayyül etmiş, onun için bu yalçın kayaları tırmanmıştı. Şimdiyse her türlü iradesi elinden alınmış, Alamut şeyhinin bir esiri olarak kalıyordu. Nureddin'in sözlerini zihninde birer birer tekrar etti. Hep ümitsizlik buldu. Hiçbirisinde arzularına ait ne bir vaat ve ne de bir işaret vardı. Bilakis tahttan, emel ve ümitlerden katiyetle men ediliyordu. Bâtınîler reisi bunu çok şiddetli bir lisanla anlatmıştı. Artık ahd ü misaka girmiş olduğundan başka türlü hareket etmek de elinden gelmezdi. Prens bu düşünceler arasında yüzerken kapı vuruldu. İçeriye Firuze girdi. Elinde bir mektup vardı. İsak Komnenos'a uzattı. Ve bir emri olup olmadığını sordu.

Prens cevaben; "Sizi lüzumunuzda davet edebilmek için ne yapmalıyım?"

Firuze; "Sol tarafınızdaki duvara kakılı olan beyaz düğmeye basmanız kâfidir."

"Ben bu köşkün yabancısı bulunuyorum, bana ait burada ne varsa öğrenmekliğime delalet ediniz."

"Yanınızdaki oda yatak ve istirahatınıza tahsis edilmiştir. Tam karşınızda büyük salonun nihayet bulduğu yüksek kapılar, Alamut Kütüphanesi'ne açılır. Diğer ihtiyaçlarınız hep temin edilmiştir. Müsterih olunuz Prens hazretleri."

Firuze hürmetle eğildi ve çekilip gitti. Prens İsak Komnenos, büyük bir heyecanla elinde tuttuğu mektubu açtı ve dikkatle okumaya başladı.

Asaletmeabım!

Yer altı odalarında sizi ziyaret ettiğim zaman vaziyetin çok tehlikeli olduğunu düşünmüş ve uzun hakikatlerden bahsedemeyeceğimi söylemiştim. O zamandan beri daima neticeyi gözlüyor, şahsınıza ait tarafımdan yapılması icap

eden her fedakârlığı yapıyordum. Siz Hellespon Boğazı'nı geçip de Ege Denizi sahillerini takip ederken ilk defa bizim adamlarımızdan birisi Efes harabelerinde size rast gelmiştir. Birlikte Büyük İskender'in doğduğu gün bir mecnunun eliyle yanan Diyana Mabedi'nin görkemli sütunlarını temaşa ediyordunuz. Birçok zâirlerin⁷ arasında bir İsmailî fedaisi de Bizans Latin imparatorunu hançerlemeye memur edilmişti. Bunun için Nureddin Muhammed-i Sanî'nin muvafakatini almaya ne kadar uğraştım. Siz oradan Lidya hükümdarı meşhur Krozos'un payitahtı olan Sart şehrini ziyaret ettiniz. Rodos Adası'ndan Garbî Asya'ya hicret eden İyonların bütün müstamerelerini⁸ dolaştınız. Birinci Dara'nın İskitler üzerine açtığı o büyük muharebeleri düşündünüz. Oğlu Serhas'ın iki milyon asker ile İda Dağı'nı yararak Dardanos Boğazı'ndan geçişini hayalen sezerken bütün bu yerler sizde çok heyecanlı hisler uyandırdı. Asyalıların umumi dini olan Seybel mabetlerinin harabeleriyle onların yerlerine Serhas'ın inşa ettirdiği Zerdüşt ateşgedelerinin harabelerini gördünüz. Ruhunuzda Med hükümdarının o azametli devirleriyle akıbet Sasaniyan'ın Medayin'de Arap kumandanlarının elinde son nefeslerini nasıl verdiklerinin acılarını duydunuz. Oradan bütün Kapadokya arazisini çiğneyerek Halis Nehri kenarında günlerce dalgın kaldınız. Oraların şahit olduğu binbir vakaların hayalleri sizi hayretlere düşürdü. Selçuklu İmparatorluğu'nun Komnenos hanedanının vatani üzerine kurduğu tahtın çivileri sanki kalbinize çakılmıştı. O acıyı bütün şiddetiyle hissettiniz. Roma'nın en son halefi olan Bizans İmparatorluğu'nun Garp'ın vahşileri eline düşmesini havsalanız almadı. Kilikya'dan Suriye hudutlarını yalayıp Mezepotomya'ya doğru yolunuzu değiştirdiğiniz zaman sizi takip eden Bâtinî müntesipleri hakkınızda en doğru malumatı Alamu'a ulaştırıyorlardı. Bundan maksadınızsa Bağdat halifesinden yardımlar um-

7 zair(e): Ziyaret eden, ziyaretçi. Hatır sormaya, görmeye giden (haz.).
 8 müstamere: Muhacir yerleştirilerek imar edilen yer (haz.).

maktı. Her nedense bu fikirden caydınız ve yolunuzu İran'a çevirdiniz. Bâtınîler, dünyanın her köşesinde şahsiyetleri haiz-i ehemmiyet bütün ricali yakın bir dost kadar tanırılar. Bunlara ne sebeple mecbur olduklarını bilahare öğrenirsiniz. Zave'de Kutbeddin Haydar Zaviyesi'nde bulunduğunuz zamanlar sizinle sıkı bir irtibat tesis eden Bâtınîlerin en yüksek rütbelilerinden Kamuk; Nureddin Muhammed-i Sanî'ye hakkınızda malumat veriyordu. Ben de aynı rütbeyi ihraz etmiş bulunuyordum. Alamut şahikasından sizi yeni bir yıldız gibi görür görmez kalbimin içinde bir yangın başladığını itiraf etmeliyim. Ben o zaman Yedi Sametler Köşkü'nden Beldetü'l-İkbâl'in yamaçlarını kuvvetli ayaklarınızla nasıl tırmandığınızı seyrediyordum. Nöbetçiler bir yabancının ilerlemekte olduğunu Sahibiâzam'a haber verdiler. Ahiren geçirdiğiniz vaka ise malumunuzdur. Müsaade ediniz de ben de şahsiyetimi ve ne suretle Alamut şeyhinin yanına getirildiğimi hikâye edeyim. Bizans odalarında size ilk mülakât olduğum zaman öyle zannediyordum ki bu hususta birkaç kelime söylemiştim. Ehl-i salip harplerinde validem ile esir edildim. Ben henüz altı yaşında bulunuyordum. O zamanki hatıratımı belki hatasız nakledemeyeceğim. Fakat pek iyi aklımda kalanları söyleyeceğim. Biz çok mert ve yiğit bir Türkmen beyinin eline düşmüştük. Bu Türkmen; Kankılı aşiretinden vaktiyle İran Selçuklularından Süleyman bin Kutulmuş'un maiyetindeki kumandanlardan Afşin ile Anadolu istilalarında kahramanlıklar kazanmış bir beyin ahfadından imiş, buralarını annemden işittim. İzzeddin İkinci Kılıçarslan'ın yanında mevki ve itibarı yüksek olan bu Türkmen beyi Kutluboğa namını taşıyordu. Ve bütün başbuğların arasından mertliğiyle anlı idi. Annemin nezaketi ve benim ileride daha güzel bir kız olacağımı takdir eden Kutluboğa terbiye ve tahsilime büyük ehemmiyet verdi. Safu olan eski ismimi Aynüşşems'e çevirdi. Nikeforos Veryenos gibi Bizans'ın çok asil bir hanedanının son halifesi olan ben, işte o zaman bir esire olarak Selçuk emirlerinden birinin

konağında bulunuyordum. Zannederim bununla ailem hakkında size malumat vermiş oluyorum. Bu muharebelerden sonra akrabalarım hakkında sıhhatli hiçbir bilgiye de malik olamadım. On dört yaşına girdiğim zaman validemi kaybetmiş bulunuyordum. Efendimiz olan Kutluboğa da hayattan çekilmiş, ben de onun mirasçıları tarafından Suriye pazarlarında ağır paha ile bir esir tacirine satılmıştım. Daha kendim gibi birtakım esirler ile birlikte İsfahan şehrine getirildim. Orada Bâtînîler tarafından satın alındım. O zamandan beri Nureddin Muhammed-i Sanî'nin konağında ahd ü misaka bağlanmış bir İsmailî müntesibi olarak bulunuyorum. Sahibiâzam'ın bana karşı hissî meyillerini de söylemekliğime müsaade ediniz. Fakat ben bu dünyanın büyük adamına karşı içimde zerre kadar hararet bile duymadım. Buna itimat buyurmanızı rica ederim. Nureddin'in en ateşin bir aşk ile beni sevdiğini biliyorum. Bundan aldığım kuvvetle size karşı daha müsait bir zemin hazırlamaya muvaffak oldum. Benim Nikeforos Veryenos hanedanına mensup Bizanslı bir kız olduğumdan onun malumattar olmadığını size söyleyebilirim. Tercüme-i hâlîme dair kendilerine bir kelime bile bahsetmediğimi ve bütün bu husustaki araştırmalarının hiçbir fayda vermediğini yakinen öğrendim. Mazim hakkındaki bu karanlık cephenin sizinle müşterek bir çalışmanın davet edeceği her türlü şüpheleri bertaraf edeceğine itimat edebilirsiniz.

İmza: Safu Nikeforos

Prens mektubu bitirdikten sonra derin bir tefekküre daldı. Beş dakika evvel duyduğu nedametler birdenbire eridi. Gözlerinin karşısında yeni bir âlem doğdu. Ümitlerinin daha kuvvetle sulandığını, Bosfor sahillerinin bütün güzellikleri, Propontisid⁹ Denizi'nin mavi ufukları gözlerinin önünde perde perde açıldı. Kazvin dağlarının derinlik-

lerine doğru nazarlarını uzattı. Bütün o geçmiş zamanların hatıraları zihninde canlandı. Nikeforos Veryenos hanedanına mensup asil bir kızın Alamut şahikalarına ne suretle çıktığı dayanılmaz bir acı ile içinde sızılar uyandırdı. Onun eşsiz mabetlerine nezr-i bekâret eden eski Roma bakirelerinin bir eşi olduğunu tasavvur etti. Gözleri yaşardı. Ne kadar masum bir eda ile başından geçenleri hikâyeye ediyordu. Hayatın bu fırtınalı demleri ruhta ne çöküntüler yapıyordu. Uzun uzun bütün bunları hep tefekkür etti. Kalbindeki aşk duyguları vatanî bir hararetle kaynaştıkça büsbütün enginleştğini hissediyordu. Aynüşşems onun için hem mukaddes bir gaye ve hem de Komnenosların vatanı olan Kapadokya'da bir Selçuk tahtı kuran Selçuklu İmparatorluğu'nu yıkacak âtide bir kuvvetti. Bu sırada Firuze kapıyı vurdu, içeri girdi. Muhyeddin Temimî'nin geldiğini söyledi.

Prens; "Buyursunlar."

Muhyeddin içeriye girer.

"Sizi ziyarette geç kaldığımı zannediyorum. Sahibiâzam'ın emirleri böyledir."

"Teşrifinizle bahtıyarlığım arttı."

"Bundan sonra münasebetlerimiz daha sıklaşacaktır. Bu hususta size birçok şeylerden bahsedebilmekliğime müsaade edilmiştir. Ehliyet ve kabiliyetiniz hakkında bizde hâsıl edeceğiniz fikirlere göre esaslı vazifeler alacağız!"

"Sahibiâzam'ın büyük lütuflarından ve kıymetli teveccühlerinden kazanacağım kuvvetle benim için aşılmaz hiçbir mania kalamaz."

"Bu şarttır."

"Anlayışım hakkında ilk takdirinizden derin bir memnuniyet hissettiğimi söyleyebilirim."

"Zekâ ve asil ruhunuzdan beklediğim de budur."

"Sahibiâzam'ın huzurunda ahd ü misak verdikten sonra bana teveccüh eden ne gibi vazifeler vardır. Öğrenebilir miyim?"

“Benimle Alamut Kütüphanesi’ne teşrif edeceksiniz. Orada size numaralarını göstereceğim kitapları birlikte okuyacağız. Sizce hâsıl olan tereddütler tarafımdan izah edilecektir.”

“Buyurunuz.”

Muhyeddin Temimî ile birlikte Alamut Kütüphanesi’nin muazzam kubbeleri altında hezarenden yapılmış zarif iki koltuğa karşı karşıya oturdular. Önde uzun bir masanın üzeri kırmızı çuha ile örtülmüştü. Bütün camekânlar kitaplarla doluydu. En şık İran mücellitlerinin süsledikleri tezhipli kaplar arasında pek mühim âsârın burada mevcut olduğu anlaşıyordu.

Muhyeddin Temimî; “Aziz yolcumuz, müsaade eder-seniz size bu kütüphane hakkında muhtasar bazı malumat vereyim. Dünyada ilk umumi kütüphanenin Keldanîler tarafından açıldığını vaktiyle tetkiklerim arasında öğrenmiş-tim. O devirlerden zamanımıza kadar asırlar geçti. Medeniyet daha yüksek milletlere doğru yayıldıkça fikir ve ilmin hudutları da o nispette inkişafa kavuştu. Babil’e esir sıfatıyla giden Benî İsrail oradan avdetlerinde Filistin’e birçok ulûmun esaslarını da birlikte getirdiler. Vaktiyle Mısır firavunlarının Tep Luksor şehirlerinde tesis ettikleri kütüphanelere dair açık bir bilgiye maalesef bugün malik bulunmuyoruz. Mısır’dan İran’a ve oradan Yunanistan’a intikal eden bu fikir cereyanları daha eski bir yoldan gelen hareketlerle kıymetini yükseltti. Bu yol büyük Turan âlemi ile birleşen hudutları gösteriyordu. Nihayet bu kadar inkılâp ve muhaceretlerden sonra bütün beşerî fikirlerin mahsulâtı ve insan zekâsının keşifleri dünyada şu merkezlerde toplandı. İskenderiye, Atina, Bergama, Rodos, Bizans kütüphaneleri...

“İslâmiyet yaydan fırlayan bir ok gibi çöllerin kızıl kumlarından yayılmaya başladığı zamanlarda insanîyet en yüksek fikir kudretini Nusaybin medreselerinden alı-yordu. Emevîlerden Abbasîlere hilafet intikal ettikten sonra bu merkezler de artık ilmî mevkilerini kaybetmiş bulu-

nuyorlardı. Ebu Cafer Mansur, Kûfe'den Bağdat'a Abbasî tahtını nakleder etmez bütün ilmî akınlar buraya tevec-cüh etti. Muazzam kütüphaneler tesis edildi. Bu ilmî ce-reyanlar Fatımî halifelerini de harekete getirdi. El-Hâkim Biemrillah'ın o cesîm kütüphaneleri açıldı. Ve Endülüs Emevîleri de Tuleytula ve Kurtuba'da hayretlere değer aza-metli kütüphaneler inşa ettiler. Bütün bu yerlerde devrin her türlü eserleri bulunuyordu. Şu dakika içinde yaşadığı-mız Alamut'un şöhretli kütüphanesi de Hasan Sabbah'ın eliyle açılmıştı. Burada gördüğünüz eserleri cihanın hiçbir kütüphanesinde bulamazsınız. Biz yere düşen ilk insanın dimağından başlayarak asırların bütün küflü yapraklarını birer birer çevirmek şartıyla devrimize kadar geldik. Geniş ve hudutsuz insan sürülerinin yaptıkları bütün göçlerde onların izlerini takip ettik. Bütün ulusların terk ettikleri âsârı birer birer yokladık. Şu gördüğünüz binlerle ciltlik eserler birer mirası; bizlere birer yadigârıdırılar."

Prens; "Teşekkür ederim. Şimdiye kadar bilmediğim bir-çok şeylerle beni tenvir ettiniz. Mezhep ve mesleğimiz hak-kında ne gibi eserleri takip edeceğiz?"

"Evvela Hâkim Biemrillah'ın, ikinci Mustansır Billah'ın, üçüncü de Hasan Sabbah'ın eserlerini."

"Bu üç zattan ancak Hasan Sabbah hakkında bazı pe-rişan bilgilere malikim fakat diğerleri hakkında bir şey bil-miyorum."

"Müsaade ediniz," dedi. Karşıdaki büyük camekândan yaldızlı bir cilt içinde ve orta hacimde bir kitap çıkardı. Ve açtı. Kitabın ilk sahifesinde şu cümle okunuyordu: *İnsanın İçyüzü*

Prens İsak Komnenos hayretle baktı. Bu cümle onda kuvvetli bir alaka uyandırdı. Bütün dikkatiyle Muhyeddin Temimî'yi dinlemeye hazır olduğunu söyledi.

Muhyeddin Temimî; "Bu eser Mısır Fatımî halifelerinin en meşhuru el-Hâkim Biemrillah tarafından yazılmıştır. Ve

bütün Bâtınî daîlerinin¹⁰ birinci kitabı olarak tanınmıştır. Bi-naenaleyh burada Hâkîm'in izahları, düsturları hayata doğru indikçe daha esaslı tatbikler görünür. Okuyorum:

Şu üzerinde yaşadığımız kürenin içinden ve dışından fıskıran sayısız birçok varlıklar ile bir de insan var. İnsan ya başlı başına bir varlık yahut da hilkat zincirinin en son bir yaratılışıdır. Mısır ve Yunan feylesoflarıyla Keldan kâhinlerinin kitaplarını okudum. Şunu anladım ki insan kadar da düşünce var!.. Öyle zannediliyor ki bütün insanlar az veya biraz fazla birbirlerini ikmal ediyorlar. Hayır!.. Her insan ayrı; her beyin yalnızdır. Biz bizden evvelki doğanların bilgilerini zahmetsizce öğrendiğimizden şu medeniyet birbiri üzerine ilave edilmiş milyonlarının hisse-i şayiasıdır. Yok, katiyen böyle değildir. Ben bunu hiç düşünmediğim gibi benden evvel ve sonrakiler de böyle düşünmeyecektir. Biz bizde kaynayan bir hayat suyunun harice taşmasıyla şu âlemi suluyoruz. Yoksa âlem evvelce tertip edilmiş bir bahçe gibi yaseminlerini, zambaklarını benden akacak bir katre hayat damlasıyla devam ettireceğini hatırlamadı bile. Ben tutulduğum bir acıdan ne güneşi ve ne de Şuarâ-yı Yemânî'yi haberdar edebilirim? Yarın dünyanın en büyük adamı toprağın göğsüne giriyor. Akşam yıldızı doğuşunda onun yasını tuttuğunu sönük bir ziyâ işaretiyle bize bildirmiyor. Hani varlık bir top, her şey onun bir parçası idi ya (!)... Yalan! Yalan!.. Her şey ayrı, her şey yalnız bir keredir. Firavunların on ikinci sülalesinden Birinci Sizostris-Sirtas Tep'teki Karnak Mabedi'ni yaptı. Helyopolis'in yüksek kuleleri onun ismini semalara bağurdılar. Amon-ra Harmahis göklerde dolaşıyordu. Bütün mabutlar Sizostris'in namını takdis ettiler. Çünkü Ra gördü ki Oziris'in vatanında yeni bir mabut doğdu. Mısır kâhinleri, Tep şehrinin yüz kapısında beyaz harmaniyeleriyle bu mabuda dua ettiler. Feniks ve güzel yüzlü ağaca

10 Misyoner demektir.

hürmetle eğildiler. Bütün mihraplar ona doğru döndüler. İnsanın içyüzündeki mabut bir savaş ile dışarıya çıktı. Varlık birer birer bu farksız kudreti taşıyordu. Anlamak ve tanımakla beşer hepsinden üstün oldu. Mabut adamın içinde gizlidir. O vaktiyle bir Yunan feylosofu ağzından yaratılmış yayından fırlayan bütün oklara haykırılmıştı. Hâlbuki atılan her ok yalnızdı. Onun geçtiği bu kazadaki yol da ayrıydı. İkinci bir ok hem başka ve hem de yardığı yol yine başka. Arıklık, bezginlik tanımamak tanınmamaktadır. Benim kafamda her mabudun birer yuvası var. O oraya yumurtlar. Benim içimden gelen cıvıltılar onun kuluçkasıdır. İnsandan mabudun istediklerini bir düşün! Ne kadar çok bunu dinlere sor!.. Benim mabuttan istediğim hiç, yarın güneşin kızgın ateşi soğusun, bol yağmur istiyorum. Yüreğim serinlesin. Her bulut semanın derinliklerine doğru kaçıyor. Nil Nehri Oziris'in mukaddes gözlerinden akıyor. Bütün delta arazisi adından hayat alıyor. Vaktiyle buralar, hep su, hep denizdi. Habeşistan dağları kumlarını döktüler. Delta arazisi meydana geldi. Akdeniz geri çekildi. Bunlar yalnız bir mabudun mu işi idi? Güneşi sabah ve akşam yerinden kim oynatıyor? Onun azametli arabasını kim çekiyor? Hem o, ay gibi yavaş yavaş büyüyor, küçülüyor. Akıbet gözden kaybolmuyor. Ne o bundan ve ne de bu ondan haberdar. Mabut kudretini mi taksim etti. Yoksa bazı hayvanlarda olduğu gibi aynı hayatla parçalanıyor mu? İkisi de değil, varlık aızıyla çoğuyla birer mabut.

Mısır tarihe nazaran en çok ilahlar çıkaran bir toprak parçası. Firavunların ta kendime kadar bir tespih gibi doksan dokuz mabudu var. Bu ilahların kimi yerde kimi gökte kimisi de hayvan kursaklarında yaşadılar. Bazı çok iyi düşünen adamlar, bu dünyaya gelmişler, bu iyi düşünce insanın içyüzünü görmesi değildir. Fakat insanın en kuvvetli vasıtası gözdür. O da kendini görmez. Bu adamlar da tabiatı, bütün varlığı görmüşler de kendilerini görmemişlerdir. Tıpkı göz gibi.

Bir nehir aktığı yoldan sağa sola kayar, ayrı bir yatak açar. Yerle su mabudu çarpıştı mı? Hayır! Biri diğerini ağışına aldı. İnsan da böyle değil mi? Bizim iyilik dediğimiz tam ulûhiyet doğuşudur. Fenalık da on dördüne gelmemiş bir ay; yani eksiklik, başka nedir. Benim önümde öldürücü, hayat verici, bir ve tek diye bağıyorlardı. Bu birlik adetlerin iptidası olan birlik değildir. Belki birçok mabutların başlangıcıdır. Tek de onların döküldüğü yegâne denizdir. Benden alınan su, ekmeği karan madde, kâh da kalbi serinleten şarap oluyor. İşte insanın içyüzü. Ayıyla, güneşiyile, nehirleriyle, ırmaklarıyla mukaddes kitapların cenneti, Tevrat'ın arşı, Zerdüşt'ün Mihr-i Berzin ateşgedesi önüne dikildiği selvide uyuyan mukaddes yılan hep bir içyüz değil midir? Vaktiyle Yunanistan'ın dağları hep mabutlarla bezendi. İda tepesinde bir ilkbahar günü bulutların arasında güneş altın ziyâlarını süzüyordu. Zeus'un evlenme düğünü yapılıyordu. Bir taraftan da Afrodite, aşk ve şehvet sarhoşlukları içinde düşmüş ve bayılmıştı. Yine bu sırada İran yaylalarındaki Ariler, İzed'in Ehriman ve Hürmüz namındaki iki kadehinden şarap içiyorlardı. Şirin'in avucundan katre katre şarapla sulanan Cemşid de ilk defa İzed'in parıltısını burada gördü. Bütün bunlar, insan içine yaslanmış olan mabudun ağzından çıkan kesik ve çatlak öksürüklerdir. En zalim insan ile en mazlum insanı aradım, bunun tek kaynaktan ayrılmış iki ırmaktan başka bir şey olmadığını biraz yürüdükten sonra öğrendim. Mazlum henüz olmamış bir mabut yani ekşi bir koruk, o da biraz sabır ile tatlı bir üzüm olacaktır. Yarın beyinleri döndüren elde bir kadeh şarap, en zararsız işi hiç olmazsa bir baş ağrısı; zalim ve mazlum gibi kelimeleri insanın nereden bilmemiş olduğunu günlerce düşündüm.

Ben Mısır Hristiyanlarının boyunlarına dört kilo ağırlığında bir salıp taktığım zaman hep bir ağızdan çağırıyorlardı, bu bir eza oldu. Hâlbuki o salıp onlar için kendini ağaca mihlatti. Onlar mabutları namına boyunlarını bile eğmeye

razı olmadılar. Çünkü onlar da birer mabut, kimin mabudiyet hududu çiğnenirse mutlak altından diken bitiyor. Ben Yahudilerin havralarını yıktım. Mabutsuz kaldıklarını zannettiler. Sokaklarda Tevrat okumaya başladılar. Onlar bilmiyorlardı ki her birinde bir Yehva yatıyordu. Hiram vaktiyle bunu söylememiş miydi? Sayhon'un takdis edilen burçlarında asılı olan Musa'nın levhalarında bu saklı değil miydi? Son söz; insanın içyüzünden iki yol geçiyor. Bir yerden başlıyor. Yine aynı noktada birleşiyor. Ben içyüzümü Hulvan kapısının dibinde koyun gibi derim yüzülüp çevrildikten sonra gördüm ve gösterdim. Benden sonra gelenler yüzülmeden görsünler...

Hâkim Biemrillah

Muhyeddin Temimî kitabı kapadı. Prens Komnenos hayretler içinde idi. Çok zeki olan kafasıyla bu müthiş hikemler karşısında şaşaladı. Bir müddet gözleri sabit bir nokta üzerine dikildi kaldı, sonra Muhyeddin Temimî'nin, "Ne düşünüyorsunuz?" sualine karşı kendini topladı. Ve cevap verdi:

"Düşünüyorum ki kulaklarım bu kadar engin hakikatleri işitmemişti. Şimdi zihnim birbirine karıştı. Bilmem Roma tarihini iyi tetkik ettiniz mi?.. Atina şehri Romalıların eline düştükten sonra oradaki bütün filozoflar Roma asillerini terbiye için büyük salonlarda dersler vermeye başladılar. Roma'nın askerî hegemonyası cihanın birinci gücü olmuştu. Ne zaman felsefi düşünceler, Atina'nın büyük hekimleri Roma saraylarından kovuldular, birdenbire o kudret eridi. Atina da öyle olmuştu. Onun altın devrini temsil eden Priklisin heykelleri, abideleri hep kınlanmış ve yıkılmış, Akropol eski büyüklüğünü kaybetmiş, fikirler sararmış, düşünceler marazlaşmıştı. Bize Atina'nın filozofları geldiği zamandır ki Roma'nın satveti yükseldi. Hatta Kostantin, İsa'nın dinini kabul etti. Fakat mabetlerde onun tasviri yanına kendi heykelini de koydurdu. Vaktiyle Sen Pol'un vaazlarını dinleyenlerle Diyana ziyaretçi-

leri, ellerinde Apollo'nun o ziyâ ve kâhinler mabudunun sâ-nemi ile birlikte şehirlerine dönüyorlardı. İşte ben şimdi çok kuvvetle hissettim ki her insan ayrı birer mabuttur. Her insanın içi birer mabuttur. Bütün kuvvetler, bütün güçler orada gömülü. Bilmem iyi anlamışım mı? Hâkim Biemrillah'ın düsturları bu hakikat üzerine toplanıyor. Benim de bir acunum, benim de bir güneş ve cennetim vardır."

Muhyeddin Temimî; "Bu kuvvetli görüşünüzden dolayı sizi kutlarım. Burada tettebbularınıza¹¹ devam edeceksiniz. Ben yakında yine sizi göreceğim, müsaadenizle," dedi ve Prens'in ellerini sıkarak Alarnut Kütüphanesi'nden ayrıldı.

Prens de odasına çekildi, pencerenin önünde Deylem dağlarına doğru uzanan nazarları onu bir hayalden bin hayale sürüklüyordu. Hâkim Biemrillah ne müthiş adam imiş. Firavunların tanrılık davalarında yalancı olduklarını Musa senelerce bağırdı. Kızıldeniz onun mucizeli ayaklarını ıslatmadı. Bütün Benî İsrail'i peşine taktı. Tih Sahrası'nı geçti. Niçin kaçıyordu? Firavunun tanrılık hudutlarını mı terk ediyordu? Yani kendine ait vaktiyle başka bir mabudun yarattığı diyarlara mı gidiyordu? Kenan Vadisi ona vadedilmişti. Yehva, Sina Dağı'nda bu vaadini tekrarlardı. İsrailoğulları onun harikalarına hep dudak büktüler. Çünkü o parl parl yanan parmaklarıyla çalılarn yanmış alevlerini gördüğü zaman mukaddes yerde olduğu, ayakkabılarının çıkarılması lazım geldiği Yehva tarafından emredildi. Ona on iki levha verildi. Musa hayretler içinde şaşırılmıştı. Keke lisanı ile Benî İsrail'e bunları çok güç anlattı. Kimi inandı. Kimi tahrik etti. Musa düşünüyordu. Firavun gibi tanrıya Yehva'nın emirlerini nasıl tebliğ edecekti. Şimdi muhakkak mabutlar çarpışacak. Hakikaten çarpıştılar. Kızıldeniz'den Musa kaçarken Musa'nın Yehva'sı bir tarafta firavun bir tarafta kaldı. Sular bütün maiyetiyle firavunu ağışuna aldılar.

11 tettebbu: Bir konuyu en ince noktalarına kadar inceleme, araştırma (haz.).

Prens tarih-i mukadderin sahifelerini geçiriyordu. Ve gün geçtikçe olgunlaşmaya başladı. Yeni yeni felsefi fikirler arkasında birçok nazariyeler kuruyor ve bir müddet sonra bunların hepsini birden dimağından atıyor. Hayatı ve kâinatı, bu hudutsuzluğun içinde kendi varlığını Hâkim'in verdiği büyük kuvvetle tartıyor, tereddütler, şüpheler arasında saatlerce bir inanış yolundan diğerine atlıyor, vakitler geçiyordu. Bütün iddia Hâkim, insanda her şeyden üstün, her şeyin hâkimi bir mabut olduğunu kabul ediyor. Beşeriyetin acz ve zafiyeti ne ile ölçülecek[?] İşte Hâkim, o noksanlığı olgunlaşmamış bir varlık olarak kabul ediyordu. Muhakkak bir derece sonra mabutluğa çıkacak. Öyle ise insanın içyüzü dediği gizli kuvvetin yatağı bütün bir insan ve o tapılacak bir sanem; insan ancak bununla bocalıyor. Fakat halledemediği Hâkim'in daha birçok düsturları, hükümleri vardı. Bunları Muhyeddin Temimî izah ettikçe kendisine itimat kuvveti yükseliyor. Sanki içinde yarattığı mabudun sesini duyuyordu. Öyle ruh ihatası arasında kaldı ki her zeresi ona tapıyor, onun geniş ve hudutsuz kuvvetleri önünde ezildiğini âdeta hissediyordu. Zamanlar haylice ilerlemişti. Yedi Sametler Köşkü'ndeki ikameti altı ayı geçti.

Bir gün Muhyeddin Temimî ona el-Mustansır Billah'ın kitabını okuyacaklarını, Nureddin Muhammed-i Sanî tarafından buna memur edildiğini söyledi. Kazvin dağlarının bembeyaz kar tutmuş tepeleri ve Tâlekân vadisinin fırtınalar içinde kasırgalı rüzgârları ağaçları birbirlerine çarpıyor ve her tarafa lapa lapa kar yağıyordu. Alamut Kütüphanesi'nin yüksek kubbeleri altında birkaç şahıs birer köşeye çekilmiş dalgın dalgın mütalaa ile meşguldüler. Bunların kim oldukları bilinemiyordu. Herhâlde yüksek rütbeli duat-ı Bâtınîyeden oldukları simalarından belli idi. Birçok zamanlar Prens İsak Komnenos burada tanımadığı şahsiyetlere daima rast geliyordu. Fakat hiçbir vakit bunların hüviyetlerini anlamak merakına düşmemişti. Çünkü Alamut Kütüphanesi'nin, sinesinde topladığı o mühim eserler hakkında tetkikatta bu-

lunan Bâtınî âlimlerinden bazılarını öğrenmişti. Muhyeddin Temimî ona daima Bâtınîliğin çok derin ve ilmî davalarını anlatır, insaniyetin içinde boğulduğu ızdırapları yenmek ve yeni bir âlem kurmak için nasıl çalıştığını söylerdi. Bu husustaki Bâtınî büyüklerinin derin fikirlerini birer birer izah eder. Ve Hâkim Biemrillah'ın düsturlarıyla daha ziyade hayata inen el-Mustansır Billah'ın büyük teşkilatından bahsederdi. Bilhassa Hasan Sabbah'ın Asya'nın en kuvvetli hükümdarlarını bir top gibi oynatan büyük dehasını anlatırken cihana pek nadir gelen bu adamın dehşeti karşısında içinde hududu genişleyen bir yangın başlardı. Fakat ne Mustansır'ın ve ne de Hasan Sabbah'ın düsturları hakkında Prens'e henüz esaslı bir malumat verilmemişti.

Bir sabah pek erken kalktı. Firuze'nin getirdiği kahveyi henüz içmişti. Pencerenin önünde, alıştığı yalnızlığın verdiği durgunlukla yavaş yavaş başlayan ilkbaharın serptiği hayat çağlıtlarını, gözünün görebildiği kadar yemyeşil kesilen Kazvin dağlarının yamaçlarını seyrediyordu. Hayalinden birçok da şeyler geçiyordu. Bazı zamanlar bu gariplik hayatı ona cidden bıkkınlık verir. Propontisid sahillerini hatırlar, deniz havasının serinliklerini deruni içişle kalbinden süzerdi. Halikidos'un çok şairane tepeleri gözünün önünde canlanır, Bizans'ın o ihtişamlı günlerini hatırlardı. Fakat burada yeni bir duyuş, başka bir düşünüş tohumlarının, ruhunda çiçekler açmaya başladığını da görüyor, fikir hudutlarının çok genişliklere doğru uzandığını hissediyordu. Bütün bu ruhî değişiklikler onda Konya Selçuk tahtından vazgeçmekliği temin edebildi mi? Bu çok şüpheli idi. Hâkim ne diyor.

İnsan tam ve teşekkül etmiş bir kudrettir. Hem de mabut; öyle ise bir taht yıkmakla yeni bir taht kurmak arasında ne var? Mademki bu kadar yüksek bir varlık insanoğlunun içinde gömülü!.. Artık Birinci Gıyaseddin Keyhüsrev'in -zaten İkinci Kılıçarslan'ın parçaladığı- Selçuklu tahtında parlayan fakat bir yumrukla binbir parça olacak olan elmaslı sorgucun kara taşlı bir katır kuyruğundan ne farkı vardı? Hiç!..

Prens henüz düşüncenin ucunu bırakmamıştı. Firuze elinde bir zarf ile içeriye girdi. Prens'e uzattı. İsak Komnenos gayriihtiyari bir korku hissetti. İçine bazı şüpheli şeyler geldi. Şimdiye kadar hiç de böyle olmamıştı. Bu mektup onda bu duyguyu ne sebeple uyandırdı? O da bilmiyordu. Henüz açmadı. Fakat deruni kendinde bir fevkaladelik duyuyordu. Kalbi bu şehadette bulundu. Tereddütle zarfı ucundan tuttu. Orasını burasını çevirdi. Açmaya bir türlü cesaret edemiyordu. Muhakkak bu mektup ona yeni bir şeyden bahsedecek; bir müddet durdu.

Firuze, "Bir emriniz var mı asaletmeap?" dedi.

Firuze'nin yanındaki mevcudiyetini bile unuttuğunun derhâl farkına vardı. Bir Türk güzeli olan bu sevimli kızın ibrişim gibi kirpikleri arasında siyah inci gibi parlayan gözlerini şöyle bir süzdü. Ve, "Hayır gidebilirsiniz," diye mırıldandı. Firuze çıktı.

Prens oturduğu sedirden ayağa kalktı. Bir müddet daha pencerenin önünde Tâlekân vadilerini seyretti. Kendi kendine, "Durmakta, tereddütte hiçbir mana yok. Hayır ve şer mutlak açmalıyım. Ne dersiniz! Bu mektup bana çok korkulu bir his veriyor. Hayatımda böyle müstesna zamanlarım da oldu," diye kendi kendine söylendi. Ve zarfı açtı. Okumaya başladı:

Asaletmeabım!

Bundan yirmi gün evvelki görüşmemizde tecrübe devirlerinizin pek yaklaşmakta olduğunu ve hatta Nureddin Muhammed-i Sanî tarafından muhakkak ve çok tehlikeli bir vazifeye tayin edileceğinizi anlatmış ve bunu da Nureddin Muhammed-i Sanî'nin sizin hakkınızda bir şarap âlemindeki sözlerinden hissettiğimi söylemiştim. Şimdi o tahminim hakikat oldu. Dün akşam bir haftadan beri burada bulunan Bağdat Abbasî halifesi en-Nâsıreddinallah Ahmed'in elçileri huzura girdiler. Sahibiâzam'a Halife'nin

çok mühim bir mektubunu verdiler. Mektubu ben okudum. Halife, Azerbaycan atabeylerinden İldeniz'in oğlu Muhammed Cihan Pehlivan'ın hançerlettirilmesini Nureddin Muhammed-i Sanî'den iltimas ediyor. İldeniz, İran Selçuk sultanlarından Sultan Mesud'un kölesidir. Bu aile hakkında kırık ve dökük bazı şeyler öğrendim. Mesud, kardeşi merhum Tuğrul'un dul kalan karısını İldeniz'e vermiş, Tuğrul, Arslanşah isminde bir çocuk bırakarak ölmüş. İşte İldeniz, bu çocuğa atabey olmuştu. Vaziyeti icabı bütün idareyi eline aldı. Sultan Mesud bir avda vefat edince Selçuklu tahtı sahipsiz kaldı. Devletin büyükleri dağıldılar. İldeniz, hükümdar Mesud'un Revandüz'de bulunan oğlu Tuğrul'u Selçuklu tahtına geçirdi. Ve Tuğrul'un anasıyla da evlendi. Fakat bu kadın çok yaşamadı, öldü. İldeniz bu sefer Tuğrul'u hapsedti. Yerine hapiste bulunan Arslan namındaki kardeşini tahta çıkardı. Bunun anası olan Tarih Hatun ile evlendi. 568 Hicret yılında İldeniz öldü. Yerine kendi oğlu Muhammed Cihan Pehlivan geçti. Bugün Azerbaycan'ın hükümdarı odur. Abbasî halifesi işte bunun hançerlenmesini Sahibiâzam'dan iltimas ediyor. Aradaki düşmanlığın ne olduğunu Bağdat'tan gelen elçilerden öğrendim. Azerbaycan hükümdarı, Halife'nin adını hutbelerde okutmuyormuş, buna da sebep Halife en-Nâsireddinallah Ahmed'in büyük unvanlar vermek suretiyle Mısır'daki Fatımîler tahtına oturan Selahaddin Eyyûbî'ye tevcihlerde bulunması imiş, o da Azerbaycan hudutlarında Halife'nin namını hutbelerden kaldırmış ve bundan fevkalade müteessir olan en-Nâsireddinallah Ahmed Alamut şeyhine müracaat ediyor. Muhammed Cihan Pehlivan'ın idamını istiyor. Suriye Bâtînîler reisi Misyaf Kalesi'nde oturan Râşideddin Sinan'ın bu işe memur ettiği Ebu Yahya namında bir fedaisi de buraya gelmiştir. Bir aydan ziyade Alamut Kütüphanesi'nde kim olduklarını tanıyamadığınız iki kişiden birisi işte bu adamdır. Diğeri de Gence Bâtînîler merkezini idare eden Daî Hürrem

Abâdî'dir. Şimdi size ait vazife muhakkak bu olacaktır. Nureddin Muhammed-i Sanî bu işe sizi memur edecektir. Muvaffakiyetinizde rütbeniz de bir derece daha terfi etmiş bulunacaktır.

Sevgili Prens! Şark'ın çok heyecanlı hadiseleri peşinizde sürükleniyor. Atıldığınız bu macera o kadar katiyetle eminim ki Kapadokya ovalarında yüzbinlerle Bizanslının muhteşem tahtınızı hürmetle taşıdığı gün nihayet bulacaktır. Komnenos hanedanının bu hakkıdır. Şark'ın kokmaya başlayan içi tamamıyla çürümüş, zillet kesilmiştir. Orta Asya'dan Garp'a kadar yol üzerindeki her adımda bir ailenin, her dağ başında bir serserinin hükümdar kesildiğini muhakkak gördünüz. İran Selçuklu tahtı bu kadar bölümlere ayrıldı. Bu kuvvet parça parça oldu. En azgın fitne bütün ruhları sarmış bulunuyor. Abbasî halifesi dört yüz bu kadar senelik tarihinin kurumları içinde yaşıyordu. En asil birlik onun etrafında iken bugün o makamın sahibi olan en-Nâsreddinallah Ahmed kanıksamış bir düşmanlıkla Alamut şeyhinden yardım istiyor. Hâlbuki Bağdat merkez-i muallâ-yı hilafet ve o halife de yeryüzündeki bütün Müslümanların hürmetle tanıdıkları bir adam.

Artık biz inanalım ki Komnenos hanedanı Konya Selçuklu tahtına Bizans'ın kartal tacını geçirmiştir. Yarın Sahibiâzam emirlerini vermek için sizi huzurlarına kabul edecektir. Kuvvetli bulununuz. Belki ben de orada bulunabileceğimi ümit ederim aziz Prens.

Aynüşşems/Safu Nikeforos

Mektubu bitirir bitirmez İsak Komnenos'u derin bir düşünce aldı. Evvelce içinden geçen tehlike şimdi bütün acılığıyla dışarıya vurmuştu. Aynüşşems'in bu mühim ifşaatı ona istikbal hakkında daha iyi hazırlanmak lazım geldiğini anlattı. Bâtınîlere intisap eden bir adamın eli mutlaka kanla lekelenecekti. Altı aydır Yedi Sametler Köşkü'ndeki ikameti esnasında onda çok garip tahavvüller olmuştu. Gün geçtik-

çe şimdiye kadar bağlandığı akideler, umum insaniyete ait verdiği hükümler, beşeriyetin içtimai nizamlarına müteallik bellediği eski kaideler birer birer içinde çözülmüş ve bağlarını kaybetmişti. O da bir Bâtınî gibi her şeyde başka bir görüş, başka bir nizam arıyordu. Bir insan hayatının belki bir cihan kadar kıymetli fakat icabında tereddütsüz kesilecek bir baldıran dikeninden farkı olmadığına inanmıştı. Hâkim Biemrillah'ın düsturları onun ruhunun bütün kıvrınlarına yerleşmiş ve insanın bir mabut eşi olduğunu kabul etmişti. Artık kendi hakkında Bâtınîler reisinin yapacağı bu tecrübe onun istikbalini tayin edecekti. Giriştiği bu çetin cidalde muhakkak kazanacaktı. Her ne kadar Nureddin Muhammed-i Sanî taht ve saltanat hayalleriyle uğraşanların daima kıymetsiz bir taş parçasıyla oynayan çocuklardan farkları olmadığını söylemiş ise de o, derununda beslediği büyük emeli bir türlü çıkaramıyordu. Alamut'a geldiği günden beri Sahibiâzam'ın huzuruna ikinci defa olarak girecekti. Kapı vuruldu.

Prens; "Buyurunuz!"

Firuze Muhyeddin Temimî'nin geldiğini ve kendini görmek istediğini söyledi. Prens'in gayriihtiyari olarak kalbi titredi. Her zaman kendisine ders veren ve hiçbir vakit böyle ürküntü duymadığı bir adamdan bugün ne oluyordu ki içinde bir korku hissediyordu. Birdenbire kendini topladı. Firuze'ye intizarda olduğunu söyledi. Muhyeddin Temimî içeriye girdi. Başında sivri bir külâh, arkasında bol bir biniş, feylesofu bambaşka, her zamanki gördüğünden tamamıyla farklı, Bâtınî büyüklerine mahsus bir kıyafete girmişti. Prens'i hürmetle selamladı. Odanın köşesindeki mükellef bir koltuğa oturdu.

Muhyeddin Temimî; "Aziz yolcumuz, altı aydır tam bir olgunluk devri geçiriyoruz. Bâtınî müntesiplerinden hiçbirisi hakkında gösterilmeyen hususiyet ancak size bahşolunmuştur. Bunun Nureddin Muhammed-i Sanî hazretlerinin bizce

gizli olan ne gibi maksat ve fikirlerine ait olduğunu şimdiye kadar bilmiyoruz. Bundan bir saat sonra Sahibiâzam'ın huzurlarına kabul olunacaksınız. Sizin için mühim bir vazifenin olduğunu zannediyorum. Lütfen hazırlanınız! Ben kütüphanede biraz meşgul olacağım, müsaadenizle!"

Muhyeddin Temimî ayağa kalktı. Prens'in elini sıkı ve çıktı. Prens İsak Komnenos derhâl vaziyetini düzeltti. Kendisine verilmiş olan sivri külâhı başına ve bol binişini de arkasına geçirdi. Vaktin gelmesine intizar ediyor. Odanın içinde geziniyordu. Bu sırada Firuze Muhyeddin Temimî'nin kütüphanede beklediğini haber verdi. Derhâl Prens odayı terk etti. Ve Muhyeddin Temimî ile Alamut Kütüphanesi'nin merdivenlerinde karşılaştılar.

Muhyeddin Temimî; "Buyurunuz birlikte kabul edileceğiz. Sahibiâzam'ın huzurunda bize mensup duât-ı Bâtınîye'nin büyüklerinden bazılarına tesadüf edeceğimizi de tahmin ediyorum. Sahibiâzam'ın dediği emri, düşünmeksiniz kabul ediniz! Bunu söylemekliğim biraz size garip gelir. Fakat şimdiye kadar henüz ciddi bir vazife verilmediğinden korkarım ki tereddüt gösterirsiniz. Unutmayınız ki ahd ü misaka girmiş İsmailîsinizdir. Hayalinize bugün tamamıyla sahip değilsiniz, o ancak Nureddin hazretlerine aittir. Sonra bu işte yalnız olmadığınızı da temin ederim."

Prens; "Aziz Üstadım! Bana niçin itimat etmiyorsunuz? İsmailîler reisine ilk ahd ü misak verdiğim zaman bu mesele bitmemiş miydi?"

Muhyeddin Temimî; "Affedersiniz, işin biraz kanlı olduğunu buraya işaret etmek istedim."

Prens; "Ümit ederim ki zannettiğinizden daha kuvvetli çıkacağım."

Her ikisi de Yedi Sametler Köşkü'nün mermer merdivenlerini iniyorlardı. Firuze arkadan koştu. Komnenos hanedanının armasını taşıyan zümrüt başlı yakut kakmalı hançerini unuttuğunu Prens'e hatırlattı ve takdim etti. Çünkü Prens bunu hiçbir an belinden çıkarmazdı.

Muhyeddin Temimî; “Asaletmeap artık o hançer ile alakanız kesilmiştir. Siz Bâtînîler reisi Nureddin Muhammed-i Sanî hazretlerinin vereceği İsmailîlere mahsus ancak zehirli hançeri taşıyabilirsiniz. Başka silah memnudur.”

Prens hançeri Firuze'ye iade etti. Kız hürmetle eğildi. Ve çekildi. Birlikte Nureddin Muhammed-i Sanî'nin ikametgâhı önüne gelmişlerdi. Sağ ve solda dizili nöbetçiler selam vaziyeti alıyorlardı. Bâtınîlik rütbesinin son derecelerine gelmiş olan Muhyeddin Temimî'ye yukarıdan koşa koşa gelen birisi bir kâğıt uzattı.

Muhyeddin Temimî kâğıdı okudu. Prens'e dönerek, “Biraz intizar odasında bekleyeceğiz çünkü Halife'nin sefirleri huzurda bulunuyorlarmış, Aynüşşems yazıyor,” dedi.

İsak Komnenos'un içi sızladı. Hem memnun ve hem de ürküyordu. Aynüşşems'in huzurda olması ise onu bir derece daha heyecana getirdi. Çünkü bu kıza karşı ilk devirlerde o kadar hissetmediği çok kuvvetli bir meyil ve aşkla sarsılıyordu. Alamut'tan ayrılması da bir işti. Aynüşşems'i nasıl bırakacaktı. Gönlü en ateşli bir sevda kaynağında mütemadiyen yanıyordu. Muhyeddin Temimî ile birlikte odaya girdiler. Duvarlara çok kıymetli levhalar asılmış, İran halılarıyla zemin döşenmiş, sedef kakmalı koltuklarla etraf süslenmişti. Pek az sonra Aynüşşems yanlarına geldi. Sahibiâzam hazretlerinin huzurlarına girebileceklerini söyledi. Her ikisi de birlikte kalktılar. Aynüşşems önde olduğu hâlde Nureddin Muhammed-i Sanî'nin huzuruna girdiler. Mutat merasimi yaptılar. Sahibiâzam'ın yanında daha üç kişi bulunuyordu. Sol taraftaki sedirlere oturmuşlardı. Kendilerine derin bir dikkatle baktıklarını İsak Komnenos göz ucuyla sezdi. Nureddin Muhammed-i Sanî bol bir biniş giymiş, başında Keşmir tülbindinden yeşil renkte ipekli bir sarık vardı. Gözleri parıl parıl yanıyordu. Sakalı göğsüne doğru uzamıştı. Prens bu sefer daha iyi dikkat etti. Sahibiâzam'ın devrin en kuvvetli hükümdarlarının kalplerine yıldırım yağdıran simasını

çok iyi tanımaya muvaffak oldu. Nureddin Muhammed-i Sani, Prens'e hitaben;

“Altı aydır size prensiplerimiz hakkında nazari birtakım malumat verdiğimizizi biliyorsunuz! Bilhassa Muh-yeddin Temimî gibi yüksek bir âlimi bu işe memur ettik. Bizans İmparatorluğu'na mensup bir prens olmanız bizimce hususi bir muameleyi icap ettirdiğine katiyen kani olmayınız. Nazarımızda içtimai tabakalar, insanlara mahsus sınıf farkları yoktur. Bugün Şark'ın içinde yaşadığı kokmuş bir hayat âlemi var. Artık onu fertlerin gömüldüğü bir karış mezara değil, tarihin ibret ve ders mezarlığına gömmeliyiz. Ne demek istediğime dikkat ediniz. Şuradan ayrıldığınız dakikada parça parça ülkelere, binbir çeşit elbiseler altında gezinen hükümdar alaylarına rast gelirsiniz. Bütün bunlar, birer ihtirasın numuneleridir. İnsaniyet bu kadar ezilmeye layık değildir. Bir akrep gibi ruh ve akidelere musallat olan zehirli fikirler ise asırlardan beri insan kümelerini sağdan sola soldan sağa durmaksızın boşalttı. Bu sürüler, hangi hedefe, hangi maksada doğru gidiyorlardı. Kimse bilmiyordu. Ortada bilen bir adam var; o da başbuğ, serdar, yani onun ihtirası işte o kadar. Bu milyonlar, bir adamın peşinden mi gidiyorlar? Bunun istisnası acaba tarihin hangi devrinde var? Hiç değil mi? İşte biz bu devri yaratacağız. Ancak bütün insaniyeti kucaklayacak bir güneş gibi ufku bile ısıtacak harareti kalplere verinceye kadar bu eski usulleri biz de maksadımız uğrunda kullanacağız. Bağdat halifesi, bizden ihtiraslı ruhunu sükûnete getirmek için yardım istiyor. Biz esasen Bağdat halifelerinin mevcudiyetlerini diğer hükûmetlere nazaran daha çok zararlı görüyoruz. İslâm dininin kutsiyetini sorguç gibi başlarına takan bu adamlar, beşeriyeti ne kadar aldatmışlar. En çirkin ahlaki karanlıklarını bir geceden farklı olmayan devirlerinin zulmetine ilave etmekten utanmamışlar. Ben Bağdat halifesi en-Nâsıreddin Ahmed'in bu arzusunu yerine getirmek için söz verdiğim zaman o zannediyor mu ki İsmailîler reisi bu

işi onun hatırı için yapıyor? Katiyen... Esasen bize Şeyhü'l-cebel Hasan Sabbah'ın emirleri vardır. Türkistan'da bir göçebe başbuğu olan Şamanî Yukak'ın oğlu Selçuk, Cemşidlerin, Keykavusların, Behramıgûrların vatanında bir hükûmet kurdu. Alparslan, Melikşah gibi sultanları araştırdı; Seydunamuz Hasan Sabbah'ın karşısına ordular sevk ettiler. Bütün kalelerimiz onların düşmanlıklarıyla sarsıldı. Akıbet Bâtınî hançerleri göğüslerine girdi. Şimdi de zümrüt taşlı kemerlerle süslenmiş atlarda Selçuk köleleri karşımıza gelmişler de efendilerini temsil etmeye uğraşıyorlar. Size havale edeceğimiz işin birisi vaktiyle Sultan Mesud'un veziriâzamı Kemal Semiraminî'nin kölesi olan İldeniz'in oğlu Atabey Muhammed Cihan Pehlivan'ı hançerlemektir. Kemal Semiraminî de aynı akıbeta tarafımızdan mahkûm edilmişti. Bütün köleleri Sultan Mesud'a kaldı. O da bizim dostlarımız arasındadır. Atabey Muhammed'in sarayına yerleştirilmiş bize mensup Mire isminde bir cariye vardır. Bu kadın Atabey Muhammed Cihan'ın haremeleri arasındadır. Size büyük yardımları olacaktır. Vazifenizi yapınız. Suriye Bâtınîler reisi Râşideddin Sinan tarafından gönderilen Ebu Yahya namındaki fedai de sizinle beraberdir. Hürrem Abâdî ile görüşünüz. Yirmi gün sonra buraya geleceksiniz. El-Mustansır Billah ve Hasan Sabbah'ın düsturlarını öğreneceksiniz. Size daha büyük vazifeler vereceğiz ve rütbeniz de ilerleyecektir."

Nureddin Muhammed-i Sanî Aynüşşems'e işaret etti. Derhâl kıymetli bir çekmeceyi Sahibiâzam'ın huzuruna getirdi. Nureddin içinden çıkardığı siyah saplı sade yüzlü zehirli bir hançeri Prens'e uzattı.

"...Buyurunuz ve iyi biliniz ki bu hançer bütün Bâtınîlerin en kuvvetli silahıdır. Kullanmasını bir iki tecrübeden sonra daha iyi öğrenmiş olursunuz. İlk tecrübe Atabey Muhammed Cihan'ın kellesinde yapılacaktır."

Nureddin Muhammed-i Sanî ayağa kalktı. Orada bulunanlar aynı hürmetle eğildiler. Birer birer dışarı çıktılar. Prens İsak Komnenos beline taktığı Bâtınî hançerini ilk

defa kendi kalbine soktuğunu hisseder gibi oldu. Çünkü Aynüşşems'in yakıcı gözlerinden öyle bir ızdırap okumuştur ki Nureddin'in azamet ve enveri karşısında olduğunu unuttu. Ve az kaldı yere düşecekti. Yeni bir maceraya doğru yuvarlanan hayatını gittikçe bir aşk içten içe kemirmeye başladı. Fakat ne de olsa işin yolu değişmişti. Artık Alamut şeyhinin bir fedaisiydi. Verilen emirlerini yapmak, olmadığı takdirde intihar etmek lazımdı. Muhyeddin Temimî Gence Bâtinîler merkez reisi Hürrem Abâdî ile birlikte Yedi Sametler Köşkü'ndeki odaya geldiler. Nureddin tarafından yirmi günlük bir müddet verilmişti. İşin muhakkak bugünleri aşmadan bitmesi lazımdı. Firuze'nin getirdiği kahveler içildi. Ortada derin bir sükût vardı. Sahibiâzam'ın huzurundan çıktıktan sonra bu üç Bâtinî müntesibi işi derinden görüşmek için burada toplandılar. Firuze içeriye girdi. Hamalı Ebu Yahya'nın geldiğini söyledi.

Muhyeddin Temimî, "Râşideddin Sinan'ın gönderdiği fedai," dedi. Ve Prens'e Ebu Yahya'yı takdim etti. Ebu Yahya selam verdi. Her üçü de birden hürmetle karşıladılar.

Muhyeddin Temimî; "Râşideddin Sinan hazretlerine bir vazife ile ikinci defa daha gitmek isterim. Bu hususta Sahibiâzam'ın bana vereceği hizmeti daima beklemekteyim. Selahaddin Eyyûbî Davet-i Hâdiye'yi kabul etmiş¹² öyle mi?"

Ebu Yahya; "Evet, Mevlânâ Râşideddin Sinan hazretleri Sur hükümdarı Kral Reymon'u öldürttükten sonra Sultan Selahaddin Eyyûbî teşekküren Davet-i Hâdiye namına Mısır, Şam, Humus, Hama, Halebü's-Şehba şehirlerinde birer makam yaptırdı. Bütün kalelerimize onar çiftlik hediye etti."

Muhyeddin Temimî; "Arada pek derin ihtilaflar vardı. Selahaddin Eyyûbî muhakkak hançerlerimizin zehrinden korktu."

12 İsmailîye fırkasının Mustaliye ve Nizariye şubeleri kendilerine "Davet-i Hâdiye" unvanını verirler. Bu Cafer-i Sadık'ın esas unvanı imiş.

Ebu Yahya; "Halep Şîîleri Râşideddin Sinan hazretlerine Selahaddin'in öldürülmesi için yalvardılar. Aynı zamanda kalelerimize de hücum eden Sultan'ın tecavüzlerinin durması için Hama hükümdarı Şehabeddin Mahmud Tekiş'e müracaat edildi. Şehabeddin, Sultan Selahaddin'in dayısı oluyordu. Papa Üçüncü Urban'ın teşvikiyle hazırlanan ehl-i Salip ordusu İngiltere Kralı Arslan Yürekli Rişar'ın idaresiyle Şark'a akına başlayınca Sultan Selahaddin, Râşideddin Sinan hazretlerinin muavenetine muhtaç oldu. Aradaki gerginlik de bu suretle giderildi."

Muhyeddin Temimî; "Abbasî halifesinin Mevlânâ Râşideddin Sinan'a müracaatı hakkındaki malumatınızı öğrenebilir miyim?"

Ebu Yahya; "Mevlânâ Râşideddin Sinan hazretlerinin bana emirlerini verirken söylediklerini arz edeyim. Abbasî halifesi en-Nâsireddinallah Ahmed, Bağdat Bâtînîler reisi Burhaneddin Merendî vasıtasıyla bütün Abbasî halifelerinin en koyu Sünnîliğine rağmen Bâtînîliği kabul etmişti. Buna da sebep Horasan ve Maverâünnehir Harezmsahları Abbasî halifelerini tanımıyorlar ve onların isimlerini hutbelerde okutmuyorlardı. Aynı zamanda el-Müsterşid Billah ve el-Müstencid gibi halifelerin Bâtînî fedailerini tarafından hançerlendiklerini öğrenmiş olmasıdır ki en-Nâsireddinallah Ahmed'i Bâtînîlere meylettirmiş ve Burhaneddin Merendî'ye müracaat ederek İsmailîye mezhebine girmiştir. Ve bilumum Bâtînî müntesiplerinin yardımlarıyla Türkistan, Hindistan, İran ve bütün Suriye'de Abbasî halifelerinin nüfuzları kuvvetlendirilmektedir. Bugün göçmeye başlayan İran Selçuklularının memleketlerini de kendi nüfuzu altına almaya gayret gösteriyor. En-Nâsireddinallah Ahmed en uzak mıntikalarda bile tarafımızdan verilen haberler vasıtasıyla umumun üzerinde korkunç bir hadise gibi tesirler yapmaktadır. Bağdat'ın gizli köşelerinde vuku bulan bir hadise olmaz ki daîlerimiz eliyle Halife'nin kulağına da gitmiş olmasın? Bunu bazıları en-Nâsireddinallah

Ahmed'in kerametine bazıları da ilm-i esrara vakıf olduğuna hamlediyorlar¹³. Son defa bize müracaatı da yine Selahaddin Eyyûbî vasıtasıyla olmuştur. Mevlânâ Râşideddin Sinan, Sultan Selahaddin Eyyûbî'nin Davet-i Hâdiye'ye gösterdiği teveccühlerden bunu reddedemedi. Nureddin Muhammed-i Sanî'nin tayin edeceği fedailerle birlikte hareket edilmesini muvafık gördü. Bu haberi yine benimle Bağdat'a bildirdi. Ben en-Nâsıreddin Ahmed'in sefirleriyle buraya geldim. Bundan sonra nasıl hareket edileceğini Hürrem Abâdî tayin etsin."

Hürrem Abâdî; "Benim fikrime kalırsa yarından itibaren Azerbaycan'a doğru ve hemen yola çıkmalıyız. Çünkü Muhammed Cihan bütün İran ve Turan hükümdarlarının teveccühünü kazanmıştır. Bilhassa Merağa ile Tebriz şehirlerini Özbeklerin elinden aldıktan sonra büyük bir nüfuz sahibi oldu. Gürhan ile dostluğu olduğu gibi Ahlat şahı da damatlarıdır¹⁴."

Muhyeddin Temimî; "Pek doğru söylersiniz."

Ebu Yahya; "Bizim işimiz üzerinde bunların ne faydası ve ne tesiri olabileceğini anlayamadım."

Hürrem Abâdî; "En-Nâsıreddinallah bizim ellerimizle nasıl dünya haberlerini alıyorsa Azerbaycan hükümdarı da aynı vasıtaları kullanmaya başlamıştır. Vakıa o, Bâtınîlerden yardım görmüyor, fakat âlimlere ve bilumum tarikat mensuplarına bol bol ihsanlar vermek suretiyle bütün İslâm âleminin teveccühünü kazandı. İşte bundan istifade ediyor. Mezheben bize aykırı olanların Bâtınîleri çok yakından takip ettiklerini unutmayın, Mazenderan, Isfahan, Bağdat hadiselerinde uğradığımız müşküller hep bundan ileri gelmiştir. Aleyhtarlarımızı uyandırmadan işimizi tizlikle görmek lazımdır. Yarın hareket edelim."

Gence Bâtınîler reisi Hürrem Abâdî, Râşideddin Sinan tarafından gönderilen meşhur fedailerden Ebu Yahya ve

13 *Târîhu'l-hulefâ*, Celaleddin Süyûtî.

14 *Azerbaycan Tarihi*, Zenbil Cihangir.

İsak Komnenos 582. Hicret yılının Zilkade'sinin 20'nci gecesi verilen işaret üzerine Alamut bekçileri kale kapılarını açtılar. Bu üç Bâtınî fedaisi Beldetül-İkbâl'den ayrıldılar, doğru Gence yolunu tuttular. İsak Komnenos Romalılar tarafından "Azerpatan" yani ateşler vilayeti namı verilen bu meşhur kıtaya doğru ilerledikçe derunî bir heyecan duyuyordu. Zaten ruhu alevli bir yangın gibi Aynüşşems'in aşkıyla yanıyorken talih onu böyle çok garip bir yola düşürmüştü. Bütün Şark Mecûsîlerinin en muhteşem mabetlerinin kurulduğu Azerbaycan şehirlerini birer birer geçiyorlardı. Hareketlerinden on üç gün sonra Aras Nehri'ni geçtiler. Berde üzerinden Şus'a vardılar. Gence'ye otuz iki kilometre bir mesafede kalan Şemsgir-Güneşe Tapanlar Yurdu'na geldikleri zaman Bağdat Bâtınîler reisi Burhaneddin Merendî'nin bir adamına rast geldiler. Bu adam Hürrem Abâdî'ye ait bir mektup taşıyordu. Mektupta Halife'nin kendisine müracaat ettiğini ve Atabey Muhammed Cihan Pehlivan'ın 60.000 dinar göndermek suretiyle barışmak istediğini ve bütün bu paraları Nâsıreddinallah'ın Davet-i Hâdiyeye teberru ettiğini bildiriyordu.

Hürrem Abâdî, "Arkadaşlar! İşte sürat lazımdır. Bayram akşamı hedefe ulaşmamız katidir. Bununla Halife'nin fikrinden caydığı anlaşılsın, hem onu hem bizi alaka-dar etmez," dedi ve omuzlarını silkeledi.

Ebu Yahya; "Mevlânâ Râşideddin Sinan'ın emirleri muhakkak yerine gelmelidir."

Hürrem Abâdî; "Başka türlü düşünmemize zaten imkân yoktur."

İsak Komnenos; "Bu vazife benim istikbalimi gösterecektir. Bu ateşler şehrine ikinci yangınla tutuşmuş bir manzara vermek isterim."

Her üç Bâtınî'nin gözleri sanki birer yıldırım çakmışçasına parladı. Bütün süratleriyle yol almaya başladılar. Zilhicce'nin beşinci günü tan yeri ağarırken Gence şehrine girdiler.

Gence Atabeyler Sarayı

Şemseddin İldeniz tarafından payitaht yapılan Gence şehri vaktiyle İran'ın zaptından sonra Araplarla birçok zamanlar uğraştı. Nihayet teslim olmaya mecbur oldu. Misidya ve Hazar Denizi'nin kenarlarına yerleşen Türkmenlerden Akhunların memleketi olan Azerbaycan şehirleri artık Hicretin 22'nci senesinde Hazreti Ömer'in sevk ettiği ordulara teslim oldular. O zamandan beri birçok inkılâplara uğradı. Nihayet Hicrî 444 yılında Selçuklu İmparatorluğu'na intikal etti. Sultan Mesud'un devrinde İldeniz'in gayretiyle Gence merkez olmak üzere istiklalini ilan eyledi. Kür Nehri vasıtasıyla Hindistan tacirleri ve İran sanatkârları eliyle zenginleşen Gence şehri o devrin en meşhur beldelerinden biri olarak tanındı. Kervansaraylar, camiler, medreseler ile şehir o kadar süslenmişti ki Gence'ye yeni gelen bir yolcuyu hayretlere düşürürdü. Bilhassa Atabeyler Sarayı kentin en gösterişli yerinde yapılmıştı.

Kurban Bayramı'na üç gün kaldı. İnsan akınları içinde kalabalıktan caddelerden âdetâ geçilmiyordu. Mağazalar dolup boşanıyordu. Sokaklarda mallarını reklam eden birçok satıcıların bağırışları, İran ve Hint'in ipeklilerini satan manifaturacı dükkânlarına alay alay Azerî Türk güzelleri girip çıkıyordu. Ertesi gün bayramdı. Herkes neşe ve sürur içinde, Muhammed Cihan Pehlivan'ın çok tantanalı bayram alayını seyretmek için civar şehirlerden akın akın gelen

ahali ile Gence sokakları geçilmez bir hâle gelmişti. Arefe gecesı Hürrem Abâdî'nin evinde toplanan komite Muhammed Cihan'ın cariyesi Mirî'den aldığı malumat üzerine harekete geçmeye karar verdiler. Mirî, Hürrem Abâdî'ye yarın sarayda yapılacak merasim hakkında şu mektubu yazıyor:

Gence Bâtînîler Reisi Hürrem Abâdî'ye!

Haberiniz geldi. Sahibiâzam hazretlerinin emirlerini canımdan daha aziz bilirim. Davet-i Hâdiye namına her şeye hazırım. Şunu da arz edeyim ki Muhammed Cihan Pehlivan'ın asıl karısı Kuteybe Hatun'un ne kadar nüfuzlu ve hükümdarın üzerinde müessir olduğunu bilirsiniz. Oğlu Kutluk İnanc'ın veliahtlığı için geceli gündüzlü çalışıyor. Sırf bu maksadı temin için de Ahlat şahını damat yaptı. Mısır hükûmetiyle de dostluk muahedesi akdetti. Bütün idari ve siyasi işlerde bu kadının muhakkak bir parmağı vardır. Sarayda bütün cariyelerin hatta bizim gibi Muhammed Cihan'ın haremeleri arasına girmek bahtiyarlığını kazanan kadınların bile hiçbir kıymet ve ehemmiyetleri kalmamıştır. Ebu Bekir ve Özbek namında iki erkek çocuğun anası olduğum hâlde Muhammed Cihan bu kadının korkusundan evlatlarını hakiki bir baba şefkatiyle şimdiye kadar hiç koklamadı bile. Benim bu suretle hükümdarın kadınları arasına girmekliğim Kuteybe için bir yürek derdi oldu. Her vasıttan istifade ederek oğlu Kutluk İnanc'ın tahta vâris olmasının kolayını aramaktadır. Yarın bayram selamlığında bu kadının da ayrı bir alayı vardır. Hükümdar bayram namazını Ulu Camii'de kılacak. Şeyh Nizamî-i Gencevî'nin vaazlarını dinlemek için sabah erkenden gidecektir.

Bu akşam sarayda yarın bayram tebrikinde takdim edecekleri kasideleri okumak için meşhur şairlerden Mucîreddin Beylekanî, Kemaleddin Nahcevanî, Şerafeddin Şakruh, Muhammed Ali Kerbac, Cevher Zerkerd, Esîreddin Ahestekî¹⁵ adlarını divân defterine yazdılar. Merasimin pek gösteriş-

li olacağı anlaşılıyor. Hükümdar çok neşeli, bu gece sazlar içinde vaktini geçirmektedir. Camiden çıkınca doğru saraya gelinecek, büyük salonda tebrikat yapılacaktır.

Mirî

Hürrem Abâdî; "Vaziyet anlaşıldı. Şekli tayin etmekliği-niz lazımdır."

Ebu Yahya; "Benim fikrime kalırsa camiden çıkarken takdim edeceğimiz bir arzuhâl ile hükümdara yaklaşmak ve işini bitirmektir."

İsak Komnenos; "Muhammed Pehlivan'ın at üzerinde olduğunu unutmayınız."

Ebu Yahya; "Tam bineceği sırada."

İsak Komnenos; "Türk askerinin ne kadar çevik ve ne kadar dinç olduğunu yakından bilirim. Zorluğa uğramadan daha kısa bir yoldan."

Ebu Yahya; "Sizi de dinleyelim."

İsak Komnenos; "Vüzera ve ulema tebrikatı bitirdikten ve şairler kasidelerini okuyup çıkarlarken."

Ebu Yahya; "Bu daha tehlikeli."

İsak Komnenos; "Salon boşanır. Tam bu sırada köşeden fırlar, hançeri vururum."

Ebu Yahya; "Muvafık. Kalabalıkta izi kaybetmek daha kolay."

İsak Komnenos; "Elbette."

Ebu Yahya; "Fakat çok tecrübeli olmalı ve ilk vuruşta neticeyi almak lazımdır."

İsak Komnenos; "O muhakkak. Olmazsa yardım."

Ebu Yahya; "Ona şüphe mi var?"

İsak Komnenos; "Ya sen ya ben."

Ebu Yahya; "Bu hesap orada."

İsak Komnenos; "Evvela hangimiz?"

Ebu Yahya; "Göz ucuna dikkat."

İsak Komnenos; "Firara imkân olmazsa?"

Hürrem Abâdî; "O Mirî'ye ait."

İsak Komnenos; "Erken kalkmak için hemen uyuyalım."

Hürrem Abâdî; "Çok doğru."

Bu üç Bâtınî fedaisi yataklarına çıktılar. Sokaklarda ahalinin şamatası dinmemiş, gelenlerin geçenlerin gürültüleri derinden derine kulaklara vuruyordu. Saraya çok uzak olmayan Hürrem Abâdî'nin iki katlı harapça evinin iç odalarının birinde uyuyan bu adamların izinden kimsenin haberi yoktu. Hürrem Abâdî, Gence'nin çok esrarlı bir şahsiyeti olarak tanınmıştı. Kendisi gizli ilimler ile meşgul, birçok hastalara nefes eder. Hanesinde uzak mahallerden gelmiş aileler hiç de eksik olmazdı. Ara sıra Gence'nin Ulu Camii'nde vaaza çıkar. Etrafını hayallere inanan, efsanelere en çok dalgın insanlar alırdı. Büyü ve sihir gibi şeylere düşkün aşk ve seveda yollarında şaşkın ve şaşkın ne yapacağını bilmeyen avare delikanlılar Şeyh Hürrem Abâdî'nin meclisinin müdavimleri ve bu tiptekiler onun demir gibi kalpleri bal mumuna döndüren iksirli nefesinden şifa almaya gelirlerdi. Evinde uzun senelerden beri yaşadığı anlaşılan bir selvi ağacı altında kerametleri dillere destan olan bir velînin kabri olduğuna da itikat edilmekteydi. Bu mezarın toprağından alanlar, selvi yapraklarını tütsü yapanların ardı arkası kesilmiyordu. Bu koca Bâtınî reisi şahsiyetini o esrarlı bir perde ile gizlemişti ki en ağır ve keskin gözler bile onun bu hüviyetini gerçek sanırlardı. İşin hakikatini imkân yok keşfedemezlerdi.

Tan yeri ağarmaya başladı. Sofu mizaçlı kimseler, yüksek sesle tekbir getirerek camilere doğru akın ediyorlardı. Gence minarelerinde güzel sesli müezzinlerin okudukları yanık yanık kasideler ile koca şehir çınlıyordu.

Ebu Yahya, İsak Komnenos hazırlandılar ve derhâl so-kağa fırladılar. Hürrem Abâdî ise bol binişini giydi ve kocaman sarığı altında gözleri güç seçiliyordu. Târik-i dünyalara mahsus bir perhizkârlıkla rengini sarartmıştı. Sabahlık

kapısının önünde kendisini bekleyen müntesipleri büyük bir kalabalık teşkil etmişlerdi. Hürrem Abâdî evinden çıktı. Elleri tunc fenerlerle etrafını saran müritleri, zikir ve tehlillerle Hürrem Abâdî'yi camiye getirdiler. Gence'nin bu yalancı evliyasını istikbal için birçok insanlar dışarıya çıktılar. Elini öpmek ve duasını almak sevdasıyla ahali âdeta birbirini çiğniyordu. Merasime iştirak edecek olan vezirler, âlimler, seyyitler, şairler, askerî kumandanlar hep maiyet ve uşaklarıyla camiye dolmaya başladılar. En nihayette hükümdar Muhammed Cihan Pehlivan'ın ve arkasında Kuteybe Hatun'un maiyet alayları sökün etti. Veziriâzam Şemseddin Aydoğdu tarafından cami kapısında istikbal edildiler. Güzel sesli devirhanların hatimleri bitti. Şeyh Nizamî-i Gencevî'nin vaazını müteakip bayram namazı kılındı. Hükümdar, bütün maiyetiyle askerlerin selamları arasında sarayına geldi. Büyük salona taht kurulmuştu. Sıra ile tebrikat başladı. En sonunda şairler kasidelerini okudular. Hükümdar ayağa kalktı. Salon boşalmaya başladı. Herkes tahtın eteğini öpüp dışarıya çıkıyordu. Kalabalığın aralığına sıkışmış olan bu iki Bâtınî fedaisi birbirini müteakip tahtın eteğini öperken hançerlerini sıyrdılar. Muhammed Cihan Pehlivan'ın üzerine atıldılar. Bir anda iki hançer darbesiyle hükümdar tahtından yıkıldı. Fedailer birdenbire dönüp kalabalığın arasına karıştılar. Mirî tarafından hazırlanmış olan bir odanın içine alındılar. Tahtın sağ ve solunda durup etek kaldıran iki iç oğlanı, "Yetişin hükümdarı hançerliyorlar!.." diye bağırdılar. Veziriâzam Şemseddin Aydoğdu koştu. O koca salondan çıkan yüzlerle insan birbiri üzerine basarak taht odasına döküldüler. Muhammed Cihan Pehlivan'ın göğsünden kan fışkıırıyordu. Hükümdar yere serilmişti. Ortalık karıştı. Katiller meydandan kaybolmuşlardı. Sarayın kapıları tutuldu. Bir kimsenin dışarıya çıkması şiddetle yasak edildi. Hekimbaşı Dâim el-Haranî ile muavini eriştiler. Yarayı sardılar. Hükümdar yatağına uza-

tıldı. Fakat hekimin çehresi soluktu. Ümidin çok zayıf olduğunu ima ediyordu. Çünkü hançerler zehirli, yara kalbe pek yakın iki yerden açılmıştı. Sarayın içi ve dışı aranıldı. Şüpheli ne kadar eşhas varsa yoklandı. Birçok kimse hapsedildi. Hiçbir ipucu elde edilmemişti. Ebu Yahya ile İsak Komnenos Mirî tarafından kadın elbiseleri giydirilmiş harem kapısından kaçınılmıştı. Bu iki fedai, Hürrem Abâdî'nin evine geldiler. Ve derin bir nefes aldılar. Ertesi gün hükümdarın vefat ettiği şayiası Gence'nin her tarafına yayıldı. Memleket mateme büründü. Bütün gözler yaşlandı. Binlerle halk, ulema ve meşayih tabutun etrafında tehlil getiriyorlardı. Hürrem Abâdî de uzun asasıyla ağlaya ağlaya cenazeyi takip ediyordu. Zilhicce'nin 12'nci günü bu iki Bâtınî fedaisi Gence'yi terk ettiler. Alamut'a doğru yol almaya başladılar. Hürrem Abâdî şehrin ıssız sokaklarından misafirlerini geçirdi ve onları selametledi. Bu iki Bâtınî fedaisi geldikleri yolu takip etmediler.

Azerbaycan Mecûsîlerinin en büyük ateşkedesi olan Kanık Nehri boyunda Samuh şehrindeki mabede uğradılar. Bir akşam orada kaldılar. Daha başka bir istikametten Alamut'a yaklaşıyorlardı. Gence'den hareket tarihlerinden tam on beş gün sonra Beldetü'l-İkbâl'in yüksek burçları görülmeye başladı. İsak Komnenos derin bir tefekkür içinde idi. Verilmiş vazifenin muvaffakiyetle neticelendirilmesi, muhakkak onun için büyük bir saadetti. Nureddin Muhammed-i Sanî onu takdir edecek ve Bâtınîlerin daha mühim bir rütbesini ihraz etmiş olacaktı. Bilhassa Aynüşşems onu tebrik edecekti. Hayalinde Selçuklu saraylarının ihtişamlı avizeleri dönmeye başladı. Esasen bu ihtiras ciğerlerini kemiriyordu. İstiyordu ki hadisat onu Kapadokya hudutlarına sevk etsin; orada daha kuvvetli işler göreceğine bütün kalbiyle inanıyordu. Bir gün Gıyaseddin Keyhüsrev'in de göğsüne zehirli Bâtınî hançerini saplayabilse idi? Acaba buna ne zaman muvaffak olacaktı!..

İşte bu düşünceler arasında ilerleyen İsak Komnenos Alamut sırtlarına sarmaya başladıklarını gördü. Kaleden aşağıya doğru birtakım kimseler iniyorlar. Kılık ve kıyafetleri başka başka olan bu adamlar, kim bilir hangi diyarlarından gelmişlerdi. Alamut şeyhini ziyaret ediyorlardı. Kale kapısına geldikleri zaman nöbetçiler tarafından selamlandılar. Çünkü Bâtınîlere mahsus işaretleri vermişlerdi. Hem bu işaret onların rütbelerini de ifade ediyordu. Şehre girdiler. Ve Sahibiâzam'ın ikametgâhına doğru yöneldiler. Karşidan mermer merdivenleri koşa koşa inen Firuze'yi gördüler. Kız kendilerine doğru yaklaştı ve hürmetle eğildi. İsak Komnenos'a bir kâğıt uzattı. Kızın yüzünde neşe parlıyor. Prens'in muvaffakiyetinden emin olduğunu ima eden sevinçleri ile gelişinden ferahlar duyuyordu. Kâğıdı Aynüşşems yazıyordu:

Aziz Prensım!

Geleceğinize ait tahminimde o kadar isabet etmişim ki hayatımda bu kadar tesadüfî hatırlamıyorum. Yedi Sametler Köşkü'nün yüksek kulesinden sizi gördüm. Dairenize geliniz. Muhyeddin Temimî ve her ikimiz bekliyoruz. Ben Sahibiâzam'a malumat veririm.

Aynüşşems Safu Nikeforos

Kâğıdı okuduktan sonra doğruca Yedi Sametler Köşkü'ne gittiler. Merdivenler üzerinde Muhyeddin Temimî ve Aynüşşems'le karşılaştılar. Ve selamlaştılar. Prens'in Aynüşşems'i görür görmez içi ürperdi. Heyecana tutuldu. Kendini bir şaşkınlık aldı. Hatta harekâtındaki bu gayritabiilik Muhyeddin Temimî'nin bile gözünden kaçmadı. Fakat o anlamazlığa geldi. Nazarlarının istikametini değiştirdi. Bir an sonra Prens'e hitaben;

“Vazifesini yapmış bir İsmailî görüyorum. Ebu Yahya'nın tecrübesinden elbette istifade etmişsinizdir!”

Prens; “Muhakkak!.. Hançerlerimiz birlikte işledi.”

“Bugün yorgunluğunuz dinlensin. Yarın huzura gireceksiniz. Oradan alacağımız buyruk bizim ilerimizi aydınlatacaktır. Gelecek günlerimiz için daha kuvvetli olmaya çalışacağız. Şimdilik istirahat ediniz!” dedi ve Muhyeddin Temimî ayrıldı. Ebu Yahya da Firuze tarafından hazırlanan odaya götürüldü. Aynüşşems bunların dağılması üzerine Prens’e;

“Biliyor musunuz buradan ayrıldığınız günden beri ne kadar acı çekmekteyim. Mukadderatı birleştirilmiş iki kişiden biri gözden kayboldu; diğeri çok eksik ve hatta hiç oluyor. Gözlerime uyku girmediğini söylersem inanınız. İlk görüşümüz -ki o karanlık odadan- itibaren geçen bütün günler, aylar ümit ve emel ufuklarımıza bizi bir derece daha yaklaştırıyor. Ben Bizans’ın bugün solgun şafaklarının öyle inanıyorum ki yarın Konya Selçuklular sarayında bir gün gibi doğduğunu göreceğim. Yalnız korkuyorum ki içimde bir avuç ateş günden güne bir yangın, belki bir yarıyolda hâline geliyor. Mevcudiyetimin durmayıp eriyor. Size karşı bu meyillerime ne nam verilmek lazımdır? Onu ben bilmiyorum. Ancak şunu itiraf ediyorum ki Alamut bize bir vasıta olacaktır. Nureddin Muhammed-i Sanî’nin zehirli hançerleri bize şifa verecektir. O birçok başları düşürdü, kalpleri deldi. Cihan, Bâtînîlerin isimlerini söylemeye bile cesaret edemiyor. Ben ise onların içinde bir damla zehir içmeden zehirleniyorum. Kostantıniye’nin muhteşem sarayları, Bizans imparatorlarının elmas taşları altında bütün gençliğiniz geçiyordu. Şimdi ise yalçın kayalar arasında bir kartal gibi semalara yükselmiş bulunuyorsunuz. Ben şimdiye kadar Nureddin Muhammed-i Sanî’nin esirleri arasında olduğum hâlde kendimi hür ve serbest tanıyordum. Fakat ne zaman sizi gördüm o anda esarete düştüğümü kalbim bana haber verdi. Şunu da hatırladım ki biz Bosfor sahillerinden kaderin eliyle buralara düştük; her ikimiz de yurdundan uzak fakat mukaddes vatanları için hayatlarını esirgemeyen iki Bizanslıyız. Yurdumuz Garp’ın cehil ve taas-

subuyla kabaran vahşi ruhlu adamlarının elindedir. Onlar zannediyorlardı ki İsa'nın can verdiği Kudüs haçından kan içecekler. Yüz binlerle serseri Avrupa'nın bu kirli ve mülevves muhitinden sürüklenip geliyorlar. Acaba Mesih'in ruhu bunlardan daha mı iyi memnun olacaktır? Selahaddin Eyyûbî'nin adalet ve insanlığı bütün insaniyet âlemine yapıldı. Bütün Avrupa ulusları bunu yakından gördüler. Alamut şeyhleri bile ona hürmeti kendilerini borçlu biliyorlar. Hâlbuki Bâtınîler, hiçbir devlet reisine mümaşat etmemişler ve en hafif çehre çatmalarına zehirli hançerlerle mukabele etmişlerdir. Selahaddin bundan müstesna bir insan!..

“Şark'ın otlar gibi hükümdar, hakan bitiren feyizli toprakları kan emmekte o kadar denksizdir ki dün başını yerlere, vücudunu tahtın ayaklarına düşürdüğünüz Muhammed Cihan'ın geri kalan oğullarının sizi tanzir eden nice nice vakalarına şahit olacağız. Garplılar da bugün Şark'ın bu atisini taklit ediyorlar. Gözlerim sizin istikbalinize bir artık evvel kavuşmanıza ve Bizans'ın kartal tacının başınıza konmasına dükilmiştir. O zamandır ki Mesih'in mabedinde bizim aşkımız takdis olunacaktır. Emanuel Komnenos'un Velakarne Sarayı'nda yüzlerle Bizans kızları bu izdivacı alkışlayacaklardır!..”

Aynüşşems bu son sözleri o kadar heyecanla söyledi ki Prens birdenbire yerinden kalktı Aynüşşems'e doğru yürüdü. Kızın ellerine sarıldı. Aynüşşems'in başı ise Prens'in göğsüne düştü. Ağlıyordu.

Prens; “Safı, Safı hayatım, Nikeforos Veryenos hanedanının asil kızı, Bizans'ın mukaddes ruhu ağlama. Sen benim ümit ufuklarımda tan yerimsin, ben senden aldığım hararetledir ki sönmüş emellerimi ısıttım. O kurumuş ümitlerimin köklerine hayat suyu döktüm. İlk defa seni gördüğüm zaman gözlerime inanamadım. Bu hislerimi en hicranlı bir ifade ile anlatmaya ben muktedir değilim. Alamut şeyhinin bu kanlı şatosunda şüphe yoktur ki bir gelin yatağı serilemez. Ben burayı Bizans'ın mukaddes tacını ki

giymek için bir vasıta biliyorum. Muhyeddin Temimî bana birçok şeyler anlattı. Onların ruhum üzerinde işlediklerini inkâr edemem. Fakat asıl gayemden katiyen dönmem. O, benim için en mukaddes vatan duygusudur. Onun yolu senin kalbinden geçiyor. Ben oraya uğramaklık bahtiyarlığını kazandımsa bilmiş ol ki hedef ile aramda mesafe kalmamış değildir. Yarının kutlu günleri bunları bize vad ediyor. Belki çok yakında bu kartal yuvasından kanat kanada Kapadokya ovalarına doğru uçar gideriz.”

Prens eğildi. Aynüşşems’in elini öptü. Saçlarını kokladı. O sırada kapı vuruldu. Firuze içeriye girdi. Prens’i yemeğe davet etti. Aynüşşems’le vedalaştı. Ayrılacakları zaman Aynüşşems;

“Yarın Sahibiâzam hazretlerinin huzuruna gireceksiniz. Ben de orada bulunacağım. Nureddin Muhammed-i Sanî sizden izahat alırken sizi daha yakından dinlemiş olacağım.”

Prens; “İsabet. Fakat ürkmemek şartıyla.”

“Benim icabında bir erkek kadar metin olduğumu orada değil daha başka bir zamanda tecrübe edebilirsiniz. Şimdiki rengime bakmayınız.”

“O kan gördükçe gül gibi kızarır.”

“Müsaadenizle.” dedi ve büyük bir mahcubiyetle Prens’in yanından süratle ayrıldı. Yedi Sametler Köşkü’nün mermer merdivenlerini inmeye başladı. Bahçenin yilankavi yollarını takip ederek çiçeklerin arasından kayboldu.

Ertesi gün Firuze Muhyeddin Temimî’nin geldiğini, aşağıda Ebu Yahya’nın da beklemekte olduğunu tam zevalde Prens’in odasına girdi, haber verdi. Prens çabuk çabuk hazırlandı. Beline Bâtînîlere mahsus olan zehirli hançeri taktı ve sırtına uzun bir manto giydi. Muhyeddin Temimî de odaya girmiş bulunuyordu.

Prens; “Buyurunuz Üstadım! Affedersiniz sizi beklettim.”

Muhyeddin; “Ümit ederim ki vazifesini yapmış bahtiyar bir insan gibi müsterihane sabahladınız.”

“Şüphesiz, tam dediğiniz gibi.”

Muhyeddin Temimî ile birlikte odadan çıktılar. Ve Yedi Sametler Köşkü'nden ayrıldılar. Ebu Yahya ile bahçede karşılaştılar. Bu üç Bâtınî doğruca Nureddin Muhammed-i Sanî'nin ikametgâhına vardılar. Büyük bahçeden içeriye girdiler. Başında miğferler, ellerinde uzun mızraklar, bellerinde siyah saplı birer hançer taşıyan nöbetçiler başlarıyla bunları selamlıyorlardı. Yavaş yavaş merdivenlerden çıktılar. Geniş salonu terk ettikten sonra asıl Sahibiâzam Nureddin Muhammed-i Sanî'nin yeşil perdeli odasının önünde iki nöbetçi daha bekliyordu. Dev gibi yağız çehreli iki Hintli olan nöbetçiler, bu büyük rütbeli daîleri görür görmez derhâl selam vaziyeti aldılar. Sahibiâzam'ın odasından çıkan Aynüşşems'e Muhyeddin Temimî;

“Seyduna hazretlerinin huzuruna lütfen kabulümüze delaletinizi rica edeceğiz.”

Aynüşşems, “Bir dakika müsaade buyurun.” dedi, gerisin geriye döndü. Odadan içeriye girdi, pek az sonra çıktı.

“Buyurunuz!..”

Bu üç Bâtınî Sahibiâzam Nureddin Muhammed-i Sanî'nin huzuruna girdiler. Yapılması lazım gelen merasimi yaptılar. Muhyeddin Temimî'ye sağ yanındaki sedirin üzerine oturması işaret edildi. Diğerlerinin de altına birer minder serildi. Nureddin Muhammed-i Sanî başına siyah bir tülbent sarmış, sırtında Bâtınî büyüklerinin giydikleri renkte bol bir biniş, elinde siyah inciden iri taneli bir tespih vardı. Mintanının elmas düğmeleri parıl parıl yanıyordu. Oturduğu sedirin üstüne bağdaş kurmuş, pek seyrek gülen dudaklarında hafif bir tebessüm dolaşıyordu. Bir müddet sükûttan sonra İsak Komnenos'a hitaben;

“Seyahatiniz nasıl geçti? Arzu ettiğim şekilde vazifenizi görebildiniz mi? Sizi biraz dinlemek isterim. Hürrem Abâdî bizim bütün Azerbaycan kıtasını idare eden çok kıymetli daîmizdir. Şimdiye kadar verilen bütün hizmetleri ümidimden daha değerli görmüştür.”

Prens İsak Komnenos izahat verdi. Ve vakayı bütün tafsilatıyla anlattı. Hattayolda Bağdat Bâtînîler reisi Burhaneddin Merendî'den gelen mektubu da söylemeyi unutmadı.

Nureddin Muhammed-i Sanî; "Evet bize de en-Nâsiredinallah Ahmed, Hoca Sadreddin ile birlikte Muhammed Cihan Pehlivan'ın verdiği paralardan on bin dinar gönderdi. Davet-i Hâdiye namına yapılan bu hediyeden memnun olduk." Ebu Yahya'ya dönerek, "Râşideddin Sinan hazretlerine selamımızı söylersiniz." dedi.

Nureddin Muhammed-i Sanî bu sözünüle vazifesinin bitmiş olduğuna ima etti. Derhâl Ebu Yahya Sahibiâzam'ın ayaklarına kapandı. Huzurdan çıktı. Nureddin, Prens'e hitaben;

"Şimdi Alamut'taki olgunluk devrinin ikinci altı ayına girdiniz. Muhyeddin Temimî sizi yollarımızın daha kuvvetli cepheleri hakkında tenvir edecektir. Bu husustaki ruhî kabiliyetleriniz göğe doğru yükselmiş olacaktır. Dünyadaki bütün İsmailîler aynı hakikat yolunun üzerinde yürümektedirler. İhtimal bu kanlı hadiseler sizin üzerinizde başka bir tesir yaptı. Şunu iyi biliniz ki gayeye vasıl olmak için her vasıta meşrudur. Dünya nizamının bizim haber verdiğimiz hat üzerinde yürüyebilmesi için daha çetin savaşlarla karşılaşılacağız. İhtimal insan kanlarından yeni bir Kızıldeniz meydana gelecektir. Bir kıta-i arz çöktürülür. Farksız yüz binlerle insan kellesinden ikinci bir ehram yapılıyor. Koca koca ordular açlıktan yerlere serilir. Bunlar hep âdemoğlunun elinden çıkar. Bir de tabiatın pençesi altında meydana gelen milyarlarla hadisata bakınız, aklınız muhakkak yerinden oynar. Bir zelzele asırların çalışma kazancı olan her türlü mesaiyi bir anda yerlere gömüyor. Arz parçaları birbiri üzerine yıkılıyor. Şehirler üstünde şehirler var; her tabakasında bir medeniyet uyuyor. Bir veba, bir taun leşleri saklayan nice mezarlıklar vücuda getiriyor. Beldeler ıssız ve sessiz kalıyor. Bir heyelanın önünde binlerle insan[:] sürüleriyle[,] obalarıyla koca bir kıta-i arz denize

doğru kayıp gidiyor. Esen zehirli rüzgârlar hayır namına ne varsa silip süpürüyor. Biz o tabiatın mahsulü ve o mahsulün hamuru değil miyiz? Ne bir kitap ve ne de bir âlim bunların sualini soruşturmuyor. Diller tutulmuş, itaatle hep boyunlar uzatılmıştır. Nihayetsizlik içinde siz de sarhoş, sizi ihata eden şu âlemde meçhul bir kadehten içtiği şarapla o da sarhoştur. İşte bir Bâtınî şu işlerin görünüşünü değil derununda saklanan ve durmayıp kıpırdayan esrarı sezmeye verdiği ahd ü misak itibarıyla mecburdur. El-Hâkim Biemrillah'ın bu yüksek hakikatleri anlatan nizamını öğrendiniz, şimdi el-Mustansır Billah ve Hasan Sabbah'ın hükümlerini anlayacaksınız. Bu esrardan bahsedebilmemize ait derece size verilmiştir."

Nureddin Muhammed-i Sanîayağakalktı. Prens ve Muhyeddin Temimî de kalktılar. Bunun üzerine Aynüşşems'in elinde tuttuğu üçüncü derecelilere mahsus üzerinde Hâkim Biemrillah'ın resmi hakkolunmuş olan yürek şeklinde altın zincirli bir zümrüt taşıyı Sahibiâzam, Davet-i Hâdiye namına Prens'in boynuna taktı.

İsak Komnenos, Nureddin Muhammed-i Sanî'nin ayaklarına kapandı. Heyecanından ağlıyordu. Çünkü Bâtınîlerin çok mühim bir derecesine yükselmişti. Aynüşşems'in de anlatılamayan his dalgaları arasında yüzünün renkten renge girdiğine Muhyeddin Temimî göz ucuyla dikkat ediyordu. Her iki genç arasındaki kalp bağının gittikçe kuvvetlendiğini ifade eden bu gayri ihtiyari akislerden Muhyeddin Temimî aşk ve sevda maceralarının böyle ciddi işlerde yaptığı tehlikeleri düşünerek müteessir oldu.

Her ikisi de Sahibiâzam'ın huzurundan çıktılar. Doğruca kendilerine ait dairelerine geldiler. Muhyeddin, Prens'i tebrik etti. Çok ciddi ve ehemmiyetli bir mevkide bulunduğunu hatırlattı. Bâtınîlikte üçüncü dereceye yükselenlerin adetçe pek az olduğunu da ilave etmeyi unutmadı. Prens teşekkür etti. Kıymetli irşatlarıyla kazandığı teveccüh ve

kabiliyetlerden dolayı duyduğu minnettarlık hislerini dili döndüğü kadar gözyaşlarıyla anlatmaya uğraştı. Ruhen çok yorgun ve bitkin bir vaziyette olduğu da simasından anlaşılıyordu. Muhyeddin Temimî istirahat etmesini tavsiye etti ve yanından ayrıldı. Prens odasında yalnızdı. Bir sedire yaslandı. Nureddin Muhammed-i Sanî'nin sözlerini düşündü. Kazandığı rütbenin sevinciyle içinde bir memnuniyet havası esti. Fakat bununla beraber kestiremediği bir sebep dolaşısıyla ruhunda derin bir korku durmayıp dönüyordu. Neden ürküyordu? Bu hissin membaini bir türlü bulamıyordu. Diz ve kollarını bir kesiklik, bir dermansızlık bürümüştü. Âdeta sedire serildi. Aynüşşems'in hayali karşısına geldi. Gözlerini kayıptan bir şey arıyormuş gibi odanın boşluklarında gezdirdi. Kalbinin inlediğini, derununda bir hararetin gittikçe şiddetlendiğini duymaya başladı. Kendi kendisine talihinin bu tahammülsüz cilveleri karşısında kudretsiz ve mecalsiz kaldığını gördü. Ne oluyordu. Bir ihtirası uğrunda hem de kendisine hiçbir fayda getirmeyen cinayetle ellerini kanla boyamıştı. Muhammed Cihan Pehlivan gibi devrin en namlı bir hükümdarını Bağdat halifesi namına hançerlemişti. Buna da Alamut şeyhi tavassut ediyordu. Birbirine girintili ve çıkıntılı birçok hadiselerin, yolu üzerinde onun ayaklarına dolaşması, bunun da kendi emel ve arzularına geçmek için kurulmuş garip bir köprü olduğunu derinden derine düşündü. Acaba daha kaç cinayet ve facianın kahramanı olacaktı. İçinde acı bir duman savruldu. Müteessir oldu. Fakat birdenbire fikri kaydı.

“Hayır, hayır ben de ecdadımın mukaddes tacından mahrum edildim. Elbette bu hak benim olacaktı. Mademki gaye için her vasıta meşrudur. O hâlde muhakkak hedefe ulaşmak için ne icap ediyorsa onu yapmalıyım!..” diye bağırırdı.

Prens İsak Komnenos'un İkinci Devri

Prens İsak Komnenos Alamut'taki ikametinin ikinci altı ayına basmıştı. Artık birçok şahsiyetleri, ehemmiyeti haiz zevatı Bâtınîlerin büyüklerinden mühim ricali yakından tanıyordu. Gün geçtikçe iki acının arasında eziliyordu. Bir taraftan Aynüşşems'in aşkıyla mustarip diğer taraftan ise içinde dönen saltanat tacının ihtirasıyla benliği kavruluyordu. Firuze Muhyeddin Temimî'nin kütüphanede kendilerini beklediğini haber verdi. Geçen akşam İsmailîlerden Alamut'a Nureddin Muhammed-i Sanî'yi ziyaret için gelen mevkileri yüksek bazı daîlere kendisini takdim edeceğini Muhyeddin Temimî ona söylemişti. Bu zevat pek yakında dereceleri ilerlemiş, Suriye, İran, Türkistan'da ve bütün Maverâünnehir hudutlarında ehemmiyetli işler görmüşler, Bâtınîliğin neşrine büyük hizmetleri olmuş zevatı teşkil ediyorlardı. Bâtınîliğin mühim teşkilatı hakkında Prens, lazım gelen tarihî malumatı da henüz bilmiyordu. Çünkü bu kısım ikinci devreye bırakılmış olduğundan Muhyeddin Temimî ona bu mevzudan çok az bahsetmişti. Fatımî halifelerinden Bâtınîliği esas nizama bağlayan ve bunun için de Mısır saraylarında cihanın dört köşesine mübeşşirler gönderen el-Mustansır Billah'ın kanunlarıyla senelerce fil ve icra sahalarında asrındaki bütün hükümdarlara korku ve endişe salan ve Bağdat halifeleriyle Sünnîlik âleminin derinden huzur ve kalbini paralayarak Hasan Sabbah'ın esaslı kurumlarına dair bir bilgisi yoktu.

Prens odasından çıktı. Yedi Sametler Köşkü'nün geniş koridorlarından geçerek Alamut Kütüphanesi'ne girdi. Orada hakikaten yabancı, tanımadığı bazı şahsiyetleri gördü. Muhyeddin Temimî hararetli hararetli bir şeyden bahsediyordu. Prens hürmetle bu yeni gelenleri selamladı. Geçip bir sedire o da oturdu. Bütün dikkatiyle kulak vermeye başladı. Muhyeddin Temimî söylüyordu:

“Ben insanlık tarihinin her devri hakkında dünyadaki bugün bilinen bütün malumatı az veya çok gözden geçirdiğimi bir hata ile iddia edebilirim. Bundan yedi sene mukaddem aldığım bir vazife ile Kabilistan, Bedehşan ve bütün Hindistan'ı dolaştım. Her muhit ve milletin içtimai nizamını yakından tetkike fırsat buldum. Aynı zamanda bu uzun yolculukta çok hayretlik hadiselerle de ardı arkası kesilmeksizin daima tesadüf ediyordum. Bugün onları ne sayabilirim ve ne de birer birer hatırlarım. Fakat beni çileden çıkaran, şaşıtklarımın en birincisi, insanlığı çürüten, beşeriyeti kendi lehlerine kullanmasını en iyi bilen fitnekârların birer örtü altında bugünün en mesut hayatı içinde yaşadıklarını görmekliğimdir. Bunlar kim? Müsaade ediniz de anlatayım:

“Öyle din adamları gördüm ki dinin indiği semaları yırtmış ve bütün dinlerin kayıt ve tekliflerini kaptırmış vicdanları taşıyorlardı. Öyle haysiyet sahipleri gördüm ki hususiyet hudutlarında değil haysiyeti belki insanlığı çamurlatan en çirkin işleri yaptıkları hâlde gösterişte namuslu ve şerefli yaşıyorlardı. Açık cepheleriyle doğruluğun aranılan bir numunesi ancak kendilerinden başka gösterilemeyeceğini iddia eden asiller gördüm ki cemiyetin gözlerini perdeleyen duvarlar arasında değil, vaktiyle asırların aklî zaafliklarından istifade etmişler, imtiyazlarla, ahidlerle, içtimai nizamın batıl hükümlerine yaslanmışlar. Saraylarda ve saadetli yuvalarında kar ve tipi altında can çekiştirenlerin hesap-ı kesirlerini kendi ömürlerine mütemadiyen kaydediyorlar.

“İkinci cephe insaniyetin kendi eliyle kendini talihsiz ve bedbaht yaptığını anladım. Bunun tarihî membalarını

bütün insaniyet itikadında görüyorum. Bu, beşeriyetin hür ve serbest olan kendi ruhiyetini zulüm ve esarete uğratmasıdır. Biz boğup yıkamadığımız tesirlerin eliyle yürüyoruz. Bunlar, ya cemiyetten ya maneviyatımızı ören iplerden geliyordu. Sicimlerin başları mazinin karanlıkları arasında kayboluyor. Kendi ruhumuzun havuza dökülen damlaları, ya bir velî yahut da bir aziz vasıtasıyla dökülüyorlardı. Her inanmayı düğümleyen bu mukaddes elleri, asırları devreden insanlar bütün saygılarıyla öpmeye devam ediyorlar. Hâlbuki ilk düğümü hür olan insan ruhuna bunlar vurmuşlardı. Hâlâ bunu sormaya kimse cesaret edemiyor. Sayısız mezarlar başında alay alay hastalar gördüm. Ne istiyorlardı? Bilmiyorlar ki o mezarların sahipleri hür ve müsterih yatıyorlar. Öldükten sonra da hâlâ insanı salıvermemişler. Milyonlarla zerrelere bölünen leş vücutlarından sızan fosforları bir hayat-ı nûr zannıyla takdis edenlere onlar topraklar arasından gülüyorlardı. İnsaniyetin itikadî berraklığıyla alay eden bu adamların ne ardı ve ne de arkası kesildi.

“Mademki bu nizamı bozmak bugün için tehlikelidir. Hiç olmazsa onu beşeriyetin müstakbeli namına daha kullanışlı olarak yaşatmak lazımdır. Davet-i Hâdiye'nin muhit ve itikatlara uygun bir kılıkla birleştiğini biraz hayretle karışık görenlerimiz vardır. Bu ise doğru değildir. Biz koca bir beşer camiasının salahını hedef ittihaz ettik. Buna muktedir olacağımıza da inandık. Ancak bugünkü nizamları altüst ederek onları aleyhe[,] her ferdin yaşadığı şeraite uymamakla yapmayacağız. Atacağımız her adım o şartların sulhlarından birini yıkmış diğerini yapmış olacaktır. İlk defa Abbasî halifelerinin hazinelerini doldurmaya ve bütün Arap ırkının kölesi olacağına Iraklılar yemin ettirildiği zaman, Suriye'den bir yolcu Dicle ayaklarının birinden geçiyordu. Bâtınîlerin en büyük daîlerinden olan bu zat Hüseyin Ahvaz ismini taşıyordu. Abbasîlerin mezalimi altında ezilen Iraklılara hür bir nefes götüren bu mübeşşir, Selamiye şehrinde vefat eden yine İsmailîlerin ileri gelenlerinden Ebu

Şakir Abdullah'ın yerine Sahibiâzam makamını işgal eden Ahmed'in daîlerindendi. Aldığı vazifeyi yerine getirmek için Irak yollarına düşen bu fedakâr insan, Babil ve Nino-va şehirleriyle Asur ve Keldanistan'dan geçti. Yolu üzerinde yağızlaşmış açık bağrılar, bakır renginde göğüsler, kara toprağa sürtülmüş alınlar, yalın içinde kavrulmuş bitkin çehrelere tesadüf ediyordu. O vadilerde çalışanlar, kızıl güneşin susuzluğu altında cayır cayır yanan bu zavallılar acaba kimlerin hesabına yanıyorlardı. Efendileri için değil mi?

“Hüseyin Ahvaz arabasıyla arpa nakleden bir köylüye tesadüf etti. Ona gideceği köyün yolunu sordu. Bu adam millette mensup bir köylüydü. İsmi de Hamdan Karimatî idi.

Arabacı – Zannedersem uzun yollardan geliyorsun! Yorgunsun, arabama biner misin?

Yolcu – Bunu yapamam, bana söylenmedi.

– Bu sözünden anladığıma göre birinin sana verdiği emir ile hareket ediyorsun.

– Filhakika öyle.

– O emri kimden alıyorsun?

– Benim ve senin hüdavendimiz olandan, bu dünyanın hüdavendi olandan.

– Bütün bu şeylerin hüdavendi yalnız Allah değil midir?

– Öyledir. Fakat idareyi istediğine verir.

Hamdan Karimatî suallerine devam ediyordu. Biraz da şaşaladı. Çünkü ömründe hiçbir zaman böyle şeyler aklından bile geçmemişti. Ancak yaşadığı hayatı kendine mukadder olarak bilmiş ve bu varlığına dair zihninden ufak bir sual bile sormamıştı. Zeki köylünün fıkrinde garip bir düşünce başladı. Dilinin altında pek çok şeyler olduğu anlaşılan bu adamın ne ve kim olduğunu anlamak maksadıyla suallerine devam etti.

Arabacı – Bana yolunu sual ettiğin köyde ne yapacaksın?

Yolcu – Orada oturan insanlara Allah'ın esrarından birini keşfedeceğim; bu köye bol su ile bütün halkı refaha ulaştırmak, esaretten kurtarmak, efendilerinin mal ve mülkle-

rine onları sahip yapmak için emir aldım. İşte bunun için gidiyorum.

– Senin birtakım gizli ilimlere malik olduğun anlaşıyor. Rica ederim bunlardan bana da öğretir misiniz?

– Bunu ancak ahd ü misak ile bağlandığın vakit yapabilirim. Sana bazı faydalı olan şeyleri de öğretebilirim.

“İşte Irak’taki ilkteşkilatımızı kuran Hüseyin Ahvaz’ın vefatında yerine Hamdan Karmaî geçti. Senelerce Abbasîlerin şiddetli zulümleri dinmedi. Son defa en-Nâsireddin Allah da Azerbaycan hükümdarı Muhammed Cihan Pehlivan’ın akıbetine dair açtığı ölüm çukuru da malumunuzdur.

“Bâtınîler ne mukaddes sorguçlarla süslenmiş başlara ve ne de insaniyetin merhamet ve şefkat hislerini istismar eden hilekârlara acıyabilirler? Çünkü lüzumsuz sinir zafiyetleri bizi daha ziyade dermansız yapar ve yorgunluğumuzu arttırmaktan başka neye yarar? Bütün Arap ceziresinin nihayet bulduğu hudutlardan değil bugün bir ucu Şark’a bir ucu Garp’a dayanan Abbasîler, Fatımîler, Endülüs Emevîleri gibi dünyanın üç büyük devleti ayakta duramayacak derecede sallanırlar içindedir. Ne olmuşlar!..

“Milletlerin altın devri diye tarihlerine kaydettirdikleri zamanlar, bir daha avdet etmemek üzere mi gurub etmişler? Ben iddia ediyorum ki ne altın devri var ve ne de gümüş devri. Müverrihler müstakbelin insanlarını bulundukları zamanlardan tiksindirmek ve nefret ettirmek için bu masalları kitaplarına açmışlardır. O devirlerin yoksullaşmış kırık mermer sütunlarıyla harap olmuş taş yığınları dile gelseler de size anlatsalar; kemiklerimizin çatırtılarından vücudumuz yıkılıyor ve kafatasımızdan beynimizin aktığını görüyor gibi oluruz. Şimdi el-Mustansır Billah’ın kitabını okumaklığımıza müsaadenizi isteyeceğim.”

Muhyeddin Temimî karşıdaki dolabın camlı kapaklarını açtı. Üst rafların birinden altın yaldızlı bir kap içinde Mısır mücellitleri tarafından gayetle şık ve zarif bir şekilde cilt-

lenmiş haylice büyük bir eser çıkardı. Oturdıkları masanın üstüne koydu. Orada bulunan büyük daîlerde derin bir hassasiyet ve alaka başladı. El-Mustansır gibi Fatımî halifelerinden mühim bir zatın ve bilhassa senelerce Sahibiâzamlık makamında bulunmuş bir şahsiyetin nazariye ve formülleri şüphesiz çok şayan-ı dikkat ve ehemmiyetliydi.

Maveraünnehir Bâtınîler reisi Rıdvan bin Sağır; “Abdullah bin Meymun el-Kaddah’ın Irak kıtasına gönderdiği Hüseyin Ahvaz ve onun vekili olan Hamdan Karmatî’den evvel Bâtınîlerin daha eski bir tarihleri olduğunu zannediyorum. Siz İsmailîlerin en büyük âlimlerindensinizdir. Bâtınîliğin insaniyet ile aynı yaşta olduğuna inanıyorum. Bilmiyorum belki bu itikadıyla hatadayım, Nureddin Muhammed-i Sanî hazretleri bizi tenvir etmenizi Aynüşşems vasıtasıyla size bildirecekti. Geçen akşam Bâtınî daîleri hep huzurda iken benim sorduğum bir سوال üzerine bu vaadi yaptılar. Tabii bu emri telakki ettiniz!”

Hindistan Bâtınîler reisi Sahip Nizameddin; “Son zamanlarda Gaznevîlerin ellerinden memleketimiz çıktıktan sonra bizim için daha müsait zamanlar geldi. Vaktiyle Sultan Mahmud Sebüktekin’in saraylarında yaşayan yüksek rütbeli Bâtınî daîleri yüksek işler görmüşlerdi. Ancak hükümdarın keskin düşmanlığı karşısında cidden bir ürküntü geldi. Ebu Reyhan Ahmed Birunî gibi insaniyet itikadı üzerindeki merakını susturmak için Hint mabetlerinde usanmadan senelerce çalışan, Buda, Brahman, Pars din ve mezheplerini tetkik eden bir adam karşınıza çıktı. Az kaldı o hakikatlerin kıvılcımı koca İran’ı *Şehname*’siyle ayağa kaldıran Firdevsî Tûsî’yi bile yakıyordu. Hatta Bâtınîliğin düşmanlarından Ebu’l-Kayim Gurganî gibi devrin velisi tanılan bir zat Firdevsî’nin cenaze namazını kılmadı¹⁶.

“Ebu Hamid Gazalî’nin Bâtınîlere karşı hücumları ise Abbasîlerin yardımlarıyla semalara çıktı. Beyhak’ta, Nişabur’da

ve bütün Maverâünnehir ve Türkistan'da Bâtınî mübeşşirleri adım adım takip edildiler. Bunlarda bizim çok açık bir hatamız vardı. O da ilme yabancı ve bilgiye küskün kalışımızdır. Nizamiye müderrislerinden Kiya'l-hiras gibi bir âlimin bize hissedilen meyli üzerine başına ne belalar geldi. Nizamiye müderrisleri aleyhine coştular. Nihayet halife-i Abbâsî'nin şهادetiyle yakayı kurtardı¹⁷. Bâtınîlik benim itikadıma göre insan ruhunda aynı kuvvetle biten ve büyüyen bir hakikattir. Bunu biz yalnız siyasi sahalarda değil ilim sahasında da arayalım."

Muhyeddin Temimî çok ciddi bir alaka ile Sahip Nizamaddin'in sözlerini dinledi. Beyazlanmaya yüz tutan uzun sakalının ucunu ağzına getirdi. Bir müddet derin ve hayretle etrafını süzdü. Nazarını Alamut Kütüphanesi'nin yüz binlerle ciltten ibaret camekânlarının üzerinde dolaştırdı. Düşünüyordu. İsak Komnenos'u ise merak ve endişe aldı. Garibeler diyarı olan Şark'ın binlerle senelik gerilerde aranılan Bâtınîliği bu kadar mühim bilmiyordu. Esrar ile dolu bir mazinin parça parça önünde açılması onu hayretlere düşürdü.

Pamir Bâtınîler reisi İlyagız Sunkur Han; "Bundan on dört sene evvel Bağdat'ta halife el-Mustazı Billah'ın sarayından Mısır'a geldim. Orada Kıbt mabetlerinin en meşhuru olan Ahmım Mabedi'nde bize mensup eski Mısır kâhinlerinin büyük reisi bana şunları anlattı. Onun fikrine göre bütün insaniyete yapılan ilim kaynağının merkezini Mısır teşkil ediyordu. Milattan 5004 sene evvel Menfis şehrini bina eden Minis'ten itibaren otuz iki firavun sülalelerinin her birisinde bizim yolumuzun kökleri gizliydi. Ptah¹⁸ Birinci, İkinci, Üçüncü Ramseslerin bütün hükümdarları kendilerine secde ettirdiği Ebu şehrinin duvarlarında yazılıydı. Mont ve Tum mabutları Üçüncü Ramses'e yardım ettiler. Çünkü o esrarın hazinesini eline almıştı. Tum'un büyükleri ellerini se-

17 İbn Hallikan.

18 Eski Mısır tanrılarında biri.

maya kaldırdılar. Kalpleri hükümdarlarının muhabbetleriyle taşarak bağırdılar. 'Ey Mabut! Üzerimize Üçüncü Ramses'in duası yaraştı.' dediler. Harp ilahı olan Mont onunla beraberdi. Kırmızı ve beyaz tacın intikamını Oziris mabudunun oğlu düşmanlarından alıyordu. Kartal ve yılan resimli taç ile cenuptan şimale şarktan garba kadar hükümraniyeti ilan etti. 'Bütün mabutların başı olan Amon'un nasihatinden çıkmadım. Ey Mısırlılar! Sevinç içinde kalınız. Sesiniz göklere erişsin. Ben Şuerâ-yı Yemanî'nin zuhuru zamanı Tut¹⁹ iptidasında Amon-ra'ya kurbanlar kestim. Çünkü yirmi ikinci günü Oziris'in en büyük tecelli günüydü. Ben de Asya'dan geldim. Mabutların hakkındaki iyi görüşleri beni Mısır'ın üzerine hâkim yaptı.' dedi. Dördüncü, Altıncı ve Onuncu Ramsesler de taşlara birçok esrar yazdırdılar. Mısır kâhinlerinden Roy, Roma, Moybest, Ramsunhans, Hatep, Harhur gibi altı kâhinin Bâtınîlik hakkındaki düsturlarını Ahnım başkâhini Ptah ve Nit mabetleri bu papirüs tomarlarını gizli dolaplarında asırlarca muhafaza ettiler. Ve ediyorlar. Yunan filozofları Mısır'a geldikleri zaman bu hakikatleri kısmen öğrendiler. Fisagoros senelerce buralarda ders gördü. Bir Bâtınî mübeşşiri olarak İtalya'ya gitti. Eflatun da bu yolları hep geçti. Musa'nın gizli levhaları, İsa'nın Antakya balıkçılarına fısıldadığı ne idi. Bütün bizim esrarımızı söylemiyorlar mıydı? Davet-i Hâdiye'nin açılmaya başlayan bu gizli kaynağı ta buralardan Hâkim Biemrillah'a oradan Mustansır'a ve Hasan Sabbah'a kadar akın etti. Bunun membaı ise yedi bin sene ileride kaynamaktadır. O devirlerden beri devam eden hakikat yolu bizim asrımızın da üzerinden geçerek devam etti. Ve ediyor."

Muhyeddin Temimî; "Evet bütün bu kaynaklar hakkında Davet-i Hâdiye'nin büyük daîleri haberdar edilmişlerdir. Ahnım Mabedi'ndeki tomarlarda yazılı olan hakikatler bizim mukaddes kitaplarımızda da yazılıydı. Şimdi müsaade

ederseniz Sahibiâzam el-Mustansır Billah'ın düsturlarını okuyalım."

Muhyeddin Temimî kitabın kabını açtı. İlk sahifenin başında şu cümle yazılıydı: *İnsanın Dış Yüzü*

Oradakilerin üzerinde elektrikli bir tesir yapan bu cümlelerin ne kadar derin bir manayı anlatmakta olduğu birdenbire nazarlarda parladı. Hâkim Biemrillah'ın insanın içyüzü hakkındaki düsturlarını öğrenen Prens İsak Kom-nenos bu sefer daha başka bir cephe hakkında Bâtınîlerin düsturlarını öğrenecekti. Her türlü gayret ve çalışmaların insanoğlu üstünde toplandığını, şahsiyetin en büyük bir merkeziyet teşkil ettiğini ortaya koyan Hâkim, âdemoğlu hakkında ne söylemişti. Onun hükümleri değil miydi ki Erzincan hükümdarının öldürülmesini en-Nâsıreddinallah'ın Bâtınî merkezlerine gönderdiği paralan tehir etmemişti. Burhaneddin Merendî'nin mektubunu Hürrem Abâdî aldığı zaman nazarları ufak bir tereddüt bulutunun bürümek üzere olduğunu hisseder etmez o birdenbire ortaya atılmıştı. Bu hamle ve iradeyi ruhuna kim aşıladı. Muhyeddin Temimî ile Alamut Kütüphanesi'nde Hâkim'in düsturlarını dinlediği zaman bütün itikadatının bağlı olduğu eski kalıpların yavaş yavaş değişmekte bulunduğunu tamıyla içinde duymamış mıydı? Şimdi ise el-Mustansır gibi, Bâtınîlerin mühim faaliyet devrelerinin idari merkezini kuran çok ehemmiyetli bir şahsiyetin koyduğu formülleri dinleyecekti. Pamir Yaylası'ndan ve bütün Turan'ı dolaşarak ta Çin Setlerine kadar o geniş mıntıkaların büyük daîsi olan İlyagız Sunkur Han'ı birinci defa gören Prens, bu adama karşı hayretle karışık bir takdir hissi duydu. Bâtınî daîlerinin ne kadar malumatlı ve dünyanın dört köşesini yakından tetkik etmiş değerli insanlar olduğunu da bu defa daha iyi anladı.

Büyük İran Selçuk tahtının kollarından birisi olan Konya Selçuklu da tarihin büyük dersinden ibret almayarak selefle-

rini takliden Kılıçarslan'ın oğulları arasında memleketi tak-sime kalkması Kapadokya arazisinin zannedildiğinden belki daha kolay ele geçeceği fikrini tamamıyla kuvvetlendirdi. Bu düşünce Prens'in ruhunda bir şimşek süratiyle parladı. Hele Bâtınî daîleri gibi her biri bir cihan idaresine muktedir kuvvetli adamların ona yardımları temin edildi mi derhâl Kom-nenos hanedanı unutulmuş nice nice sülaleler gibi tarihin silinmiş sahifelerinde değil, yaşayan ve büyük büyük başla-rına taşlar geçiren aileler arasında yeniden hayat ve can bu-lacaktı. Prens'in gözlerinden sevinç ışığı çıktı. Heyecan ile Muhyeddin Temimî'ye doğru eğildi. Prens;

“Üstat kendimi yeni bir dünyaya gelmiş farz ediyorum. Rütbe ve makamları yüksek İsmailî daîlerinin kıymetli huzur-larında bulunduğumu anlıyorum. Bugün Nureddin Muham-med-i Sanî gibi bir tek şahsiyeti dünyaya yeten büyük bir zatın ayaklarını öpenlerin her biri bir âleme değer insanlar olduğunu gördüm. İlk kökleri beşeriyetin beşiğinde biten davamızın vekilleri şimdiye kadar niçin gizliliği gütmüş-ler, açık ve aşikâr yollardan ziyade daha derin ve bilinmez görünmez bucakları intihap etmişler. İnsaniyet mademki hakikatin yolunu takip etmek yaratılışına maliktir. Bizden nefretle Bâtınîliğin formüllerini ret ve inkâr edenler haki-kat namına küfür etmiş olmuyorlar mı?”

Muhyeddin Temimî; “Suallerinize el-Mustansır Billah'ın kitabında cevap bulacaksınız. Biraz sabırlı olunuz da beni dinleyiniz.”

Muhyeddin Temimî kitabın ilk sahifesinden okumaya başladı. Orada mevcut zevatın her biri dikkat ve ehemmiye-ti gösteren bir vaziyet aldılar.

İnsanın dış yüzü[:] Yerin üstü âdemoğluyla bezendik-ten sonra toprağın çocuğu olan insan da anası gibi altlı üstlü edildi. İlk kuvvet nasıl tohumla toprakta gizlendi ise âdemoğlunda da öyledir. Bir hurma çekirdeği hem yeşilliği

ve hem de balı içinde gizledi. Sonra güneşten harareti topraktan yaşlığı aldı. Kıvrım kıvrım içindekileri dışarıya kustu. Bütün tohumlar birer yuvarlak ufak daneler hâlinde dirler. Yeryüzünün içine gömülür gömülmez derhâl binbir çiçek olarak meydana çıkarlar. Güzel renkler arasında ferini kaybeder. Milyarlarla yaprak bir yeşillik denizi yapar. O denizde her zerrenin ayrı bir hissesi vardır. Birer birer o yapraklar çiğnenir. Nazarlardan o deniz bitmiş ve nihayet bulmuş olur. Esrar da âdemoğlunun ruhundadır. O dışarıya sızmaya başladığı zaman aynıyla çiçeklenir, renklere bürünür, yeryüzünde bir isim alır. İnsanın içyüzü de dışarıya çevrildi mi muhakkak ki dinler, akideler, cemiyetler, kanunlar, nizamlar namıyla bir sürü teşekküller birbirlerinin izlerini takip ederek çıkarlar. Hâlbuki bütün bunlar bir tek tohumun binbir kılığından başka nedirler? Âdemoğlu içinden gelen bir acı ile terliyordu. Hakikatinde bir ifrazattan başka bir şey olmayan bunlar hep birer kirden ibarettirler. Bir Bâtınî bunu böyle düşünmelidir. Ne zaman edyânın hükümlerinden birisini, içtimai nizamın emirlerinden diğerini yapmak mecburiyetinde kalırsa iyi bilmelidir ki o Bâtınî parmaklarını tam bir kir tasına sokmaya başlamıştır. Bunlar insanoglunun dış yüzüdür. Her hakikat açık söylenemez. İnsan dimağına henüz doğmamış daha nice nice ışıklar var. Sema kubbesinde dizilen öyle yıldızlar vardır ki ziyâlarının bize ulaşabilmeleri için milyonlarla sene isterler. Biz ne kadar yükselsek havâ-yı nesimî tabakasını aşamayız. Eğer böyle olursa hayat bağı derhâl kopmuş olur. Uçmaklığımız da yine hudutlar ile çevrilmiştir. Nasıl ki bir ağıldaki koyunlar da öyle değil mi?

Bâtınî büyükleri yedi bin senelik bir nizam kurmuşlar. Onun ahkâmı yetmiş asırdır devam ediyor. Bu kervan yürüyor. Her yıkıldığı yerde ya bir medeniyet kurdu ya yıktı. Yapmak nasıl bir nizamsa yıkmak da aynı nizamdan çıkıyor. Arzın hiçbir yerinde nihayete ermeyen bahar yoktur. Eskimek de bir tüzüktür. Kuruluş, sağı böyle yapılır. İnsan

görünüŖü uyutamaz. Onun gözünden savuşanlar ancak Bâtınî büyükleridir. Muhit ve cemiyetin nizamına bürünmek, umurun gittiği yolda yürümek her hakikate karşı gelen perdeleri bile yırtar. Biz Bâtınîler açıkta kaldığımız zamanlar, bir gölge olmaktan korkmalıyız, o zaman ki hissedilir ve duyuluruz. İnsanı iç hissiyatı güder. Bunun böyle olduğunu zihnen bulanlar o kadar azdır ki hatta fikren hür ve serbest düşünenler arasında bile bu azlık nazarlara çarpacak kadar çoktur. Biz ruhî merkezi kendi meyillerimize döndürmeden evvel harekete geçsek mutlak kör ve topalardan ibaret bir yolcu kafilesi düzmüş oluruz. Bunlarla ne yol alınır ve ne de hedefe ulaşılır. En büyük Bâtınî merkezini Amon mabudunun yurdunda açincaya kadar asırlar geçti. Hâlbuki ilk yuva burası, ilk nur buradan parladı. Firavunlar, İranlılar, Romalılar tarafından çiğnenen bu koca ülke en nihayet bir Arap serdarının avucuna girdi. Yesripli Arapların bastıkları her taş, geçmiş zamanların masallarını fısıldıyordu. O koca ihramlar, onları hayrete düşürdü. Yeni fatihler gururla kollarını sallaya sallaya Feniks'in önünden geçtiler. Hiç bilmiyorlardı ki mabetleriyle mabutlarıyla yere geçirdiğini zannettikleri Oziris'in vatanı bütün tarihini, itikadatını, sırrını Bâtınîliğin içine sızdırmıştı. Biz o asırların ruhunu emdik, Amon-Ra Harmahis'in ateşi bütün Bâtınî daîlerinin kalbini hâlâ yakıyor. Bizim dış yüzümüzde renk yoktur. Her muhitin yalnız kendine mahsus nebatları, hayvanları, diğer muntıkalarda yaşamazlar. Nil Nehri'nin tim-sahları Seyhun Nehri'nde niçin yok? Hint'in saç ağaçlarına İran'ın yeşil ormanlarında hiç de tesadüf edemezsiniz. İşte Bâtınî daîleri de tıpkı böyledirler. Afrika'da, Hindistan'da, İran'da, Türkistan'da muhite aykırı yaşamazlar. Her din ve milletin ruhî meyillerinin içinde gezerler ve bizim daimi izimizi yaşatırlar.

Bir gün Fatımî saraylarının kapısında iki seyyahın beklediğini bana bildirdiler. Fezada çarpışan bulutların nasıl şimşekler çıkardığını biliyorsunuz, bu iki insan da sanki

birer yıldırım idi. Karşıma geldikleri zaman beni derin bir düşünce aldı. Çünkü bu adamları görüyordum ki cihanın iki kutbunu iki denizini ayaklarıyla basıyorlardı. Uzun boylu, keskin ve kıvrılan bir kılınç gibi parıl parıl yanan gözlüsüne kim olduğunu sordum, bana şöyle cevap verdi:

"Yemen'de hükümdarlıklarda bulunan Himyerî sülalesindenim."

"İsminiz?"

"Hasan Sabbah."

"Nereden geliyorsunuz?"

"Rey şehrinden geliyorum."

Diğeri ise dahabaşka idi. Esrarlı bir ruh taşıyordu. Düşünceli simasıyla nazarları en sert kafaları delecek bir nüfuzla işaret ediyordu. Ona da sordum.

"Siz nereden geliyorsunuz?"

"İsfahan'dan."

"İsminiz?"

"Nasır Hüsrev."

Bu iki sima bizim büyük düsturlarımızla hayat ve kâinat hakkındaki kanaatlerimizin en sadık birer bendesi oldular. Nihayet Davet-i Hâdiye namına hayatlarını bile feda ettiler. Birisi bütün İran'ın diğeri de Türkistan'ın daî-i âzamlığına tayin edildi. Yetmiş asırdan beri devam eden Bâtınîliğin açık bir mücadele sahasına atılmasını temin ettiler. Hasan Sabbah bizden aldığı talimat mucibince Irak, Anadolu, Azerbaycan ta İran'dan Hint hudutlarına kadar düsturlarımızı bizzat neşretti. Bu yerlerde binlerle bize ahd ü misak vermiş kitleler birikti. Nasır Hüsrev Bedehşan, Kuhistan-ı Kâbil'den Pamir Yaylası'na kadar yürüdü. Her adımı Bâtınîlik ahkâmına sadık nazariyelerini talim etti. Eserler yazdı. Suikastlara uğradı. Bu uğraşmalarda hep Davet-i Hâdiye kazandı. Çünkü biz insanın hak ve haki-kate olan vicdanî meftuniyetini harice sızdırmakta tarihin her devresinde kendi hayatlarıyla mübadele eden Bâtınî büyüklerinin yollarında yürüyor idik. Öyle asırlar oldu ki

şuursuzluk ve ilimsizliğin yaraları arasında binlerle şehit verdik. Bizim zamanımızda bu işin sebeplerini içten gören daîlerimiz, tabiat kanunlarının izini takipteki aykırılığı işaret ettiler. Muhite uygun olmanın lüzumunu gösterdiler. Eğer bütün bu sebepler durur, hedefle aramızdaki mesafe daralmaz ve biz de gayeye uzak kalmakta devam edersek iki vasıtaya başvurmakta serbest kalırız. Bunu bir misalle izah edeyim:

Hicretin 362 senesinde Mısır'a dâhil olan ceddin Nasreddinallah'ı şerifler, sadat ve bütün zenginler karşıladılar. Öteden beri Abbasîlerin Fatımîlerin nesebi aleyhine devam eden propagandalarına kanan bu adamlar, Nasreddinallah'a hasep ve nesebini sordular.

"Yarın cevap veririm." dedi.

Ertesi gün dîvân kuruldu. Herkes Halife'nin yüzüne bakıyordu. Nasreddinallah halkın üzerine yüz binlerle altın serpti. Dün bu suali soranlara dönerek;

"İşte hasebim!"

Elinde altın başlığını tuttuğu kılıcını kınından sıyırdı.

"Bu da nesebim!" diye cevap verdi.

Son dakikalarda gelen bütün Bâtînîler de aynı hareketi taklide mecbur olurlar. Bağdat'ın senelerce Abbasîlerden gördüğü zulümle karışık ihsanları karşısında bizim daîmiz Kaid el-Cüyuş meşhur Emîr Arslan Kaim Biemrillah'ı hilafet makamından kovdu. Abbasîlerin siyah sancaklarını indirdi. Onun yerine Fatımîlerin beyaz sancaklarını dikti²⁰. Bütün vilayetlerde hutbeler namımıza okundu. Horasan'dan tutun da Şark'ın nihayet bulduğu hudutlara kadar Fatımîlerin nüfuzları yayıldı. Her yerde Abbasîlerin siyah sancakları yırtıldı. Bütün hanedan-ı Abbasîye Fatımîlerin neseplerinin yalan olduğunu cihana ilan ediyorlardı. Bu taarruzlar nihayet para ve kılıcımın karşısında sönmüş bir alev gibi kay-

20 Fatımîlerin, Konya Selçuklularının ve bidayette Osmanlıların sancakları da beyaz renkte idi. "Subhü'l-A'şa", Hayrullah Efendi Tarihi, C. 5, s. 36.

boluyordu. Bugün benim devrimdir. Bu devir ise insanın dış yüzünü okutan devir demektir. İnsan varlığının iki ayağı iki kuvvet üzerine basıyor. Bunun birisi para diğeri de kılıçtır...

Muhyeddin Temimî el-Mustansır Billah'ın kitabını kapadı. Orada bulunanları derin bir hayret aldı.

İlyagız Sunkur Han; "Aziz Üstat! Bu büyük hakikatler karşısında eridiğimi hisseder gibi oluyorum. Bir vakitler Harezmi âlimleri köpüren bir kin ile Bâtınîlere kürsülerde binbir zemm ve hakaret savuruyorlardı. Ne zaman ki avuçlarına altın, göğüslerine hançer girdi. Dilleri bağlandı. Nazarlar birdenbire değişti. Bunları ya altınların cazibesi ya hançerlerimizin uçlarından damlayan zehirler susturdu."

İsak Komnenos kendi içine çökmüş bir yer gibi olduğu sedirde yığıldı kaldı. Düşünüyordu. Bugün ne Bizans'ın hazineleri ve ne de vaktiyle bütün Galya'yı istila eden Roma orduları onun elinde idi. Sezar, Neron, Kostantin gibi Roma imparatorlarının ezici güçleri karşısında Şark'ın hudutlarının sarsıldığı o devirlerin bugün tarihî hatıralarından başka bir izleri kalmamıştır. Vaktiyle koca hükümdarlar onların ayaklarına düşmüşler, Roma saraylarında Afrikalı, İranlı, Hintli, Turanlı binlerle asker nöbet bekliyordu. İmparatorların zafer türkülerini çağırıyorlardı. Bunlar bir masal olmuş, bugün o tahta mirasçı olarak ortaya atılan kendisinden başka daha Komnenos hanedanına mensup bir iki şahıs vardı. Fakat onlar, hem kılını ve hem de parayı bulmuşlardı. Zihninden geçen bu fikirler arasında âdeta ezildi, müteessir oldu. İsmailîlerin büyükleri ne diyorlar; "Para yahut kılıç..."

Rıdvan bin Sağır; "(Prens'i kastederek) Bu genç çok endişeli nazarlar taşıyor. Öyle zannediyorum ki ruhunda derin bir yara var. Nefsine itimatta kendini çok hafif görüyorum. Bâtınîlerin üçüncü derecesini kazanmış bir insan beisi boğmuş, ümide sarılmıştır. Öyle ümit ki doğması yakın, hem bir çocuk kadar yakın; marifet bu hayat sesine kulak vermektedir."

Muhyeddin Temimî; “Şahsiyeti hakkında Nureddin Muhammed-i Sanî hazretleri bütün Bâtınî daîlerine malumat vermişti. Şarkî Roma İmparatorluğu tacı için Alamut’a kadar gelmiş ve bizlere intisap etmiştir. Konya Selçuklularının yerine mirasçı olarak kendisini tanıdığımız Prens İsak Komnenos.”

İlyâğız Sunkur Han; “Galiba parlak taç taşlarıyla oynamayı pek seven bir çocuk!”

Prens; “İhtimal öyle.”

Rıdvan bin Cafer; “Biz taçları tahtları kuru bir İsmailî çöreğine değışmeyiz. İnsaniyet bunların peşinde daha ne kadar yolundan kalacaktır? Bilmiyorum.”

Muhyeddin Temimî; “İnsaniyeti mesul etmeye hakkınız yoktur. Bundan kitleyi kendi hedeflerine doğru yuvarlayan gayeler mesuldür.”

İlyâğız Sunkur Han; “Bu mesuliyet evvela kimden başlıyor?”

Muhyeddin Temimî; “Düşünen ilk kafadan.”

İlyâğız Sunkur Han; “Demek ki insan kadar o da yaşlıdır.”

Muhyeddin Temimî; “Ona ne şüphe var.”

İlyâğız Sunkur Han; “Bu köklü dikenî nasıl keseceğiz?..”

Rıdvan bin Sağır; “Beşeri baştan başa değıştirmek şartıyla.”

Muhyeddin Temimî; “Şu kütüphanede tefekkür tarihinin bütün yollarını birer birer gösteren her milletin büyüklerinin eserleri vardır. İçtimai nizamın bozukluğu hakkında söze başlayan birinci bâtıdan itibaren devirler geçti. Bu şikâyet dinmedi. Her feryat daha bir kat acılığı doğurdu. Tımarcılar, yaradan görünmeyen bu beşer vücudunu nereden tedavi edeceklerini bilemediler. Hep böyle geldi, böyle gitti. ‘Acıyor!’ diyenlere, biz de ‘acıyoruz’ cevabı verildi. Bu kadar değışmeler ve değışiklikler arasında bâtının sesine kulak veren olmadı. En aşikâre hakikat derundan gelen sadadadır. Bunu duyanlar yok muydu? Belki koca bir cemiyet ya niçin

dinlenilmiyordu. İşte en can alacak nokta; çünkü bütün beyinler afyonlanmış, öyle hedefler gösterilmişti ki Kaf Dağlarının arkasında, Hint Denizi'nin bittiği yerde, semaların gözlerden kaybolan ufuklarında... Bu arada ise milyonlarla insan ölüyor; sürülüyor. Babil yakıldığı zaman İskender-i Kebir Filozof Aristo'ya 'Nasıl Üstat zevkli değil mi?' diyordu. Yanan şehri seyretmek, Roma da Neron'un keyfi için aynı akıbeta mahkûm olmadı mı? Kartacalı Anibal serhatlerden serhadde ordular götürdü. Her yürüyüşte binlerle insan yollarda sefil ve aç ölüyorlardı. Bunların mesuliyeti kime aitti?

"Gözlerinizin erdiği ufuklara kadar nazarlarınızı uzatınız. Benim beyaz kemiklerden yerlerin üstleri köpüklü bir ölüm denizi olmuş, onları boğanların isimleri kafataslarında yazılı; işte o kadar. Niçin ölüme döküldüklerinden hiç haberleri bile yok. Ancak tapılan bir serdar; gönüllerde hemen o nam! Bu şeref yetmez mi? Ölüm ise senin nasibin! Dara İran'dan kalktı. Güneşin battığı yere yürüdü. Önünde sürdüğü kara derili, bakır renkli, beyaz yüzlü iki milyon insanı yalçın kayalardan uçurdu. Ne arıyordu? İran'a döndüğü zaman geçtiği yerleri hep birer kemik tarlası gördü. O ise sırtan dudaklarıyla kendi ihtiraslarının bu sefil mahsullerini mağrurane seyrediyordu. Zerdüş, Güştasb'ın huzurunda erimiş bakırı bir ateş suyu gibi içerken karşıdan bakanların canları ağızlarına geldi. Herkes titriyordu. Onlar tahmin ediyorlardı ki bütün bağırsakları kömür olmuş; Zerdüş bunların üzerinde mucizesinin tesirlerini aradı. Onun hesabına bayılanlar bile olmuştu. Fakat hiçbir kimse bunun hedefini görmedi. O seyircilerin kalplerinde ufak bir hararet bile bulamadı. Ne zaman Güştasb'ın demir yumruğu beyinlere inmeye başladı. İşte o anda mukaddes ateşin etrafına yüz binlerle insan birikti. Ateşgedesi açıldı.

"Cemşid de Şirin ile muaşakasını güneşle arslana temsil ettirdi. Bütün İran buna kutsî bir ikil²¹ ördü. Hâlâ da

21 ikil: Müzeyyen taç (Hz. Muhammed'in Zebur'da geçen bir ismidir -haz.).

bayraklarında taşıyorlar. Kimse de bunun sebebinin İran'ın millî ruhundan sormadı. Bütün bu misallerle ne demek istediğimi zannedersem anladınız. Yürüdükleri yolu, erişecekleri yeni cihanı ancak Bâtınîler biliyorlar. Bu derece derece açılan bir âlim gibidir. Bir körün gözleri açıldığı anda bütün sarıldığı muhiti gözlerine batıyor zanneder. Biz İsmailîler de bir yanlış telakkiye fikren imkân bırakmamak için körleri yavaş yavaş gözlendirir, onlara azar azar ziyâ veririz. Bütün Bâtınîler mertebelerine göre hakikatten birer parça haberdardırlar. En büyük hakikat Sahibiâzam'a emanet edilmiştir. O sır onun ruhunda yatıyor..."

Muhyeddin Temimî ilmiyle, iktidarıyla Bâtınî âlimlerinin önünde bulunan bir adamdı. Orada bulunanları hayretlere düşüren bu sözleri en ziyade Prens'i alakadar etti. Artık geçen her günde İsak Komnenos kabağan bir ihtirasla dolup boşanıyordu. Alamut'ta eski kanaatleri hep altüst oldu. Vaktiyle Bizans saraylarında aldığı mütereddi terbiye ve taşıdığı felsefi kanaatleri birer birer çözülüp dökülüyordu. O, kendini hele manevi hayatını tamamiyle değiştirmiş bir insan olarak görmeye başlamıştı. Bosfor sahillerinde sefahatleriyle, zevk ve eğlenceleriyle birer Roma ilahı kesilen Bizans prenslerinin ne kadar kudretsiz, ne kadar düşkün ruhlu insanlar olduğunu hayalleriyle görüyor gibiydi. O ise bunlardan nefret etmiş, tamamiyle içindeki izlerini silmiş bugün bir Bâtınî müntesibiydi. Eski hayatından kendinde hiçbir şey bulmuyordu. Vaktiyle rahip sesleriyle kulakları, günlük kokularıyla ruhunun bütün kıvrımları islenmişti. Bizans semasını dolduran çan sesleri onun derununda ne manasızlıklara inanmak yollarını açmıştı. Yesü'ün vaizleri durgun bir hayatın daima yoksulları arasında dolaşan deniz amirleri gibi Atap Dağı'nın yamaçlarındaki taştan mağaralara gömülmüşler, sarı yüzlü, çıkık çeneli, uzun salipleri boyunlarında siyah harmaniyelere bürünmüş olan târik-i dünyalar ona neler tavsiye ediyorlardı. Hâlbuki Garp'ın harekete getirilen dinî

taassuplarıyla krallar, imparatorlar, şövalyeler, Şark'a doğru akmaya başlamışlardı. Her tarafta dinmeyen İsa'nın mukaddes hatıraları canlandırıldı. Sanki Galile kıtasının semasındaki bulutları arasında yüzen Yesü'ün çarmıhta göğsü üstüne düşmüş başı nazarlarda temsil ediyordu. Yakın Şark da parça parça hükümdarlıklara bölünmüştü. Topraklarının her bir karışında başka bir serdarın namına dövüşen ordular görölüyordu. Haçlılar deniz gibi taassup dalgalarıyla Kudüs kapılarını ve bütün Suriye kıtasını vurmaya başladılar. Avrupa durmaksızın Bizans yollarına milyonlarla insan döküyordu. Bütün bu yangın karşısında Selahaddin Eyyûbî'nin, İkinci Kılıçarslan'ın kahraman orduları ve bütün Türk ulusları dayanıyordu. En son Bâtınîlerin merkezi olan Mısır da Selahaddin tarafından zapt edildi. Fatımî halifelerinin silsilesi de el-Adûd Billah'ın vefatıyla nihayete erdi. Bu öyle bir inkılâptı ki Yakın Şark'ın hayatı mutlak değişmek zaruretlerini muhakkak hissetmişti. İran Selçukluları da tarihin sahifeleri arasına karışmak üzere idiler. Hicretin altıncı asrının son günleri cidden mühim hadiselerle işaret ediyordu. Cihanın üç merkezinden birisi olan Mısır Fatımî halifeleri nihayet bulmuş, devirlerini kapamış, İran Selçukluları da göçmüştü. İsfahan şehrinden uzak olan vilayetlerde yeni yeni hükûmetler doğmaya başlamıştı. Bu yerleri adım adım geçen İsak Komnenos, Konya Selçuklularının da istikballerini keşfetmişti. İzmit'ten Amasya'ya oradan Konya'ya kaldırılan bu taht vaktiyle Sultan Sencer'in bir ucu Belh'te diğer ucu Akdeniz sahillerine inen memleketin en uzak vilayetlerinden birinde kurulmuştu. Daha garp kısmı da Bizans hudutlarıyla bağlanıyordu. Vaktiyle dünyada tarihin işaret ettiği bu kadar geniş hükümdarlık ancak Roma İmparatorluğu'na nasip olmuştu. Şimdi de Selçuk bin Dukak'ın oğulları bu muvaffakiyeti kazanmışlardı.

Muhyeddîn Temimî devamla; "Bu nokta üzerinde daha geri tarihten bir misal alacağım."

Prens; "Devam Üstat devam."

Muhyeddin Temimî; "Emevîlerin sonu olan Mervan Hımar'ın Zap muharebesindeki mağlubiyeti üzerine Irak kıtasından Emevî memurları tardedildiler. Ebu Selemetü'l-Hilal'in altınları Ebu Müslim Horasanî'nin ihtilal fırkalarının riyasetindeki muvaffakiyetleriyle yeni Abbasî halifesi Seffah'a Kûfe şehrinde biat edildiği zaman, Humeyme kasabasından firar eden Abbasîlerin develeri henüz dinlenmemişti. Hâlbuki bir asırdır ardı arkası durmayan bu mücadelede milyonla insan öldü. Cihanda bir haksızlık olmuştu. Ebi Talip oğlu Ali en meşru hakkından mahrum edilmişti. Suriye'de hükümdarlık tacını giyen Ebu Süfyan oğlu Muaviye hileleriyle, desiseleriyle bu tahtın ayaklarını berkitti. Yüz bu kadar senedir o ayakların dibinde nice nice büyüklerin kanları akıtıldı. Arap ırkı, Benî İsrail gibi Allah'ın bütün insanlardan üstün yarattığı bir millet olarak zulme, hakarete koyuldu. Emevîler, bu fitneyi kaynattılar. Irak bir esir diyarı biliniyordu. Ta Orhun Nehri kıyılarından tutunuz da Halikodos sahillerine kadar bu yangın zaman zaman her yeri harap ve tûrap etmeye devam etti. Bu mezalim muvacehesinde Arap'ın önünde boyun bükmeye mecbur edilen bütün İran ve Turan coştukça coşuyordu. Tam bir asırdır, bu milletler haysiyetleri uğrunda durmayıp kan döktüler. Nihayet Ali oğullarının hakkı yine kendilerine teslim edilemedi. Abbasîler en çabuk bir yoldan o tacı başlarına geçirmeye muvaffak oldular. Bütün Bâtınî daîleri bu yeni felaket karşısında bir kat daha sarsıldılar. Fakat iş işten geçmişti. O günden beri bu cidal uğrunda hayatlarını feda eden büyüklerin kanlarından belki ikinci bir Kızıldeniz meydana gelebilir. Hâlbuki Abbasîler de Emevîlerin yollarını takip ettiler. Bu hanedana mensup ne kadar prensler, ihtiraslarıyla zindanlarda öldüler²².

Onları Dicle'nin durmayıp akan kara sularına sormalıdır. Derin kuyuların diplerinde bir su membanın gözlerini gözleriyle tıkmak için indirilmiş ne kadar masumlar vardı ki en son hükümdarın huzurunda kendisiyle birlikte yaşadığı halifenin ismiyle selam verdiği zaman onun topraklara karıştığı söylenildi. İkinci o da öyle, üçüncüsü o da öyle. Bu yaşlı mahkûm ağlayarak 'Es-selamu aleyküm ya Emîrül-Müminîn Memun²³.' dedi. Bu aksakallı ihtiyarın kaç halifenin devirlerini hep zindanda geçirmiş olduğunu gözleriyle gören Memun'un huzurundakiler, şu zulüm tablosu karşısında kendilerini zapt edemeyerek ağlamaya başladılar. Bugün Bağdat'ta hilafet makamını işgal eden en-Nâsireddinallah ise haris ve ahlakı düşkün bir adamdır. Yani Abbasî zincirine bağlı bir halka, hem de paslı bir halka!..”

Muhyeddin sözüne nihayet vermek üzere idi. Tam bu sırada Alamut Kütüphanesi'nin yaldızlı kapıları altında henüz daha yerlerinden ayrılmayan daîlerin yanlarına Firuze geldi. Muhyeddin Temimî'ye mühim bir misafirin dışarıda beklemekte olduğunu söyledi.

Muhyeddin Temimî; “Gelsinler.”

Firuze çıktı. Azerîlere mahsus saçaklı bir elbise giymiş, Bâtınîlerin sivri külâhı başında, siyah saçlı hançer belinde gösterişe göre yirmi üç yaşlarında genç bir adam içeriye girdi. Orada bulunanları selamladı. İsak Komnenos derhâl bu yabancıyı tanıdı. Hürrem Abâdî'nin daima yanından ayırmadığı Turan'dı. O da İsak Komnenos'a karşı gülümsedi ve gösterilen yere oturdu.

Muhyeddin Temimî; “Dört gün evvel geldiğinizi Ay-nüşşems'ten işittim.”

Turan; “Evet üç gün sonra da hareket etmiş buluna-cağım.”

Muhyeddin Temimî; “Hürrem Abâdî tarafından Sahibiâzam hazretlerine mühim bir iş için gönderildiğinizi de ilave etmişti.”

Turan; "Vazifemi bitirdim."

İlyâğız Sunkur Han; "Kızıl Arslan'ı hançerletme meselesi değil mi?"

Turan; "Evet."

İlyâğız; "Sizi dinliyoruz."

Turan; "Atabey Muhammed Cihan Pehlivan'ın zeyli."

İsak Komnenos; "Yani?"

Turan; "İzah edeyim: Muhammed Cihan Pehlivan'ın yerine geçen kardeşi Kızıl Arslan, kardeşinin öldürülmesi izinden ayrılmadı. En gizli vasıtalarla müracaat etti. Abbasî halifesi Nâsireddinallah'ın parmağıyla Alamutlular tarafından bu işin yapıldığını öğrendi. Bâtînîler sıkı takibata uğradılar. Hürrem Abâdî'nin evi basıldı. Bütün müntesipleri hapsedildi. Evinde birtakım mektuplar bulundu. Vaazdan menolundu. Ulema aleyhine kalkıştılar, idamını istiyorlardı. Fakat yine İsmailîlere mensup Azerbaycan'ın şöhretli âlimlerinden Ferruhî Nişaburî ve şair Ebu Zeyd Alevi gibi sözleri geçer ileri gelenler mahkemede Hürrem Abâdî'nin akidesi lehinde şهادette bulundular. Hatta bu sıralarda İsfahan'da çıkan kanlı ihtilalde bulunan Bâtînîlerden mühim bir grup da Azerbaycan'a iltica etmişlerdi. Bunların mahiyetleri hakkında sıkı bir tahkikat başladı. Hürrem Abâdî'nin bu işte de parmağı olduğu ileriye sürüldü. Alamut şeyhi Sahibiâzam Nureddin Muhammed-i Sanî'ye lanetler aldı yürüdü. Bilumum Şafîiler derin bir kin ile dolup boşandılar. Bütün ilim mahfillerinden Bâtînîye kokusu veren serbest düşünceli adamlar hep kovuldular. Vaziyet çok sıkıntılı idi. Kuteybe Hatun Cihan Pehlivan'ın ölümünden sonra Selçuklu hükümdarı Sultan Tuğrul'a varmak için çalışıyordu. Bundan maksadı ise oğlu Kutluk İnanc'ı babası yerine geçirmekti. Kızıl Arslan Kuteybe Hatun'un bu fikrini sezdi. Kendisiyle evlenmesini teklif etti. Kuteybe reddedemedi. Bu harekâtıyla Kızıl Arslan işin önüne geçmeye muvaffak oldu. Fakat Ertuğrul durmadı. Topladığı kuvvetlerle Damgan,

Hemedan, Mazenderan taraflarında Kızıl Arslan'la çarpıştı. Abbasî halifesi Nâsıreddinallah'ın yardımlarıyla Azerbaycan ordusu muharebeyi kazandı. Tuğrul'a kumandanları da hıyanet ettiler. Irak-ı Acem de bu suretle Selçukluların elinden çıktı. Nihayet bu işte kendi hükümdarlarına hıyanet eden kumandanlar Kızıl Arslan'ın nazarında da hoş görünmeyeceklerini anladılar. Burhaneddin Karandî'ye Kızıl Arslan'ın hançerlettirilmesi için müracaat ettiler. Davet-i Hâdiye namına da mühim bir para teklif edildi. Tabii Sahibiâzam Nureddin Muhammed-i Sanî hazretlerinin işaretleriyle son tedbir alındı. Verilen emir üzerine bu işe memur edildim. Kızıl Arslan Cihan Pehlivan'ın öldürülmesinden sonra Gence sarayı muhafızlarının adedini çoğalttı. Ta Türkistan'daki Yedisu vilayetinden getirilen demir pençeli Türklerden bir maiyet alayı düzdü. Bizim Turanlıların ise ne kadar uyanık ve askerlikte seçilmiş adamlar olduğunu pekâlâ bilirsiniz."

İlyaz Sunkur Han; "Şüphe mi var? Abbasî halifelerinin şimdiye kadar mevkilerini muhafaza etmeleri Türklerin sayesinde değil midir? Büveyhoğullarının elinde oynacak olan Müstekfi ve Mutî gibi halifeler, kaybettikleri hayşiyetlerini Türklerin yardımlarıyla kazanmadılar mı?"

Turan devamla; "İşte Kızıl Arslan hayatının tehlikede olduğunu hissediyor ve buna karşı binbir tedbir düşünüyordu. Çünkü İsmailîler aleyhindeki teşebbüslerinin cezasız kalmayacağını da o kadar katiyetle biliyordu. Yanına girip çıkanlar en itimat ettiği ümerasından ibaretti. Hâlbuki zor ile nikâhı altına aldığı Kuteybe Hatun da bu sefer düşmanları arasına karışmış, o da Mire'nin kinlendiği gibi kinlenmişti. Mire ise bizimle daima muhabereyi kesmiyordu. Muhammed Cihan Pehlivan'ın ölümü üzerine bütün haremleri diğer saraya nakledilmişlerdi. Kızıl Arslan'ın Kuteybe ile evlenmesi üzerine Mire tarafından Davet-i Hâdiye namına bir cariye Kuteybe'nin maiyetine yerleştirilmişti. Bu kız saraydaki bütün ahvalden bizi haberdar ediyordu.

Bir zaman Kızıl Arslan'ın bu cariyе vasıtasıyla zehirletilmesi hatıra geldi. Fakat hem muvaffak olunamadı ve hem de Bâtînîlerin ahden yapmaları icap eden usule muhalifti. Yani hançerden başka bir şey kullanmaktan memnuduk. Adım adım takip edilen hükümdar, Hemedan muharebesinde Bâtînîlerin ordu içindeki teşebbüslerinden haberdar oldu. Gence'deki Hürrem Abâdî aleyhine yapılan şiddetli tedbirlerden müteessir olan ashabımız Damgan meydan muharebesinde Kızıl Arslan'ın üzerine hücum etmişlerdi. Hükümdarı atının ayaklarına vurdukları bir kılıç darbesiyle düşürmeye muvaffak oldular. Fakat arkadan erişen Hoy Türklerinden bir grup Kızıl'ı bu ölüm pençesinden kurtardılar. Artık bundan sonra Azerbaycan hükümdarı her şeyden şüphe ediyor. Hatta maiyetini bile sıkı bir tarassut altında bulunduruyordu. Bu vaziyet karşısında işin en zor cephesi ise saraya yaklaşmaktı.

“Bir gün Gence donandı. Bütün ahali, amirler ve kumandanlar Bağdat'tan Halife Nâsireddinallah tarafından Kızıl Arslan'a sultan unvanını tevcih eden menşuru getiren heyeti istikbale gidiyorlardı. Ben bu telaşlı günde saray kapısından içeriye daldım. Bize mensup olan cariyе tarafından gizlenildim. Gelen heyetin şerefine verilen saraydaki ziyafette bütün maiyet askeri de ayırt edilmemişti. O gece her tarafta şenlikler yapıldı. Hükümdar geç vakte kadar uyumadı. Yorgun düşmüştü. Gece yarısından sonra odasına çekilen Kızıl Arslan bir saat sonra beni tam göğsünün üstünde elimde hançerle gördü. Sesini çıkartmaya vakit bırakmadan başını vücudundan ayırdım. Davet-i Hâdiye'nin mukaddes işaretini sinesi üzerine bıraktım. Derhâl bütün çabukluğuyla bulunduğum yeri terk ettim. Hürrem Abâdî'nin evine geldim. Üstat'ın elini öptüm. Oradan vazifesini yapmış müsterih bir insan nasıl zevk duyarsa ben de aynı hissin tesiriyle Alamut yolunu tuttum. Sabaha kadar haylice yol almışım. Dün Sahibiâzam'ın huzurunda bir derece terfi ettiğim müjdelendi.”

Turan'ın bu terfiinden dolayı kendisini tebrik ettiler. Vakit de haylice gecikmişti. Bâtınîlerin en büyük makamını ihraz etmiş olan bu altı daî Alamut Kütüphanesi'nden çıktılar. Hasan Sabbah'ın düsturlarını dinlemek için Muhyeddin Temimî'den yarın aynı saatte burada toplanmalarına müsaade etmesini rica ettiler. O da kabul etti. Selamlaşarak birbirlerinden ayrıldılar.

Rüdvân bin Sağır, İlyâğuz Sunkur Han birlikte Yedi Sametler Köşkü'nün merdivenlerini koşa koşa iniyorlardı. Prens de kendi dairelerine çekildi. Turan diğer Bâtınî büyüklerine veda etmek için bunlardan derhâl ayrılmıştı. Muhyeddin Temimî ise kütüphanede kaldı.

Büyük Bâtınî Daîlerinin Alamut Kütüphanesi'nde İkinci Toplanışları

Yaz günlerine mahsus olan sıcaklar buralarda o kadar yakıcı değildi. İran'ın yüksek yaylalardan ibaret olan birçok mıntıkları gibi Alamut da serin havasını göğsünden hiç de eksik etmezdi. Çok hararetli bir mevsim olduğu hâlde Alamut Kütüphanesi'nin pencerelerinden giren rüzgâr insanı âdeta üşütecek derecede de soğuktu. Hademeler kütüphanenin içini temizlediler. Hokka ve kalemleleri sildiler. Camlar parlatıldı. Masaların üzerleri fırçalandı. İran'ın bahar resimli halıları süpürüldü. Her taraf tertemiz. Dolapların içinde altın yaldızlı ciltler, binlerle âsârın gözler kamaştıran parıltısı hakikaten ilim ve fen adamları için ruha zevk, gönüllere ferah verecek bir mertebede cazipti. İsmailîlerin en kıymetli âlimlerinden hâfız-ı kütüplerin başı olan Fazl İsfahanî kütüphaneden içeriye girdiler. Kendilerine mahsus odasına çekildiler. Harman gibi kitapların arasında gözden kayboldular. Sağa ve sola yığılan eserlerin birçokları önünde açılmış ve birtakımları da ufak kâğıt parçalarıyla işaretlenmişti. Masanın üzerinde bir sürü müsveddeler görülüüyordu. Bembeyaz uzun sakalı, dinç ve sevimli simasıyla kendisini görenlerin hakikaten bir ilim adamıyla karşılaştıklarına hiç şüpheleri kalmazdı.

Kararlaştırılan saatte birer birer dünkü zevat gelmeye başladılar. Bu altı kişi yuvarlak bir masanın etrafını sar-

dılar. Kitap okuyuculardan henüz kimse yoktu. Alamut Kütüphanesi'nin o geniş mütalaa salonlarında daha hiçbir kimse görünmüyordu.

Muhyeddin Temimî; "Arkadaşlar! Hasan Sabbah Himyerî gibi Bâtınîlerin en büyük bir Sahibiâzamı, onun yüksek düsturlarıyla yaptığı inkılâbın ehemmiyetini, bu şöhretli şahsiyeti ve dehasının yüceliğini bize anlatacak yegâne salahiyet sahibi, İsmailîlerin en birinci âlimi Fazıl İsfahanî'dir. Şu gözünüzün önünde yığılan binlerle âsârı bu zat senelerce içinde yaşadığı şu ilim kaynağında tetkike imkân bulmuştur. Uzun ömürlerinin ilk devirlerini de Sahibiâzam Hasan Sabbah Himyerî'nin bizzat hizmetleriyle geçirmiştir. Bütün o vakaların derununda yaşadığı için bugün Bâtınî âlimleri ondan daha muktedir hiçbir kimseyi tanımıyorlar. Müsaade ediniz de kendilerini buraya davet edeyim."

Rıdvan bin Sağır; "Fazıl İsfahanî hakkında ne kadar bol malumat verseniz binde birini söylemiş olmazsınız! Bâtınîliğin neşri için onun kaleminden yüzlerce eser çıktı. Kadı Numan'ın eserlerini ve *Tevilü'l-ahbâr* gibi kıymetli kitapları hep o şerh etti. Bugün de Bâtınîliğin en ziyade intişarını onun eserlerinin her tarafa yayılması neticesi olmuştur. Kendilerini derin bir alaka ile dinlemeye hazırım."

Muhyeddin Temimî, doğru Fazıl İsfahanî'nin odasına gitti. Bir müddet sonra ihtiyar âlimin elinde bir kitap olduğu hâlde Muhyeddin Temimî ile birlikte kendilerine doğru geldikleri görüldü. Masanın başında oturanlar ayağa kalktılar. Bâtınîlerin selamı olan ellerini çaprazvari omuzlarına koyarak hürmetle Fazıl İsfahanî'yi selamladılar. Allame hurma dallarından yapılmış geniş bir koltuğa oturdu. Etrafındakilere keskin bir nazarla şöyle bakındı. İlyagız Sunkur Han'ı tanıdı. Ona dikkatli dikkatli baktı ve gülümsedi. Sol tarafında genç ve gürbüz simalı cazibedar bir erkek güzeli olan Prens İsak Komnenos'u gördü. Onu baştan ayağa süzdü. İstifhamlı bir bakışla Muhyeddin Temimî'ye dönerek Prens'i sordu.

Muhyeddin Temimî; “Üstat! Yeni bir yolcu, hemen birkaç yıllık; fakat kıymetli hizmetlerde bulundu. Nureddin hazretlerinin teveccühlerini kazandı.”

Fazıl Isfahanî; “Hem üçüncü derecede hayli terakki; büyük işler gördüğü anlaşılıyor.”

Muhyeddin Temimî; “Evet Azerbaycan hükümdarı Cihan Pehlivan meselesini halleden delikanlı!..”

Fazıl Isfahanî; “Kızıl Arslan?”

Muhyeddin Temimî; “Evet, o işi de Pamirli bir genç delikanlı görmüştü.”

Tam bu sırada Turan kütüphanenin kapısından içeriye girmişti.

Muhyeddin Temimî, “İşte yanınıza doğru gelmekte olan şu genç.” dedi.

Turan uzun boylu, geniş yağrınlı, bıyıkları henüz terlemeye başlamış genç irisi, kuvvetli bilekli bir delikanlıydı. Fazıl Isfahanî takdirli nazarlarla ona baktı. Çok neşeli bir sima aldı. Gözleri âdeta parladı. Bir buçuk asra yakın olan ömrünün hâsıl ettiği alnındaki çatlakları birbiri üzerine yıkıldı. Etli yanakları kızardı. Oldukça şişman olan vücudunda bir diklik, bir cevvaliyet görüldü. Memnuniyeti harice taşıdı. Turan’ın hem kurumlu bir duruşu vardı. O, bu övümlü nazarlar karşısında daha ziyade kızardı. Sıkıldıkça sıkıldı. Bıyıklarının dibinden terler çıkıyordu. Şakaklarının iki yanından inci gibi ter taneleri yuvarlanıyordu. Orada bulunanların ağır ve çalımlı bakışları, Turan’ı hakikaten ezmişti. Birkaç dakika kimsenin ağzından bir kelime çıkmadı. Bu sükût Fazıl Isfahanî’yi dinlemeye hazır olduklarını ima ediyordu. Muhterem âlim şöyle bir oturduğu yerden doğruldu. Tok ve kalın sesiyle söze başladı.

Fazıl Isfahanî; “Hâkim Biemrillah ve Mustansır Billah Alevî gibi iki büyük Sahibiâzam’ın düsturlarını sırasıyla gördünüz değil mi?”

Muhyeddin Temimî; “Evet. Bu babdaki metinleri okuduk fakat en salahiyettar mevkiide siz bulunuyorsunuz!”

Fazıl İsfahanî; “Şimdiyse Hasan Sabbah Himyerî’nin Bâtınîlik âleminde kurduğu büyük tarihi ve onun formüllerini öğrenmekliğiniz lazımdır. Beşeriyetin gördüğü büyükler arasında Hasan Sabbah’ın mevkii çok başkadır. İhtimal hatıranıza bu ayarda birtakım şahsiyetler uğrar. Fakat iyi biliniz ki İbn Sabbah’ın bunlarla mukayese edilemeyecek bir dehası vardır. O başlı başına kurulmuş bir âlimdir. Ben şu uzun ömrümün arasında onun gibi bir adama rast geldiğimi hatırlamıyorum. Belki dolaştığım şu koca arz parçasının görmediğim, gitmediğim hiçbir yeri kalmadığını iddia edemem. Ancak Endülüs’ten Kavimler Geçidi’ne, Ganj Nehri’nden bütün Asya’yı boylayarak Ege Denizi’ne kadar basmadığım bir karış toprak kalmamıştır. Mahşer gibi insan deryaları içinden geçtim. Bir buçuk milyon ordu ile Malazgirt’te Alparslan’ın çarpıştığı Bizans orduları arasında ben de vardım. Birinci ehl-i Salip denizler gibi köpürdüğü zaman binbir çeşit Avrupa ulusları Asya’ya aktarma ediliyorlarken ben de Kostantiniye’nin yüksek burçlarından bu akını seyrediyordum. Şunu kafama getirmek istiyorum bu görgüler ikinci bir Hasan Sabbah ile karşılaşmadı. Nişabur’da İnam Muvaffakaddin’in derslerine devam ettiğim sıralarda idi ki Hasan Sabbah ile ilk tanıştığım zamanlara tesadüf ediyordu. Kendisinde gördüğüm zekâ ve fikir derinliği bu gencin gelecek senelerde pek mühim bir adam olarak meydana çıkacağını bana anlattı. O devirlerde Muvaffakaddin’in dersinde hazır bulunan gençler arasında Ömer Hayyam ile Nizameddin Tûsî isminde iki delikanlı daha vardı ki Hasan Sabbah ile bu üç kafa, insaniyet göğünde yeni doğmaya başlamış birer yıldız kümesi idiler. Hayyam’ın riyaziyattaki iktidarı Melikşah-ı Selçukî’nin yaptırdığı takvimde nihayet ona riyaset payesi verildi. Senelerce Nişabur’da âlimlerin hürmetleri arasında sakın ve münzevi bir ömür sürdü. Bugün mezarlığında ebedi uykusuna dalmış görüyoruz. Her baharda onun oynak ve sarhoş rubaileriyile başları dönenlerden toplanmış bir alayın şarap

kokan nefesleri ile ruhuna saygılar gönderiliyor. Nizameddin Tûsî ile Hasan Sabbah karşı karşıya doğan iki kutup yıldızı idiler. Tarihte bu iki büyük adam vuruştular. Hasan Sabbah kazandı. Nizam kaybetti."

İlyâğız Sunkur Han; "İzah eder misiniz Üstat!"

Fazıl İsfahanî; "Dört yüz âlim Selçuk hükûmeti hudutlarından nefyedilecekleri zaman, hocamız İmam Muvaffakaddin de Alparslan'ın veziri Amidülmülk'ün taassup ve düşmanlıklarına uğradı. Hapsedildi. Fakat yakayı kurtardı. Vezirin hiddeti yenilmedi. O daima âlimleri sıkıştırmaktan vazgeçmedi. Akideler üzerinde oynanılıyordu. Alparslan gibi beyaz ve saf bir vicdan taşıyan koca Türk sultanı Amidülmülk'ün bilmeyerek ihtiraslarına vasıta oluyordu. Nihayet yapılan bu işlerin doğruluktan ileri gelmediği anlaşıldı. Amidülmülk azledildi. O sıralarda Nişabur'da tahsillerini bitiren bu üç gençten Nizameddin Türkistan'a hareket etmişti. Orada devletçe mühim bir işe tayin edildi. Gördüğü vazifeden memnun olan Alparslan onu vezirliğine getirdi. Nizameddin Tûsî Selçuklular tarihinde Nizamülmülk namıyla tanınmaktadır. İşte Nizam talihinin yardımıyla o parlak devirlerinin ilk basamağına bu büyük vazifesiyle ayak atmış oluyordu. Vaktiyle Nişabur Medresesi'nde bu üç arkadaşın arasında bir mukavele yapılmıştı. O da istikbalde herhangisi şerefli bir makama sahip olursa diğer ders refiklerini de unutmuyacaktı. Bu iş bir ant içmekle bağlandı. Aradan seneler geçti. Nihayet bir gün Ömer Hayyam Alparslan'dan miras kalan Melikşah-ı Selçukî'nin saltanat kapısında görüldü. Nizameddin onu değeriyle Sultan'a övdü. Yüksek bir vazife teklif edildi. Fakat Hayyam özür diledi. İsfahan hazinesinden ona bin altın sene dirlik verildi. Bu kıymetli hekim güle güle Nizam'ın yanından ayrıldı. Kendi ruhunun kaynağına daldı gitti.

"Hasan Sabbah Himyerî, Nizameddin'e geldiği zaman vezir onu da ayırt etmedi. Hasan, dirayetiyle sarayın büyük adamları arasına karıştı. Nizam ise Hasan'ın âteşin kafasın-

dan korkuyordu. Ona bir dost gibi değil tehlikeli, korunması lazım bir düşman nazarıyla baktı. Aralarına ilk ürküntü bu suretle girmiş oluyordu. İçten içe devam eden düşmanlık elbette bir gün patlayacak, muhakkak ikisinden birisini ölüm uçurumuna atacaktı. Nasıl ki tam da öyle oldu. Hasan Sabbah Selçuklu saraylarını terk etmek mecburiyetinde kaldı. Vezir Nizamülmülk'ün husumetiyle Sultan'ın nazarından düştü. Hayatı tehlikede idi. O da Rey şehrindeki bir arkadaşının hanesinde gizlendi. Yapacağı büyük işleri düşünmeye başladı. Nihayet uzun seyahate çıktı. Akdeniz kıyılarına geldi. Berberistan sahillerine hareket eden bir gemiye bindi. Maksudı Afrika'ya geçmekti. Fakat rüzgârlar, onu Suriye sevhiline attı. Ve bütün Anadolu'yu dolaştı.

“Sahibiâzam Hasan'ın babası Ali bin Sabbah büyük bir Şia teşkilatına mensup şöhretli Alevîlerdendi. Anlatılışa göre de Yemen hükûmetleri senelerce yaşayan Himyerî prenslerindendi. Tûs ahalisi ise onun Horasan köylülerinden olduğunu iddia ediyorlardı. O devirlerde Rey valisi olan Ebu Müslim Mervezî kendisinin en kuvvetli düşmanları arasında olduğundan mecburen Ali bin Sabbah Irak'a hareket etti. Fakat Abbasîlerin takibatından yine kurtulamadı. Nişabur'a geldi. Oğlu Hasan'ı da devrin en büyük âlimi olan İmam Muvaffakaddin'in derslerine devam ettirdi. Hasan Sabbah aldığı terbiye ile o asrın içten içe yanan zulümlerinin bütün membalarını teşkil eden hem Abbasîlerin hem de Selçukluların düşmanı idi. İsfahan'ı terk etmezden evvel bir dostunun yanında misafir kaldı. Konuşma arasında ona 'İki muvafık arkadaş bulsam şu Türk kölesinin (Alparslan'ı kast ederek) saltanatını altüst ederim.' demişti. Bu sözüyle Selçuklular hükûmetine işaret ediyordu. Bâtınîlerin derinden derine devam eden propagandaları Turan ile bütün İran şehirlerini sarstı. İşte o sıralarda mühim bir Bâtınî merkezi ni idare eden İbn Attaş vasıtasıyla Hasan Sabbah Bâtınîliğe intisap ettirildi. İran'ı terk ettikten sonra doğruca Mısır'a geldi. Sahibiâzam el-Mustansır Billah'ın huzuruna kabul

edildi. Orada en büyük Bâtınî daîlerinden Nasır Hüsrev'e rastladı. İşte Hasan Sabbah'ın üstadîâzam rütbesiyle vazifeler alması Fatımîlerin idare ettikleri Bâtınî teşkilatının merkezini ziyaretinden sonra olmuştur. Nasır Hüsrev, Turan'a Hasan Sabbah da İran'a memur edildiler.

"Bu iki büyük insan hedeflerine doğru yola çıktılar. Selçuklu sultanlarının hudutlarını aştıkları anda, onların orduları koca koca ülkelere akın ediyorlardı. Hasan Sabbah İran'a geldiği zaman Kazvin'in şimalindeki şu Alamut Kalesi nazarıdikkatini celp etti. 483 Hicret yılında bu kalenin sahibi oldu. Nizamülmülk'ün tahrikâtıyla Sultan Melikşah'ın nazarları Alamut'a döndü. Çünkü Hasan Sabbah'ın mevcudiyeti büyük bir tehlikeye işaret ediyordu. Bâtınî daîleri ise yeni bir çalışma sahasına atıldılar. Alamut merkezî bir makam hâlinde vaziyeti idare etmeye başladı. Selçuklular, gün geçtikçe daha ziyade kuşkulandılar. Çünkü biz hasımlarımızı yeniyor, onlara hançerlerimizle cevap veriyorduk. Bu işlerin fail ve mesulü olarak da ortada ancak Alamut üstadîâzamından başka bir kimse yoktu. İsfahan şehrindeki âlimler İsmailîlerin aleyhine söz söylemek cesaretini tannamıyla kaybettiler. Her yerde bir Bâtınî kokusu, her evde taze hançer yarasıyla inleyenlerin acı acı bağırsıkları duyuluyordu. Üstadîâzam tam işe girmişti. Nizamülmülk düşünmeye mecbur oldu. Selçuk saraylarında tahkire uğrayan Hasan Sabbah Alamut'un yalçın tepelerinde yüz binlerle insanın kalbi arasında yaşıyordu. O, ne Bağdat'ın gasıp halifelerine ve ne de Selçuklular tahtına geçen muhteris sultanlara ehemmiyet veriyordu. Hedef, ancak birinci Tep devrinden beri yetmiş asırlık Bâtınî yollarını aydınlatmak ve içtimai nizamları değiştirmekti. Melikşah-ı Selçukî onu tehdit etti. Fakat Hasan Sabbah bütün bunların karşısında ayakta durdu. İsfahan'dan gelen elçilerin gözleri önünde bir işaretiyle hayatlarını feda edenleri gösterdi hem de Melikşah'a cevabını yazdı. Kendisinin zannedildiği gibi yeni bir daî değil asırlarca devam eden hakikat âleminden sızmış bir ışık

olduğunu söyledi. Bağdat saraylarında zulüm karanlıkları arasında hapisten tahta tahttan hapse sürüklenen Abbâsî halifelerinin manevi yıldırımlarla insanlığı ürkütmelerinin ne kadar gülünç olduğunu birer birer saydı döktü. Nizamülmülk gibi canının düşmanı olan bir vezirin Selçuklu sultanlarına musallat olmasından acı acı şikâyetlerde bulundu. Fakat Melikşah fıkından dönmedi. Alamut'a doğru orduların hareketlerini emretti. Akşam oldu. Hükümdarın otağı muhafızlarla sarılmıştı. Sabah olduğu zaman Sultan başı ucunda yere saplanmış İsmailî hançerini görür görmez birdenbire eridi. Sanki vücudunun bir sabun köpüğü gibi kaybolduğunu hissetti. Hasan Sabbah'ın dehşeti, onu o kadar küçülttü ki hayretinden bir şey söylemeye muktedir olamadı. Orduya geri dön emrini verdi. Kırk sekiz saat sonra Selçuk sancaklarının dalgalanmalarını uzaktan gören İsfahan ahalisi şaşırdılar. Mızraklı askerler şehre girmişlerdi. Herkes de şaşkınlıkla bir haber soruyordu. Ordunun dönme sebeplerini şüphesiz kimse bilmiyordu. O, hayatın her türlü iniş ve yokuşlarında irkilip duran binlerle insanın nereden ve neresinden vurgun olduklarını anlamak istiyordu. Kendisinden evvel Hâkim'in ve Mustansır Alevî'nin formüllerini yeniden baştan başa ölçtü. İnsanlar tarafından şimdiye kadar konulan birçok ölçüleri gözden geçirdi. Hep karıncalaşmış, hep küflü ve sapkın buldu. Âlem bu nizamiyle hayata daha fazla hiçbir şey katamayacaktı. Ne oluyor? İnsan zekâsının kudretsizliğine mi hükmetmeli? Yoksa bu ızdırap durmadan akan bir nehrin yılankavi akışlarıyla denizlere ulaşması gibi daha büyük bir acı deryaya mı ulaşacaktı? Arap'ın Haricîleri, Irak'ın Karmatîleri, İran'ın Mani ve Mazdekleri hep o çürük nizama hücum ettiler. Ne çare ki bir yumruğun altına düşmüş tuz kitleleri gibi darmadağın oldular. Onların bugün o yerlerde hemen hatıraları kaldı. Artık muhakkak olan bir şey varsa ne Yunan feylesofları gibi çırılçıplak ayaklarla sokak ortalarında dersler vermek ne de Bağdat sofileri gibi sararmış çehreleriyle mağaraların ko-

vuklarında yaşamak ve ne de Hint'in fakirleri gibi aylarca açlık idmanları yapmak lazımdır. Bâtınîler hem söyler ve hem de söylediklerini dakika öldürmeden yapmış bulunurlar. Bir Bâtınî ancak verilen emrin ifasından başka bir şey düşünmez. Her iş Bâtınîliğin büyük reisi olan İmam Masum namına yapılıyor. O, bugün bütün nazarlardan kayıptır. Fakat kendi ruhunda ebedi bir hayatla yaşamaktadır. Âlemin gizli anahtarlarıyla büyük hakikatin remzi onun eli içindedir. O intihap edeceği kimseler vasıtasıyla hüküm ve iradesini yürütür. Onun vekili Sahibiâzamdır. Gökten gelen kitapların bize hitap eden emirleri ve onların manaları hep içlerinde gizlidir. Yoksa açık olan mefhumlarda bir kıymet yoktur. Bütün esrar onun ruhunda gömülmüştür. Bâtınîler işte bu hakikati bilirler. Ne zaman ki kör ve bilgisiz adamların bir demir kadar duygusuz gönüllerine bu esrar fısıldanır derhâl isyanlar başlar ve her dilde bir yara açılır. Onun içindir ki ruh ve vicdanlara bu esrarı derece derece akıttılar ve Bâtınîliğin düsturlarını birer birer telkin ederler. Her hakikat hayatta atılacak muvaffakiyetli bir adım ile öğretilir.

“Hasan Sabbah gibi yüksek bir adam insaniyet âleminin asırlarca içinde yaşadığı ve yaşamakta olduğu efsaneler, masallar yalnız bir nebi veya velî eliyle aşılarmış değil, belki binlerle bu yollarda yürümüş ve her biri tarihin bir devrine kendi nam ve hususiyetini vermiş şahsiyetlerin birbirleri üzerine vurdukları bağlar olduğunu çok iyi takdir etmiştir. Ne göklere dayanan hükümler ve ne de zekânın doğurduğu felsefi nazariyeler, milyonlarla insanların batıla ait meyil ve heveslerini durduramadılar. Cihan çıktığı kaynağın belli olmayan bir yerinden akıp gelmektedir. Nereye dökülüyor? Orası malum değil. Bir ucu derin bir karanlığa diğer ucu da nihayetsiz zulmetlere gömülmüş olan bu âlemin nizamları da aynı müphemiyeti taşımaktadır. Bu geceyi bir derece daha karartan hayvanî hayat sahipleri birer birer erimelidir. Çünkü önları, saadet namına değil fertlerin, hatta cemiyetlerin bile bileklerini bağlamaktadırlar. Şayan-ı hayrettir ki

buna da nizam adı veriliyor. Bâtınîler, bugün bütün bu hakikatleri içten ve içinden görüyorlar.

“Koca Asya’nın düşünüş yolunu gezmiş o kadar büyük er oğulları var ki dolaştıkları tarihin parça parça inimlerinde şaşırtıcı kâh diri ve kâh da ölü duygulara daima rast gelmekte idiler. Her karışıklığın köklerine doğru inildikçe yalın bir kafanın durmayıp işlediği görüldü. Bugün yatıkları bir arşın mezarlarının nerelerde olduğunu bilemediğimiz o zekâların tefekkür ziyâları, kesilmeksizin hâlâ bize vurmaktadır. Nice nice cemiyetler düştükleri engin yolun önderliğinde kimin durduğunu bilmiyorlar. Bunu ne tarihin ışığı ne de taşların üzerinde yazılı eski edvarın masalları haber veriyor. Biz Bâtınîler, bulabildiğimiz tarih başını Tep, Dendera, Karnak mabetlerinde yanan ilk ateşte görüyoruz. Hasan Sabbah bütün bu derinlikleri geçti. Din, felsefe, ilim gibi fitneli dimağlardan dökülen şelaleleri şimdiye kadar aktığı yoldan gerisin geriye çevirmeye karar verdi. Bunlar, yeryüzünde insan olduktan sonra meydana gelmişlerdir. O hâlde hilkat her varlığı hür ve serbest tanıdığı hâlde insanoğlu kendi kendine bu bağları nereden çıkardı? Şüphesiz ki insaniyetin parlaklığını bulandıranlar, bu işleri yapmışlardır. Göklere doğru yükselen veya göklerden topraklara inen dinlerin her birisi birer nebi tarafından temsil edilmektedir. Yine insanın esrarlı ruh parıltılarının gönül ocağından geçtiğini görenler ve yine diğer bir yoldan bu nebilerin arkalarına dizilen azizler de aynı gizliliği ellerinde, dillerinde tuttuklarını söylediler. Bunlardan üçüncü sırayı dolduran feylesoflar ise akıl ve zekâ oyunları ile milyonlarla insanı alaya aldılar. Birinin taş dediğine öteki toprak dedi. O birinin var dediğine diğeri yok dedi. Dinler, mezhepler, meslekler birbirlerini ite kaka bir lüleden boşanan su gibi fişkırıldıkça fişkırdı. Şu karşımızda hayvan derileri arasına tikişan kitaplar, vaktiyle müelliflerinin henüz debbağat görmemiş derileri içinde gizli idiler. Kokmaya yüz tuttukça kustular. Bütün meydana çıkanlar

hayrettir ki onların zekâ ve meziyetlerinin eseri zannedildi. Mucizeler gösteren peygamberler, uzun kavak ağacı gibi biçkilerle biçildi. Öyle mabutlar çıktı ki insanoğlunun adını taşıdı. Hem varlığı yaptı. Ve hem de yarattıklarının elleri ile avuçlarına çiviler çakıldı. Öyle azizler geçti ki vücudunun yakılan külleri Dicle Nehri'nin akan suyuna karıştı da o, günahkârların huzurunda affını istiyor, gözyaşları döküyordu. İşte bu eski kurumun ne kadar çürük olduğunu gören Sahibiâzam Hasan Sabbah, bütün iktidarıyla bunları yıkmaya karar verdi. Bâtînîler de onun açtığı bu güneşli yoldan yürümekte devam ediyorlar. Bilmem ki o büyük adamın ruhunu, hayatını, koymak istediği kanunları size izah edebildim mi?..”

Orada mevcut bütün daîler; “Ne diyorsunuz büyük Üstat en derin hakikatleri açık ve çözümlü lisanınızla anlatmakta sizinle kim yarış edebilir? Bizi öyle esrardan haberdar ettiniz ki ruhlarımızda yeni bir âlem doğdu. Dinliyoruz Üstat dinliyoruz!”

Fazıl İsfahanî; “Hasan Sabbah'ın çok sevdiği ders arkadaşı mütefekkir Nişaburlu Hayyam, vaktiyle ona his ve duyguda benzemeye çok çalıştığı hâlde muvaffak olamadı. Nizamülmülk'ü ise gurur ve ihtirası boğdu. Evet, bir Bâtînî hançeri onu hayattan ayırdı. Çünkü o kendisini Melikşah'ın altın yaldızlı sedirleri üzerinde Selçuklu sultanlarının yerine koydu. Nizam'ın kurumlu ve çalımlı günleri sazlar, kahkahalar arasında geçerken Alamut Tepesi'nde belirmeye başlayan büyük yıldız, onun kara bahtına haykırdı. Belki Nizamülmülk bugün kemiklerini bile toprakta öğütmüştür. Şan verdiği Selçuk tahtı da her gün bir parça daha yıkıla yıkıla gözden kaybolmaktadır. Son enkazı üzerinde yaban eşekleri koşmaya başladılar. Hâlbuki Hasan Sabbah'ın makamı bütün ruh ve gönüllerde her an bir derece daha yükselmektedir!..”

Fazıl İsfahanî yorulmuş, iki saattir devam eden izahatını dinleyenleri derin bir tefekkür almıştı. Kulaklara sanki

ilahî bir ses gürleyip geliyordu. Bütün cezveleriyle Alamut Kütüphanesi'nin azametli kubbeleri altında bu büyük âlimi dinleyenler kendilerinden geçmişler âdeta süzölmüş bir ruh hâline gelmişlerdi. Karşılarında Hasan Sabbah'ın bütün yüksekliğiyle doğduğunu görür gibi oldular. İsak Komnenos, hatıraları arasında zaten bu ismin yerleştirdiği ürküntünün gittikçe büyüdüğünü gördü. Ve sihirli bir kelime gibi ne zaman Hasan Sabbah kelimelerini duysa içinde muhakkak bir ürperme hâsıl olduğunu kaç defa tanımıştı. Bu sefer ise bütün bütün kendini kaybetti. Onun Muhammed-i Sanî'nin büyük salonunda gördüğü bal munden heykeli sanki karşısında canlandı. Harekete geldi. Kalbi olduğu yerde ezildi kaldı. Bu büyük insanlarla kendini şöyle bir düşünmek istedi. Birdenbire içinde bir utanma hissi uyandı. Nefretle benliğine karşı hicaplı bir bakışla baktı. Deli mi olmuştu? Bir buçuk asırlık bir ömür harabesi taşıyan Fazıl İsfahanî, bir genç gibi kurumlu duruşuyla şöyle doğruldu. Söyleyen sanki iki dile benzeyen gözlerini dinleyenlerin üzerlerinde süratle gezdirdi. Muhyeddin Temimî'ye hitaben; "Müsaade ederseniz odaya çekileyim. Orada bazı yazılarımla meşgul olacağım!"

Muhyeddin Temimî birdenbire toplandı ve; "Aziz Üstat! İsmailîler vücudunuzla yücelenirler. Bir cihan kadar kıymetli olan hayatınız daha geçmediği yollar kadar uzasın!.."

Fazıl İsfahanî; "Ne dersiniz deyiniz muhakkak olan bir şey varsa o da başlangıcı olan herhangi bir varlığın uşlandığı da o kadar katidir. Ne cihanın kıymeti ve ne de benim ona bir şey ilaveye iktidarım vardır. Eğer dediğiniz gibi geçtiğim yolları ikinci bir defa daha geçecek olursam çok faydasız bir yorgunluğa katlanmış olurum. Temenni ediyorum ki dürülen bir tomar bir daha çözülmesin! Eğer aksini istersen o zaman Hasan Sabbah'ın o büyük hakikati açılmamış ve insan zekâsının hayal ve efsanelere doymadığı devirlerin yeniden başlamasını beklemek lazım gelir ki bu affedilmez hatalı bir düşünce olur. Biz fikirlerimizi arkaya

bırakarak çürüyoruz. Fakat onları, güneşten hararet alan çiçekler gibi rengârenk güzellikleriyle bir âlem-i fikret yapanlar bizim havarilerimizdir. Dünyada hiçbir mezhep ve meslek tasavvur edilmez ki o bizzat müessisinin hayatında tekâmülünü kazanmış olsun? Bazı derin hakikatleri ve yüksek idealleri taşıyan meslekler vardır. Her adımda bir dâhinin zekâ hamleleriyle daha derin vadilere doğru akarlar, giderler. İlk mihrakını güneşten alan mefkûreler, âlemin sade nizamının değil kâinatın hayatını tekeffül eden o ateş yuvası kadar ebedileşirler. Buna bir misal aramak lazımsa Bâtınîliğin kuruluşu gösterilebilir. İnsanoğlunun maddiyat ve maneviyatında gösterdiği yolları şöyle bir tarafa bırakalım. Hilkatî mukadderat-ı ezeliye diye idare eden o yapıcı kuvvetin bir duvarcı ile farkını araştıralım. Birisinde malzeme mevcut diğerinde o da yok. Şu ucu bucağı bulunmayan acunun varlık malzemesini, onun harcını acaba hangi diyardan taşıdı. Kim bunları hazırladı. Soruyorum. Asrımızda okunan ilimlerin az veya çok bir kısmına vakıfsınızdır. Hangi fikir bu yolu bilgi hudutlarınıza çekebildi? Dinler, yoktan var oldu. Felsefeciler, harç esasen vardı. Bir kısım hekimler de, biz bu âlemin arkasını ne kadar araştırırsak bir hakikat izine rast gelemeyiz. Hatta bu hakikatleri aklımız bile kavrayamaz, diyorlar. Her kafadan bir ses değil mi?..

“İşte ufak bir fikir hareketi birbirlerini izleyen binlerle sualleri sağlamaktadır. Bâtınîlerin resmî âlimlerden hiçbir şey beklemediğini size söyleyebilirim. Bütün bu akla doğan hakikatler, en açık bir lisanla bize öğretilmiştir. Gizli ve sırlı bilgiler daima İmam Masum’un diliyle bizlere naklediliyor. Davet-i Hâdiye’nin temin ettiği bu bâtın cephesini ancak Sahibiâzamlar idare ederler. Bu mertebe nübüvvetle beraberdir²⁴.”

24 İsmailîlerin itikadınca Cafer-i Sadık, oğlu İsmail’i imamete nasb ve kendisine vekil tayin etti. Hâlbuki İsmail şarap içti. Cafer-i Sadık da bu fikrinden caydı. Onun yerine diğer oğlu Musa’yı tayin etti. İsmail’in

Muhyeddin Temimî; “Aziz Üstat! Yeryüzünde hakikate vakıf ancak bir insan var. Onun da Sahibiâzamlık makamında bulunan Nureddin Muhammed-i Sanî hazretleri olduğunu anlıyorum. Hint Brahmanları hakikatin bundan beş bin sene mukaddem Sanskrit lisanıyla yazılmış kendilerinin mukaddes kitabında olduğunu iddia ediyorlar. Hâlbuki Sahibiâzam hazretleri için bu gizli değildir.”

Fazıl Isfahanî; “Bu makam Bâtınîliğin en son derecesidir. Bütün Bâtınîler, hakikatten şüphesiz haberdardırlar. Fakat birer parça onu baştan nihayete idrak eden kafa en son mertebede bulunuyor demektir. Yani herhangi Bâtınî buraya ulaşırsa Sahibiâzamla bir safta bulunuyor demektir. Fakat bu mühim makamı kazanmak pek iyi takdir edersiniz ki zannedildiğinden daha çok müşküldür. Bu gün dünya yüzünde ancak üç kişi Seyduna hazretlerinin derecesindedir. Yalnız Hasan Sabbah Sahibiâzam hazretlerinin makamını Nureddin Muhammed-i Sanî işgal etmektedir. Onun içindir ki bilumum Bâtınîlerin kıblesi ve makam teveccühü burasıdır. Alamut da bundan dolayıdır ki Beldetü'l-İkbâl unvanıyla anılmaktadır.”

Fazıl Isfahanî ayağa kalktı. Bütün orada bulunanları hürmetle selamladı. Vakurane yürüyüşle salonu terk etti.

İlyâğız Sunkur Han; “Bugünkü büyük istifademiz bütün bilgilerimizden üstündür.” İsak Komnenos’a dönerek; “Sizin için de öyle değil mi?”

imamlığını kabul edenler buna razı olmadılar. İlk nasb nasbdır. İmanın şarap içmesi azlını mucip değildir. Çünkü vâzıdır. Ahkâmı fesh ve nesh ona aittir, dediler. Musa'nın imamlığını tanımadılar. Bunlar, İsmail'i ve İsmail'e gelinceye kadar yedi imam geçtiğinden Seb'îye unvanını aldılar. Ve bütün Bâtınîler kâble olarak İsmail'i bildiler. Şia'nın diğer fırkaları da birçok isimler altındadırlar. Yedi İmam'dan sonra daha beş imama itikat edenlere de İsnâ-âşerî unvanını verirler ki İran'ın resmî mezhebi budur. On iki imam tanır. İsmailîler bugün Hindistan'da, Yemen'de, Aden, Afganistan, İran, Türkistan, Arabistan'da yaşamaktadırlar. Sahibiâzam'ın makamında Hintli Ağa Ahmed Han bulunmaktadır. Ömrünü Avrupa'da geçiriyor.

İsak Komnenos cevap verdi:

“Şüphesiz Bâtınîliğin en kuvvetli düsturlarını nazariye ve davalarını bizzat içinden geçmiş bir İsmailî âliminin ağzından öğrenmek kadar beni ne mesut eder? Bilhassa Hasan Sabbah'ın hayatını adım adım takip etmiş muasır bir âlimden dinlemek!.. Gelecek günlerim bir İsmailî müntesibi bulunmak itibarıyla bana çok aydınlıklı görünmektedir.”

Rıdvan bin Sağır; “Bugün zihnen daha yorgun olduğumu hissediyorum. Bendenize de müsaade etseniz de gitsem.”

Muhyeddin Temimî; “Hep aynı vaziyetteyiz.”

Orada bulunanlar birer birer kütüphane salonundan çıktılar. Prens İsak Komnenos da hususi odasına çekildi. Firuze beşûş bir sima ile Prens'i karşıladı. Kız çok neşeliydi. Bu Türk güzeli, kıvrıkcık saçlı, uzun boylu, müstesna bir endama malikti. Bütün Kazvinliler gibi o da şiir ve efsane okuyan oynak gözlerini süzdükçe kendisine bakanları muhakkak ziyâya çarpan kelebekler gibi yere sermekte emsalsizdi. İsak Komnenos, Aynüşşems'in aşk ve hararet buğularıyla ruhu tamamıyla uyuşmuş olduğundan Firuze ile alakadar bile olmuyordu. Firuze ise Aynüşşems'in Prens'e karşı meyil ve tutkunluğunu bütün açıklığıyla bildiğinden bu Bizanslı delikanlının kendi üzerindeki her gün bir derece daha artan aşk ve muhabbete artık mukavemet edemez olmuştu. Er geç Prens'e karşı bu hissini açacaktı. Fakat bu açılmanın ne dereceye kadar doğru olduğunu muhakeme edecek iktidarı çoktan kaybetmiş bulunuyordu. Prens'in de bugün müstesna bir güzelliği vardı. Keyifli, mühim bir muvaffakiyet ve zaferin karşısında duyulan gurur ile söylenmiş neşeleri Firuze'yi çıldırtacak dereceyi aşmıştı. İçinden bir kuvvet onu itiyor. Dilinin altında yuvarlanan şu iki kelime dudaklarından fırlayacak bir hâle gelmişti: “... Sizi seviyorum!..” Bu hissini bu kalp duygularını açıkça Prens'e anlatabileceği saat acaba hangi günün içinde saklıydı.

Prens odasına geldi. Firuze derhâl koştu. Ona yemeğinin hazırlanmış olduğunu söyledi. Prens kalktı yemeğe

oturdu. Firuze heyecandan kendini zapt edemiyordu. Sofrada hizmet ederken Prens'in genç ve güzel simasını süzüyor. Gözünün ucuyla onda toplanan bütün güzellikleri seçiyor. Nazarların bazen birbirlerine vuruştğu da oluyordu. Fakat kızlığın utangaç kızartıları arasında birdenbire yere bakan Firuze, gönül yarasının ızdırabını dönüp yine içine akıtıyordu. İsak Komnenos, kendi ruhî derinliklerinde bitmeye başlayan ümit çiçeklerinin günden güne renklere büründüğünü, artık Selçuk saraylarının hayallerinde daha kuvvetle sezildiğini hissediyordu. Firuze'nin yakıcı bakışlarıyla neler söylemek istediğini zaten o çoktan anlamıştı. Fakat Aynüşşems'in en derin bir ateşle bütün vücudunu saran aşkı, onun kalbinde her türlü meyilleri yakmıştı. Firuze'nin kendini sevdiğini biliyordu. Büyük düşünceler arkasında yürüyen bir adam için aşkın çok tehlikeli olduğunu da zihninden bir türlü çıkaramıyordu. Prens istirahat odasında o uzun düşüncelerine yeniden daldı. Hatta gece yarısı olmuş, Alamut'un burçlarından yeşil renkli fenerler görölüyordu. Şark şehirlerine mahsus olan derin bir sükût her tarafı kaplamıştı. Ara sıra süvarilerin geçtiği duyuluyordu. Çünkü at nallarının taşlar üzerinde çıkardıkları kıvılcımlar, karanlık sokakların arasında parıldıyorlardı. İsak Komnenos bu gece şimdiye kadar hiç de hatırlayamadığı bir hususiyete işaret eden bu hareketlerden binbir fikre düştü. Acaba Nureddin hazretlerine yeni bir haber mi geldi. Alamut şeyhini alakadar eden etrafta yeni ve mühim bir hadise mi oldu. Böyle gece yarısı Beldetü'l-İkbâl'in alışkın olduğu sükûnunu bozan süratli geçişler, at kışnemeleri, süvari gürültüleri muhakkak yeni bir vakaya delalet ediyorlardı. Ortalık ağarmış, sabah olmuştu. İsak Komnenos'un merakından gözüne uyku girmemişti.

Odanın kapısı vuruldu.

Prens; "Buyurunuz!"

Firuze içeriye girdi.

Prens heyecanla sordu:

“Firuze bu gece ne oluyordu. Sokaklarda bir gürültü vardı. Süvari geçişleri hissettim.”

“Evet, ben de duydum fakat ne olduğunu bilmiyorum.”

“Acaba nasıl öğrenebiliriz?”

“Sahibiâzam hazretlerinin köşkünden hiçbir kimsenin çıktığını görmedim. Biraz sonra belki haber alabilirim.”

Prens sabırsızlık içinde odanın bir başından diğer başına gidip geliyordu. Aradan bir saatten ziyade zaman geçtiği hâlde hâlâ bir haber alamamıştı. Firuze de gelmedi. Bu endişe arasında iken kapı vuruldu.

“Buyurunuz!”

İçeriye Firuze girdi.

Prens; “Nerede kaldınız, meraktan çatlıyorum.”

“Evet, haylice beklediniz. Yine işin ne olduğunu öğrenemedim. Buradan ayrıldıktan sonra Sahibiâzam hazretlerinin hizmetçilerinden Tacürrical beni Aynüşşems’in istediğini söyledi. Derhâl yanlarına gittim. Sevinçle beni karşıladı. Sizden sordu. Dün Alamut Kütüphanesi’ndeki içtimayı anlattım. Fazıl İsfahanî’nin izahatı hakkında malumat verdim. Memnun oldular. Bulunamadıklarından dolayı çok esef ettiler. Akşamki fevkaladeliğin ne olduğunu anlamak istedim, cevap vermediler. Çekmeceyi açtılar. İçinden şu mektubu aldılar, bana, ‘Bu mektubu Prens’e veriniz, sıhhatlerini dilerim.’ dediler.”

“Başka bir şey söylemediler mi?”

“Hayır.”

“Peki.”

“Bir emriniz var mı?”

“Gidebilirsiniz.”

Firuze odadan çıktı. Fakat ayakları yürümek istemiyordu. Gönlü saatlerce Prens’in yanında kalmak, onun cazibedar güzelliklerini daha yakından seyretmek istiyordu. Prens, Firuze’nin odayı terk etmesi üzerine süratle zarfı açtı. Pencerenin kenarına yaklaştı. Mektubu okumaya başladı.

Asaletmeabım!

Dün akşam gece yarısını geçmişti. Alamut nöbetçileri tarafından Sahibiâzam hazretlerinin ikametgâhına bir adam gönderilmişti. On kişilik bir atlı partisinin Beldetü'l-İkbâl'in büyük kapısının önünde durduğunu bildiriyordu. Bunlar kimdir? Nereden ve niçin geliyorlar? Tabii buraları henüz belli değildi. Tarafımdan Nureddin hazretlerine keyfiyet arz edildi. İçeriye alınmalarını ve kendilerinin istirahatlerinin temin edilmesini emrettiler. İki saat evvel haklarında devam eden tahkikat bitti. Huzura girdiler. Ben de orada idim. Bugün tahttan kovulmak üzere bulunan Konya Selçuklu sultanı Birinci Gıyaseddin Keyhüsrev'in elçileri olduklarını söylediler. Alamut şeyhi Nureddin Muhammed-i Sanî hazretlerinden yardım diliyorlardı. İkinci Kılıçarslan'ın bildiğiniz gibi mülkünü on oğlu arasında taksim etmesi üzerine her birisi bir vilayetin hükümdarı kesilmişti. Babaları daha hayatta iken aralarında kavga başladı. Konya merkezini en küçük oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev'e vermişti. İkinci Kılıçarslan ise Sivas'a çekildi orada yaşıyordu. Kardeşler arasında çıkan bu ihtilaftan çok müteessir oldu. Her birine ayrı ayrı nasihatlerde bulundu. Beynlerini bulmak için çok uğraştı. Fakat hiçbirisi fayda etmedi. En nihayet yaptığı bu hatadan pişmanlıklar içinde hayattan çekildi gitti. Tokat'a sahip olan Rükneddin Süleymanşah kardeşinden Konya'yı almak için büyük bir ordu ile hareket etmiş, Gıyaseddin ise bu vaziyet karşısında şaşırmuş, nihayet Seyduna Sahibiâzam Nureddin Muhammed-i Sanî hazretlerine müracaat ediyorlar. Artık işlerin ne kadar bizim arzularımıza doğru akıp gitmekte olduğunu takdir buyuruyorsunuz. Şimdilik anlayabildiklerimi arz ediyorum. İstikbalin büyük ümitlerle dolu olduğuna şüphe etmiyorum.

Aynüşşems Nikeforos

Prens heyecanından kendini güç zapt etti. Meserretinden âdeta çıldıracak bir hâle geldi. Odada duramıyordu. Kendi kendine söyleniyordu.

Komnenos hanedanı, sana yeniden hayat ve saadet geliyor. Bizans'ın gül ve sümbül bahçeleri, Kapadokya'nın yeşil ovaları, Roma nesillerinin asırlarca at koşturduğu engin sahralar, gürzleriyle, nakkareleriyle, mızraklarıyla cihan ordularını önlerinde sürükleyen koca Roma'nın cengâver serdarları. Yarın muhakkak başınızdayım! Sizin başbuğunuz benim! Gözlerim taşan, köpüren azgın Roma cenkçilerini görüyor. Sezarların, Neronların kumanda ettiği milyonlarla insanın Bosfor sahillerinden Anadolu'ya geçtiklerini seyrediyorum. Ümidimin güneşi artık doğ!.. Ey Selçukoğulları, muhakkak sizi geldiğiniz Orhun boylarına kovacağım. Türk atları oradan su içsin! Halis Nehri'nin²⁵ zümrüt kıyıları Bizans delikanlılarının eğlence yerleridir. Oralarda kıızıl şarap içmek Roma güzellerinin hakkıdır. Sen buz kesilmiş yalçın dağların sırtlarında at oynatan, senin buralarda işin yok; git, hemen geldiğin yere git!..

İsak Komnenos köpürmüş bir hisle âdeta bağırıyordu. Sevinçten deli gibi olmuştu.

Konya’da Sultan Birinci Gıyaseddin Keyhüsrev’in Sarayında

Konya Selçuklu tahtını kuran, Kutulmuş bin İsrail Arslan Peygo²⁶ bin Selçuk’tu. Bu hanedan Kutulmuş’un sülalesinden üredi. Bunun oğlu Süleyman 470 Hicret yılında Anadolu Selçuklular tahtını kurdu. İlk defada İsnek-Nise şehrinde yerleşti. Bundan sonra fütuhata başladı. Konya, Musul, Sivas illerine geçti. Hükûmet merkezi de Konya’ya nakledildi. Bundan sonra Konya fevkalade şöhret aldı. Bizans, İran mimarlarının elleriyle günden güne mamurlaştı. Suriye’den taş yontmalar yapan ince sanatkârlar geldi. Bizans, İran ve Türk dehasından mürekkep ayrıca Selçuk mimari tarzı ortaya çıktı. Orta Asya’dan, Bağdat’tan, İran’dan akan eden büyük mühendisler tarafından Konya’da saraylar, medreseler, camiler yapıldı. Amasya, Sivas, Erzurum gibi şehirlerde kıymetli eserler, abideler inşa edildi. Birinci, İkinci Kılıçarslanlar zamanında Selçuklu hanedanı bir kökten ayrıldıkları İran Selçuklularıyla baş başa gidecek bir ehemmiyet kazandılar. Suriye’de Nureddin Zengi’nin ölümüyle Selahaddin Eyyûbî’nin Mısır

26 Arap harflerinin fonetik yetersizlikleri nedeniyle özellikle Türkçe özel isimlerin okunuşunda standartlaşma zaman içerisinde gerçekleşmiştir. Ayrıca eski harflerle kitap çoğaltanların (müstensihlerin) günlük kullanımdan düşen özel isimleri yakıştırma suretiyle yazmış olmaları da karışıklıklara neden olmaktadır. Günümüzde Kutulmuş, Kutalmış; Peygo, Yabgu olarak standartlaşmıştır. Burada yazar, eski harflerle “Peygu” yazdıktan sonra yeni harflerle de “Peygo” yazarak isme açıklık getirmeye çalışmıştır (haz.).

Fatımîlerine nihayet vermesi, bilhassa Avrupa'nın kayna-
yan dinî taassubu karşısında Suriye kapılarında Haçlılarla
vuruşmaları bu iki sultanın engin bir şöhretle dalgalanma-
larına sebep oldu. Bağdat saraylarında mevkî ve nüfuz kaza-
nan Türklerden mühim gruplar, bu yeni kurulan devletlerin
hudutlarına doğru göçmeye başlamışlardı. Esasen anadan
doğma cenkçi olan bu göçmenler ise bütün muharebelerde
elde ettikleri çapul ve gâret²⁷ sevdalarıyla daima yardımlar-
da bulunuyorlardı. İkinci Kılıçarslan'ın, hükûmeti oğulları
arasında taksimi üzerine başlayan fitneler, zavallı Kılıç'ı şa-
şırttı. Pişmanlıklara uğrattı. 585 Hicret yılında vefat eder et-
mez Tokat hâkimi olan Rükneddin Süleymanşah Konya'yı
kardeşi Gıyaseddin Keyhüsrev'in elinden cebren almak için
tedarik ettiği mühim bir kuvvetle yürümeye başladı. Bundan
haberdar olan Birinci Gıyaseddin telaş içinde kaldı. Derhâl
ümeradan üç beyi Yağbasan Bey'in oğulları Muzaffereddin
Mahmud, Zahîreddin İli, Sinaneddin Yusuf²⁸ ile Şeyh Mu-
hammed İshak, şair Zahir Faryabî, Nizamî-i Gencevî gibi
devrin belli başlı zevatı saraya davet edildiler. Devletin siyasi
işlerinde daima ehemmiyetli vazifeler gören Hacıp Zekeriya
ile ordu kumandanlarından Aşut Bey, Beylerbeyi İbrahim
Beyler de acele getirildi. Sarayda sultanın başkanlığı altında
mühim bir toplantı yapıldı. Bu hususta herkesin mütalaası-
na müracaat edildi. Vaziyeti evvela Sultan Gıyaseddin Key-
hüsrev şöyle izah etti:

“Babam ölmeden evvel hepinizin bildiği gibi bütün
memleketi biz oğulları arasında taksim etti. Kendisince mü-
nasip ve muvafık gördüğü vilayetlere birer birer her birimi-
zi hâkim yaptı. Bu bölüme herkes de razı oldu. Fakat son-
radan kardeşlerim hatta babam daha toprağa girmeden
binbir fesat kopardılar. Zavallı babamız belki bu kederden
öldü gitti. Bundan vicdanen mesul olanlarsa hiç şüphesiz

27 gâret: Yağma (haz.).

28 *Târîh-i Selçukîyân-ı Rûm-i Türkî*, Houtsma tabı (Muhtasar İbn Bîbî,
s. 24 Sinaneddin yerine Bedreddin Yusuf diye kaydetmektedir.)

ki daima fitne arkasından koşanlarımızdır. Konya'nın bana verilmesini bir türlü Rükneddin Süleyman çekemedi. Ben ise kardeşlerimin en ufağı bulunuyorum. Vakıa Türk töresinde büyük varken küçük kendi bey olamaz. Fakat bizim Maverâünnehir'den buralara geleli asırlar geçti. Eski törenin esasen hikmeti kalmamıştır. Aynı zamanda Rükneddin Süleyman en büyüğümüz de değildir. Bu sırf ihtirası ve baba taksimine boyun eğmemekten ileri gelen bir tecavüzdür. Memleketin büyükleri bulunuyorsunuz. Bana yardışlık için ant içtiniz, ne yapmak lazım? Herkes açıkça fikrini söylesin!..”

Yağbasan oğulları hep birden; “Cenkten başka çare yoktur.” dediler.

Aşut Bey; “Ben bu fikri çok tehlikeli görürüm.”

Sultan Gıyaseddin sordu:

“Niçin tehlikeli buluyorsunuz?”

Aşut Bey fikrini izah ederek; “Babanızın yaptığı hatanın bir ikincisini tekrarlamamak için.”

Sultan Gıyaseddin; “Anlayamadım.”

İbrahim Bey; “Müsaade ederseniz ben izah edeyim.”

Sultan Gıyaseddin; “Buyurunuz dinliyorum.”

İbrahim Bey; “Rükneddin Süleyman Tokat'ta bulunduğu müddetçe boş oturmadı.”

Sultan Gıyaseddin; “Ya ne yaptı?”

İbrahim Bey; “İkinci Kılıçarslan'ın pek yakında göçeceğini biliyordu. Onu kaç defa ziyaret ettiyse evvelkinden daha zayıf gördü.”

Sultan Gıyaseddin; “Bu Hakk emri. Başka ne yapıldı? Ölüme kim çare bulmuş da ben onu babamdan esirgemişim?”

İbrahim Bey; “Niçin böyle düşünüyorsunuz Sultan hazretleri. Ben babanız hakkında zâtîşâhânelerine ait bir i'tâb²⁹

29 itâb: Bir kimseye hoşuna gitmeyecek sözler söyleme; paylama; azarlama; darılma; tersleme (haz.).

fikri ile bunları söylemiyorum. Beni bağışlayın. Açıkça fikrinizi söyleyin iradesini aldım da bu cesareti nefsimde görebildim. Eğer ferman buyurulursa sükût edeyim.”

Sultan Gıyaseddin; “Hayır hayır, serbest söyleyiniz. Görüyorsunuz ya çok müteessirim.”

İbrahim Bey; “Şahinşah hazretleri, bütün kullarınız da aynı tesir altındadırlar. Onun içindir ki velinimetimizin huzurlarında iyi düşünceden başka aklımızdan bir şey geçmediğine inanınız.”

Sultan Gıyaseddin; “Buna esasen şüphem yok, devam ediniz.”

İbrahim Bey; “Kardeşiniz ilk taksimden beri Konya’ya göz dikmiş. Buranın zaptını tamamıyla zihninde kurmuştu. Hatta bu tecavüzden velinimetimizin mülküne ait olmayıp diğer kardeşlerinizden Muhyeddin’den Ankara’yı, Nureddin’den de Kayseriye’yi zapt etmiş olduğu da duyulmaktadır. Erzurum meliki Muhammed’i de bozmuş, burasını mutasarrıfı olan Elbistan hâkimi kardeşiniz Tuğrul Şah’a vermiş olduğunu da haber aldık. Şimdi vaziyet şu merkezdedir. Rükneddin’in zapt ettiği bu yerlerin kuvvetlerini de kendi ordusuna ilave edeceğini düşünecek olur isek işin akıbetini pek hayırlı olarak kabul etmek de tamamıyla saflık olmaz mı?”

Şair Zahîreddin Faryabî; “Benim duyduklarına göre münevverler, ilim ve edep mensupları Süleyman Rükneddin’in ardı arkası kesilmeyen caize ve ihsanlarıyla kana gark olmuşlar, muhitlerinde hep onun büyüklüğünü, adalet ve keremkârlığını söylüyorlarmış, halkın bütün fikirleri onun lehine çevrilmiş, memleketler Süleyman’ın gelmesini candan özlüyorlarmış.”

Hacip Zekeriya; “Kanaatimce maneviyatın bu kadar çürümesi karşısında müdafaa güçtür. Ancak memleketi de elimizle Süleyman’a teslim etmek hamiyetsizliğini hiçbirimizin irtikâp etmeyeceğinden eminim. İşin sulhen müza-

kere yoluyla hâl çarelerini bulmak lazımdır. Mademki kumandanlarımız askerde kuvvet bulmuyorlar. Süleyman'ın propagandalarıyla Konya'nın mevkiini müdafaa zorluğu da meydandadır. Olur ki yarın muhasama başlar başlamaz şehirli doğrudan doğruya Süleyman'ı iltizam ederler. Pa-yitahtı teslim kalkarlar. O zaman vaziyet çok tehlikelidir. Şimdi vakit kaybetmeden işi siyaseten halletmek yolunu aramalıdır."

Şeyh Mecdeddin İshak; "Ben Kılıçarslan oğulları arasında bugün Konya'nın sahibi olan velinimetimiz kadar Selçuklu tahtına münasip hiçbirini göremem. Bu uğurda bütün vasıtalara başvurmak gerektir. Kumandanlar, sadat, devlet ricali her türlü varlıklarıyla el birliği, söz birliği ederlerse Süleyman'ın çaresine bakılacağına katiyen şüphe etmiyorum. İşin müzakere yoluyla sulhen hallini teklif eden Hacıp Zekeriya'nın mütalaasının hiçbir fayda vermeyeceğine de eminim. Yalnız bu suretle hareket işi oyalayacağından benim teklifim için lazım gelen zamanı kazandıracaktır.

Aşut Bey; "Pekâlâ. Mütalaanızı duyalım. Ne düşünüyorsunuz?"

Şeyh Mecdeddin İshak: "Acele etmeyiniz anlatacağım."

Aşut Bey; "Sözlerinizde ümit kokusunu duyuyorum da."

Şeyh Mecdeddin; "Fikrim kabul ediliyorsa maksada bir an evvel ulaşılmış, Süleyman'ın da işi tamamıyla bitirilmiş olur."

Sultan Gıyaseddin; "Negibi. Çabuk söyleyiniz, Şeyhim."

Şeyh Mecdeddin İshak; "Bilmem ki hayli senelerdir etrafımızda olup biten işleri yakından takip edenlerimiz var mıdır? Yani İran Selçuklularıyla bütün Orta Asya'da yeniden yeniye teşekkül edip bir müddet yaşadıktan sonra tarihin sahifelerine intikal eden bu kadar hükûmetlerin sukut ve mahvolma sebeplerinin köklerini araştırmak zahmetini göze aldırdınız mı? Daha dün Azerbaycan hükümdarını, ondan evvel Sultan Sencer ve Melikşah vakalarını ve bütün İran şehirlerinde ihtilalleri, Bağdat halifelerinin

hançerlenmelerini, Samanîlerden Gaznevîlere, onlardan Büyük Selçuklulara nihayet Suriye ve Mısır Eyyûbîlerine kadar devam eden mühim hadiselerin hep Bâtînîlerin eleriyle olduğu meydana çıktı. Suriye'deki Mesyaf ve Karmus kalelerinde ve Kazvin'deki Alamut Kalesi'nde oturan Bâtînî daî-yi âzamlarının zehirli hançerleri her tarafı tiril tiril titretmedirler. Binaenaleyh bugün Alamut şeyhliğinde Nureddin Muhammed-i Sanî bulunuyor. Bağdat halifesi Nâsıreddinallah bile onun yardımlarıyla nüfuzunu bütün hükümdarlar üzerinde en salahiyettar bir kuvvetle yaşatmaktadır. Hatta Azerbaycan atabeyi Arslan Şah'ın hançerlenmesinde en-Nâsıreddinallah Davet-i Hâdiye'ye binlerle altın vermek suretiyle bu mühim maksadını icraya muvaffak oldu. Sultan Selahaddin Eyyûbî Haçlılar seferinde yine aynı döktüğü paralar sayesinde Sur hükümdarı Kral Remot'u idam ettirdi. Kuhistan'dan ta Türkistan yaylalarına kadar Bâtînî hançerlerinin her yerde işlemekte olduğunu haber alıyoruz. Artık fazla düşünmeye hiç de lüzum görmüyorum. Bilmem ki maksadımı ifadeye muktedir olabildim mi?"

Aşut Bey; "Fakat merdane bir iş değildir."

Şeyh Mecdeddin İshak; "Gaye her şeyi meşru yapar. Biz Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev hazretlerinin ikbal ve saadeti uğurunda hayatlarımızı feda etmiş değil miyiz? Onun namına her şeye hazırız."

Sultan Gıyaseddin; "Şeyh Mecdeddin'in fikrine ben de iştirak ediyorum. Kardeşim benim elimden memleketimi aldıktan sonra hakkımda acaba nasıl hareket edecekti?"

Aşut Bey; "Herhâlde asilane ve mertçe."

Şeyh Mecdeddin İshak; "İlk işte mertlik varsa neticede de odur."

Hacip Zekeriya; "Tam mantık; fakat işin bu kadar uzayacağını kim tahmin eder?"

Şeyh Mecdeddin İshak; "Bu zekâ oyunu, onu da sen hazırlayacaksın!"

Hacip Zekeriya; "Memur edildiğim takdirde bütün kuvvetimle."

Nizamî-i Gencevî; "İlyıldız Han oğullarını yere seren hançer bu işte de belki daha mühim vazife görür."

Şeyh Mecdeddin İshak; "Ona şüphe mi ediyorsunuz? Bu kadar hadiseleri halleden o hançer, Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev namına akıtacağı ilk haklı kan olacaktır."

Nizamî-i Gencevî; "Ben Azerbaycan hadiselerini en yakından biliyorum. Çünkü İldeniz oğullarının yanında uzun günlerim geçti. Hürrem Abâdî'nin evinden sıçrayan bir kıvılcım, o sarayları kül etti. Yalnız bu cinayet yolu en kısa müracaat edilecek bir vasıta fikri olarak yapılırsa daha başka rakiplerin de aynı yolu intihap etmeyecekleri neden bellidir?

"Ben bu işte açıkça çarpışmayı daha doğru görüyorum."

Yağbasan oğulları; "Biz de aynı fikirdeyiz."

Şeyh Mecdeddin İshak; "Bu hareket mukabil kuvvetler denk olduğu zaman mümkün olabilir. Ordu kumandanlarının izahatını dinlemediniz mi? Bugün Rükneddin Süleyman bütün Selçuk memleketlerinin üzerlerine manen hâkim olmuştur. Umum efkâr hep onunla birliktedir, deniliyor. Zahir Faryabî ne söyledi. Askerî mevkiimiz çok zayıftır. Yarın Konya Ovası'nda at kişnemeleri başlarsa Selçuk sipahilerinin mızraklarıyla sinelerimizi deleceğinden şüphe etmeyelim. Ben fikrimde ısrar ediyorum. İlk hamlede hasmı ezmek lazımdır. Eğer o yolu tayinde hayret içinde dolaşır kalınırsa muhakkak ki felaket çukurlarına düşülür. Çok rica ederim. Biz ellerimizle intihar edecek kadar aklımızı kaybetmiş olmayalım."

Hacip Zekeriya; "Çok doğru söylüyorsunuz!"

Sultan Gıyaseddin; "Nureddin Muhammed-i Sanî'ye ne surette müracaat edeceğiz."

Şeyh Mecdeddin İshak; "Altın dolu keselerle gidecek bir heyetin ayrılması kâfidir."

Sultan Gıyaseddin; “Yarından itibaren siz başta olarak hazırlanınız.”

Sultan beşûş bir çehre ile salonu terk etti. İş kararlaştırmıştı. Alamut’a gidecek heyetin başına Şeyh Mecdeddin İshak tayin edildi. Derhâl elçiler bir gün sonraki cuma sabahı tan yeri henüz ağarırken Konya’dan hareket etti. Hacıp Zeke-riya da Gıyaseddin Keyhüsrev ile Rükneddin Süleyman’ın arasını bulmak için Karamağara’da bulunan Süleyman’ın ordugâhına yollandı. Tam Sultan Gıyaseddin’in sefirle-ri Alamut’a eriştikleri gün Rükneddin Süleyman’ın askeri Konya’yı işgal etti. Ve Gıyaseddin de kardeşi Elbistan hâkimi Tuğrulşah’a ilticaya mecbur oldu.

Sultan Birinci Gıyaseddin Keyhüsrev'in Elçileri Alamut Şeyhinin Huzurunda

Alamut'a muvasalat eden elçiler, Sahibiâzam Nureddin Muhammed-i Sanî'nin huzuruna kabul edildiler. Şeyh Mecdeddin İshak, Alamut şeyhinin ayaklarını öptü. Diğer arkadaşları geride durdular. Nureddin'in arkasında siyah bir meşlah vardı. Başına da yeşil tülbentten ipek bir sarık dolamış, yanında Bâtınî daîlerinin büyüklerinden Kamuk oturuyor, Aynüşşems de Sahibiâzam'ın sağında dikiliyordu. Nureddin, durgun bir sima gösteriyordu.

Şeyh Mecdeddin İshak'a hitaben; "Uzaklardan geldiğinizi öğrendim. Biz Selçuklulardan haylice acılara uğradık. Bilhassa Hasan Sabbah Himyerî devrinde Melikşah orduları kalelerimize baskına kalkıştılar. Sultan Sencer'den de çok incindik. Nihayet Oğuzların eline esir düştüğü zaman yine bizim yardımlarımızla yakayı kurtardı. Bugün ne hâlde olduklarını ise pekâlâ görüyoruz. Aynı aileden ikinci bir kol olan Konya Selçuklularıyla şimdiye kadar henüz bir münasebetimiz olmadı. Fakat Davet-i Hâdiye'nin önüne set çekmek için onlarda da ekşi bir yüz, içlerinde gizli bir düşmanlık seziyoruz. İkinci Mesud Simer vilayetinde yaptırdığı hangâhına ilk önce bize mensup şeyhlerden bir daîmizi tayin etmişti. Bilahare bunu hisseden Sünnî âlimleri ayaklandılar. Bizim adamımızı azlettirmeye muvaffak oldular. O günden beri aleyhimizde çok sıkı bir kontrol devam etmek-

tedir. Bâtınîlere karşı azgın bir husurnet yaşamaya başladı. Anadolu'daki çalışma yollarımıza engel olmak iyi biliniz ki zannedildiğinden çok tehlikelidir. Bunu Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev takdir etmelidir. Sizinle öyle ümit ediyorum ki bir akide birliği taşıyoruz. İnsan ruhuyla, insanın gizli âlemiyle münasebettar olan mesleklerde muhakkak ki bizden akıtılmış birkaç damla vardır. Niçin bizden yardımlarınızı esirgediniz? Davet-i Hâdiye'nin Suriye hudutlarından aşan zaviyeleri uç Anadolu'ya doğru çok ağır ve güç yürüyor. Her tarafta hükûmetin düşmanlığı harekete geçti. Bundan dolayıdır ki Türkmen ve Türk oymaklarına münhasır kalan neşriyatımız şehirlere inmiyor. Sultan Gıyaseddin bizi bu kadar sıkıştırmakla oturduğu tahtın temellerini kendi eliyle yıkmaya başladığını niçin takdir etmiyor?..”

Şeyh Mecdeddin İshak Sahibiâzam'ın bu dargın ve içkilli sözlerinden o kadar müteessir oldu ki gönlü üzüntüler arasında kaldı. Çünkü hiç ümit etmediği bu vaziyet onu şaşırtmıştı. Nureddin'in Selçuklulara karşı bu kadar hasım ve nefret duyduğunu bilmiş olsaydı gelir miydi? Bütün tasavvurları altüst oldu. İçinde nedametler duydu. Mümkün olduğu kadar bu tesirini harice taşırmamak için serbest davranmaya uğraşıyordu. Alamut şeyhinin sözlerini büyük dikkat ve alaka ile dinliyor, hayretli bakışlarla etrafındakilerinin nazarlarını üzerine çekiyordu.

Nureddin Muhammed-i Sanî devamla; “Son hadiseyi o kadar açık biliyorum ki bugün Rükneddin Süleyman Konya'ya girmiş ve Gıyaseddin Keyhüsrev de Tuğrul'a iltica etmiş bulunuyor. Maalesef yardımımızı istemek için bize müracaatta geç kaldınız! Konya'dan ayrıldığınızdan beri tam bir ay geçti. Biz birçok vasıtalarımızla her gün oradan malumat almaktayız.”

Nureddin'in bu sözü üzerine Gıyaseddin'in elçilerini telaş aldı.

Şeyh Mecdeddin İshak müteessirane; “Bu feci haber ne vakit Alamut'a erişti.”

“Dün geldi.”

“Yani bizimle birlikte.”

“Evet öyle.”

“Sizin ölçüden yüksek olan kuvvetiniz, hiçbir müşkülün karşısında duraklamamıştır. Niçin müzaheret elinizi bizden çekiyorsunuz?”

“Olanı söylüyorum.”

“Menfi bir his ile bizi karşıladınız.”

“Hükümde acele etmek hataya düşmek değil midir?”

“Pek doğru.”

“Kılıçarşan oğulları birbirine giriştiler. Bu kavga daha babalarının hayatında başladı. Konya’yı hepsi istiyor. Sultan Gıyaseddin’in oraya hâkim olmasını çekemiyorlar. Ben de fikren Gıyaseddin’e taraftarım. Onun ne kadar münevver ve duygulu bir adam olduğunu daha şehzadeliğinde tanıdım. Fakat bugün vaziyet değişmiştir. Daha başka bir yoldan yürümek lazımdır.”

Sahibiâzam Nureddin Muhammed-i Sanî Aynüşşems’e işaret etti. Ve kendisi ayağa kalktı. Heyet huzurdan çıktılar. Misafir edildikleri konağa geldiler.

Şeyh Mecdeddin İshak arkadaşlarına; “Hem acı hem de tatlı bir vaziyet hâsıl oldu.”

Heyetten Hasan Keskin Ahlâtî; “Benim fikrime kalırsa biz burada çok kanlı bir vaziyetin hazırlanmasına önayak olacağız. Nureddin Muhammed-i Sanî’nin engin şöhreti öteden beri bende korkunç bir his yaşıtıyordu. Bugün bir bal mumu gibiydi. Alamut’un bir ölüm, bir felaket yuvası olduğuna tamamıyla inandım. Şeyh Efendi! Kılıçarşan oğulları bir taht kavgasıyla birbirlerini yiyecekler. Onlar boğuşurlarken korkarım ki o güzel memleketler Bizans ordularının istilalarına uğramasın? Ben doğrusu çok fena bir tesir altında kaldım. Bâtınîlerin reisi bugün türlü siyasi hadiselerle elini koymuştur. Zehirli hançeri en katı göğüsleri deliyor. Bu muhakkaktır ki Sultan Gıyaseddin tahtını elde etmek için Rükneddin Süleyman ihtimal bir Bâtınî hançe-

riyle yok ediliyor. Fakat Kılıçarslan oğulları bununla vaziyeti anlamış olurlar mı? Hiç de ummam.”

Şeyh Mecdeddin İshak; “Keskin, dediklerin hep doğrudur. Ancak biz, tam bir aydır yol alıyoruz. İlk defa hedefimizi tayin ettiğimiz zaman mutlaka onu elde etmeden dönmek olmadığını da hareket ettiğimiz gün sizlere anlattım. Hepiniz de aynı fikirde olduğunuzu bana söylediniz. Şimdi bu düşünceniz neden ileri geliyor anlayamıyorum.”

Hasan Keskin Ahlâtî; “Neden mi ileri geliyor? Konya ovalarında yarın bu aile hırsıyla daha ne kadar mezarlıklar yapılacağını düşündüğümünden; bütün faydasız ve hatta zararlı işler hep hırsın doğurduğu fena neticelerdir. Bu kavga da yine mahvolan Türk oğulları ve Türk ulusunun oymakları olacaktır. Benim büyük dedem hem okumuş ve hem de tam cenkçi ve ünlü bir askerdir. İtil boylarını bıraktığımız günden beri oğul; hep bu manasızlıklar içinde vuruşuyoruz. Düşmanla bu kadar sert bir kavga yapmadık fakat birbirlerimizle öyle boğuştuk ki tarihin sayfeleri doldu. Bana kalırsa yine geçmiş bu büyük belaları tekrarlamadan buradan çekilip gidelim. İsmailîler, bizim vaziyetimizi bizden daha iyi biliyorlar. Esasen iş işten geçmiş bulunuyor. Eğer Konya Nureddin Muhammed-i Sanî'nin dediği gibi Rükneddin Süleyman'ın eline düşmüş ise mesele bitmiş demektir.”

Şeyh Mecdeddin İshak; “Bizim buradan Konya'ya dönüşümüz hiç de doğru olmaz. Çünkü Rükneddin Süleyman Alamut şeyhine müracaat edildiğini behemehâl işitmiştir. Bunun da bizim elimizle olduğunu hiç şüphesiz öğrendi. Bâtınîlere müracaatın ne demek olduğunu o çok iyi takdir eder. Binaenaleyh bizim yeniden Konya'ya gitmekliğimiz intihardan başka bir şey değildir.”

Heyetten Behram Veli; “Gıyaseddin Keyhüsrev'in mevkini muhafaza için el birliğiyle çalıştık. Fakat ne yapalım talihi yardım etmedi. Şimdi Şeyh Mecdeddin'in sözlerine dikkat ediniz. Burada çok ehemmiyetli bir nokta görüyorum. Rükneddin'in nazarında hepimiz Sultan Gıyaseddin Keyhüs-

rev taraftarlığıyla müttehemizdir.³⁰ Şahsiyetlerimizin yeni hükümdar nazarında lekeli olması onun hâkimiyeti hudutlarında yaşamaklığımızı imkânsız bırakmaktadır. Konya'da yarın serbest, el ve kollarımızı sallayarak bizim dolaşmaklığımız yeni sultanın hiç de işine gelmez. Onun için başımıza muhakkak er ve geç bir felaket getirecektir. Benim aklıma kalırsa Nureddin Muhammed-i Sanî'nin yardımlarını kazanmalı. Bugünkü vaziyet bizi meysus etmemelidir."

Hasan Keskin Ahlâtî; "Müsaade ediniz. Ben başka türlü düşünüyorum. Çünkü Rükneddin'i ta şehzadeliginden tanırım. Aramızda dostluk vardır. Çok vakit cirit ve cenk oyunlarında karşı karşıya geldik. Ben kazandım o kaybetti. Fakat kızmadı, darılmadı. Beni daima takdir etti. İş erlerini saygıyla karşıladı. Velhâsıl ahlakı yüksek, mert bir sultan olduğuna itimadım vardır. Gelelim şimdi bizim vaziyetimize; bu kadar zamandır ekmeğini yediğimiz Sultan Gıyaseddin'in lehine dair giriştiğimiz uğraşmada biz partiyi kaybettik. Bunu böyle düşünmek lazımdır. Hükümdarımıza hıyanetlik mi edelim? Bunu aklımdan bile geçirmem. Bizim Konya'ya dönüşümüzden mutlaka memnun kalacaktır. Muhakkak ki hakkımızda ayrı ayrı lütuflarda bulunacaktır."

Şeyh Mecdeddin İshak; "Temiz kalpli bir adam böyle düşünür. Keskin! Senin siyasette çok olduğuna hükmedeceğim. Gözünün önüne getir ki bugün giriştiğimiz bu büyük mücadele koca Selçuklu saltanatının istikbaliyle alakadardır. Bir adi mücrim gibi hiçbir sultanın affına uğramayız. Rükneddin Süleyman en ağır cezaları bizim hakkımızda verecektir. Edeceğimiz o sadakat yeminlerinin Sultan'ın nazarında bir sabun köpüğünden farkı olamaz. O itimadını en tehlikeli yerlerde ölümle baş başa getirdikleri savaş arkadaşlarına gösterir. Çok rica ederim hislerimizi bırakalım."

Behram Veli; "Çok doğru söylüyorsunuz."

Şeyh Mecdeddin İshak; "Şimdi arkadaşlar! Bir dakika benimle beraber düşününüz. Bizim buradan eli boş dönmekli-

30 müttehem: Töhmüt altına giren; suçlu sayılan; suçlanan (haz.).

ğimiz doğru mudur? Nureddin Muhammed-i Sanî'nin ne kadar nüfuzu büyük bir zat olduğunu hepimiz biliyoruz. Binaenaleyh..."

Tam bu sırada kapı hızlı hızlı vuruldu. Sahibiâzam'ın has hizmetçilerinden birisi içeriye girdi. Şeyh Mecdeddin İshak'ın Seyduna Muhammed-i Sanî hazretleri tarafından acele istenildiğini söyledi. Şeyh Mecdeddin İshak ayağa kalktı, hizmetçi odayı terk etti.

Hasan Keskin Ahlatî; "Ben bu işlerin neticesini hiç de iyi tahmin etmiyorum."

Behram Veli; "Mukadderatımız ne gösterirse ona razı olmaktan başka çare yoktur."

Hasan Keskin Ahlatî; "Şahsiyetlerimizi demek istiyorum. Konya Selçuklular tahtı kanlı bir maceraya doğru gidiyor."

Şeyh Mecdeddin İshak; "Bâtînîlerin reisine müracaatı esasen kabul edip buralara kadar geldikten sonra başka türlü hareket de elimden gelmez. Ben gidiyorum. Bakalım neye karar verilecek ona göre programımızı hazırlarız."

Şeyh Mecdeddin İshak odadan çıktı. Doğru Sahibiâzam Nureddin Muhammed-i Sanî'nin ikametgâhına yollandı. Misafir oldukları mahalden bin beş yüz metre uzakta olan Nureddin makamına geldiği zaman kapıdaki nöbetçiler haber verdiler. Bir müddet sonra Şeyh Mecdeddin İshak içeriye alındı. Merdivenlerin başında kendisini beklemekte olan Aynüşşems ile karşılaştılar. Selamlaştılar.

Aynüşşems; "Buyurunuz."

Şeyh Mecdeddin İshak; "Geç kaldığımı zannediyorum. Kusura bakmayınız."

Aynüşşems; "Hayır, tam vaktinde geldiniz. Sahibiâzam hazretleri dairelerindedir. Sizi heyet arasından hususi kabullerinde mühim bir esrar tevdi edeceğini anlıyorum."

Şeyh Mecdeddin İshak minnettarane bir tavır ile Aynüşşems'e karşı eğildi. Beşûş bir sima ile memnuniyetlerini anlattı. Ve; "Sahibiâzam hazretlerinin yardımlarına

nail olur isek bütün müşküllerimiz halledildi demektir. Ne kadar bahtiyar olacağım!"

"Ona şüphe etmeyiniz; ben de bütün gayretimle çalışıyorum."

"Teşekkür ederim, var olunuz!"

Aynüşşems'le Şeyh Mecdeddin İshak birlikte yürüdüler. Büyük salonun tam karşısında yeşil perde asılmış geniş kapının önüne geldikleri zaman Aynüşşems Şeyh Mecdeddin'e bir dakika müsaade etmesini rica eyledi. Doğru odaya girdiler. Şeyh Mecdeddin'i derin bir düşünce sardı. Bâtınîler reisi kendinin arzularını yerine getireceğini vadederse işin bütün düğümleri çözülmüş demektir. Yalnız yeni bir hareket karşısında kendisinin vaziyeti ne olacaktır. Acaba ona bir vazife verilecek midir? Yoksa işin neticelenmesine kadar Alamut'ta mı oturacak? Sonra Aynüşşems'in bu işi bu kadar derinden bir alaka ile takip etmesini manasız gördü. Buna sebep nedir? Çünkü huzurda bulundukları zaman İkinci Kılıçarslan'ın Bizanslarla yaptığı muahedeyi çiğnediğini, sözünde durmadığını, bu hususta onu teşvik edenin oğlu Rükneddin Süleyman olduğunu uzun boylu izah etmesini düşündü. Alamut Tepesi'nde Bâtınîlerin yuvasında yaşayan bir kızın Bizans ve Konya Selçuk sultanları arasında gelip geçmiş bir harbin neticeleriyle meşgul olmasını hayretle karşıladığını gözünün önüne getirdi. Alamut şeyhinin cariyelerinin bu kadar bir alaka ile siyaset ve devlet işlerini takip etmelerinden âdeta ürker gibi oldu. Bütün bunlar Sahibiâzam Nureddin Muhammed-i Sanî'nin ne kadar mühim bir mevkî sahibi olduğunu anlatan dikkate değer hadiselerdi. Aynüşşems dışarıya çıktı.

"Buyurunuz."

Şeyh Mecdeddin İshak Sahibiâzam'ın huzuruna girdi. Hürmetle ayaklarını öptü. Aynüşşems ayakta idi. Alamut şeyhinin yanlarında evvelce gördüğü Kamuk'u tanıdı. Şeyh Mecdeddin gösterilen yere oturdu. Seyduna Nureddin Muhammed-i Sanî çözükle bir lisanla söze başladı:

“Görüştüğümüz günden beri vaziyeti tetkik ediyorum. Şimdi derinden sizinle bu ciheti konuşalım. Pekâlâ biliyorsunuz ki Davet-i Hâdiye’nin yayıldığı bütün muhitler bizim ellerimizin altındadır. Ancak Anadolu hudutlarındaki zaviyelerimiz çok zayıftır. Aynı zamanda Suriye İsmailîlerinin de nüfuzları bu yerlere çok güç sızmaktadır. Bunun mâniâ sebepleri ise Selçuklu sultanlarının yanında birer mevki ve ihtiramla karşılanan Sünnî âlimlerin müdahaleleridir. İmadeddin Abdülmelik bin Ali Berkendî, Abdülmecid Herevî gibi vaktiyle Anadolu’da şöhretler kazanan âlimlerin siyasi makamlar işgal etmeleri Bâtınîlerin nüfuz veya bilmelerinin şiddetle önüne geçti. Suriye İsmailîlerinin başında bulunan üstadıâzamlar bunlardan ne kadar zarar görmüşlerdir. Onu biz biliyoruz. Sultan Mesud Selçukî yaptırdığı zaviyeye Seraceddin Mahmud bin Hocendî’yi tayin ettiği zaman Şîlik kokusu var diye ne kadar hücumlara uğradı. 558 Hicret yılında Sultan Mesud’un vefatıyla Konya Selçuklular tahtına çıkan İzzeddin İkinci Kılıçarslan’ın etrafına biriken bütün Türkmenler, bu âlimlerin asık yüzlerinden bezmişlerdi. Bunun içindir ki bizim daîlerimiz göçebeler arasında, Yörük obalarında, Türkmen yaylalarında ancak serbestçe vazifelerini yapabiliyor. Orta Asya’dan Maverâünnehir’e, Çin hudutlarından Basra Körfezi’ne İran’ı baştan başa boylayarak ta Hindistan’a kadar yayılan İsmailîler, Anadolu’da uğradıkları müşkülata hiçbir tarafta uğramamışlardır. Şimdi ise siyasi hadiseler karşısında sıkışmaları yüzünden bize müracaat ediyorlar. Eğer bize yardımı vadederseniz, Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev de bu babda babasının yolundan ayrılırsa, Davet-i Hâdiye’ye müzahir olursa Bâtınî fedaileri sizinle beraberdir.”

Şeyh Mecdeddin İshak; “Davet-i Hâdiye’nin o geniş yolunun önüne durmak cesaretini acaba kim gösterebilir? Anadolu’da görülen engellerin Sultan’ın değil Sünnî âlimlerin yüzünden olduğunu makam-ı âliniz tahkik etmiş, bundan Gıyaseddin mesul olmamıştır. Ben Bâtınîliğin

esrarını ve bu mühim yolun aştığı büyük setleri hep biliyorum. Kendim Davet-i Hâdiye'nin bir daîsi değilsem de en sadık bir dostuyumdur. Yalnız Duât-ı Bâtınîye'nin salahiyetlerini haiz olmadığımından bittabi ne yapabilirdim?"

"Orasını izah edeyim. Sünnî âlimler bütün kürsülerde daima İsmailîleri zemmediyorlar. Onların küfründen, dinsizliklerinden, kanlı hançerlerinden bir gün yoktur ki söz söylenmesin; bugün umumi fikirler bizleri kâfir ve her türlü akideleri yırtmış, hiçbir din ve imanı tanımamış katil çeteleri tanıyorlar. Artık biz de kendimizi müdafaaya mecburuz. Harezm'den tutunuz da İran ve Azerbaycan Sünnî âlimlerinden birçokları hançerlerimizin tadını tattılar. Bunları sayıp dökmek istemem. Kara halkın sözlerine biz ehemmiyet vermeyiz. Fakat ulema ve münevverleri katiyen hoş görmeyiz. Bunlara mani olunacaktır. Sizin Anadolu'da Sünnî ulemanın arasındaki mevkiinizi biliyoruz."

"Muktedir olduğum kadar çalışacağımı vadederim."

"Şüphesiz artık mesele hallolunmuş demektir. Buradan hareket edebilirsiniz. Rükneddin Süleyman'ın hakkında vereceğimiz karar henüz verilmemiştir. Onu da söyleyeyim. Ki Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev bizden derhâl bu işin yapılmasını beklememelidir. Çünkü vaziyet ve hadisatın yürüşlerini biz de dikkate almak mecburiyetindeyizdir."

Nureddin Muhammed-i Sanî ayağa kalktı. Şeyh Mecdeddin İshak Alamut şeyhinin ayaklarını öptü. Ve dışarıya çıktı. Doğru arkadaşlarının yanına geldi. Behram Veli daha yolda Mecdeddin'i görmüş ve vaziyeti anlamış olduğundan koşa koşa diğer rüfekasını haberdar etmişti. Mecdeddin içeriye girdi.

"Arkadaşlar yarın hareket edeceğiz. Fakat Konya'ya değil."

Hasan Keskin Ahlatî; "Ya nereye?"

Şeyh Mecdeddin; "Erzurum hâkimi Melik Alaaddin Ali'nin yanına."

Behram Veli; “Bir an evvel hazırlanalım.”

Şeyh Mecdeddin’in yüzünde derin bir ızdırap seziliyordu. Bu kadar uzun bir yolculuğun neticesi hiçbir fayda getirmemişti. Nureddin Muhammed-i Sanî ile son konuşmaları hakkında arkadaşlarına izahat verdi. Alamut şeyhi ona son söz olarak Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev’in kazanması için yapacağı yardıma dair kati söz vermemişti. Bu ikircikli laf, vaziyeti tamamıyla karıştırmıştı. Rükneddin Süleyman Şah’ın Amasya’dan azlettiği amcasının oğlu Nizameddin Argun Han bin Nâsıreddin Şahinşah bundan son derece müteessir oldu. Erzurum hâkimi Melik Alaaddin Ali ve Erzincan hâkimi Melik Muzaffereddin Muhammed’e müracaat etti. Onlarla Rükneddin Süleyman aleyhine ittifak yaptı³¹.

Bundan haberdar olan Şeyh Mecdeddin İshak Erzurum’a gitmeyi onun için müsait görüyordu. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev’in elçileri hiçbir iş görmeye muvaffak olamadan Alamut’tan ayrıldılar.

Hacip Zekeriya'nın Rükneddin Süleyman Şah'a Sulh Elçiliği

Hacip Zekeriya iki kardeş arasında başlayan bu bozgunluğa gidermek için Tokat'a hareket etti. Rükneddin Süleyman Şah topladığı büyük bir ordu ile Konya üzerine doğru geliyordu. Yol üzerinde uğradığı memleketlerin ileri gelenlerine dağıttığı paralar ile gönüllerini kendi tarafına çekmeye muvaffak olmuştu. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in daha aşağı yaşıta olması İkinci Kılıçarslan'ın bu şair çocuğunun kardeşi hakkından gelemeyeceğini bütün Konyalılar da anlamışlardı. Hacip Zekeriya çok zeki, devrinin en dirayetli ve en akıllı bir adamıydı. Siyasi işlerde Selçuklu sultanlarını gördüğü hizmetleriyle faydalandırılmış, İkinci Kılıçarslan'ın Bizanslarla yaptığı muahedeye murahhas olarak imza koymuş çok kurnaz ve bilgili bir diplomattı. Bu defa da Selçuklu şehzadelerinin aralarını bulacağına emindi. Rükneddin'in ordusu henüz Yozgat'tan harekete başladığı anda Hacip Zekeriya oraya yetişmişti. Ordugâha geldi. Vaktiyle Konya Selçuklu sultanlarının sarayında arkadaşlıkları olan Rükneddin Süleyman Şah'ın başmabeyincisi Fahreddin'e misafir oldu. Aralarındaki eski hukuka binaen Hacip Zekeriya bütün vaziyeti açıkça söyledi. Ve Süleyman'ın bu işten vazgeçmesini, babalarının Selçuklu memleketlerini taksimi hakkında oğullarına münasip gördüğü vilayetlerden başka bir tecavvüze kalkışmanın hiç de doğru olmadığını uzun boylu an-

lattı. Fahreddin; Rükneddin Süleyman'ın bu fikrinden vazgeçmesinin imkânsızlığını, İkinci Kılıçarslan'ın parça parça ettiği koca ülkenin bu şekilde kalmasına razı olamayacağına dair mütalaalarını söyledi.

Hacip Zekeriya; "Bilmiyorum fikrinizde isabet var mıdır? Ben öyle zannediyorum ki İkinci Kılıçarslan'ın mirasına konan oğullarının birbirlerine saldırmaları hiç de doğru bir hareket görülemez. Sizden çok rica edeceğim benim Rükneddin Süleyman'ın huzuruna girmeme delalet ediniz."

"Bu vazifeyi kendime belki bir şeref bilirim. Fakat iyi bir netice alamayacaksınız. Öyle zannediyorum."

"Ben ise aksini iddia edeceğim."

"Arzu ederim ki dediğiniz gibi olsun."

"Fahreddin, Hacip Zekeriya'nın Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından elçilikle geldiğini Rükneddin Süleyman Şah'a arz etti. Ve huzura girmesine müsaade aldı. Hacip'in hakkında hürmet edilmesini de maiyeti adamlarına emretti. Tan yeri ağarıyordu. Hacip'in misafir edildiği çadıra gelen bir uşak Süleyman'ın huzuruna kabul edileceğinden kendisine hazırlanmasını söyledi. Ordu harekete geçmişti. Süvariler, Çiçek Dağı'nı sarmışlardı. Üç kıtaları da Tuz Gölü kenarına indiler. Rükneddin Süleyman at üstünde Hacip'i yanına getirtti. Kendisi işlemeli hâşa vurulmuş kır bir ata binmişti. Hacip Zekeriya, Süleyman'ı görünce atından aşağı indi. Şehzadenin atının üzengilerini öptü. Süleyman, Selçukluların çok namdar ricalinden olan bu kurnaz siyasiyi tatlı bir yüzle karşıladı.

Süleyman Şah; "Uzun yorgunluğa uğradığınızı öğrendim. Konya'da görüşür idik, beyhude zahmet ettiniz!"

Hacip Zekeriya; "Saygılarımı sunmak için ufak bir yolculuk beni daha ziyade bahtiyar eder."

"Fakat bizi yolumuzdan alıkoymamak şartıyla."

"Kılıçarslan'ın oğulları arasında baba mirasına razı olmayı da o şarta ilave etmenizi hatırlatabilir miyim?"

“Kılıçarslan yaptığı hatanın acısını bütün ömrünce çekti. Öldükten sonra olsun tarafımdan onun tamirini görür de belki mezarında rahat eder. Vatan ancak tek bir adamın hissesine düşer. Çünkü o, ne hisse-i şayiayı ve ne de parçalanmayı kabul eder.”

“Selçuklu tacı birçok elmasî taşlarıyla bezenmiştir. Onun hepsinden gözlerimizi kamaştıran şu koca imparatorluk sahası kurulur. Tek yıldızlı bir gök karanlık demek midir?”

“Doğrusun! Fakat doğduğu zaman acaba hangisinin hükmü kalır. Bir hükümdar da mülkünde güneş gibidir. Orada başka bir parılının kıymeti yoktur. Ben babamın yaptığı o büyük hatanın düzeltilmesine tamamıyla azmettim. Önümde bir mânia tanımıyorum. Kardeşim Gıyaseddin Keyhüsrev bu işin ehli olsa idi, emin olunuz ki imparatorluk tacının birliğine muhakkak onun önder olmasını isterdim. Amcalarımız olan Büyük Selçukluların düştükleri bataklıkları ve onlardan çıkan nifakları görüyorsunuz! Hükümdarlar, prensler, şövalyeler ta Batı’nın bir ucundan diğer ucuna kadar el birliğiyle sökün etmişler. İsa’nın mukaddes mezarını kurtarmak için ne kadar Türk bayındırlarını mezar yaptılar. İslâm’ın kutbuna taarruza kalktılar. Suriye hudutlarına doğru ilerleyen bu azgın taassup sürüleri karşısında koca İran Selçuklu İmparatorluğu kum gibi kaynayan bu düşman ordularının önüne ufak bir müfreze göndermek için neler çekti. Bunlar, fitnelerden bozgunluklardan taşıp geliyordu. Ne çare ki o kadar uğraşmalara rağmen Antakya’yı olsun kurtarmaya muvaffak olunamadı. Şimdiyse aynı akıbetin Bizans hudutlarıyla bağlı olan vatanımızda mı yüz göstermesi arzu ediliyor?”

“Hacip! İyi dinleyin, Konya Selçuklu tahtı benim olacaktır. Kan dökülmeden bu işin neticelenmesini istiyorsanız; Gıyaseddin tahtından çekilsin, Konya’yı teslim etsin. Ailemize karşı değerli işler gördünüz, bu itibarla sizden bunun da tatlılıkla bitmesini beklerim!”

Hacip Zekeriya, Rûkneddin Süleyman'ın bu kestirme sözleri karşısında tarihî birtakım özlükler[?] saydı. Padişah oğullarının böyle birbirlerine düşmelerinden düşmanların pek büyük kâr kazandıklarını söyledi. Konya Selçuklu tahtını Gıyaseddin'e bırakmasının diğer düşüncelerinin yapılmasına hiç mani olmadığını uzun boylu anlattı. Fakat Süleyman bir artık evvel Konya'ya ulaşmasını ve kan dökülmeden bu işin çaresine bakılırsa daha faydalı bir iş etmiş olacağını söyledi. Bu kati vaziyet karşısında Hacip Zekeriya derin bir keder içinde Rûkneddin Süleyman'dan ayrıldı. Şu yolculuktan hiçbir fayda kazanılmadı. Hacip, Süleyman'dan ayrılır ayrılmaz doğru arkadaşlarının yanına geldi. Çehresi çok asıktı. Simasında karanlık bir bulutun dolaştığını anlatan büyük bir keder seziliyordu. Arkadaşları Hacip'i görür görmez vaziyetin Gıyaseddin namına hiç de iyi olmadığını anlamakta gecikmediler. Acele acele Hacip'e soruyorlardı. Hacip, Süleyman'la mülakatının neticesini anlatmaya başladı:

“Süleyman'ı verdiği kati kararından döndürmek mümkün olamadı. Biz Konya'ya yetişmeden Rûkneddin Süleyman'ın pişdarları öyle zannediyorum ki Selçuklu saraylarını işgal etmiş olacaktırlar. Bilmiyorum, Gıyaseddin Keyhüsrev'in istikbali ne olacaktır. Sarayda yaptığımız kengeşte askerî kumandanlar mütalaalarıyla Süleyman'a taraftar olduklarını ihsas ettirecek bir tavır takındılar. Aşut Bey'in fikirlerini dinlediğimde bu işin Gıyaseddin namına daha o zaman kaybedilmiş olduğuna hükmetmiştim. Nizamî-i Gencevî de ona uymuştu. Devletin bu iki adamı menfi rey vermişlerdi...”

Bunun üzerine Hacip lakırdıyı kesti, arkadaşlarına süratle yola düşülmesini söyledi. Derhâl hazırlandılar. Atların dizginleri çekildi. Akdağ'ın cenubuna doğru yol almaya başladılar.

Gıyaseddin'in Konya'yı Terki ve Rükneddin Süleyman'ın Selçuklu Tahtına Oturması

Tan yeri henüz ağarıyordu. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in sarayının bütün pencerelerinden gündüz gibi ziyâlar fışkırıyordu. Bir haftadan beri de sarayın ateşli bir dert içinde kıvrandığını anlatan birtakım telaşlar dışarıya sızıyordu. Bundan dolayı da halkın dilinde birçok şayialar dönüyordu. Sokaklarda resmî üniformalı yüksek rütbeli memurların, kumandanların daima saraya girip çıktıkları görülüyordu.

Ahalide bir merak, herkes birbirine dönen işlerin neler olduğunu soruyor ve anlamak istiyordu. Konya'nın en kalabalık caddesi olan Saray caddesinde yan yana giden, kılık kıyafetlerinden mühimce birer adam oldukları anlaşılan iki kişi arasında şöyle bir konuşma oluyordu. Yaşlı ve oldukça dolgun vücutlusu arkadaşına diyordu:

“Evvelki akşam sarayda Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in huzurunda yapılan bir toplantıda gerek Alamut'tan ve gerek Rükneddin Süleyman'dan çok fena haberler alınmış olduğu söylenildi. Şeyh Mecdeddin İshak da Alamut'tan hiçbir iş görmeden dönmüş, hem de Konya değil Erzurum hâkimi Melik Alaaddin Ali'nin yanına gitmişler. Hacıp Zekeriya da aynı muvaffakiyetsizliğe uğramış, Rükneddin Süleyman iki güne kadar Konya'ya girmek üzere imiş, hatta süvarileri Tuz Gölü'nü aşmışlar ve Konya Ovası'nda pişdar kıtaları görünmüş.

Daha genç ve kibar tiplisi; “Ben esasen vaziyetin daha başlangıcında, alacağı fena neticeyi görmüştüm. Sultan reyimi sorduğu zaman sulh taraftarı olduğumu söyledim. Hükümdar bundan çok fena müteessir oldu. Hâlbuki ordunun hiç de bir işe yarayacak hâli olmadığını da Aşut Bey’in sözlerinden anlamıştım.”

“Senin kadar vaziyeti Gıyaseddin de biliyordu.”

“Peki, ne reyde olmamı arzu ediyordu? Açık konuşmak bir meziyet değil midir?”

“Hükümdar meclislerinde hakikat en az revaç gören bir metadır.”

“Öyle ise intizar edilen akıbet geldi çattı. Son pişmanlık fayda vermeyeceğini bir defa o da tecrübe etsin.”

“Sultan Gıyaseddin’in bu işte en akıllıca bir hareketi ihtiyar etmesi lazımdı.”

“Ne demek istiyorsunuz?”

“Tahttan çekilmek.”

“Kendi arzusuyla ha (!) işte buna imkân yoktur.”

“Daha değerli bir iş olurdu. Şimdiyse firar!.. Hem yüz kı-zartısıyla; bu mu doğru?”

“Bakalım, yarın vaziyet belli olur.”

Bu iki arkadaş konuşa konuşa saray meydanına doğru ilerliyorlardı. Yolda rast geldikleri yüksek erkândan bazıları bu zatları selamlamadan geçmiyorlardı. Tam karşlarına gelen sarayın saltanat kapısından dörtünela kalkmış bir süvari zabitanın çıktığını gördüler. Saraya doğru ilerleyen bu iki adamı süvari zabiti derhâl tanıdı. Atının başını onlara doğru çevirdi. Bu iki zat ise bulundukları yerde durdular. Zabiti selam vaziyeti aldı. Ve:

“Sarayda şimdi Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev hazretlerinin başkanlığı altında toplantı yapılıyor. Muhafız kumandanı tarafından zât-ı devletlerinin çağınmasına memur edildim. Lütfen erişmenizi dilerim.”

Bu iki zat acele acele saray kapısından içeriye girdiler. Arkalarından birisi bağıırıyordu.

“Muzaffereddin Mahmud! Zahir Faryabî!..”

Selçuklu saraylarında çok yüksek nüfuzları olan bu iki zatın kim olduklarını şimdi tanıdık.

Muzaffereddin Mahmud; “Şair! Biraz duralım! İçimde bir sıkıntı var. Bu bağırış yüreğimi sızlattı. Herhâlde hayırlı bir haber değil. Muhakkak Rükneddin Süleyman ya geldi ya geliyor.”

Bu sırada sarayın eski, ta Kılıçarslan’dan beri en kıdemli mabeyincilerinden olan Hüsameddin Nebil koşa koşa bunların yanına geldi. Nefesi tikanırcasına sık sık soludu.

“Aman durunuz. Az kaldı düşüp bayılacaktım.”

Zahir Faryabî; “Ne oluyor? Ne var? Sultan nerede?”

Muzaffereddin Mahmud; “Muhakkak kaçtı. Saray boşandı mı?”

Hüsameddin Nebil; “Dönünüz! İş işten geçti. Tam meclisin harareti müzakereye daldığı bir anda Rükneddin Süleyman’ın elçilerinin geldiği haberi verildi. Herkeste bet beniz kireç kesildi. Gıyaseddin’e tahtı terk etmesini teklif ettiler. Ortalık karıştı. Şehre bir saatlik mesafede Rükneddin ordusunun beklemekte olduğunu söylediler. Bu teklif reddedildiği takdirde muharebeyi kabul etmiş olacağından harp başlayacağını da ilave ettiler. Sultan birdenbire meclisten çıktı. Zannederim şu dakikada sarayın cenup kapısından kadın efendiler, uşaklar ve bütün harem dairesi boşanıyor. Ben tam bu sırada toplantı yerini bıraktım. Zaten herkes darmadağın olmuştu.

Bunlar konuşuyorlarken şehrin içine mızraklı süvari alaylarının girdiklerinin Rükneddin Süleyman’ın maiyet askerlerinin saraya doğru ilerledikleri görüldü. Artık bu üç kişi bir köşeye çekilip vaziyeti karşıdan seyrediyorlardı. Sokaklarda halk kaçışmaya başladılar. Sağa sola birçok adamlar koşuyordu. Şehir karmakarışık olmuştu. Yarım saat sonra Rükneddin Süleyman’ın başları tuğlu, sırmalı elbiseler içinde maiyet süvari kıtaları ilerliyorlardı. Boru sesleri, at şakırtıları Konya’nın içini doldurdu. Birçok ahali de saray meydanına

doluyorlardı. Rükneddin Süleyman hiçbir yerden kan akıtmadan Selçuklu saraylarını işgal etti. Bu esnada Konya'nın geniş caddelerinde tellallar bağınıyorlardı. Sultan Rükneddin Süleyman Şah'ın tahtına geçtiğini, artık herkesin işiyle gücüyle meşgul olmalarını ilan ediyorlardı. Birbiri ardı sıra karakollar dolaşüyor, şehrin asayişini koruyorlardı. Ertesi gün bütün âlimler, emîrler, erkân-ı devlet taraflarından biat resmi yapıldı. Büyük ihsanlarla herkes taltif olundu. Altınlar, inciler saçıldı. Şairler, cülus tarihleri söylediler. Sultan Rükneddin Süleyman Şah'a kasideler takdim ettiler. Dereceleri-ne göre caizeler dağıtıldı.

Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev Kardeşi Elbistan hâkımı Tuğrul Şah bin Kılıçarslan'a İltica Etti.

Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev, Rükneddin Süleyman tarafından Konya'nın işgali üzerine kardeşi Elbistan hâkımı Tuğrul Şah'a iltica etti. Bundan maksadı ise Şam'a geçmektir. Elbistan'a geldi. Tuğrul Şah ise Rükneddin'in bütün yaptıklarını yakından takip ediyordu. Bulunduğu muhitin diğer kardeşlerinin ihtiraslarını davet edecek kadar cazip olmadığını da iyi biliyordu. Çünkü Halep ve Suriye hudutlarıyla bağlı olan memleketinin arkası serbestçe harekâta mani idi. Sultan Gıyaseddin'in Elbistan'ı ihtiyar etmesi Şeyh Mecdeddin İshak'ın ona verdiği bir fikirden ileri geliyordu. Emevî ve Abbasî ihtilalleriyle bütün akideleri bozulmuş ve daha eski devir insanların inanış yollarından geçen her sınıf halk, buralarda o kadar boldu ki Nasturîler, Maniler, Nusayrîler, eski Arap haricilerinden kalma bakiyeler, Dürzîler Fatımî halifelerinin propagandalarıyla Bâtınîliği ihtiyar etmiş öbek öbek köyler, bilhassa İsmailî misyonerlerinin en ziyade faaliyet sahalarını hep bu mıntıkalar teşkil ediyordu. Halep ve Suriye'nin Oğuz, Kanıklı, Kıpçak aşiretlerinin ve Maverâünnehir'den hicret etmiş daha birçok Türk kabilelerinin yaşadıkları hudutların en kesafetli bulunduğu yerler hep buralarıydı. Selçuklu ailesi ile bir kökten gelen bu Türkler aynı tesirlerin altına düşmüşlerdi. Halep'in dağında yerleşen Halep Bâtınîlerinin nüfuzu ise ta Marmara (Propontisid) Denizini sahillerine kadar dayanıyordu.

Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in şeyhi olan Mecdeddin İshak, cidden okumuş ve âlim bir adamdı. Uzun seyahatler-

de bulunmuş zamanın en liyakatli âlimlerinden ders almış ve bu muhitlerde yaşayan bütün itikadî yolları görmüş ve tetkik etmişti. Vaktiyle Horasan erleri adıyla Konya Selçuklu memleketlerinde yerleşen Bâtınî itikatlarının propagandistleri olan Melamiyye, Kalenderiyye, Haydariyye tarikatlarına mensup binlerle insanın mevcudiyetlerini o zaten biliyordu. Konya'dan Alamut'a hareket etmezden evvel Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'e eğer bu teşebbüslerden iyi bir netice alınamazsa ve Rükneddin Süleyman'ın Konya üzerine harekete başladığını yakinen anlar anlamaz doğru Elbistan'a gitmesini ve Tuğrul Şah'a iltica eylemesini ona gizlice tavsiye etmişti. Hadisenin tam tahmin edildiği gibi çıkması üzerine Gıyaseddin Keyhüsrev de şeyhinin tavsiyesi veçhile hareket etti. Tuğrul Şah kardeşine büyük hürmetlerde bulundu. Ona teselliler verdi. Hususi bir daire tahsis ettiği gibi haremli ve maiyet kullarına da ayrı ayrı yerler gösterdi. Artık Sultan Gıyaseddin, Elbistan'a muvakkaten yerleşti. Derin bir meyusiyet içinde yaşamaya başladı. Bütün eğlencelerinden kesildi. Şiir ve musikiye ait hiç eksilmeyen meşguliyetlerini tamamıyla terk etti. Yalnızlıktan hoşlanmaya başladı. Zaman zaman Şeyh Mecdeddin İshak'ın niçin Erzurum'a gitmeyi tercih ettiğini düşünüyordu. Buna zihninde sebepler aramaya başladı. Acaba Rükneddin ile Melik Alaaddin Ali'nin aralarının açık olması bu kararı mı verdirdi. Hâlbuki vaktiyle kararlaştırdıkları şekil hiç de böyle değildi. Bu fikir o zaman hatıra gelmemiş değildi. Fakat Suriye'de işlerini kolaylaştırmak sebepleri daha mühim değil miydi? Sultan Gıyaseddin'i gittikçe bu düşünce eziyordu. Gönlüne bin türlü şeyler geliyordu. Nureddin Muhammed-i Sanî'nin umum Bâtînîler merkezini idare etmesine nazaran Halep Bâtînîlerinden ve bütün Suriye Şîî teşkilatından olacak her türlü yardım men mi ediliyordu. Böyle olduğu kabul edilse bile Halep civarında ve Suriye hudutlarında oturan bu kadar Türkmen boyları hep kendilerinin soy ve soplalarından değil miydiler? Binaenaley bu kan birliği onların yardım etmelerine kâfi bir sebep olamaz mı? Bu gibi düşüncelerin ezgisi altında zihni karma-

karışık olan Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev, kardeşi Tuğrul'a da hiçbir şey açmıyordu. Onun bütün arzusu Şeyh Mecdeddin İshak'ı Erzurum'dan davet etmekte.

Mecdeddin, Alamu'tan ayrılır ayrılmaz Erzurum yolu üzerinde Rükneddin Süleyman Şah tarafından burasının da zapt edildiğini ve hâkimi olan Alaaddin Ali'nin mağlup olduğunu duydu. Bundan çok kederlendi. Yolunu değiştirmek mecburiyetinde kaldı. Suriye'ye doğru yol almaya başladı. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in mukaddema aralarında kararlaştırdıkları gibi Tuğrul Şah'a iltica ettiğini öğrenmişti. Bundan son derece memnun oldu. Bir sabah gün doğarken Elbistan şehrine giren Şeyh Mecdeddin İshak doğru Tuğrul Şah'ın sarayına gitti. Sultan'ı sordu. Gıyaseddin Keyhüsrev'e Mecdeddin İshak'ın geldiğini haber verdiler. Selçuklu tahtının bu eski sahibi heyecanla yerinden kalktı. Şeyh'i karşılamak için koştu. Mecdeddin İshak yorgun yorgun merdivenleri çıkıyordu. Gıyaseddin Keyhüsrev gözyaşlarıyla Şeyhinin ellerini öptü ve selamladı.

Şeyh Mecdeddin İshak; "Niçin müteessirsiniz! Her şeyin irade-i ezeliye icabatı olduğunu teslim etmekteğiniz lazım değil midir?"

Gıyaseddin Keyhüsrev; "Şüphesiz ona bütün kalbimle inanıyorum. Ancak bu ihtiyarlığınızda size ne kadar üzücü işler çıktı. İran'ın dik ve yalçın dağlarını aştınız, zahmetlere uğradınız. Yorgunsunuz; işte beni müteessir eden budur."

"Sultanım niçin böyle söylüyorsunuz. Bunlar benim vazifem değil miydi? Ben kaç defa o memleketleri dolaştım. Bir defadaki seyahatimde Ceziretü'l-Arab'dan Mezopotamya'ya, Basra Körfezi'nden Hindistan'a oradan da Kâbil, İran, Anadolu ve İslavistan şehirlerini geçerek Tuna havzasına indim. Bizim gibi âlemi ve hayatı başka gözle seyredenler için bunlarda kanılmaz zevkler vardır. İş o değil; huzurunuzda böyle yalnız çıkmak istemezdim. Hedefle aramız biraz açıldı. Rükneddin Süleyman'ın bugün kazandığı davayı felek bizim hesabımıza kaydedecekti. Bâtınîler reisinin huzuruna girdiğimiz gün Konya'nın sukutunu işittik. İsmailîlerin

kuvvetli istihbarat vasıtaları bu haberi şayan-ı hayret bir süratle Alamut'a eriştirmişler. Bu bir talihsizlik değil midir? Fakat istikbal çok ümit ile doludur. Ben dolaştığım bütün bu yerlerde size karşı derin bir saygı duygusunun yaşadığını gördüm. Onun tesirlerini muhakkak yarın göreceğiz. Nuredin Muhammed-i Sanî bizim bu hudutlardaki yapacağımız büyük işlerden de memnun olacaktır. Muhakkak neticede Bâtînî hançerleri bizim hesabımıza işleyecektir."

Gıyaseddin Keyhüsrev; "Buyurduğunuz gibi mukadderata teslim olmaktan başka elden ne gelir. Şark'ın daima tuttuğu alevli yangınlar, hep böyle başlamadı mı? Ben Selçuk tahtına kendimi en layık görüyorum. Rükneddin Süleyman da aksini iddia ediyor. Saltanat hırslarının iki kalp arasında parlayan kıvılcımlarının koca koca ülkeleri kaç defa harap ve tûrap ettiğini tarihin bütün devirlerinde görmüyor muyuz? Ben ruhen bundan çok inciniyorum. Ömrümün en dikenli yollarını bu ihtirasların fışkırp bitirdiği yerlerden geçtiğini gördükçe ızdıraplarım bir kat daha artıyor. Yalnız bu kadar mı? Benimle beraber en yakın dostlarımdan da aynı ızdırapla müteessir olduklarını söylersem ne kadar bedbaht bir insan olduğumu da anlatabilmiş olurum. Konya Saraylarının şair ve edebiyat ilhamlarıyla kahkahalar salan muhit-i nezaheti, Selçuk şehzadelerinin bu kanlı vuruşmalarını tahayyül bile edemezdi. Daha dün bir beytin aheng-i şîrîsini tasvir için saatlerce edebi münakaşalarda bulunan bu şehzadeler, bugün kanlı kılıçlarla birbirlerini öldürmeye uğraşıyorlar. Aziz Şeyhim bundan sonra benden nefrinler ve tiksинmelerden başka bir şey göremeyeceksiniz. Artık başımı alıp gideceğim. Selçuklu hudutlarından uzaklaşacağım."

Sultan teessürle gözleri kararmış, kendini sedirin üzerine bıraktı. Şeyh süratle koştu. Gıyaseddin'i o baygın hâlinde elinden tuttu, kaldırdı; metanetini toplamasını rica etti ve sakin bir tavır ile; "Sultan hazretleri niçin bu kadar karanlık bir görüş taşıyorsunuz. Büyük işler büyüklükleri kadar da ağır ve ezicidirler. Siz ki ince bir ruhun, hassas bir kalbin sahibi bulunuyorsunuz. Sıyrılmış kılıçların sert ve sivri uçlarından

damlayan kanlar, gözünüzün önüne kızıl bir deniz vücuda getirebilir. Bundan nefret duymak ise uyuşmuş bir ruhun eseridir. Altın kakmalı elmaslarla işlenmiş hükümdar tahtlarında oturanların değil kılınç ve mızrakları belki nefeslerinin bile bir yanardağın ağzından akan lavlar gibi yakıcı ve eritici olmaları lazımdır. En merhametli insanlar icabında kanlı bir tacdara eş olamayacak kadar şefkat ve rikkat duygularında kudretsiz ve zayıflar. Bu ikiyüzlü yaratılış murassa ve her iki tarafı da keskin bir hançerin kınında durması gibidir. O sıyrıldı mı en yakından başlayan vuruşlarıyla derhâl önünde bir kelle harmanı yığar. İşte o zaman der ki güneşin harareti altında kuruyan cesetler, toprağa döşenmiş sert bir kaliçe-ye³² benzerler ki zafer orduları ayakları kaymadan, endişesiz, onların üzerlerini basarak geçerler.”

“Acaba öyle midir?”

“Size tarihten pek çok misaller de sayabilirim. Koca Atilla, imparatorluğunu kurarken kabilelerini hep etrafına topladı. Volga ve Rayın nehirlerini geçti. Bütün Cermen akvamını hizmetine aldı. Donmuş buz parçalarının üzerlerinden yürüyen bu kavimler, Bakü geçitlerinden Kafkasya’ya geçtiler. Şarkî Roma İmparatorluğu’nun Anadolu vilayetlerini yağma ettiler. Bugün ecdadınızın taht kurduğu Kapadokya, Ermenistan, Suriye, Fırat, Dicle sahillerini çiğnediler.

“Atilla, Şarkî Roma’dan tazminat aldı. Mağlup milletler, korku içinde titriyordu. Atilla’nın büyük şöhreti ise etrafında akisler yaptı. Asya İmparatorluğu onun iktidarından doğdu. O, ben Allah’ın bir belası ve kâinatın tokmağıyım. Atımın geçtiği yerlerde hiçbir zaman ot bitmez³³ diyordu.”

Mecdeddin İshak kaşlarını çatmış, hücumu hazırlanan bir kaplan tipiyle devam etti:

“Aziz Sultanım! Buna birçok misaller daha ilave edebilirim. Asya’nın en angınlı ve ünlü padişahları hep Atilla’nın atının izini göttüler. Kardeşiniz Rükneddin Süleyman da tari-

32 kaliçe: Küçük halı (haz.).

33 *Moğolların ve Türklerin Umumi Tarihi*: Dugini, Hüseyin Cahit tercümesi.

hin bu tacdarları sırasında kendine bir yer yaratmaya uğraşiyor. Konya Selçuklu tahtı o azimeti acaba gösterebilecek mi?"

"Onu bugünden tahmin etmek zannederim çok acele olur."

"Şarkî Roma İmparatorluğu'nun akıbetini de gördük. Hâlbuki vaktiyle Şark'ta Nûşirevan'ın halkı olan Dördüncü Hürmüz bir inkılap neticesi sukut etti. Oğlu İkinci Hüsrev Perviz Bizanslılardan yardım diledi. Bizans'ın dirayetli ve zeki imparatoru Mavri Ciyus, Perviz'e ordular gönderdi. Şimalde yüz bin İslav, Anastaş suruna kadar Trakya'yı harap ettiler. Yunanistan'a girdiler. Bütün bu işlerde imparator hep kazanıyordu. Yine Bizans'ın şanlı hükümdarlarından Herakliyus İran'ı ezdi. Perviz'in ordularını Ninova civarında mağlup etti. Bağdat'ın yanında Hüsrev'in en çok sevdiği Dastagird sarayı yakıldı. Tam on sene kendisine bir hükümdar karşı çıkamadı. Hristiyanlığın yüzünü güldürdü. Arap ordularıyla Ecnadin Muharebesi'nde nihayet zaferi kaybetti. Suriye İslâmların eline düştü. Bütün bu ağır işlerde Bizans tacdarları azim ve iradeleriyle çarpıştılar. Bugün o şanlı devirler, tarihin mahkemesinde hüküm almaya uğraşıyorlar. Siz de aynı yolda yürüyen bir yolcusunuzdur. Onlardaki kuvvet, güneş görüp sulanmayan tohumlar gibi damarlarınızda uyumaktadır. Bakınız hadisat bizi nerelere getirdi. Şimdiden sonra bütün mevcudiyetimizle ümide sarılacağız. Hacıp Zekeriya'nın da pek yakında buraya geleceğini kuvvetle tahmin ediyorum. Onun keskin zekâsıyla uzun tecrübelerinden büyük istifadelerde bulunacağız."

"Aziz Şeyhim ne kadar dik ve ne kadar sert bir ruhunuz var. Ne kadar da iradelisiniz! Bana verdiğiniz fikir ve tesellilerle itimat buyurunuz yeni hayata geldim. Biliyorum ki çok yorgunsunuz. İstirahat etmenizi rica edeceğim."

"Hayır, hayır Sultanım, gayeye ulaşmadan bu emrinize affediniz itaat edemeyeceğim. Müsaadenizle yarın Şam'a hareket ediyorum. Fakat müsterih olunuz, icabında derhâl yanınızdayım. Şimdilik Allah'a ısmarladık!.."

"Uğurlar olsun."

Şam'da Farablı Emîr Arslan Bab Zaviyesi

Şeyh Mecdeddin İshak Şam'da Kutbeddin Haydar halifelerinden Farablı Emîr Arslan Bab Zaviyesi'ne misafir oldu. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev ona sarayda yanında kalmasını çok rica etti. Fakat Mecdeddin İshak bunu muvafık bulmadı. Bunun sebebi ise çok başkaydı. Çünkü o pek iyi biliyordu ki Emevî ordularının yerinden oynattıkları Türkistan'ın insan yetiştiren o geniş vahalarıyla İtil Nehri boylarından Bağdat'ta teşekkül eden Abbasî hilafetinin hudutlarına doğru tam beş asırdır hiç durup ve beklenmeden insan akıyordu. Eski Türk dininin İslâm içine yerleşen akideleri de Turan'dan göçe devam eden bu Oğuz Türkmen aşiretleri taraflarından taşınyordu. İslâmiyet'in karışık ve çapraz kelim münakaşalarını bir türlü zihinlerine yerleştiremeyen göçebeler, dönüp dolaşıp eski kamların akidelelerinde sebat ediyorlardı³⁴. Üçüncü asırda Hemedan, Nişabur, Merve'de yaşayan sûfiler dördüncü asırda Buhara, Fergana ve bütün Horasan cihetlerine doldular. Türklerin milli ruhlarına çok uygun düşen bu sûfi itikatları eski ozanların yerlerine bu sefer babaları, ataları yerleştirdi. Selçuklu İmparatorluğu kurulduğu zaman bu cereyana önem veren Selçuk sultanlarının hâkim oldukları memleketlerde şeyhler, sûfiler büyük nüfuz kazandılar. Karahanîler, Harezmşahlar, Bağdat halifeleri sırasıyla hep aynı tesirlerle sûfiliğin yayılmasına

yardım ettiler, Alevîlik, Sünnîlik gibi siyasi hareketler peşinde dolaşan mezhepler de hükümdarlar tarafından alkışlanan tarikatların içlerine sindiler. Sırf eski dinlerinin terkine bir türlü gönül veremeyen yeni mühtediler de İslâm akideleleriyle uygunluk gösterecek bir kılıkta şamanîliği yayıyorlardı.

“Hamdun el-Kassar” namındaki bir sûfiye dayanan Melamiyye tarîki de Şeyh Cemaleddin Savî 380-463’ten sonra Suriye, Mısır, Irak, İran, Orta Asya, Hindistan’a kadar intişar buldu. Ve dehşetli itibar kazandı. Kaşlarını, bıyık, sakal ve başlarını kazıyan bu dervişler şu kıyafetlerine “çardarp” namını verirlerdi. O asırlarda Zave’deki Kutbeddin Haydar Zaviyesi ise engin bir şöhretle dalgalanıyordu. Esasen bir Türk prensi olan (Kutbeddin Haydar) Turan’dan gelen birçok Türk kabilelerini kendine bağlamıştı. Suriye’de yerleşen Türkmenler arasında ise bu tarikat tamamıyla kökleşmişti. Şam’da, Amid’de, Irak’ta hatta İran’a kadar dağılmış olan muhtelif Türk boyları hemen hemen onun müritleri içinde idiler. Zave Zaviyesi’nin başnakîbi olan Farablı Emîr Arslan Bab da Kutbeddin Haydar tarafından bütün Suriye kıtasına memur edilmişti. Alamut Bâtınîleriyle resmen münasebetleri olmayan fakat bütün tarikatın talimatı ve Bâtınîlik esaslarıyla sıkı bir rabıtası olan Haydariyye dervişleri yavaş yavaş Bâtınîlerle birleşmeye başlıyorlardı. Bilhassa sûfilerin gavs-ı âzamlarıyla bütün Şia ve Bâtınîlerin İmam-ı masum nazariyeleri aynı hedefe işaret ediyorlardı.

Şeyh Mecdeddin İshak Emîr Arslan Bab Zaviyesi’ne yerleştikten sonra uzun düşüncelere daldı. Yapacağı işleri birer birer zihninden geçirdi. Rükneddin Süleyman’a karşı muhitte uyanan hürmet meyillerini de duymaya başlamıştı. Çünkü Rükneddin Süleyman serbest düşünceli ve hür fikirli bir adamdı. Suriye Türkmenleri kendini tutuyorlardı. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev’in tahtından atılması ve düştüğü bu nikbet hayatı ile hiçbir kimsenin yakından alakadar olduğunu sezemiyordu. Suriye’deki Emîr Arslan Bab Zaviyesi aynıyla Zave Zaviyesi kadar etrafında şöhret bul-

muştı. Bab'ın³⁵ kerametleri ise ağızdan ağıza duyula duyula her tarafta akisler yapmaya başlamıştı. Mecdeddin İshak ile derin dostlukları olan Emîr Arslan Bab'ı Sultan Gıyaseddin'in akıbetiyle muhakkak meşgul etmenin lüzumuna kani olan Mecdeddin, Emîr Arslan'a fikirlerini açmaya karar verdi. Zaviyenin bahçesindeki havuzun kenarında yapayalnız oturan Emîr Arslan Bab'ı odasının penceresinden görmüştü. Mecdeddin, bahçeye daldı. Kayası ağaçlarının arasından geçti. Aynü'l-Fice Nehri'nin kollarından biri de bu bahçenin içinden geçiyordu. Baharın en harlak çağı idi. Bütün meyve ağaçları çiçek açmışlar. Yollar kayası, şeftali, erik, badem ağaçlarından dökülen çiçeklerle öyle süslenmişti ki insan karşıdan bütün yerleri Keşmir halıları döşenmiş zannediyordu. Şeyh Mecdeddin İshak yavaş yavaş ilerledi. Karşıdan şahsın geldiğini tanıyan Emîr Arslan Bab hürmetle ayağa kalktı.

“Buyurunuz Aziz Şeyhim.”

“Zevk ve huzurunuzu bozmaktan çekinirim. Fakat şu güzel âlemin manevi hararetini ruhunuzla eme eme derin bir vecd ve istiğraka daldığınızı da karşıdan seyrediyordum. Dayanamadım, kararan ruhlara şafaklar, güneşler doğduran kutsî nazarınızın acaba bize de bir ışık sızdırması ümkânı var mıdır?”

“Bunlar hep büyüklüklerin işaretleridir. Bütün insaniyet bir hakikat peşinde sarhoş olmuş. Benim gönlüme de o kadehten belki bir damla damladı. Fakat siz onun ırmağısınızdır, aziz Şeyhim!”

“Bütün gönüller hep o hayat ırmağının kaynağına doğru kayıyorlar. Gaye ne!.. Ebediyetten bir pay koparma değil mi? Şu kâinatta hissesine en az bir varlık düşen her şey ne fenayı ve ne de inkılabı kabul ediyor. Rızasıyla hiçbir şey yerinden kılmıdamıyor. Hilkatın nizamı bunu bildiğinden bize hissettirmeden bütün hayatî unsurlarımızı bir an durmayarak daima değiştiriyor. Ve onların yerlerine yenileri geliyor. Umumi

35 Türkler şeyhlere “Bab” adını veriyorlardı. [Reşahat. Aynü'l-hayat]

müşkülata sirayet eden bu değişme büyük bir inkılâpla karşılaşılıyor. Nihayet burada ölüyoruz, başka bir âlemde doğuyoruz. Bu seyri kendimizden başka harici hayatta da daima görüyoruz da maalesef nizamın şahsiyetimizle alakadar olduğunu vicdanımıza uğratmaya lüzum bile hissetmiyoruz.”

“Gafil insanlar.”

“O, ruhî bir dalalet, paslanmış bir kalbin hayatsızlığıdır. Halkın vicdaniyatını tercih eden hakikat gözcüleri ne yapıyorlar?”

“Kapımız açık değil mi?”

“Şüphesiz. Zaten bu makam bütün emellerin Kâbe’sidir.”

“Dağların taş bağrılarından dehşet ve vahşetle akan şelaleler gibi ruhunuz da tıpkı beyaz köpükler saçarak o akışlarını nazar ediyor. Geldiğiniz günden beri hep yalnızlıklar içinde sessiz sessiz yaşıyorsunuz. Düşüncelerinizin ehemmiyetini gösteren dalgınlıklarınızı gördükçe içimde bir merak acısı belirmeye başladı. Kaç defadır, fikirlerinizi öğrenmek istedimse de cevap vermek istemediniz. Bizim sadakatimizden şüphe mi ediyorsunuz? Mademki bu makam bütün emellerin Kâbe’sidir, bunu kabul ediyorsunuz; cevapsız bırakılmayı rica edeceğim.

Bu, konuşmaklığımızın zeminini teşkil eden manevi âlemde maddeye nakletmeklikle olabiliyor.”

“Her hakikat hayalden doğduğu gibi bütün hakikatler de ilk bastıkları yerde maddeyi bulurlar.”

“Olgunlaşmamış bir fıkırın kemale ermemiş bir meyveden ne farkı vardır. Ben düşüncelerime bir nizam vermeden tabiidir ki sizi bundan haberdar etmekte hiç de bir fayda bulamazdım. Şimdiyse anlatabilirim. Zaten hakkımdaki şüphelerinizi kestirmek için buna lüzum da görmekteyim.”

“Bütün dikkatimle sizi dinliyorum. Şu birkaç sene içinde etrafınızda dönen hadiseleri zannetmem ki kuvvetli bir gözle takip etmemiş olmalısınızdır. Sultan Sencer’in o geniş ülkesi parçalandıktan sonra yaşadığımız şu muhitte yeni yeni birçok tacdarlar çıktı. Hükümdarlıklar teşekkül etti. Süley-

man bin Kutulmuş, Anadolu fethine başladıktan sona onun sülalesi İran Selçuklularının hâkimiyetlerinden kendilerini kurtardılar. Alparslan'ın vefatıyla yeni bir hükûmet kurmaya muvaffak oldular. Son ehl-i Salip muharebelerinde nasıl Birinci Kılıçarslan adını övdürdü ise ikincisi de Bizanslarla yaptığı muharebede mertliğini gösterdi. Bir babanın merhamet damarlarından daha fazlasına malik olduğu anlaşılan İkinci Kılıçarslan'ın tahtını taksim etmesi bugünkü fitneleri uyandırdı. Selçuk şehzadelerinin aralarında dinmeyen boğuşmalarını teessüf olunur ki o daha hayatında gördü. Ne çare ki bütün nedametler boş, her türlü pişmanlıklar faydasızdı. O zamandan beri durmayan bu baba mirasının onulmaz yarası gittikçe büyüdü. Nihayet iş kılınca dayandı. Bildiğiniz gibi Gıyaseddin Keyhüsrev sultanlık tahtından atıldı. Tokat hâkimi olan kardeşi Rükneddin Süleyman ordularıyla üzerimize yüklendi. Konya'yı zapt etti. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev bugün Tuğrul Şah'ın yanında barınıyor. Elbistan hudutlarıyla hemcivar olan Suriye'deki şu zaviyenizde onun en sadık bir bendesi olan Şeyh Mecdeddin İshak sığılıyor."

"Aziz Şeyhim! Neden bu kadar yeise kaydırıyorsunuz. Sözleriniz bana meyus bir kalp iniltisi hissini veriyor. Belki mustarip olabilirsiniz; fakat meyusiyet hiçbir vakitte bizim gönlümüzde yer bulmamıştır. Zaviyemizin engin şöhretini ve bize canla başla gönül verenlerin sayısız adetlerini bilmeyecek kadar da alakasız değilsinizdir. İcabında bütün Türkistan uluslarıyla nihayetsiz dostlarımızı arzunuz olan hedeflere kadar göndermekte bir dakika tereddüt etmeyebiliriz. Suriye, Irak, İran cihetlerinde oturan Oğuz boyları bize hep can ve gönül vermiş gençler ve yiğitlerle doludur. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'e bir taht çatmak kadar nazarlarımıza ehemmiyetsiz bir şey tasavvur edemem. Elverir ki sizin mukaddes ruhunuz dinlensin ve müsterih olsun. Burada sığınmış değil belki zaviyemiz semasında bütün azimetle yeni doğmuş bir güneşsiniz. Kutsî nefesiniz nice nice paslanmış

kalpleri altına, nutkunuz ölmüş ruhları hayata getirmeye kâfi mi değildir?"

Şeyh Mecdeddin İshak Emîr Arslan Bab'ın bu sözlerinden memnun oldu. Çünkü çok iyi biliyordu ki daha ilk Selçuklu devrinden itibaren Anadolu'ya Türkmen boylarıyla birlikte Orta Asya'dan, Harezm'den Horasan sahalarından Irak, Suriye üzerine doğru Türkmen babaları da geliyorlardı. Saraylarda yaşayan İranî harsa mukabil halk partileri içinde bu babaların nüfuzları o kadardı ki Maverâünnehir ve Harezm'de olduğu gibi buralarda da birtakım zaviyeler açtılar. Halk bu zaviyelerde kendi dilleriyle konuşuyorlar, koşmalar, semalar, deyişler, nefesler okuyorlar. Suriye gibi Araplıktan bir parça addedilen muhitlerde bile Horasan erleri, Melamiyye, Kalenderiyye pirleri geniş bir saygı salmışlardı. Buralara devam eden Türk gençleri İranî ruhu okşayan şiir ve edebiyat âlimlerinden ziyade Selçuk saraylarında bile Türk kalbinin sazlarını, onun yanık nefeslerini görmek istiyorlardı. İkinci Kılıçarşlan sarayı, İranîliğe doğru haylice yol almış Acem-perest şairler ile dolmuştu. Bu meyil, onu, oğullarının adlarında bile İran şahlarının unvanlarını takmak gibi taklitçiliğe kadar sürüklemişti. Emîr Arslan Bab Zaviyesi bütün Türklerce kutsileşmiş bir makam tanılıyordu. Türkmen boylarından her çeşit gençler, hep o zaviyenin müdavimleri içinde idiler. Şeyh Mecdeddin İshak Konya tahtına bu mühim kuvvetlerin yardımlarıyla Sultan Gıyaseddin'i oturtacağına tamamıyla iman etmişti. Esasen Emîr Arslan Bab'ın sözleri ona bu vaadi veriyordu. Nuredin Şehid'in Suriye'de yaptığı zengin vakıflarla dolup boşanan zaviyelerde Selahaddin Eyyûbî tarafından da pek çok yardımlar yapılmıştı. Şam hâkimi olan Melik Adil'in maiyetinde Türkistan'dan gelmiş birçok Türkmen oymakları vardı. Bunlar, saf Türk ruhunun ateşli meyilleriyle bu zaviyelere devam edenlerin en önünde bulunuyorlardı.

Şeyh Mecdeddin İshak, bu Türkmen aşiretleri arasında Rükneddin Süleyman aleyhinde propagandalara deva-

ma başladı. Konya Selçuklularının en dirayetli sultanı olan Gıyaseddin'in yüksek kalbinden, asil ruhundan bahisler açıyor, arıka yardım, Türk'ün atalardan kalma en güzel huyu olduğunu şiirleriyle, nefesleriyle bu Türkmen oymakları arasında yayıyordu. Halep hâkimi olan el-Zahir Gıyaseddin Gazi'nin Hama emîri Takiyeddin Ömer bin Şahinşah'ın da yardımlarını temin etmek için onlarla muhaberelele girişti. Bütün bu işlerde Rükneddin Süleyman'a faik olan Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in yüksek meziyetleri sayılıp dökülüyordu. Sûfiyane şiirleriyle yazdığı mektupları beziyordu. Halep'teki Bâtınîler reisi ile görüştü. Onun da yardımlarını temin etti.

Bir sabah gün henüz doğmak üzere idi. Şam şehrinin zümrüt gibi bahçelerinin üzerlerinde kırmızı zerreler uçuşuyor, kuşlar, kuzular, cıvıltıları, melemeleriyle yeni gelen ilkbaharı alkışlıyorlardı. Suriye şehirlerinin en güzeli olan Şam henüz tüllerini üzerinden atmış bir güzel gibi yatağından uyanıyor, sanki mahmurlaşmış gözlerini açıyordu. Şeyh Mecdeddin İshak'ın oda kapısı vuruldu.

"Eyvallah."

Hacip Zekeriya; "Destur erenlerim."

Hacip gelmişti. Mecdeddin yerinden fırladı. Bu iki dost gözyaşlarıyla birbirlerini der-ağuş ettiler. Koklaştılar. Bir zaman her ikisinin de ağzından bir kelime çıkmadı. Heyecandan şaşırmışlardı. Hazin iki gönülün bu kavuşması karşıdan seyredenlere yanık bir manzara veriyordu.

Şeyh Mecdeddin pek müşkülâtlâ, "Hoş geldiniz muhterem dostum!" diyebildi.

Hacip Zekeriya; "Var olunuz aziz Pîrim."

"Seneler geçiyor ki sizden hiçbir haber alamadım. Ben Alamut'tan ayrıldıktan sonra yolda sizin Rükneddin Süleyman'dan muvaffakiyetsizlikle döndüğünüzü öğrendim. Bunun üzerine Erzurum'a doğru bükülen yolculuğumun istikametini değiştirdim."

“Elbistan’da Gıyaseddin Keyhüsrev’i ziyaretten sonra elinizi öpüyorum.”

“Çok muvafık hareket ettiniz. Ben de buraya geldiğim günden beri hiç de durmayıp çalışıyorum. Emîr Arslan Bab’ın nüfuzundan en istifadelerde bulunabileceğimi ümit ediyorum. Çünkü bütün bu muhitlerde onun manevi ünü yaşıyor. Suriye’den tutunuz da ta Orta Asya’ya kadar bu geniş sahada Emîr Arslan Bab Zaviyesi’ne mensup yüz binlerle insan var. Bunlar esasen hep Türk uluslarındandırlar. Selçuklularla aynı kökten ayrılan bütün Türk aşiretleri üzerinde manevi bir nüfuz uyandıran Suriye zaviyesinin bize icabında yardım için daima hazır olduğunu Emîr Arslan Bab bana temin etmişti. Eğer bu husustaki tasavvurlarımız kısmen de fiiliyata geçen çalışmalarımızla birleştiği takdirde Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev’in Konya tahtına geçmesini muhakkak görüyorum. Aynı zamanda civar memleket hükümdarlarıyla Halep Bâtînîler merkezinin de yardım için kati vaatlerini de buna ilave edebilmeme müsaade ediniz. Fikrimce burada hazırlanan bu mühim mesai hakkında Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev’i haberdar etmek için birkaç güne kadar sizin hareket etmeniz pek münasip olacaktır.”

“Bana söz verirsiniz, mütalaamı arz edeyim.”

“Buyurunuz. Sizi dinliyorum.”

“Aradan geçen senelerin tesiriyle midir nedir Sultan’ın ruhunda çok derin değişiklikler olduğunu gördüm. Saltanat ve taht sevdaları tamamıyla zihninden eriyip geçmiştir. Beslediği bütün ümitlerinin artık sönmüş olduğunu bana yana yakıla anlattı. Hiçbir yerde duramıyor. Ben Elbistan’a kendilerini ziyaret için gittiğim zaman o Malatya’ya biraderi Muizeddin’in yanına hareket etmek üzere idi. Orada da uzun müddet kalmadılar. Damatları Diyarbekir hâkimi Melik Salih’in yanına gittiler. Amid şehrinin her adım başında tarihin binbir efsanelerini okuyan o harap taşları Sultan’ın kalbinde yeniden yeniye yaralar açtı. Teessür onu boğacak bir

hâle getirdi. Ahlat'ta Melik Balaban'ı ziyaret sevdasına düştü. Bir zamanlar orada oturdu. İçinde dönen acı orada da rahat bırakmadı. Birlikte dönüp dolaştığımız bu yerlerde hiçbir gönül tesellisi bulamıyordu. Kendilerine en ümit verici sözlerim onda hafif bir tebessüm, ufak bir inanmak meyillerini bile olsun uyandıramadı. Selçuk hanedanının en hassas bir sultanı olan Gıyaseddin Keyhüsrev bu hâliyle beni de deli ediyordu. Onun şiir ve edebiyat vadilerinde heyecanlı hükümlerini, mazinin parça parça bütün edebiyat tarihinin devir açmış yüksek şairleri hakkındaki isabetli mütalaalarını, İran'ın üç bin senelik askın(?) bir başla tarihin azametini dayanan önemini, çözükle lisanıyla anlattığı günler artık unutulmuştu. O söze başladığı zaman ben tarihin binlerle senedir uyuduğu mezardan bembeyaz saçlarıyla başından topraklarını döke- rek kalktığını hemen görür gibi olurdum. Uzaktan uzağa Suriye yolcularından hakkınızda malumat almaya uğraşırdım. Emîr Arslan Bab Zaviyesi'nden himmet almaktan dönen Kalenderiyye dervişlerinden üç Nişaburlu'nun Ahlat'ta harap bir mescit saçağının altında gecelediklerini bir köle bana haber verdi. Kendilerini çağırtım. Bol para verdim, sizden haber sordum. Buradaki hayatınızı anlattılar. Sultan'ı, teşebbüslerinizden haberdar ettim. Çok memnun göründüler. Fakat ızdırapları dinmedi. Kardeşlerinin yanında bir sığıntı olarak yaşadığını düşündükçe hayattan nefret ediyordu. Süleyman Rükneddin'in Muhyeddin'den Ankara'yı, Nureddin Mahmud'dan da Kayseriye'yi zapt ettiklerini duyduğu zaman zaten için için yanan bu teessür alevi, birdenbire parladı. Bir gün bana çok garip bir fıkırın zihninde dönüp dolaştığını söyledi. Bundan onu vazgeçirmeye o kadar uğraştım ki günlerce Şark'ın tarihî tecelliyatını birer birer sayıp döktüm. Bütün bu sözlerimle ona can ve ruh vermek istiyordum. Artık çaresizlik karşısında ben de nevmî olmaya başladım. Şimdilik Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev İstanbul'da Latin Şark imparatoru Bodven'in sarayında onun misafiri bulunuyor. Belki de yarın

Almanya'ya hareket etmek üzeredir. Son aldığımız malumata göre Bizans hanedan-ı kralîsine mensup prenseslerden birinin teklif ettiği izdivacı kabul etmişlerdir. Fakat o sarayların en son sefihane yaşayış âlemleri onun içinde zerre kadar bir neşe uyandırmamış. Kapadokya'nın zümrüt gibi ovaları, Selçuk sultanlarının kapılarında vurulan nevbet-i sultanî sesleri ve bütün o hatıralar, Sultân Gıyaseddin'in kalbinde bir derece daha ızdırap olmuşlardır. Şu acı haberleri benden duyduğunuzdan dolayı affımı dilerim. Artık bu hadiselerin uyandırdığı elemelerle ben de Suriye yollarına düştüm. Şimdi huzurunuzda bulunuyorum."

Şeyh Mecdeddin İshak; "Müteessir olmayınız aziz dostum. Muhakkak inanınız ki istikbal bizimdir. Elverir ki Gıyaseddin hayatta olsun!.."

Konya'da Rükneddin Süleyman Şah'ın Sarayı

Rükneddin Süleyman Şah Konya sarayına ve Selçukluların tahtına H. 589'da yerleştikten sonra ihsanlarıyla bol paralarıyla herkesin muhabbetini, meylini kendine karşı çelmeye çalışıyordu. Kardeşlerinin memleketinin hududunda böyle bir vilayete hâkin olmasını hoş görmüyor, onların yerlerini kendi mülküne ilave ederek Selçuk devletinin vahdetini temin etmeye uğraşıyordu. İşte bu maksatla idi ki kardeşi Muhyeddin'den Ankara şehrini, Nureddin Mahmud'dan da Kayseri'yi zapt etti. Erzurum hâkimi Saltukîlerden Mehmed'i bozdu. Şehri almaya muvaffak oldu. Tuğrul Şah'ın müşkülünü tevsî etti. Konya'da Selçuklu sarayları birçok âlimlerin, şairlerin kaynaşmaya başladığı bir irfan yuvasına döndü. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in şair ve edebiyatçı olması devrin en şöhretli şuarasını Konya'ya celp etmişti. Bundan dolayıydı ki Sultan'ın münevver mahfillerde taraftarları pek çoktu. Rükneddin Süleyman Şah bunu pek iyi bildiğinden kardeşini gölgede bırakacak ihsanlarla, caizelerle âlimleri şairleri kendine bağlıyordu. Devrin angılı şuarasından Zahir Faryabî'nin hükümdara sunduğu kasideler ağızlarda dönüyor. Rükneddin Süleyman Şah;

Zülfü sermesteş çü der-i meclis-i perişanî küned

matlalı kasidesi için iki bin altın, on tane at, on cariyeye, on civan, elli kat elbise caize vermişti³⁶.

Kemaleddin Nahcivânî, Şerefeddin Şahrüh, Muhammed Ali Kerbac, Cevher Zerkerd, Türkistanlı Esîreddin Ahestekî gibi zamanın belli başlı ulema ve şuarası yazdıkları eserler ve nazmettikleri şiirlerle müsabakalarda bulunuyorlardı. Nizamî-i Gencevî "Mâhzen el-Esrar" adlı kitabını Rükneddin Süleyman Şah'a takdim ettiği zaman nihayetsiz ihsanlara gark olmuştu. Hükümdar felsefe münakaşalarını seviyor, meclisinde serbest fikirli münevverlere karşı derin bir mahcubiyet duyuyordu. Konya, eski Sasaniyan şahlarının âdet ve merasimleriyle sanki bir İran şehrine dönmüştü. Asıl halk sınıfı ise sarayın bu arzularının aksine olarak Türkmen babalarının ve Turan Şamanîlerine pek benzeyen bu adamların nüfuzları altında nefesler, semalar, koşmalara rağbet ediyordu. Bağdat halifesinin ehl-i fûnûn'a mensup olduğunu bilen bütün sanat sahipleriyle³⁷ esnaflar birbirlerine eski Türk şölenleri gibi ziyafetler çekiyorlar. Taze çıkarlar kopuzlarıyla, sazlarıyla heyecan ve millî bir ruh veriyorlardı. Selçukluların bu mesut hükümdarı günlerini zevk ve eğlenceler arasında geçirirken ömrünün son günlerine doğru geldiğinin farkında bile değildi. Ankara'yı muhasara ettiği zaman aylarca kaleyi alamamıştı. Bundan çok üzüldü. Şiddetli hücumlar başladı. Artık Muhyeddin dayanmanın faydasızlığını anladı. Oğlunun kolundan tutup kardeşinin yanına geldi. Rükneddin Süleyman Şah hiddetle ikisini öldürttü. Konya'ya döndüğü zaman yolda rahatsızlanmıştı. Aradan çok geçmedi, hastalık arttı. Nihayet H. 601 'de o şanlı hükümdar cihana gözlerini kapadı. Bağdat dîvânından zamanın halifesi "es-Sultanü'l-kahir" unvanıyla menşur verdiği Kılıçarslan'ın bu feylesof oğlu on iki sene saltanattan sonra öldü. Yerine henüz daha on bir yaşını doldurmamış olan oğlu Üçüncü Kılıçarslan tahta geçirildi.

Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in İkinci Defa Selçuklular Tahtına Davet Edilmesi

Es-Sultanü'l-kahir Rükneddin Süleyman Şah'ın oğlu olan Üçüncü Kılıçarslan daha henüz çocuktı. Geniş bir ülkenin bu kadar küçük yaştaki bir çocuğun eliyle idaresine imkân yoktu. Bunu pek iyi takdir eden Selçuk emîrleri Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'i tahta geçirmeye karar verdiler. Uç beylerinden Yağbasan Bey'in oğulları Muzaffereddin Mahmud, Tahireddin İli, Sinaneddin Yusuf gibi Selçuklu İmparatorluğu'nun mühim ricali bu fikre iştirak ettiler. Şam'da Emîr Arslan Bab Zaviyesi'nde olduğunu bildikleri Hacıp Zekeriya'yı Konya'ya çağırdılar. Hacıp payitahta geldi. Kendisine mühim talimat verildi. Doğru Almanya'ya gönderildi. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev tahta davet edildi. Gıyaseddin'in Konya'ya gelişi büyük merasimle karşılandı. Şehir baştan başa süslendi. Her taraf defne ve Mersin dallarıyla donatıldı. Gıyaseddin'in ecnebi memleketlerinde senelerce çektiği vatan hasretini onunla birlikte sanki içlerinde duyan halk, eski hükümdarlarına karşı bütün kalplerini boşaltmak istiyorlardı. Selçuklu vilayetleri heyetler gönderdiler. Uzak bucaklardan alay alay büyük merasimi seyretmek için payitahta insan boşanıyordu. Sokakları daha on gün evvel sökülemeyecek derecede kalabalık basmıştı. Konyalılar sevinç dalgaları içinde Gıyaseddin'e bir an evvel kavuşmak için habersizlikten âdeta çatlıyorlardı. Sultan Gı-

yaseddin Keyhüsrev salı günü Hicretin 601'inci senesinin Rebîülevvel'inde güneş ufuktan çıkarken Konya'ya girdi. Yüzbinlerle ahali tarafından alkışlanıyor, vezirler, âlimler, ordu kumandanları ve bütün asker Sultan'ı selamlıyorlardı. Boru sesleri, nakkareler afakı tutmuştu. Halkın sürur ve heyecanları taştıkça taştı. Selçuklular sarayı sarıldı. Ahalinin alkışları dinmiyordu. Sultan Gıyaseddin'in gözlerinden senelerce gurbet illerinde çektiği acılar damlalar hâlinde dökülüyordu ve sadık milletini iki eliyle selamlıyordu.

Sarayda gayetle kurumlu bir cülus merasimi yapıldı. Bütün âlimler, emîrler tahtın eteğini öptüler. Şairler tebrik kasideleri okudular. Sultan Gıyaseddin durmaksızın altın ve inci serpiyordu. Gıyaseddin'in tahta geçmesi etraf hükümdarlarına bildirildi. Her yerden tebriknameler geliyordu. Sultan candan sevdiği şeyhi Mecdeddin İshak'ı yazdığı manzum bir mektupla Şam'dan Konya'ya davet etti. Sultan'ın bu mektubu yanık bir kalbin iniltisi ve en acık bir ağıdı idi. Çektiği ızdırapları, dönüp dolaştığı gurbet ellerinin acılarını hep birer birer Şeyhine naklediyordu.

Ben dertlerimi söyleyim de sen dinle. Gönlüm yaslar içinde cihanda perişan olanlardan birisi de ben idim. Denizlerde timsah, sahralarda kaplan mı olmadım? Ne İstanbul ne Berberistan kalmadı. Bu gadr günleri tükeninceye kadar neler çektim. Almanya'ya kadar gittim. Bu talihsiz başımdan geçenleri söylemekle bitiremem. Nihayet bahtımın zaferi bana ulaştı.

Bu kalpleri paralayan mektubu aldığı vakit Şeyh Mecdeddin İshak bir zaman için için ağladı. Sultan'ın uğradığı felaketleri düşündü. Bu uğurda kendi de ne dertler çekmişti. Kaç defa Nasıra dağlarında bütün Suriye'yi dolaşarak koca Toros'u aşmıştı. Bugün o mazi nihayetsiz ufuklar arasından kaybolmuş bulunuyor. Gayeye ulaşılmıştı. Sabahleyin Emîr

Arslan Bab'ın veda için yanına girdi. Bu iki yaşlı ve olgun gönüllü ihtiyarlar, birbirlerini kucakladılar. Emîr Arslan Bab, Şeyh Mecdeddin İshak'ın ziyaretindeki maksadı sezmişti.

“Artık hak erenlerin himmetiyle seni kutluladım!..”

Şeyh Mecdeddin; “Gönüller safada olsun, Hak muradımızı verdi. Müsaade ediniz de mukaddes ellerinizi öpeyim. Duadan unutmayınız. Eyvallah.”

Emîr Arslan Bab, “İlallah.”

Şeyh Mecdeddin İshak Şam Zaviyesi'nden ayrıldı. Sevinçler içinde Konya'ya erişti. Doğru Selçuklular sarayına geldi. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî Şeyhinin ağlayarak hürmetle ellerine sarıldı.

Türkmen Boyları Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî'ye Saygı Sundu – Alamut'un Casusu Şair Nevruzî, Selçuk Sarayına Yerleşti.

Suriye'de on seneden ziyade Şeyh Mecdeddin İshak'ın Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev namına yaptığı ateşli propagandalar, ta şarka doğru uzanan Oğuz boylarında derin ve sökülmez saygılar uyandırmıştı. Sultan'ın yeniden Selçuk tahtına geçmesi üzerine Kayı, Bayat, Bayındır, Salur boyları ve daha yirmi dört boy çerileri el birliğiyle Selçuk hududuna geçtiler. Bütün bu aşiret beyleri Sultan'a birer birer saygı sundular. İşte şunun neticesi olarak boy ve oymaklar arasında önemli bir nüfuz yaratan babalar da Anadolu'nun göbeğinde Bâtınî akidelerini yerleştirmeye muvaffak oluyorlardı. Doğrudan doğruya Alamut merkezinden yayılan bu fikirler, içten içe Selçuk sultanlarının hüküm ve saltanatlarına karşı daha layıkıyla müsavi(?) olmayan menfi duygular salıyorlardı. Bunların membaları henüz belirmiş olduğundan Batı Anadolu'ya doğru Yörük Türkmen boylarında dolaşan Bâtınî babalarına hürmetli bir gözle bakıyorlardı. Taraf taraf zaviyeler açıldı. Yapılan telkinlerle bütün Anadolu sahalarında salgınlaşan sûfilik cereyanları gittikçe hudutlarını genişletiyordu. Bâtınî misyonerleri ise durmaksızın Sünnî tarikatların aralarına sinerek kendilerine ait hususi akidelerini yerleştirmeye savaşıyorlardı. Alamut merkezi Banyas İsmailîleri eliyle daima vaziyeti idare

ve kontrolden bir an halî kalmıyordu. Horasanlı tacirler, Mısır'dan dönerlerken Antalya Frenkleri tarafından soyuldular. Selçuk sultanına şikâyet edildi. Horasan erlerinden birçoklarının mevcut olduğu bu yağmada bütün Türk boyları harekete geçtiler. Antalya muhasara edildi. İki ay sonra kale fetholundu. Mısır kervanında bulunan babalar Antalya harbi üzerine biriken Türk boyları arasında şaraplı ve sazlı meclisler kuruyorlardı. Sultan'ın bu müsama-hasından daha ziyade cüretlenen Bâtınî misyonerleri ise akideler üzerinde binbir türlü şüpheler ekiyorlardı. Şiir ve edebiyatçılar ile sarayda her gün yeni bir edibin ziyaretlerini kabul eden Sultan Gıyaseddin'e bir gün Nevruzî isimli yüksek bir şairin huzura girmek ve yaptığı bir kasidesini okumak istediğini söylediler. Nişabur'un çok angılı bir şairi olan Nevruzî, Alamut'a mensup bir daî idi. Sultan'a takdim ettiği Farsça cidden değerli kasideleriyle şöhret ve nam almaya başladı. Açık dilli, İran'ın şiir ve edebiyat tarihini içinden emmiş muktedir de bir edebiyatçı idi. Yazdığı gazeller, şarkılar, devrin en kudretli musikârları tarafından besteleniyor, dillerde ağızlarda dönüyordu. En sevdalı şarap meclislerinde okunan şarkıların mühim bir kısmı şair Nevruzî'nin güfteleriydi. İşte bu adam Alamut'un, Konya sarayında vazife almış bir casusu idi.

Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî Hançerlendi.

Şair Nevruzî Anadolu'da günden güne çoğalan Türkmen kabileleri arasında yazdığı nefesleri, semaîleri ve halk dilindeki şiirleriyle angılı bir adam sırasına geçti. Onun avam ruhunu kavrayan ince ve hassas deyişleri, Türkmen ve yurdun gençlerinin sazlı ve şaraplı toplantılarında seve seve okunup çalınıyordu. Konya'nın kibarlar muhitinde de kendine saygılı bir mevki ayıran Nevruzî daima Alamut'tan emirler alıyor ve Bâtınîliğin intişarı için bütün aşkıyla çalışıyordu. Şeyh Mecdeddin İshak'ın derinden derine nazandikatini celp eden Nevruzî, Şeyh'in dostluğunu bir türlü kazanamıyor, hakkındaki şüpheli nazarlardan yakasını kurtaramadığına çok müteessir oluyordu. Nevruzî her türlü ihtiyata başvurmaktan geri durmuyordu. Zaman zaman Sadreddin Konevî gibi namlı âlimlerin meclislerine devam eder, İslâm Sünnîlik âleminde tanınmış büyüklerle dostluklar yapardı. Bilhassa bütün arzusu Şeyh Mecdeddin İshak'ın nazarlarında şüpheli görülen kendi vaziyetini tashihe muvaffak olmaktadır. Fakat Şeyh'in uzun görüşleri, milyonlarla insanı tanımaya kâfi geliyordu. Nevruzî'nin gizli bir makamla münasebettar olduğuna o, o kadar katiiyetle kani idi ki bunu anlamak için uzun boylu düşünmeye ihtiyaç bile görmemişti. Devrin bütün kanlı işlerinde muhakkak Bâtınîlerin parmakları olduğunu pek iyi biliyordu. Hatta Alamut seferinde daha birçok hakikatlere de vakıf olmuştu. Bâtınîliğin Anadolu'da yayıl-

ması için Nureddin Muhammed-i Sanî ona vazife etmemiş miydi? Artık Nevruzî'nin Alamut'tan tehlikeli bir maksatla gönderilmiş bir Bâtınî daîsi olduğuna yakinen hükmetmişti. Yalnız bunların Selçuk sultanlarına karşı düşmanlıklarına hiçbir zaman ihtimal veremediğinden Nevruzî'nin kanlı bir işe memur olduğunu kestiremiyordu. Bununla beraber kaç defadır, Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'e bu adam hakkındaki endişelerini anlatmak için söz açmışsa da Sultan'ın yüksek teveccühlerini bir türlü kıramamıştı. Alamut Bâtınî merkezine bağlanan birçok Rumların ve bütün Selçuk hudutlarında oturan Bizanslı Hristiyanların Bâtınîliğe intisapları hep Nevruzî eliyle temin edilmişti. Selçuklu sultanlarının Sünîliğe verdikleri ehemmiyet dolayısıyla Bâtınîler, aşırıya kızıyorlardı. Esasen Alamut'ta Selçukîler hakkında da iyi bir fikir beslenmiyordu. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in orduları Antalya'dan başka daha birtakım yerler aldılar. Ermeni Leon üzerine yürünüldü. Mühim ganimetlerle dönüldü. H. 608 senesinde Alaşehir tekfuruyla büyük bir harbe tuşan Selçuklu orduları tam zafere ulaşmışlar gibi askerin talanla meşguliyetini seyreden Sultan Gıyaseddin'in dalgınlığından bilistifade arkasından hançeri vuran bir Bâtınî fedaisi bu muzafferiyeti mağlubiyete çevirdi. Ordu arasında Sultan'ın şehadeti bir şimşek süratiyle yayıldı. Herkes kaçmaya başladı. Birçok mühim kumandanlar Rum ordusu tarafından esir edildi. Tekfur Laskaris, Sultan'ın cenazesini buldurdu. Büyük bir merasimle gömdürdü. Sultan'ın katili elde edildi. Bir Rum fedaisi idi. Derisini yüzdürdü. Bu mühim hadise üzerine Bâtınîlerin ellerinin Anadolu'yu tamamiyle kavramış olduğu anlaşıldı. Sultan'ı avlayan bu Bâtınî, şair Nevruzî'nin kölelerindendi.

Alamut'ta Nureddin Muhammed-i Sanî'nin Ölümüyle Yerine Nev Celaleddin Hasan-ı Sanî Geçti

Nureddin Muhammed-i Sanî öldü. Bütün Bâtınî merkezlerine bu acı haber yayıldı. Günlerce yasa giren Bâtınîler, "Yeni Müslüman" namını alan Celaleddin'in Alamut'ta Bâtınîlik makamının merkezine geçmesi ile daha ziyade kedere düştüler. Çünkü Celaleddin Hasan-ı Sanî Bâtınî akidelerini tamamiyle terk ettiğini Sünnî mezhebine girdiğini Bağdat'a gönderdiği bir heyet vasıtasıyla halifeye bildirdi. Bunun üzerine Irak'tan ve Kazvin şehirlerinden birçok Sünnî fakihler Alamut'a hareket ettiler. Ve dünyanın en zengin ve meşhur kütüphanelerinden biri olan Alamut Kütüphanesi'nde ne kadar Bâtınî mezhebinde yazılmış eserler varsa bu âlimler ayırt ettiler³⁸. Bunu duyan bütün Bâtınîler, Celaleddin Hasan-ı Sanî'yi protesto ediyorlardı. Merkezler Alamut'la alakalarını kesmeye teşebbüs ettiler. Anadolu'dan, Türkistan'dan, Hindistan'dan, Bedehşan ve Afganistan'dan ve İran ile Suriye merkezlerinden gelen elçiler, Alamut'ta toplandılar. Yeni vaziyet üzerine Celaleddin Hasan-ı Sanî'nin huzurunda büyük bir içtima oldu. Aynı zamanda bu kurultay çok sessiz ve gizli tutuldu. Celaleddin Hasan-ı Sanî vaziyeti bütün açıklığıyla anlattı. Sünnîlik âleminin geniş nüfuzuna karşı koymak için yapılması çok lazım olan bu hareketin samimiyetsizliğini izah etti. İşin bundan sonra elçilerce içyüzü anlatıldı. Esasen

Bağdat halifesinin Bâtınî daîlerinin en önemlisi olduğunu da ayrıca kaydetti. Gönderilen Sünnî âlimlerinin şهادetleriyle Bâtınî düşmanlarının azgın köpürmelerinin tamamıyla yenileceğini ve açılacak olan bu yeni devrin çok akıllıca işlere başlangıç teşkil edeceğini söyledi.

Celaleddin Hasan-ı Sanî çok vakarlı hatta bu vakarın tekebbür derecesini bile aşan bir gurur ile söz söylüyordu. Oldukça yaşlı bir tip gösteren siması insanı ürkütecek kadar da mehibdi.³⁹ İri vücutlu, kaşları tamamıyla gözlerini örtmüş, uzun sakallı ve uzun boylu idi. Dik ve kalın sesiyle söze başladığı zaman, bütün elçilerin üzerinde derin bir tesir uyandırdı. Kelimeler keskin Farsçanın en fasih lehçesi ile onun ağzından dökülüyordu. Bu yeni vaziyeti izah ederken;

“Ben beş bin senelik bu uzun yolun kopmuş bir halifesi değilim. Hasan Sabbah’ın bu önemli makamı bana teveccüh edildiği zaman soyumun kanlı ellerini yıkayacağıma ant içmiştim. Din ve akidelerin ana kökten sonra ayrılmaları neticesi binlerle yolcu ayrı izlere düştüler. İlk birlik sonradan çözüldü. Bundan doğan kavga şu güne kadar uzadı. Koca uluslara söz ulaştırmak isteyen hekimler, feylesoflar o vaaz kürsüsünden asırlarca inmediler. Bâtınîler, bu çıkmaz yolun önüne bir hançer uzattılar. Bu sefer kan dereleri akmaya başladı. Beyinler döndü, gözler karardı. Bütün gönüller, Alamut’a kin ve kaynar su dökmeye başladılar. Maksat bu muydu? Elbette hayır!.. Öyle ise hedefe giden yolu daha dikensiz cihetten intihap edelim!.. Benim devrimde hançer işlemeyecektir. Bununla beraber Bâtınîler, en hararetli bir çalışma ile vazifelerine sarılacaktır. Sünnîlik âlemi bize karşı muhakkak çatkın kaşlarını indirecektir. Ben bu harekâtımla daha geniş hedeflere işaret ettiğime kaniyimdir...”

Celaleddin sözlerine nihayet verdi. Daîler, Sahibiâzam’ın ayaklarını öptüler. Aldıkları yeni talimat ile Alamut’tan ayrıldılar. Gelen elçilerin arasında Konya Bâtınîleri namına şair

39 mehib: 1. Korku verici; korkunç; tehlikeli. 2. İri yapılı; heybetli (haz.).

Nevruzî de dâhildi. Muhyeddin Temimî, Fazıl İsfahanî, Prens İsak Komnenos, Aynüşşems Yedi Sametler Köşkü'nde hususi bir konuşma yaptılar. Bu toplantıda çok mühim fikirler döndü. Anadolu'daki Bâtınî cereyanları ve bunların merkezleri hakkında görüşüldü. Fazıl İsfahanî değerli mütalaaları arasında dedi ki:

“Yaşadığımız şu devrin tarihi çok şaşırtıcı yollardan geçmektedir. İran'ın, Selçuk sultanları arasında kaç parçaya bölündüğünü gördük. Şu dağınıklık ta uç Şark'a kadar sirayet etti. Bugün de Konya Selçuklularının uğradıkları parçalanmaya şahit oluyoruz. Ben bütün bu hadisatı Üstadîâzam Hasan Sabbah'ın yüksek davasının günden güne daha sağlam bir kök saldığına önemli bir işaret telakki ediyorum.”

Muhyeddin Temimî, müteessirane; “Üstat! Mısır mabetlerinden beri devam eden Bâtınîliğin üstünlüğünü hazırlayan devirlerin içinde zaman zaman yakıcı parıltıların, daima derin ve keskin zekâlı insanların beyinlerinden çıktıklarını biliyoruz. Biz bugüne kadar kopmadan seyrine devam eden hakikat zincirini eklemekten hiçbir vakit geri kalmadık. Şimdiyse sıkıntılı bir devreye doğru giriyoruz. Çünkü Nureddin Muhammed-i Sanî'nin ölümü çok vakitsiz oldu. Vakıa Celaleddin bütün Bâtınî daîlerinin yanında son işin bir plan icabı olduğunu anlattıysa da ben bunun tehlikelerini pek yakından görüyorum. Bugün Alamut'un eski yolundan döndüğü her tarafta ilan edildi. Bütün kulaklar bu haberi aldılar. Sünnîlik âlemi sevinç içinde bulunuyor. Ta batı ucuna kadar Anadolu'yu saran Bâtınî daîleri bunu duyunca muhakkak bel kemikleri birdenbire kırılacaktır. Sahibiâzam Celaleddin'in uzun zamanlar tehlikelerini kesemeyeceğiz, yanlış bir işin kurbanı olduğumuzu zannediyorum!..”

Yüz senedir yürüdüğü yolda bir defa irkilmeyen Fazıl İsfahanî, Muhyeddin'in sözlerini zayıf buldu. Ve istikbalden emin olduğunu ima eder bir tavırla;

“Görüşünüzde sizi tamamıyla hataya düşmüş farz edemem. Ancak bazı aksamalar birdenbire alınacak sürati ha-

zırlarlar. Ben vaktiyle şu Elbruz dağlarının silsilelerinden birinin üzerinden aşarken onların yamaçlarına yaslanan birçok sarp ve metin kalelere uğradım. Hiçbir vakitte Alamut nazarıdikkatimi celp etmemişti. O zaman burada bir Alevî kumandan yaşıyordu. Sahibiâzam Hasan Sabbah, el-Mustansır Billah tarafından bütün İran daî-yi âzamlığı'na [tayin] edilir edilmez, Selçuklu sultanlarının gözlerinde hiçbir kıymet kazanamayan Alamut'a geldi. Bir müddet sonra kaleye sahip oldu. Kazvinliler, istikbalde bu kartal yuvasının değil Selçuk sultanlarının belki bütün cihanın kuvvet alacağı bir kaynak olacağını hatırlarına bile getirmemişlerdi. Ben o sıralarda Ebher şehrinde bulunuyordum. Hâlbuki bir asra yakın bir zamandan beri Alamut'un karlı ufuklarında doğan bu hakikat güneşi en karanlık beyinleri nurlandırmaktadır. Sahibiâzam Celaledin Hasan-ı Sanî'nin bu son tedbiri fikrimce ürkek bir ruhun verimidir. Hâlbuki biz İsmailîler, hayatta düşkün yürüyüşlerle bir adım daha atmamışızdır. Beş bin senedir yürüyen daîlerimiz adımlarından ya gök gürlemeleri yahut da yıldırımlar inmiştir. Şimdiye kadar bu taşıp köpürme ne hızını kaybetti ve ne de durakladı. Bizim ruhlarımız karşılaştıkları her katı kalbi eritmeye kâfi gelecek bir harareti asırlardan beri taşımaktadırlar!..”

Fazıl İsfahanî'nin bu ümit ve teselli taşan kuvvetli sözleri Prens İsak Komnenos'u heyecana getirdi. Gözlerinden damlayan birkaç tane yaşla, “Sağ olunuz büyük Üstat!” diye bağırdı.

Aynüşşems âdeta sevinçle parlayan nazarlarını Fazıl İsfahanî'nin üzerlerine dikmiş hıçkırımlı bir sesle;

“Sanki gök kubbesi yanılmış da ruhumuza doğru o aralıktan bir hayat suyu boşanıyor. Varlığınız beni asırlara tahakküm edecek bir ebediyet diyarına sürüklüyor. Ne kadar dinç ve kuvvetli ruhunuz var!.. Yaşayınız aziz Üstat!..”

İsak Komnenos oturduğu yerden kalktı. Tam Fazıl İsfahanî'nin karşısına geçti. Sesi titriyordu. Fakat heyecanı-

nı savuşturmaya uğraştı. Kendine biraz sükûnet geldi. Dili çözüldü.

“Konya Selçuklular sarayına gönderilen şair Nevruzî vazifesini gördü. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev Bâtınîlerin hançeriyle mukadder olan akıbeti buldu. Şimdiden sonra öyle anlıyorum ki bütün Anadolu şehirlerindeki çalışmalarıımızın daha geniş hudutlara doğru aşmaklığı lazımdır. Bilmem bu işlerin yürümesi hakkında Sahibiâzam ne düşünüyor. Günden güne Maverâünnehir, Fergana, Türkistan’dan yüzlerce çadırlık Türkmen boyları Anadolu’ya dökülüyorlar. Halep ve Suriye Bâtınî merkezlerinin gözleri önünde dönen bu mühim göçlerin içinde birlikte yürüyen birçok babalar dehşetli tesirler yapıyorlar. Öyle zannediyorum ki Konya Selçuklu sultanları bir gün gelip yaşlı neticelerle karşı karşıya geleceklerdir. Gıyaseddin’in yerine kimin sultan olacağı da henüz belli değildir.”

Dudak bükerek Aynüşşems cevap verdi:

“İki şehzadeden elbette birisi.”

İsak Komnenos, Aynüşşems’e doğru baktı ve sözüne devam etti:

“Ben de biliyorum. İzzeddin Keykavus ile Alaaddin Keykubad’dan elbette biri sultanlık tahtına oturacaktır. Bunun tabii olduğunu kim inkâr eder. Ancak ulusun büyükleri acaba hangisini arzu edecekler. Arada bir bozgunluk başlarsa işlerin rengi değişecektir. Şöyle bir sırada Alamut’un takındığı vaziyetten bütün Bâtınîlik âlemi muvazenesini kaybetmiş bulunuyor. Buradan hareket eden daîler de gittikleri yerlerde Celaleddin Hasan-ı Sanî’nin programını açık anlatamayacaklardır. Yalnız çok kuvvetle inanıyorum ki Alamut’tan Halep-i Şehba’ya, Kazvin’den Türkistan’a, Harezm ve Maverâünnehir’den Anadolu’ya kadar uzanan bu geniş muhitlerde şimdiye değin derinleşmiş Bâtınî kurumunun ufak bir duraklığa uğraması onun bu büyük gayelerini sarsamaz. Hasan bin Büzürkümid’in

kıyamet bayramından beri cihanın dört köşesine İsmailî daîleri gidiyorlar. Hatta ben Kostantıniye saraylarında bile bunlara tesadüf edildiğini o zaman işittim...”

Muhyeddin Temimî, Prens'i tasdik için başını salladı. Ve heyecanla sordu:

“Yalnız Bizans saraylarında mı?”

Fazıl İsfahanî gülerek cevap verdi:

“Bütün sultanların, hükümdarların taçlarını süsleyen elmas taşlarından birisi muhakkak Alamut'tan alınmıştır.”

Aynüşşems, Fazıl İsfahanî'nin ima etmek istediği fikri anladı.

“Evet Üstat, haklısınızdır. Benim gibi esir pazarlarından toplananlar gibi değil mi?” dedi.

Aynüşşems'in bu mukabelesinden Prens'in içine bir sızı çöktü. Teessürle başını eğdi. Yer altı odalarındaki ilk dakikaların hatırası birdenbire zihnine geldi. Fazıl İsfahanî cevap verdi:

“İnsanlığı esaretten kurtarmak için bütün esir pazarlarını dağıtmış olsak insanların fikriyattaki esaret pazarlarına ne yapabilirsiniz? İşte bunu denemek maksadıyla koca ulusların başına geçen ve kendilerini hür zanneden esirlerin taşıdıkları taçları eritmek için zaman gelir ki sen de bir taş olur da oraya konursun!..”

Muhyeddin Temimî, Fazıl İsfahanî'nin bu fikrine iştirak etti. Ve yeni duyduğu bir hadiseyi anlatmaya başladı:

“Demin Prens çok mühim bir noktaya temas ettiler. İşittiğime göre Sahibiâzam Celaleddin anasını Hicaz'a gönderiyormuş. Yolda Bağdat'a uğramalarını ve bu münasebetle de Halife'nin elini öpmelerini tavsiye etmişler. Bundan ümitlerim kuvvetlendi.”

Aynüşşems birdenbire sordu:

“Ne gibi?”

“Müsaade ediniz, Halife en-Nâsıreddinallah'ın Bağdat Bâtınîler merkeziyle gizli münasebetleri vardır.”

Aynüşşems endişe ve tereddüt gösteren bir vaziyetle; “Vallahi ben Celaeddin Hasan-ı Sanî’nin bu dönekliğinden hiç de korkmuyorum. O, bir yaz bulutu gibi süratle semamızdan sıyrılır gider. Yalnız Anadolu teşkilatı daha iyi kurulmamıştır. Nevruzî’nin anlattıklarını hep birlikte dinledik değil mi?”

Fazıl İsfahanî, Aynüşşems’in kadınlığa mahsus bir safiyetle şüpheden şüpheyeye düşen gönlüne serinlikler vermenin lüzumunu hissetti. Ve:

“Gençler iyi biliniz ki gelecek zamanlar çok aydınlıktır. Vazifelerimizi daha kuvvetli görmeye savaşalım. Asya’nın büyük ruhu Bâtınîlerin ölümsüz kalbi bizimledir...” dedi ve ayağa kalktı.

Bu dört Bâtınî kartal yuvası olan Alamut’tan işlerine doğru kanat açtılar. Ruhlarındaki gergin ve yırtıcı bir hamle ile sanki göklerin derinliklerine doğru dahiıyorlardı. Yedi Sametler Köşkü’nden birer birer ayrılmaya başlayan bu mühim şahsiyetler birbirlerini selamladılar. Fazıl İsfahanî’nin veda ederken ağzından gülerek, “Lüzumunda yine birleşiriz!..” sözleri döküldü.

Başlar saygı ile eğildi. O bir buçuk asırlık adam sanki bir papirüs tomarı gibi kıvrıldı ve düdüldü; acele acele yürüdü. Salonun loş kubbeleri altında zamanların inkılaplarını görmüş olan bu kocanın arkasından diğer üç arkadaşın kulaklarında bir müddet sonra halıların ipek hışırtılarından başka bir şey kalmamıştı.

O ise Yedi Sametler Köşkü’nün geniş merdivenlerini iniyordu. Prens, Aynüşşems, Muhyeddin Temimî dalgın dalgın ayakta bir müddet kaldıktan sonra birdenbire kendine gelen Aynüşşems;

“Şu koca insana hayretle baktıkça beynimin âdeta kaynadığını hisseder gibi oluyorum.”

Muhyeddin Temimî, bir kadın yüreğinin çok derin ve hassas bir ifadesi olan bu takdirli sözlerin karşısında;

“Ne diyorsunuz Aynüşşems!.. Alamut onun ruhundan emdiği hayat suyuyla can ve ruh buldu. O bu âlemin kuruluşunda bir temel taşı oldu. Bilseniz ne işler görmüş, ne canlar yıpratmış bir Bâtınî eridir.”

Prens İsak Komnenos hayran hayran hâlâ gözlerini Isfahanî'nin kaybolmuş izlerinden ayıramamıştı. Başını çevirdi.

“Evet dediklerinizi hep işitiyorum. Ben öyle inanıyorum ki o koca insanın ruhundan sıçrayan bir kıvılcım şu ucu bucağı bilinmeyen acunu baştan başa bir kül yığını hâline getirmeye kâfidir.”

Fazıl Isfahanî'nin huzurunda Sumenat Mabedi'ndeki bağdaş kurmuş Buda'nın o muazzam putu karşısında binlerce Hintlinin daldığı hürriyet ve istiğrakın aynını duyan bu üç arkadaş, içlerinden akan muhabbet ırmağının çağiltılarını derunî bir seziş ile yavaş yavaş yürüdüler. Yedi Sametler Köşkü'nün bahçesine indiler ve ağlaşarak ayrıldılar.

İzzeddin Keykavus'un Saltanata Geçmesi

Alaşehir harbinde şair Nevruzî'nin bir Rum kölesi tarafından Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in şehadeti ile Konya'da ortalık altüst oldu. Ordunun ilk kazandığı muzafferiyet, Gıyaseddin'in ölümüyle baş başa gelmeyecek derecede halkın üzerine elemli yaşlar döktü. Konya sarayı siyahlara büründü. Emîrler, vezirler, âlimler, şairler hep siyah donlar giydiler. Zaviyelerde, mabetlerde Sultan Gıyaseddin namına dualar edildi. Herkes Sultan'ın iyiliklerinden söz açıyor, Kılıçarslan oğulları içinde onun değerliliğiyle övünülüyordu. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev, İzzeddin Keykavus ve Alaaddin Keykubad adında iki oğul terk ederek hayattan çekilmişti. Bu iki prensten Alaaddin Keykubad tahta geçmek için mühim işlere girmişti. Ve Selçuk emîrleriyle haberleşmeye başladı. Kendisinin çok kuvvetli ve iktidarlı bir şehzade olduğunu bilenler onun hükümdar olmasını istiyorlardı. Yüksek meclislerde bu dedi ve kodu bütün ateşiyle devam ederken Selçuk İmparatorluğu'nun ehliyetli adamları düşünmeye mecbur oldular. Çünkü bu iki şehzadenin kavgasız uyuşmaklıklarına hemen hemen imkân görüleliyordu. Bu günlerde Maraş hâkimi Melik Hasan bin İbrahim'in Konya'daki konağında büyük bir kengeş kuruldu. Buraya Selçuk vezirleri, ulema ve iş-erleri hep toplandılar. Meseleyi ehemmiyetle düşündüler. Umumun fikirleri daima Alaaddin Keykubad'ın üzerinde dönüyordu. Onun sultanlığa en layık bir şehzade olduğunda hemen bir birlik görülmeye başlan-

dı. Fikirler hep ona maildi. Tam bu sırada Melik Hasan bin İbrahim ayağa kalktı:

“Arkadaşlar! İki saattir kararsız ve neticesiz bir laf yığını devam ediyor. Selçuk hanedanının birincisi olan Selçukoğulları'nın İran'da kurdukları tahtın etrafında çıkan kavgalar en nihayet o muazzam imparatorluğu paramparça etti. Sultan Mahmud Gaznevî'ye Selçuk'un torunları amcaları İsmail Buğu'yu gönderdikleri zaman Mahmud Gaznevî, ne kadar atlı çıkarabileceklerini ona sormuştu.

İsmail Buğu derhâl cevap verdi:

– İşte bir ok, bunu bize gönderdikleri gibi sana yüz bin atlı!..

– Ya bu kadar asker yetmezse?

Gaznevî'nin bu endişeli sözüne karşı o koca başbuğ tizlendi. Ve cevap verdi:

– İşte diğer bir ok daha, bize gönder, elli bin asker sana!..

Sultan Mahmud Gaznevî hayretle bu yağz Türk'ün yüzüne baktı ve,

– Bunlar da yetmezse? dedi.

İsmail Buğu'nun gözleri hiddetle döndü. Başını salladı. Sultan'a itimatsızlığı işrab⁴⁰ eden bu sözlerden öfkeleni.

– İşte benim okum, bunu bize gönderdiğin zaman sana iki yüz bin asker gelecektir, diye bağırdı.

Devrin en büyük padişahı olan Sultan Mahmud Gaznevî'nin içi titredi. Selçukların Turan'daki bu ünlerini duyunca parmaklarını dişledi. Bugün Konya saraylarında yaşayan Sultanlar, o koca Selçuk Türkü'nün ulu soyundan gelmişlerdir.”

Ümeradan biri Maraş hâkiminin bu övümlü sözlerinden ne demek istediğini anlamak fikriyle;

“Biz bu hanedanın kökündeki büyüklüğü bilmiyor değiliz. Gıyaseddin'in tahtına geçecek olanın da geçmiş zamanların nakletmeye uğraştığınız kahramanlıklarını kendi ruhunda toplamış bir adamın bana gösterilmesini işaret etseniz Alaaddin Keykubad'ı gösteririm.”

Melik Hasan bin İbrahim bu itirazdan hoşlanmadı. Çat-
kın bir çehre ile sözüne devam etti.

“İlk Selçuklular törenin bağıni çözmediler. Alparslan
gibi başını göklere dayayan bir hakan, ulusun istediğini
daima üstün tuttu. Ne Arap ve ne de Acem isimlerini kul-
landı. Daima Türklüğünü, yiğitliğini savaş meydanlarında
denedi. Bugünkü Konya Selçukluları ise hemen hemen
İran’ın tam rengini almaya başladılar. Biz Türkler, ataları-
mızın izinden ayrılmayalım. İzzeddin Keykavus ulu oğul-
dur. Hem akıllı ve hem de olgun yiğittir. Oğuz töresinde ağa
varken iniye serverlik deymez.” dedi.

Orada bulunanların hepsi de bu sözleri çok doğru bul-
dular. Derhâl ayrılan bir heyet Malatya’ya doğru yola çıktı.
Zaten Sultan Gıyaseddin’in bir Bâtînî hançerine kurban
gittiğini duyan İzzeddin Keykavus Konya’ya gelmek üze-
re idi. Kardeşi Alaaddin Keykubad’ın tahta geçmek için
faaliyet sahasına atıldığını da haber almıştı. Melik Hasan
bin İbrahim’in konağındaki toplantıda kendisinin tah-
ta davet edilmesine karar verildiğini ve süratle Konya’ya
gelmesi için hareket etmesini gelen heyet kendisine bil-
dirdi. İzzeddin Keykavus, Kayseriye’ye geldi. Orada tahta
geçti. Bunu duyan Konya da baştan başa bayram yaptı.
Âyânlar, ulular direm ve dinar üzerine saçu saçtılar. Üç
gün sonra Sultan İzzeddin Keykavus beylerin yeis donları-
nı çıkarmalarını emretti. Ve her birini yerli yerince ululadı.
Kürkler giydirdi. Büyük küçük hep Sultan’ın elini öptüler.
İş-erlerinin, emîrlerin beylik menşurları yenilendi. Timar
ve dünyalık isteyenlere birer birer dirlik verildi. Ayrıca da
ay yüzlü kullar, Franklar, altın bedreleri, Arap ve Türk at-
ları tertip edilip pişkeş geldiler. Sultan şehre getirilirken
kağnıları bezediler. Üzerlerine köşkler düzdüler. İzzeddin
Keykavus Konya’ya girdi. Doğru Selçuklular sarayına gel-
di. Paralar saçıldı. Kurbanlar kesildi. Ayak uğruna yüz bin
akça, beş bin kızıl altın ve yüz pare *zerbeft kemha* “altın ile
işlenmiş döşek ipekliler” yüz elli pare atlas, otuz beş at, yir-

mi baş katır, elli baş hecin deve çektiler. Bütün ululardan ant diledi. Hep ant içtiler. Her birinin dirlikleri tazelendi. Zindandaki tutsaklar azat edildi. Cümle uluların dilekleri verildi. Güzel kokulu şerbetler içildi. Bir hafta sonra Sultan saltanat işlerini eline aldı. Etraftaki uç beyleri de gelip etek öptüler⁴¹.

Konya bu yeni sultanın zevk ve eğlenceleri arasında âdeta kendinden geçmişti. Alaaddin Keykubad durmayıp el altından kardeşinin aleyhine fırladıklar çeviriyordu. Nihayet muradına erdi. Amcası Erzurum hâkimi Mugiseddin Tuğrulşah'ı kandırmaya muvaffak oldu. Birlik ettiler. Sultan İzzeddin Keykavus'un aleyhine isyan bayrağını kaldırdılar. Sultan daldığı bu sefahat mahmurluğundan birdenbire ayıldı. Fakat ihtilalciler kaynaşmaya başlamıştı. Sultan İzzeddin Keykavus'un yakın dostu olan Zahîreddin İli, Alaaddin Keykubad'ın yanında bulunuyordu. Bu mühim adamın fikrini yoklamak için Keykubad;

“Kardeşim Keykavus'un Konya Selçuklu tahtına oturtulmasının umumun istediğinin aksine olduğunu biliyorum. Maraş hâkimi Melik Hasan bin İbrahim'in tesiriyle fikirler benim aleyhime döndürüldü.”

Zahîreddin pek hüsnüniyete dayanmayan bu istimzaç karşısında ihtiyatlı bulunmayı düşündü. Alaaddin'e cevap verdi:

“Öyle zannediyorum ki siz de biraz gevşek davrandınız!”

“Ne gibi?”

“Babanızın ölümüyle derhâl Konya Ovası'na bütün askerlerinizle yürüyecek, beş sorguçlu saltanat tuğu saltanat tacınızda parlayacaktı. Böyle yapmadınız.”

“Bu dediğinize hâl bugün daha müsait değil mi?”

“Kılıcına ve bileğine güvenen için her zaman.”

“Amcam Tuğrulşah'ın yardımlarını da buna katacak olursanız?”

“Muhakkak oyunu kazanmış olursunuz.”

“Dediklerinizi yarın görürsünüz.”

“Ben de beraberim.”

“Zaten bunu öğrenmek istiyordum.”

Zahîreddin İli'nin çok muktedir bir kumandan olduğunu bilen Alaaddin Keykubad, onu zorla bu işe yanaştırdı. Sultan kardeşinin bu isyanından şaşalamıştı. Askere dernek ilan edildi. Konya'dan hareket eden Sultan ordusu Kayseriye şehrini muhasaraya aldı. Muharebe günlerce sürdü. Sultan kaleyi zapt etmeden dönemeyeceğini anlattı. Kendine ev yaptırdı. Şehrin vire ile alınmasına karar verildi.

Zahîreddin İli yaptığına pişman oldu. Çünkü Alaaddin tarafından fikri yoklanıldığı zaman, ona yardım edeceğini bilmünasebe söylediğini hatırladı. Belki menfi bir reyde bulunmuş olsa idi iş bu şekle dökülmezdi. Alaaddin'in isyanında en büyük amilin onun teşvikleri olduğuna dair de Sultan'a pek çok haberler uçurulmuştu. Zahîreddin, Sultan'ın perva[ne]sine şu kıtayı yazıp gönderdi⁴².

*Şem'im ki bu dem yandı ve döğündü tenim
Hiç olmadı bir vecihle hazan-ı rehnim
Pervane ki yâr ve gareml[?] olmuştu benim
Razı ki uralar boynum düşe bedenim⁴³.*

Nihayet Kayseri şahnesi Celaleddin'in bir oyunuyla Alaaddin askerini çekti. Ve Ankara'ya kapandı. Şu hareketiyle devlete karşı isyanında hâlâ ısrar ettiğini anlatıyordu. Çünkü arada barışıklık olmamıştı. Bu vaziyet karşısında İzzeddin Keykavus çok müteessir oldu. Katına ulu beyleri, âlimleri topladı. Onlara bu keşmekeş işin neticelendirilmesini ve saltanat davasının da bir düzene konulmasını anlattı. Ve dedi ki:

“Babamı zehirli bir Bâtınî hançeri kutlu bir ölümle bu dünyadan ayırdı. Bu tesellisiz kederimi yaşlı gözlerle bura-

42 Selçuklularda “pervanelik” sadrazamlık makamı demektir.

43 *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, s.100.

da anıyorum. Ben, bu taç ve tahta hiç de zannedildiği gibi istekli bir adam değildim. Bunu sizlerin yaraştırması olmuştur ki ben de ulusun bu dileğini reddetmedim. Başım üstüne aldım, peki dedim. Kardeşim Alaaddin Keykubad'ın çıkardığı uygunsuzluklar bu kadarla kalmayacaktır. Daha kanlı işler olacaktır. Bundan sonra Selçuklular tahtı büyük sarsıntılar geçirecek, Tanrı göstermesin belki de göçecektir. Hepiniz bu saltanat gölgesinde ulu beyler, aslan ve ünlü adamlarsınızdır. Sizdeki bu makam ve rütbeler, devletin korunmasına kanat açmakla dayanır. Ben saltanata oturduğum gün hepiniz önümde ant içtiniz. Bunun bir namus olduğunu, ancak ölümle çözülebileceğini bilmem ki ne çabuk unuttunuz? Zahîreddin gibi en çok gözümde olan bir adam döneklık yaptı. Benim artık gençlere güvenmekliğim lazım geldiğini sizler söyleyiniz!..”

Sultan İzzeddin Keykavus'un bu acı sözleri oradakilerin başlarına sanki bir yıldırım gibi indi. Sultan'ın bu kakımasından bütün renkler attı. Yüzler kıpkırmızı oldu. Herkes önüne bakıyor, kimseden bir ses çıkmıyordu. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî'nin yoksulluk ve sultanlık zamanlarında ona en kopmaz bir yâr-can[?] olan Şeyh Mecdeddin İshak artık bükülmeye yüz tutmuş olan belini düzeltti. Kar gibi bembeyaz sakallarını parmaklarıyla taradı. Bir kılınç yüzü gibi parlayan mukavves siyah kaşlarını yukarıya kaldırdı. İzzeddin Keykavus'un yüzüne baktı. Bu bakışta öyle öyle esrar süzüldü ki orada bulunanların içleri ezildi. Bol yenli binişinin içinden kollarını çıkardı, oturduğu sedirin üzerinde doğruldu.

“Sultanım! Doğruluğun en yüksek tutumunu anlatan sözünüz de özünüz kadar tertemizdir. Babanızla ne kadar bezgin ve kara günler geçirdik. Fakat bütün bu dertli ve dikenli yerlerde ne ben ona aykırı gittim ve ne de o bana kaş çattı. Avrupa'da tahttan kovulmuş düşkün bir sultan olarak diyardan diyara dolaşırken ben de dertle yüreği yanmış bir avare gibi Elbruz dağlarının yamaçlarına tırmanıyor, ona

çareler arıyordum. Babanız Anadolu'yu terke karar verdiği zaman İtil Nehri boylarından gelen Oğuz erlerinden ona yardım için gönül birliği topluyordum. Ne kadar hükümdar kapılarının eşiklerinde sabahlamış, ona mihnet yoldaşı olmuştum. Nihayet bir Bâtınî hançerinden akan zehir dağ gibi vücudunu yere yıkar yıkmaz onun sorguçlu başı benim dizimde, gözleriyse bu kara gün yoldaşının gözlerinde idi..."

Şeyh Mecdeddin İshak'ın bu yanık sözleri oradakileri müteessir etmişti ki Sultan'ın gözleri yaşla doldu. Kırmızı yanaklarından tanecikler yuvarlanıyordu. Bedreddin Horasanî dayanamadı, Sultan'ın huzurunda hüngür hüngür ağlamaya başladı. Hoca Fahreddin Tebrizî, Şeyh Mecdeddin'in ellerinden öptü.

İzzeddin Keykavus, "Bu saygılı erin bir örneğini bana gösterebilir misiniz? Dün başlarını altın saçılarla parıl parıl yandırdığım emîrlerin bugün nankörlük ezgisiyle hepimizin burunlarına gelen pis nefeslerini duydukça ne kadar aldandığımı anlıyorum." dedi.

Sultan'ın çok ciddi ve esefli olarak söylediği bu sözlerinden en ziyade alınan Sinaneddin Yusuf oldu. Çünkü kardeşi Zahîreddin'in, Alaaddin Keykubad'la birlikte isyana iştirak ettiğini herkes biliyordu. Çok sıkıldı. Terler içinde durmadan alnını siliyor, âdeta kederinden boğuluyordu. İzzeddin Keykavus vaziyeti anladı. Hâlbuki Sinaneddin Yusuf sadakatini bozmamış, Sultan'ın hevayışında bir an evvel yanından ayrılmamıştı. Meclisi derin bir sükût aldı. Şeyh Mecdeddin İshak, Sultan'a baktı.

"Buyruklarınızı bekliyoruz!" dedi.

Şeyh Mecdeddin İshak, Sinaneddin'in doğruluğu hakkında Sultan'a uzun övgülerde bulunmuş olduğundan onu bu sıkıntılı duruştan kurtarmakta yüreklilik gösterdi. İzzeddin Keykavus ayağa kalktı. Bunun üzerine orada bulunanlar birer birer huzurdan çıktılar. Meclisin neye karar verdiği hakkında bir şey bilinmiyordu. Ordu içinde birçok sözler dönmeye başladı. Herkesin ağzında bir türlü laf geveleniyor-

du. Mutlaka mühim işlere doğru bir hareketin başlangıcında bulunulduğu anlatılıyordu. Ertesi gün Dîvân'dan şu buyruklar çıktı. Pervanelik Kayseri şahnecisi Emîr Celaleddin'e, Dîvân sahipliği ve Maliye Hoca Bedreddin Horasanî'ye, Sultan mektupçuluğu Hoca Fahreddin Ali Tebrizî'ye tevcih edildi. Uç beyleriyle valiler arasında da çok tebdiller oldu.

Sultan İzzeddin Keykavus Konya sarayına döndü. Alaaddin'in Ankara'daki vaziyeti devlete bir ilinti(?) oluyordu. Üzerine ordu çekildi. Ankara sarıldı. Zorlanmaya başlandı. Nihayet Zahîreddin İli'nin tavsiyesiyle Alaaddin Keykubad kardeşine yalvardı. Araları bulundu. Sultan İzzeddin Keykavus'un yıldızı gittikçe parlıyordu. Kıbrıs Adası yeniden istirdat olundu. Sinop tekfuruna ansızın baskın yapıldı. Bütün bu önemli muvaffakiyetler Bağdat'a, Halife Nâsıreddinallah'a Şeyh Mecdeddin İshak'ın sefaretiyle bildirildi. İzzeddin Keykavus'a Halife dîvânından "es-Sultan el-Galip" unvanı verildi. Sultan Azerbaycan hükümdarı Fahreddin Behramşah'ın kızıyla evlendi. Konya Selçuklular sarayı donatıldı. Yapılan büyük hazırlıklar aylarca sürdü. Verilen ziyafetler dillerde destan oldu. Sahip Fahreddin Ebubekir, Nureddin Tuğrayî, Nizameddin Ahmed, Şemseddin Isfahanî gibi devrin meşhur şair ve edipleri İzzeddin'in sarayının en başta gelen müdavimleri arasında idiler. Konya devrin çok ferahlı ve güneşli günlerinde yaşıyordu. Haricî fetihlere de ehemmiyet verilmeye başlandı. Suriye'yi kendi mülküne ilave etmek ve bu suretle Selçuklu hudutlarını Mısır'a doğru uzatmak fikri İzzeddin'i işgal etmeye koyuldu. Sultan Selahaddin Eyyûbî'nin henüz çocuk denecek bir yaştaki torunu Melik Aziz'i Halep'ten çıkarmayı kurdu. Muharebe başladı. Netice umulduğu gibi çıkmadı. Suriyeliler kazandılar. Selçuklu orduları mağlup oldular. Bundan müteessir olan Sultan haksız olarak birçok değerli ümerayı idam etti. Tabii bu iş Sultan hesabına hiç de hoş görülmedi. Esasen harbin bozgunluğa dönmesinin derunî sebeplerini

iyice gören gözler ortada henüz yoktu. Anadolu'nun hayli zamandır içi kemirilmiş, onun birlik duyguları gevşemişti. Sultan Keykavus'un ilk önceki halk gözünde yükselen şahsiyeti artık didiklenmeye, onun müsavisinden sefahate düşkünlüğünden birçok derneklerde bahisler açılmaya başlandı. Halep'in Banyas Kalesi'nde oturan Suriye Bâtînîler reisi Alamut'tan yeni emirler alıyor ve bütün Selçuklu memleketlerine yerleşmek üzere tanınmış Bâtînî daîleri geliyordu. Sultan'ın nazarında henüz özençli(?) bir yer tutamayan şair Nevruzî Halep'teki Suhak Dağı'na çekilmişti. Burada Alamut ile Halep arasındaki haberleşmeyolunu açıyordu. Hatta Selçuklu orduları Halep üzerine taarruza kalktıkları esnada askerin maneviyatını altüst etmiş Bâtînî daîleri ordunun içine sinmişlerdi. Anadolu'da ateşli bir gayretle hız alan Bâtînî propagandası gittikçe kuvvetleniyordu. Bir bir açılan zaviyelere Bâtînî babaları yerleşiyordu. Toros Dağları'nın kovuklarında birçok Bâtînî dervişleri yaşıyordu. Büründükleri zahitlik perdesi ve dünya perhizkârlığıyla cezp edilen halkın zihinleri çeliniyor, duygular ve inanışları değiştiriliyordu. Selçuklu sultanlarının ise bir şeyden haberleri yoktu. Bu adamların zahirî sûfilikleri dolayısıyla onların zaviyelerine hediyeler gönderiyorlar, bilmeden elleriyle kendilerini tehlikelere sokuyorlardı.

Bir gün ani olarak Sultan İzzeddin Keykavus'un ölüm hâlinde olduğu duyuldu. Herkes şaşırdı. Selçuklu sarayları yeislere girdi. Binbir türlü şayialar çıkıyordu. Sultan'ın gizli bir komite eliyle zehirlettirildiği söyleniyordu. Harice daha yapılmadan Sultan'ın hastalığı sarayda büyük bir endişe uyandırdı. Azerbaycan hükümdarının has doktoru Arap İbn Useybia en kısa yoldan Konya'ya getirildi. O kadar yapılan tedaviler hiçbir fayda vermedi. Sultan nihayet hayatını kaybetti. Şiir ve edebiyatın en büyük meftunu olan bu şair Sultan mezar taşına hakkedilmek üzere Farsça yazdığı şiirinde hayat tahririni atideki mısralarla yanıp dökmüştü:

*Biz cihanı terk edip gittik
Rencini dilde berk edip gittik
Şimdiden geri nevbet erdi size
Nitekim evvel ermişti bize*

Sultan İzzeddin Keykavus'un ebedi uykusuna dalması üzerine Kezirpirt'te⁴⁴ bulunankardeşi Alaaddin Keykubad'ın tahta çağırılması için devlet uluları arasında bir görüşme yapıldı. Sahip Mecdeddin, Pervane Şerefeddin Muhammed, Mübârizeddin Behramşah, Emîr-i meclis Melikü'l-ümera Seyfeddin Aybek Çaşnigir gibi namılı Selçuklu emîrleri hep hazır bulunuyorlardı. Evvela Mübârizeddin fikirlerini söyledi:

"Sultan İzzedin Keykavus Allah'ın kendisine verdiği ömür tomanını dürdü. Aramızdan çekilip gitti. O, ince duygulu bir sultandı. Mukadder olan günlerini bitirmiş, yaptırdığı Sivas hastahanesinin mezarlığındaki türbesinde bugün ebedi uykusuna dalmış bulunuyor. Sultanlık makamına müna-sip Selçuklu hanedanının prenslerinden birçokları arasında kanaatimce Alaaddin Keykubad hepsinin üstündedir."

Mübârizeddin'in Alaaddin hakkındaki bu tasvipkâr sözleri üzerine Sahip Mecdeddin dudak büktü. Biraz asabi ve müteneffirane hislerini gizlemeyecek derecede Alaaddin Keykubad'ın aleyhinde bulundu. Kengeşte itirazlar yükseldi. Sahip Mecdeddin bağıırıyordu:

"Açık konuşalım arkadaşlar. Alaaddin'in Keykavus hakkındaki kötü işlerini ne çabuk unuttunuz! Bu değerli yerde o sultan olamaz. Bugün Kılıçarşlan'ın oğlu daha hayattadır."

Mübârizeddin söze atıldı:

"Biliyoruz Erzurum hâkimi Tuğrulşah'ı demek istiyorsunuz!.."

"Evet, onu diyorum."

"İzzeddin Keykavus'un Selçuklu tahtına geçirilmesi üzerine demin işaret ettiğiniz Alaaddin'in isyanında Tuğrulşah'ın

gönderdiği kuvvetler Konya Selçuklu tahtını kendi efendileri namına değil Alaaddin Keykubad için almak istediler. İzzeddin Keykavus'un Suriye muharebelerinde Musul hâkimi Melik Eşref'in yaptığı bir hile yüzünden astığı arkadaşlarımızın iplerdeki sarı çehreleri hâlâ gözümün önünden gitmemiştir. Sefahatlerinin ise hepinizin bildiği dereceden ne kadar aşkın olduğunu şurada anlatmaya başlarsam hayretler içinde kalırsınız."

Seyfeddin Aybek Çaşnigir hiddetle oturduğu yerden ayağa kalktı.

"Mübarizeddin'e karşı ne dediniz!.. Ölmüş bir adamın müsavisini dizelemek (?), onu çekiştirmek dinen, ahlaken yasaktır. Yoksa bildiğinizden belki on mislini ben biliyorum. Bazı arkadaşların, oğlu Keyferidun'un öneminden bahsettiklerini işittim. Bu fikri hiç de doğru bulmadım. O da babasının bitiğine ilave edilmiş siyah bir satırdan başka bir şey olmayacaktır. Binaenaleyh ben de Alaaddin'in tercihine taraftarım." dedi.

Selçuklu emîrleri arasında, hükümlerindeki isabetleriyle daha ziyade bir ün kazanan Şerefeddin Muhammed'e doğru eğilen Sahip Mecdeddin gizli bazı şeyler söyledi. Mübârizeddin'in nazarıdikkatini davet eden bu harekât diğerlerini de alakadar etti. Bunun üzerine Seyfeddin dayanamadı:

"Açık konuşalım. En mesuliyetli bir mevkide bulunuyorum arkadaşlar!.." dedi.

Şerefeddin Muhammed, Seyfeddin'in bu sözlerle kendini kastettiğini bittabi anlamakta gecikmedi. Cevap verdi:

"Merak etmeyiniz, hem de çok açık konuşacağım; demin İzzeddin Keykavus'un fenalıklarından bahsedildi. Ölüm kötülüğü örtmemelidir. Eğer o fenalığı yapan ölü, ikinci bir kötülüğe giden yol üzerinde gömülmüş görülürse bile derhâl onun mezarı deşilmelidir. Şu dakikada istikbalini düşündüğümüz Selçuklular tahtının arkasında milyonlarla Türk kal-

binin titrediğini unutmayınız. Son günlerin dağıttığı haberleri işitiyor musunuz?

“Koca Asya taşmış; Moğollar, Seyhun ve Ceyhun nehirlerini insan cesetleriyle doldurmakta devam ediyorlar. Hazar Denizi’nin kııl köpüklerini görenlerden alay alay göçler buralarda dökülmeye başladılar. Moğol orduları nice illeri yakıp yılıyorlar. Harezın sultanı Kutbeddin Muhammed’in tüyler ürperten akıbetini bana anlatan Kankalı bir Türk’ün sözlerini duymuş olsaydınız, yerlerinizde erir, canınızdan tamamıyla soğurdunuz. Maverâünnehir ateşler içindeymiş, bizim eski yurtlarımız alevler arasında yanıyor. Bu müthiş yangın Asya’nın batı ucuna doğru ilerlemektedir.”

Sahip Mecdeddin, Seyfeddin Çaşnigir’e dönerek tarîfkâr bir lisanla;

“Ne görüştüğümüzü ümit ederim ki anladınız!.. Dün o Kankalı boyundan olan Türk’ü ben de dinledim. Moğol ordularının Maverâünnehir ve Harezın şehirlerini nasıl harap ettiğini duyduğum zaman ciğerlerimden sanki kan boşanıyor zannettim.”

Seyfeddin sükût ile önüne baktı. Hiçbir cevap vermedi. Şerefeddin Muhammed sözüne devamla;

“Bugün Konya Selçuklu tahtına oturacak olan sultan milyonlarla insanın mukadderatını ayakları ucuna yuvarlamış demektir. Harezın’ın o angılı Sultanı mihnetle lime lime olmuş vücudunu gömen nazarlardan saklamak için bir arşın kefen bulamadan Hazar Denizi’nin dalgalarıyla aşınan kayaların birinin kovuğuna konuldu. Onun içindir ki derin düşüncelerin başlangıcında olduğumuzu hatırlayalım.

Sahibiâzam Havânîd Celaleddin bin Hasan-ı Sanî'nin Ölümü ve Alaaddin Muhammed-i Salis'in Bâtınîler Riyasetine Geçmesi

Bâtınîlerce bir “devr-ifetret” bilinen Celaleddin'in riyaseti ölümüyle son buldu. Alaaddin Muhammed-i Salis Alamut'ta bilumum İsmailîlerin riyasetine geçti. Bu mühim haber her tarafa ilan edildi. Bâtınî kalelerinde nümayişler, şenlikler yapıldı. Her ne kadar Havânîd Celaleddin'in Sünnîlik âleminde asırlardan beri taşınan düşmanlık duygularını durdurmak ve Bağdat halifeleriyle aralarında uzayan kin dalgalarını eritmek maksadıyla eski inanış yollarını terk etmiş olduğunu bütün âleme ilan, bunu da Bâtınî merkezlerinden gelen murahhaslardan mürekkep kurulan büyük kengeşte izah ettiği umum Bâtınîlerce malum ise de netice itibarıyla bu hareket çok fena tesirler yapmıştı.

Celaleddin'in Alamut riyasetinde bulunduğu müddetçe bütün nazarlar, kendisine karşı hep hoşnutsuzlukla baktılar. Beldetü'l-İkbâl'in o meşhur kütüphanesindeki mühim eserlerin yakılacağını öğrenen Fazıl İsfahanî oradaki kıymetli kitapları kaldırttı. Yerlerine başka eserler koydurdu. Celaleddin'in ölümüyle Bâtınîlerin yüzleri güldü. Alaaddin Muhammed-i Salis'in Bâtınîlerin riyasetine geçmesi çok derin ve ateşli hadiselerin kaynaşmaya başladığı bir zamana tesadüf etti. Moğollar, Harezm şahı Kutbeddin Muhammed'i sıkıştırmaya başlamışlardı. Seyhun Nehri'nden geçen Cengiz orduları durmaksızın ilerliyorlardı. Konya Selçuklular tahtına da tarihin haklı olarak Büyük Alaaaddin Keykubad namını

verdiği Birinci Gıyaseddin'in oğlu geçmişti. Harezmşahların asıl yurtları olan Turan'dan harekete geçmiş Türk boyları bu tehlikeli işe yardım için geliyorlardı. İran'da iki asırdan ziyade hüküm süren Selçuklu İmparatorluğu yıkılmaya yüz tutmuş ve birçok atabeylere bölünmüştü. Vilayetlerdeki valiler istiklallerini ilan ediyorlardı. Havânîd Celaeddin bin Hasan-ı Sanî'nin Alamut şeyhü'l-cebelliğine oturması ise o büyük Bâtınî çalışmalarını kısmen hafifletmişti. Alaaddin Muhammed-i Salis'in bu sefer riyasete geçmesi bütün Bâtınî merkezlerini yeniden faaliyete getirdi. Artık yer yer Selçuk memleketlerinde köpüren İsmailî propagandacıları istikbalde yapacakları işlerin ve çıkacak mühim hadiselerin tohumlarını atınaya koyuldular. Bütün inanış ve zihni yollar üzerinde bölmeler, yıkıntılar başladı. Sünnî âlimler ilerlemeye başlayan bu hareketlerin içten gelen tesirleri önüne duramıyorlardı. Çünkü Türk ve Türkmen göçebeleri arasında Bâtınî babaları ellerinde sazlar, omuzlarında kımız dolu tulumlar, dillerinde koşmalarla geziyorlar ve verilen şölenlerde çalıp çağırıyorlardı. Sultan Alaaddin Keykubad'ın Selçuklular tahtına oturması Halep, Suriye, Kuhistan ve Bedehşan kalelerinde yaşayan Bâtınî merkezlerindeki daîleri bile Anadolu'ya çekmeye kâfi bir sebep oldu. Aynı zamanda İran millî ruhunun Selçuklu saraylarında gittikçe hürmete mazhar olması İsfahan, Nişabur, Beyhak, Tus gibi Fars şehirlerinde eski Manî ve Mejdek dinlerinin bakiyeleri olan karmakarışık akideler ile yüklü adamların buralara akın akın inmelerini temin etti. Konya sarayları Farsça şiirleriyle nam almış ediplerin ve İran şairlerinin kaynağı oldular. Alaaddin Keykubad Suriye'den ve İran'dan getirttiği üstatların bilhassa Bizans mimarlarının elleriyle yeniden yeniye saraylar kurduruyordu.

Konya şehri her gün bir derece daha süsleniyordu. Türkistan'ın en büyük âlimi olan Sultanü'l-ulemâ Bahaaddin Veled, Belh şehrini ve Harezmşah Kutbeddin Muhammed'in hudutlarını terk ettikten sonra Bağdat'a geldi. Orada gösterişli bir kabul gördü. Halife en-Nâsıreddinallah'ın iltifatlarına gark oldu. Bir zaman Bağdat'ta oturdu. Sonra Malatya'ya

geldi. Sultan Alaaddin bu meşhur âlimi büyük alaylarla istikbal etti⁴⁵.

Türklerin en ince ve sufist bir şairi olan Mevlânâ Celaleddin-i Rûmî işte bunun oğlu idi. Konya o asırda zamanımızın Paris'i gibiydi. Sadreddin Konevîler, Şark'ın en büyük mu-tasavvıfı olan Endülüslü Muhyeddinler, "Lemeât" müellifi Fahreddin Irakîler, Kadı Şerefeddin Tebrizîler, Seraceddin Urmevîler gibi şan ve şöhetleri asırları dolduran âlimler Keykubad devrini günden güne bir derece daha yükseltiyorlardı. Acem minyatürleriyle işlenmiş çini sarayların muhteşem salonlarının her bir köşesinde İran edebiyatının akıcı ve oynak şiirleri üzerinde münakaşalar oluyor, daima başka mahfillerde yeni yeni edebiyat mahsulleri birbirini takip ediyordu. Konya hayali Türkler arasında kendine mahsus bir medeniyet dünyası yaratmaya uğraşırken Cengiz orduları da İrtiş Suyu'nu geçip Maverâünnehir'e doğru akın ediyorlardı. Kutbeddin Harezmşah Moğolların sevk ettikleri deryalar gibi insan sürüleri karşısında eziliyor, duraksız vurmalarla mütemadiyen geri çekiliyordu. Talih onu nihayet Âbiskun Adası'nın kayaları arasında bir kovuğa sakladığı zaman oğlu Celaleddin bu perişan yurda haykırdı. Bu ses Asya'nın bir ucundan diğer ucuna varıncaya kadar akisler yaptı. İtil kıyılarından Mukan çitlerinden boşanan Türklerden kurduğu bir ordu ile Moğolları karşıladı. Ortada bu iki ordu çarpışıyordu. Kös ve nakkare seslerinden ortalık inliyordu. Göklere doğru gazilerin ayaklarından çıkan tozlar, siyah bir bulut gibi dikildi. Güneş kızıl kan renginden âdeta soluklanmıştı. Harezmşah fırkaları bir bir ardı[na] kendilerini Moğol ordularına vuruyorlardı. Orta Asya şehri yanıyor, yıkılıyor, Harezm, Irak-ı Acem kentleri Cengiz'in ayakları altında eziliyordu. Alamut Bâtînîler merkezi bu hadiseleri yakından görüyor. Kuhistan, Harezm, İran, Suriye ve Anadolu İsmailîlerine ayrı ayrı emirler veriyordu. İstikbalin aldığı tehlikeli görünüşler, Sahibiâzam Alaaddin Muhammed-i Salis'i ciddi işlere girişmeye davet etti. Alamut'ta faaliyetler başladı.

Firuze'nin Prens'e İçindeki Aşk ve Sevda Hislerini Dökmesi ve Sahibiâzam'ın Huzurunda Mühim Bir İctima Akdedilmesi

Bir gün Firuze çok endişeli bir sima ile Prens'in odasına girdi. Kızın benzi uçmuş, rengi sararmış, gözlerini bir fersizlik almıştı. Yaslı günlerde yaşayan insanlar gibi süzülmüş bir bitkinlikle yavaş yavaş ilerledi. Prens'in önünde durdu. Prens ise dalgın nazarlarıyla Elbruz Dağları'nın göklere baş değdiren ulu yüksekliklerine bakıyor, binbir düşüncenin sarsıntıları arasında perişan zihnini toplama-ya uğraşırken birdenbire başını çevirdi. Firuze'nin önünde dikilmiş olduğunu gördü. Kızın bu gayritabii vaziyeti karşısında durakladı. Hayretle sordu:

"Ne var Firuze?"

"Hiçbir şey yok."

"Peki, ya bu hâl nedir? O kadar zamandan beri seni böyle bir vaziyette gördüğümü hatırlayamıyorum. Hasta mısın? Bana hiç de bir söz açmadın?.. Ne oluyorsun?"

"Aziz Prens! Sizin ne kadar kıvrak ruhlu, ince duygular bezenmiş bir insan olduğunuzu bilmez değilim. Benim kalbimin derinliklerine şimdiye kadar kim bilir kaç defa inmiş, orada gömülü olan esrarı okumuşsunuzdur."

"Firuze! Firuze sana ne oldu? Sende bugün anlayamadığım bir tuhaflık görüyorum. Niye böyle deli deli söyleniyorsun?"

“Hayır, Prensım, belki bir tuhaflık gösterebilirim. Fakat beni mazur görünüz. Büyüklüğünüzden beklediğim budur. Şimdiye kadar aklımı kaybetmediğime müteşekkirim. Yalnız bu hâl devam ederse korkuyorum ki o da beni terk etmiş olacaktır.”

“Sözlerinizden bir şey anlayamıyorum. Kız ne oluyor-sun? Beni meraktan çıldırtacak mısın?”

“Sevgili Prensım koca Selçuklu İmparatorluğu’nu altüst edecek kadar yüksek iktidarın karşısında bir kölenin kalp duygularını sezemeyecek kadar alakasız olacağınızı tasavvur bile edemem. Bilmiyorum ne söyleyeyim, dilim kilitleniyor.”

Prens Firuze’nin öteden beri kendisine karşı hissi me-yillerini anlamış, onun ızdıraplarının gün geçtikçe daha ziyade arttığını fark etmişti. Nedense bu gönül dalgalanının sessizliği içinde şimdiye kadar çalkalanan bu Kazvinli kızın üzerinde hiç de durmak istememişti. Bu defa ümit etmediği bir vaziyet onu yakalamıştı. Bütün vücudunun kaynar sudan geçmiş gibi haşlandığını hissetti. Müteessirdi. Fakat Firuze’nin hâkim olamadığı bu aşkı reddetmenin çok tehlikeli olduğunu da takdir etmişti. Bir tesellikâr dil ile;

“Kuzum Firuze! Niye bu kadar dertli bir gönül taşıyorsun? O derdi getiren rüzgârlar, Alamut’un sert kayalarına çarparak gelmediler. Belki Bizans’ın aşk ve sevda dağıtan beyaz köpüklü denizlerinin üstlerini öperek buralara benim masum kalbimi buldular.”

“Peki, şimdiye kadar böyle bir bahsin aramızdan geçtiğini bilmiyorum.”

“Ne dediniz? Gözler en çözüklü dillerden daha okunaklı bir kitap değil midir? Hasretli bakışlarım ne zaman nazarlarınıza dikildiyse muhakkak onu bir damla yaş derhâl eritiyordu.”

“Bugün onun dökülmesine sebep ne oldu?”

“Dün Aynüşşems’ten işittiklerim oldu. Hatta asaletmeabıma bir de mektup getirdim.”

“Aman ne işittiniz çabuk söyleyiniz.”

“Bu kadar meraka sebep ne? Tabii söyleyeceğim.”

Firuze Prens’in Aynüşşems’in ismini duyar duymaz gösterdiği telaştan arada gizliden gizliye sırf kendine ait olmak üzere beslediği his rekabetinden ileri gelme bir infial ile “Bu kadar meraka sebep ne?” demişti. Derhâl yaptığı bu gaftan müteessir oldu. Hatta bunu bir terbiye noksanlığı telakki ederek itizarkâr bir vaziyetle eğildi. Duyduklarını birer birer anlatmaya başladı:

“Sahibiâzam Alaaddin’e Bâtınî merkezlerinden gelen haberlere göre Harezmsâhların ve Konya Selçukîlerinin Bâtınîlere karşı ölçülmez derecedeki düşmanlıkları almış yürümüş, Anadolu’da başlayan çalışmalar, âdeta duraklamış. Amasya’da Mesudiye Zaviyesi’nin bütün Anadolu’nun Bâtınîye merkezini ve neşir yuvasını teşkil ettiğini öğrenen Sünnî âlimler, Sultan Alaaddin Keykubad üzerinde müessir olmuşlar ve Mesudiye Zaviyesi’ni idare eden Taceddin Mahmud Harezmî’nin aleyhine dönmüşler. Takiyeddin Simirî, Mühezzibeddin Kişânî gibi meşhur müderrislerle Mübarizeddin Behram, Bedreddin Ebubekir, Taceddin İbrahim, Taceddin Ramin gibi emîrlere de onlarla söz birliği etmişler. İsmailîlerin Alamut’tan ve Suriye’den hiç durmayıp akın ettiklerini anlatmışlar. Şimdi bütün zaviyeler şüphe altında bulunuyormuş. Konya Selçuklu saraylarına Banyas’tan avdet eden daîlerimizden şair Nevruzî’nin gönderdiği bu mühim haberler Alaaddin Muhammed-i Sanî’yi endişeye düşürmüş ve Alamut’un bizzat işin başına geçmesine karar vermiş. Netice Muhyeddin Temimî ile size çok ehemmiyetli işler havale edileceğini ve Anadolu meselesinin nezaket kesbetmekte olduğunu öğrenen Aynüşşems pek yakında buralardan ayrılacağınızı da ilave etti. Yarın Sahibiâzam’ın yanında bir toplantı yapılacaktı, zannedirim, bundan bahseden şu mektup da asaletmeabıma gönderdi.”

Bu Kazvinli güzel kızın gözlerinden boşanan yaşlar karşısında heyecana tutulan Prens, bin zorlukla kendini toplayabildi. Müteessir nazarlarla Firuze’yi süzdü. O kadar

müteessirdi ki âdeta dili düğümleniyor, müşkülâtle söyleyebiliyordu:

“Firuze rica ederim. Bana böyle sitemli sözlerde niye bulunuyorsunuz? Üzülüyorum. Kaç defadır aldığım vazifelerle buradan ayrıldım. Hiç böyle hâliniz yoktu. Şimdi size ne oluyor, anlayamıyorum.”

“Aziz Prens! Sizin Alamut’tan bu seferki ayrılmanız diğer ayrılmalarınıza hiç de benzemiyor. Bu benim içime doğmuştur. Bu husustaki hissiyatımda yanıldığım pek azdır. Eğer Selçuklu memleketlerinde vazife alırsanız bu düşüncem muhakkaktır. Eğer hareket istikameti Harezm’e dönerse o zaman isabetim çok zayıflamış olur.”

“Yok, yok, bu düşünceleriniz bir zandan öte katiyen geçemez.”

“Şimdi sizden bütün kalbimle bir dileğim var.”

“Söyleyiniz.”

“Bu cariyenizi bir köle olarak maiyetinizden ayırmamanızdır.”

“Selçukluların hudutlarında vazife alırsam bunu vadedirim.”

“Sağ olunuz.”

Firuze gözlerini silerek Prens’in eline mektubu verdi. Ve yanından çıktı. Prens çok dalgındı. Aynüşşems’in senelerden beri devam eden aşkıyla içinde onulmaz yaralar, ruhunda ölçüsüz çöküntüler olmuştu. Pek çok zamanlar bu genç Bizans asilzadesinin ateşli kalbinden dökülen ne kadar yakıcı hislerini dinlemiş, ona çok acılı günlerinde teselliler vermiş, Bosfor sahillerinden gelen vatan kokusunu içlerinden birlikte kim bilir kaç defa emmişler, ağlamışlar, yurt derdiyle yanık yanık Elbruz Dağları’nın birbirlerine bağlı yüksek tepelerinin üstünde gezerek o yangını hiç olmazsa kısmen hafifletmeye uğraşmışlardı. Gün olmuş bu iki yaralı gönül hem aşkın ve hem de vatan hasretinin yaslarıyla baş başa vermişler, Halikidos bağlarında vaktiyle kurulan şarap ve sevda âlemlerini anmışlar, Kazvin şehrinin uzanan beyaz minarelerinden

sanki Bizans surlarına doğru nazarlarının uzandıklarına inanmışlar. Kostantıniyye'nin kibarlarıyla beraberce geçirdikleri günleri gönül evlerinde daima yaşatmışlardı. Şimdiyse yeniden yeniye zuhur eden hadiseler onları senelerden beri bekledikleri hedeflere doğru çekiyordu. Kapadokya kıtasında başlayan hareketlerin ilk tohumlarını atarlarken daha hiçbir şeyler yoktu. Şimdiyse Prens o emeklerin filizlendiğini görmekle kutlu günlere kavuşulacak o mesut anları tahayyül etti. Bu arada Firuze'nin kendisine karşı beslediği açık hislerini de kabul edemeyeceğini mülâhaza eyledikçe üzülmeye başladı. Bunda kendisinin hiç de kabahati yoktu. Bu içten doğan yanık duygularda onun ne bir işareti ve ne de ufak bir gönül vergisi vardı. Firuze bunda tek taraflı bir kalp taşıyordu. Prens kendisini Firuze'ye karşı pekâlâ kurtarıyordu. Fakat o zavallı kızın aşkını saygıyla kabul etmediği takdirde intihar edeceğini de sezmişti. Bütün bu hadisattan Aynüşşems'in zerre kadar malumatı yoktu. Firuze'nin hislerine dair Aynüşşems'in ufak bir duygusu olsa idi -ki buna imkân vermiyordu- o zaman işin rengi tamamıyla değişecekti. Firuze'nin son yalvarışları onu o kadar müteessir etmişti ki içinden gelen bir sızının bütün kuvvetiyle ruhunu kavradığını hissetmişti. Kızcağız ne demişti? Beni de bir köle olarak yanınızdan ayırmayınız... Bu ne kadar hazin bir levha idi. Firuze'nin bu sözleri söylerken hâlini görmeliydi. Kazvinli kız, tam bir ateş gülü gibi kızardı. O renk dalga dalga yanaklarını kapladı. Siyah gözleriyle uzun kirpikleri birer hançer gibi aşağıya doğru kıvrıldı. O endamlı boyu ise bir selvi ağacı gibi sallanmıştı. Yedi Sametler Köşkü'nün altın suyuyla işlenmiş kubbeleri, son akşam güneşinin pencerelerden içeriye doğru süzgülün sağlamları, renk renk ziyâ akisleri o güzel kıızı bir ateş alevi içinde gösteriyordu. Birdenbire hıçkırımlarla göğsünün şiştiğini, sesinin titrediğini, bütün o ihtizarlı söyleyişlerini sanki yeniden duyar gibi oldu. Bilhassa mektubu uzatırken kendini zapt etmek için asabındaki gerginliklerini ve yanakları üzerine şebnemler gibi dökülen yaşlarını gözü-

nün önüne getirdi. Bu levha o kadar yoksullukla karışmış bir sevda temsil ediyordu ki belki Fidyas'ın bir deha eseri olan Venüs heykelinde gösterdiği o yüksek sanat tasviri muhakkak burada noksan kalıyordu. Prens, hislerini, heyecanlarını topladı. Bir humma nöbetinden uyanan hastalar gibi yavaş yavaş kendine geldi. Hayalinde yeniden canlanan aşk ve sevda manzarası gözlerinde yaşlar biriktirdi. Duyduğu tesirin ezgileri altında perişan ruhuyla bir zaman için için ağladı. Fakat Aynüşşems'in bir çoban yıldızı gibi parlayan nazarları sanki kendisini uzaktan uzağa süzüyormuş gibi içine bir ürperme düştü. Korkulu bakışlarla bütün odayı araştırdı. Bir müddet kendi deruni hislerini dinledi. Gözü Firuze'nin verdiği masanın üzerindeki mektuba ilişti.

“Ha! Mektup evet... Ne kadar dalmışım, aman ya Rabbi... Ne hayret şey... Acaba bunu okuyabilen kim çıkmış? (!) Bütün düşüncelerim onun ufak bir müdahalesiyle şiddetli rüzgârların önünde dağılan bulutlar gibi dağılıp gidiyorlar. Ne güzel söylemişler, deli gönül... Bütün Bâtınî uluları ‘Aştan çekininiz, onun kaynağında en çetin kayalar erir, en sarp gönüller ezilir...’ dememişler mi? Ah ben ne oldum... Pişmanlık... Ne fayda...”

Prens düştüğü bu gönül azaplarının içinde durmayıp kavrulan ruhunun ızdıraplarını bütün şiddetiyle duydu. Ve onun derinden akseden iniltilerini dinledi. Kendini çok zayıf gördü. Düşkün bir insan olduğu fikri içine döküldü. Ezildi. Ezildi. Nedametlerle bir köşeye kendini attı. Elleriyile yüzünü kapadı, hüngür hüngür ağlıyordu. Bu sırada Muhyeddin Temimî içeriye girdi. Prens'in o hâlini görür görmez, yavaş yavaş geri çekildi. Bir müddet ayakta kaldı. Bir tarafa kıpırdayamadı. Prens, birdenbire yerinden fırladı, Muhyeddin'in ayaklarına düştü. Üstadı şaşkınlık kapladı. Ummadığı bu manzaradan şaşaladı. Prens'in kesik kesik şu sözlerini duyabildi.

“Büyük Üstadım! Bana acıyınız. Artık Elbruz Dağları’ndan vahşi bir kuş gibi onun karlarla örtülmüş şahikalarından çekilip gideceğim. Yurdumun hasretiyle yanan ruhum, bugünlerde tamamıyla eridi. Belki yarın İran yaylalarından akan bir ırmağın cereyanlarına katılacaktır. O, bir gün Hazar Denizi’nin dalgaları arasından güneşin ak ziyâsı onu soracak, bin renkli bulutlara saracak, Bizans’ın berrak semasından şebnemler hâlinde dökülecektir. İşte o zamandır ki yurdumun üstünde bütün bütün çiçekler benim hayat suyumla sulanmış olacaktırlar.”

Muhyeddin Temimî Prens’in bu çok sarsıntılı teessürünün neden ileri geldiğini anlamak istedi. Hürmetle kendisini bir koltuğa oturttu. Firuze’ye bir kadeh şarap getirtti. Prens’e uzattı. Kız içeriye girdi. Derin bir mahcubiyet içinde, hâlinde bir şaşkınlık vardı. O da bunun farkında idi. Prens’in yanından ayrılmış henüz bir çeyrek saat olmuştu. Ayakları dolaşır gibi yürüyordu. İsak Komnenos’un elinden şarap kadehini alırken onun kıpkızıl gözlerinden ağladığını hissetti. Bütün asabında dehşetli bir sarsıntı duydu. Kendini zapt etmek için her türlü iktidarını sarf ettiği hâlde muktedir olamadı. Birdenbire yere yıkıldı. Muhyeddin Temimî süratle kızın kollarından yakaladı. “Firuze ne oluyorsun kızım kendine gel!..” diye haykırdı. Firuze’nin süzölmüş ve solmuş gözlerinden yaşlar akıyor, göğsü şiddetle çarpıyordu. Prens, yerinden fırladı. Firuze’nin koltuğuna girdi. Muhyeddin Temimî ile birlikte odasına getirdiler. Yatağına yatırdılar. Derhâl hizmetçilere dikkat etmeleri için emir verdiler ve kendisinin rahatsız olduğunu anlattılar. Prens’le Muhyeddin Temimî odaya döndükleri zaman Üstat çok ciddi bir vaziyette idi. Prens’e sordu:

“Beni hayrete düşüren şu hâlin sebebini öğrenebilir miyim?”

Prens çok sıkıldı. Izdırabından terler döküyor. Dizleri titriyordu. Sanki Yedi Sametler Köşkü, o, yüzlerle odadan ve uzun koridorlarla muhteşem salonlardan ibaret olan koca

sarayın çatır çatır başına göçtüğünü hissederek gibi oldu. Üstade cevap vermeye uğraşarak;

“Aziz Üstadım hepsini anlatacağım.”

“Peki sizi dinliyorum.”

“Ben Bizans saraylarını terk ettikten sonra talih ve mukadderatımın bunalttığı yollara düştüm. Henüz istikbalin neler ve nerelerde bana dirimli(?) hünerler göstereceğini bittabi hiç bilmeyerek Propontisid sahillerini takiben Edremit Körfezi'ne geldim. Truva harplerinde Aşil'in harap ettiği Tepe şehriyle Antandros beldesinin yanındaki Astıra Mabedi'ni ziyaret ederek oraya nezirlerimi takdim ettim. Truva kahramanlarının at oynattıkları, Homer'in mersiyeleleriyle asırlarca dillerden dillere verilen o övümlü cenk yerlerini birer birer gezdim. İda Dağı'nın Gargara tepesinde Truva ilahlarının gözlerinden gizlenen Afrodite'le Zeus'un sevda kokularını zümrüt gibi vadilerden koklayarak İyonya kıylarına geldim. Birçok maceralardan sonra Zave Zaviyesi'nde Kamuk'un tavsiyesiyle Kazvin dağlarının şu karlı yamaçlarına çıktım. Bugün ise olgunlaşmaya uğraşan bir Bâtınî tilmişi, Sahibiâzam hazretlerinin fedaisi bulunuyorum. Hayatım parça parça nazarlarınızda zaten açılmıştır. Gizli kapaklı hiçbir yeri kalmadığını siz de biliyorsunuz. Ben Alamut'ta Bizans İmparatorluğu'nun bir prensi belki de bir derbederi olarak yaşamaktayım. Bütün emel ve ümitlerim vaktiyle Komnenos hanedanının Kapadokya kıtasında koruduğu o muazzam tahtı paramparça yapan tarihin elinin ikinci defa yine onu kurmaya nasıl muktedir olduğunu görebilmektir. Selçuklular, ta Maverâünnehir'den çıktılar. Bizans'ın önünde Turanlı atlılar görüldüğü zaman Kostantiniye şehrini hayretler aldı. Şarkî Roma İmparatorluğu bu işin dehşetini idrak edemedi. O zannediyordu ki kendi ordularında ücretle hizmet eden kumandanların ve Macaristan ovalarından Şark'a doğru bir sürü çıplak talancı Türk süvarilerinin koşuştukları gibi bunlar da süratle esip kaybolan rüzgârlardan biridirler. Hâlbuki hiç de bu tahmin doğru çıkmadı. Niha-

yet Selçuklular, Garp hudutlarında yerleşmeye muvaffak oldular. İznikmit'te Konya Selçuklu Sultanlığı'nın ilk temel taşını yerleştirdiler. Ondan sonra tarihin yolları değişti. Bizanslılar, birbirini müteakip birçok yerler daha kaybettiler. Bugün ise Kapadokya'da koca bir Selçuk İmparatorluğu yaşıyor. Bizans hanedanı Bizans tacından mahrum edildi. Ve o ailenin prenslerinden Anadolu'nun birer köşesinde hükûmet kuranlar var. Bir yurt, bir istiklal yarattılar. En hasretli talih bana isabet etti. Ben ise talih'in yüzüne kapatılan bu kara örtüyü kaldıracağım. Onun küskün görünüşlerini biraz daha şafak ve hayat nurlarıyla aydınlatmak için Alamut'un bu çetin ve sarp kayalarına tırmandım. Senelerden beri bir ucunun buradan başladığına iman ettiğim ümit hedeflerime ulaşan yolumun üzerinde bekliyorum. Buraya geldiğim zaman ise yurdumun mukaddes ocağından sıçramış bir kıvılcımla karşılaştığımı anlatırsam hayretlerde bulunmamanızı rica edeceğim."

"Ne dediniz anlayamıyorum."

"Biraz daha müsaade buyurunuz."

"Pekâlâ devam ediniz."

"Evet, işte ben Alamut'un yer altı odalarına ilk geceyi geçirmek için getirildiğim zaman orada yurdumun kokularını duydum. Bizans asillerinden bir kızın Alamut burçlarında Sahibiâzam Nureddin Muhammed-i Sanî'nin bir kölesi olarak bana yardım elini uzattığını gördüm. Bu iki yurttaşın mübadele ettikleri gönülleri de aynı vatanın hasretleriyle yanmakta idi. O günden beri adım adım mukadderatın elinde görünecek yollara doğru yürümektedirler."

"Aldanmıyorsam, Aynüşşems'ten bahsediyorsanız?"

"Evet ondan."

"İlk Alamut'a getirildiği zaman onun Bizans asillerinden bir ailenin çok kibar kızı olduğunu öğrenmiştim. Nureddin Muhammed-i Sanî'nin hizmetine verilmesini daha munasip gördüğümünden bizzat Sahibiâzam'dan bu cihetin kabulünü rica etmiştim."

“Bunu nereden öğrendiniz. Ben öyle zannediyorum ki Aynüşşems’in ailevi hüviyeti burada hiçbir kimsenin malumatı dâhilinde değildir. Hatta Sahibiâzam hazretleri de dâhil olduğu hâlde.”

“Evet dediğinizde çok isabet ediyorsunuz. Yalnız ben müstesnayım.”

“Hayret.”

“Müsaade ediniz.”

“Buyurunuz Üstat.”

“Ben seyahatlerimin birinde Halis Nehri’ni geçiyordum. Aynı aileden ehl-i Salip muharebelerinde bulunmuş Frigyalı esir tacirlerinin birisinin yanında Bizanslı iki köle de kürek çekiyorlardı. Bizans hanedanından Safu ile anasının esareti de orada söylenmişti.”

“Demek her şeyi biliyorsunuz.”

“Ona ne şüphe.”

“Öte tarafını da anlatayım mı?”

“Bütün dikkatimle sizi dinliyorum.”

“Yedi Sametler Köşkü’ne yerleştirildikten sonra Firûze bizim işlerimizi görmek üzere maiyetimize verildi.”

“Bunda zaten isabet edilmemişti.”

“Bu kara bahtlı kız bize gönlünü de verdi. Taşkın hislerin içinde zaman zaman iradesini kaybettiğini harekâtındaki intizamsızlıklarından anlamaya başladım. Fakat bu hissin harice taşmasını arzu etmediğimden gayet alakasız buluyordum. Bir de aradaki içtimai farklarımız onu daha ziyade açılmaklıktan daima menediyordu. Senelerden beri kül hâline gelmiş bir kalbin derinliklerinde gömülü olan bu sevda ateşi benim son vaziyetim üzerine derhâl parladı. Yarım saat evvel yanımda bütün hislerini döktü. Çünkü tahammülü tükenmiş, varlığını kaybetmişti. Ben iktidarımın üstünde olan bu dalgaların hücumlarını durdurmak için faydasız uğraşmalara düşmedim. Ona ise yalnız Anadolu’da vazife alırsam kendisini yanımda bulundurabileceğimi vadedtim. İşte o kadar.”

“İşte o kadar mı?”

Muhyeddin Temimî’yi derin bir düşünce aldı. Odanın köşesinde yaslandığı sedirden doğruldu. Kendi kendine;

“Of bu aşk.. Bu kalp.. Bir cihandan büyük.. Binlerle tacdarı ayaklarında sürüyor. Cehennemlerden daha yakıcı, ölümden daha acı, sulardan daha akıcı girmedığı gönül, doğmadığı sema yok.. Hasan Sabbah da el-Mustansır Billah da bu acıları hep içlerinde duydular. En büyük muvafakiyetler bunun elinde hiçe indi. Emel ve ümit yollarında düşmüş nice sefiller tutuldukları bu kalp ağrısıyla dizlerinin bağları çözülmüş, hâlâ sürünüyorlar. Onlara ne tarih acıyor ne de ensâl-i müteakibe.” dedi. Daha anlaşılamayan birtakım kelimeler mırıldandı. Ve Prens’e döndü:

“Evet, bütün bunları biliyorum. Bâtınîlerin yüksek düsturları bile en kudretli ruhların nazarlarında gazel mevsiminde yaprakların döküldükleri gibi dökülüp gidiyorlar. Kaç defa bu şaşırtıcı duyguların durumlarıyla karşı karşıya geldim. İrademin hızıyla çarpışan bu zehirli hisleri ezmek ve öldürmek için anladım ki Bâtınî hançerlerinin bile deheset ve kuvvetleri çok zayıf kalıyor. Ancak burada şaha kalkmış kartallar gibi ihtirasların akışlarına doğru gitmek daha ümit ve şifa verici bir hareket olabiliyor. Bizans tahtının gölgelerinin Alamut’ta sevk ve tesadüfle birleşen iki gönülün üzerlerine vurmakta olduğunu ben daha evvelce anlamıştım. Binbir inklâbın içinde yine o hisler, aynı harareti, aynı kuvveti muhafaza ediyorlar. Yalnız Firuze’nin hasım-kâr nazarlarından çekininiz. Bir kadın kalbinin intikamı, pek iyi biliniz ki yalçın ve en sert bir kayanın üzerine bile bir damla damlarsa o anda milyonlarla parçanın şu fezada uçtuğunu görürsünüz. Kin ile coşan gönüller demir setleri dinlemez. O bir tufan yaratır. Bütün hayatı boğar.”

“Sözleriniz içimde bir hançer yarası açtı. Bu munis Türk kızının berrak sulardan daha pak olan ruhunda ümit etmem ki bu sam rüzgârları essin?”

“Bir iddia olarak söylemiyorum. Geçen zamanların hatıralarını nakleden şu taşların kim bilir yüzleri kaç defa sevda yüzünden akan kalp kanlarıyla kıpkızıl oldu. Binaenaleyh şimdi bu vaziyet karşısında fikriniz nedir?”

“Onu da birlikte aydınlatalım.”

“Evvela siz düşüncenizi dökünüz.”

“Firuze benim yanımda yaşamaktan başka bir istekte bulunmadı.”

“Ne ise öyle kabul edelim.”

“Ötesini siz kestiriniz.”

“Anlaşıldı.”

“Bu sırada Firuze içeriye girdi. Sahibiâzam hazretlerinin her ikisini de birlikte istediğini söyledi. Muhyeddin Temimî derhâl ayağa kalktı ve;

“Ben gidiyorum siz de gelirsiniz.”

“Şimdi.”

Muhyeddin Temimî Prens'i selamladı ve Yedi Sametler Köşkü'nden ayrıldı. Prens Muhyeddin Temimî'nin çıkması üzerine Aynüşşems'ten gelen mektubu açtı. Sahibiâzam'ın yanında yapılacak olan kengeş hakkında ona malumat veriyordu. Ve Harezmsahlar'a yine çok mühim bir vazife ile gitmek ihtimalinden bahsediyor, Celaleddin Harezmsah ile Sahibiâzam'ın arasının gittikçe gerginleştiğini anlatıyordu. Prens mektubu bütün dikkatiyle tekrar tekrar okudu. Aynüşşems'in verdiği haberleri yakından öğrenmek için süratle Yedi Sametler Köşkü'nü terk etti. Sahibiâzam'ın ikametgâhına doğru yöneldi. Bahçeye indi. Ve Alamut şeyhinin dairelerine yaklaştığı sırada karşıdaki ağaçlar arasında İlyagız Sunkur, şair Nevruzî, Rıdvân bin Sağîr'in gelmekte olduklarını gördü. Daha arkada Burhaneddin Merendî ile Azerbaycan Bâtınîleri merkezi reisi Hürrem Abâdî, Suriye vekili Seraceddin Muzaffer de geliyordu. Prens işin yüksek bir ilgiye işaret ettiğini anlamakta gecikmedi. Yolun birleştiği noktada selamlaştılar. Oradan hep birlikte Sahibiâzam'ın dairelerine doğru yürüdüler. Aynüşşems,

Alaaddin Muhammed-i Salis'in odasından çıktığı zaman Muhyeddin Temimî gelmiş bulunuyorlardı. Diğer daîler de salona girdiler. Aynüşşems, Sahibiâzam hazretlerine dâhil olacaklarını kendilerine tebliğ etti. Hep birlikte Alamut şeyhinin makamına girdiler.

Alaaddin Muhammed-i Salis kısa boylu, açık kaşlı, saçları omuzlarına kadar dökülmüş, nazarları zekâsının derinliklerine işaret eden bir keskinlik gösteriyordu. Arkasında siyah bir biniş, başında aynı renkte bir sarık taşıyorlardı. Çok fasih konuşuyor. Natıkalı, tam bir hatipti. Söz söylerken sanki bir şelalenin akışları gibi kelimeler heyecanla birbirlerini takip ediyorlar, dinleyenleri büyülüyorlardı. Sedirler üzerine yerleşen daîleri derin bir sükût almıştı. Aynüşşems ayakta duruyordu. Kamuk, Sahibiâzam'ın sağ yanında yüksek bir minder üzerine oturmuş yağız simasıyla karanlık bir bulutun semalarda toplaşmasını andıran bir tip gösteriyordu. Diğer iki kız da ellerinde buhurdanlıkla karşıda duruyorlardı. Kapı hizasına doğru tesadüf eden yüksek merdivenlerin üzerinde dört Bâtınî fedaisi nöbette bulunuyorlardı. Alaaddin Muhammed-i Salis uzun sakalının uçlarını parmaklarıyla bir müddet karıştırdıktan sonra etrafını hafif tebessümleriyle süzdü. Vakar ve temkine delalet eden bir ciddiyetle söze başladı:

“Bâtınîliğin, İsmâîliğin hilkatten beri daima yükselen ebedî kurumunun fedakâr daîleri!..”

Bu önemli hitabın karşısında bütün daîler, derin bir hiss-i minnettar ile eğildiler. Haklarında gösterilen şerefli iltifattan memnuniyetlerini izhar ettiler. Hepsi Sahibiâzam'ın mukaddes ayaklarını öptüler. Alaaddin sözüne devam etti:

“Celaledin'in vefatı üzerine bilumum Bâtınîlerin tensibiyle Alamut riyasetine geçtim. Celaledin kendi aklınca doğru bulduğu bazı işlere girişti. Bu harekâtın düsturlarımızla hiç uygun olmayan neticelerinden hepimiz zararlar gördük. Şimdi o yoldan bütün süratımızle geri döndük. Esas ana hattımıza girdik. Hadiseler ise bizi daha derinlere

doğru sürüklemektedirler. Bugün Karakurum'dan çıkan bir ateş yalını doğrudan Maverâünnehir'e sardı. Oradan bütün Asya'yı yaladı. Buralarda ise sayısız tahtlar yıkıldı. Ne kadar hükümdarlar sefil kaldı. Nihayet o müthiş kıvılcımlar, semalarımıza yağmaya başladı. Durmadan yürüyen bu yangın senelerin tazelenmesiyle bir kat daha şiddetini arttırdı. Cengiz'in yaktığı cehennem, akıbet Kutbeddin Muhammed Harezm şahının inadı yüzünden yalınlar kusmaya başladı. 616 yılının sonbaharında İrtiş Suyu kenarlarından Tacik ili üstüne yürüdü. Hiçbir yerde mukavemet görmeden Seyhun Nehri'ni geçti. Bütün Harezm ülkeleri cayır cayır yanıyordu. İşte o günden beri hadısâtın izinden ayrılmayan İlyâğız Sunkur Han işin bize doğru gelen cephesini anlatacaktır. Arzu ederseniz onu dinleyelim."

Sahibiâzam'ın bu izahatı üzerine nazarlar İlyâğız Sunkur Han'a döndü. Çünkü o, Moğol İmparatorluğu'nun hudutlarında hayli senelerden beri vazifeler almıştı. Esasen Türkistan ile derin münasebetleri olan bu ilin dört tarafını vaktiyle gezmiş, son Moğol ordularıyla Harezm'e inmişti. Müşahedelerini anlatmaya başlayan İlyâğız Sunkur Han, çok muktedir bir Bâtınî daîsi idi. Alaaddin Muhammed-i Salis de sözlerini derin bir alaka ile dinliyordu. Bugün Pamir ve bütün Türkistan Bâtınîler merkezini idare ediyordu.

Cengiz vakaları çıktığı zaman Alamut'tan kendisine emir verildi. Moğol orduları içine birçok Bâtınî fedaileri dağıldı. Bunlar, aldıkları emir üzerine Cengizogulları'nın sevk ettikleri tümenlerle birlikte yürüyorlardı. Her durak ve muhacemelerin neticelerinden Alamut merkezini haberdar ediyorlardı. İlyâğız Sunkur Han ise bizzat Timuçin'i takip ediyordu. Artık vereceği malumatın ehemmiyetini bilen daîlerde nihayetsiz bir habersizlik başladı. İlyâğız Sunkur çözüklü dilli ve kalın sesli idi. Anlatıyordu:

"Bütün İsmailîlerin büyük imamı, Bâtınîler reisi, Alamut şeyhi Sahibiâzam Seyduna Alaaddin hazretlerinin hayat ve nur saçan kutlu ocağında bulunuyoruz. Burada kurulan

nizamın ilk başı Amon-ra Harnahis'in ve şanlı Fenikes'in, göklerde tahtını koşturan Atınaca'nın kutsî mihrabına bağlıdır. O günden beri asırlar geçti, yine o zamanlar, birbirleri üzerine yıkılmakta devam ediyorlar. O büyük insanların insanlığa verdikleri öğütler, hâlâ ucu bucağı bulunmayan şu acunun açıklarında çın çın çınlamaktadır. İşte bugünkü ızdıraplar ve bî-nihaye devasından kalmayan acılar da o büyüklerin hücum ettikleri kokmuş fikirlerin mahsulüdür. Ne gariptir ki şu pürüzlü ve düzensiz nizamın görülmesini milyonlarla şuursuz adam bilmeyerek bütün hırslarıyla istemekte devam ediyorlar. Daha nice nice Seyhun ve Ceyhun nehirleri kıpkızıl kan ile akacak da bu bilgisizlik duraklamayacak bile. Bütün Bâtınîler hakikat bizde, esrar bu tarafta diye asırlarca bağırıyorlar da bir kulak bu üne çevrilmek zahmetine olsun katlanmıyor."

Rıdvan bin Sağır; "Hayatlar ezilecek, kentler harap olacak, muhakkak bir gün semadan değil insanın özünden gelen bâtının ölmez sesi duyulacaktır."

Burhaneddin Merendî; "Bütün vicdanlar, o güneşin doğum gününü bekliyorlar."

Hürrem Abâdî; "Sünnîler ona Mehdî'nin çıkması, Hristiyanlar İsa'nın yeni gelişi, Yahudiler bilmem ne diyorlar. Tabaka tabaka ayrılan itikadî zümreler hep birer halâskârın tulû ve zuhurunu bekliyorlar."

Seraceddin Muzaffer; "Hepsi yalan ancak gurbet-i kübranın bitmesi İmam Masûm'un çıkmasıdır."

Sahibiâzam Alaaddin mevzuun kaymasından çekinecek müdahale etti:

"Rica edeceğim İlyâğız Sunkur Han'a yol veriniz!.."

... İlyâğız devamla;

"Vaktiyle Oğuzlar ilk vatanları olan Selenga şehrinde bir sabah uyandıkları zaman kuşların, koyunların, kuzuların, kısrakların bütün hayvanların hatta memede süt emen çocukların salıncaklarında bile göç, göç diye bağıştıklarını duydular. Derhâl, ulusun büyükleri, Yersu Tanrısı'nın göç

emrini verdiğini anladılar. Yurt değişiyor. Ocaklarımız başka bucaklarda tütecek, haydi göç, göç dediler. Sesler ise hiç durmadan devam ediyordu. Derhâl çadırlar yıkıldı. Herkesin at üstüne bindiği görüldü. Göç başlamıştı. Akşamları bu sesler diniyor. Sabahları yeniden başlıyordu. Günlerden bir gün durak verdi. Bütün sesler dindi. Oğuzlar, Orhun boylarına gelmişlerdi. Meğer Tanrı burayı il ve yurt vermişti. İşte bunun gibi ilk günden beri asırlara ünlenen bâtının sesleri hâlâ akıllara, nizamlara göç, göç diye haykırmaktadır. Bunu içten duyanlar onun kaynağına koşular. Ve hâlâ koşmaktadırlar. Alamut'un burçlarından acunun arkaları değil belki Kaf Dağı'nın etekleri bile görünmektedir. Bugünkü sakatlığın döküle döküle bir gün olup da nihayet bulacağına şüphe yoktur. Bâtînîler ise hedefe ulaşınca kadar durmadan muhakkak yollarına devam edeceklerdir. Gelelim içinde yüzdüğümüz hadiselerin örümlerine, H. 618 tarihinde Semerkant'ta bulunuyordum. Cengiz orduları surların önüne geldiği zaman, şehir figanlar içinde çırpınıyordu. Maverâünnehir tamamıyla Moğolların eline düştü. Ben doğru Fergana'ya geldim. Oradan Seyhun'un şimaline geçtim. Cengiz orduları da benim yolumun üzerinden yürüyorlardı. Burada yalnız Harezm kıtası dayanıyordu. Harezmşah'ın arkasından ilerleyen fırkalardan henüz bir haber alınmadığı duyuldu. Timuçin, karargâhı Semerkant ile Nehşep arasına kurdu. Bu hususta takip ettiği en esaslı gaye de Horasan'ı almak fikriydi. Bahar geldi. Atlar çayır-lara çekildi. Bütün ordu geniş otlaklıklarda hayvanlarına kuvvetli bir bahar aldirdılar. Cengiz; oğullarından Cuci, Çağatay kumandalarında Harezm üzerine büyük ordular göndermeye başladı. Cübe ile Sübütay Ceyhun'u geçtiler. Burada yeni kola bölündüler. Her biri başka tarafa hareket etti. İleride bir taksime daha uğradılar. Nişabur'da mühim bir fırka yerleşti. Diğerleri de cenup ve şimal yollarını tut-tular. Artık her tarafta Moğol atları kişniyordu. Derelerden bağıl bağıl insan kanı akıyordu. Ordular çarpışıyor. En azgın

bir vahşetle Moğol orduları hücumlarda bulunuyorlardı. İrmaklar kıpkızıl, yollarda tepeler gibi yığılmış ölü insan vücutları, bütün kentler, şarlar ateş almış alevler içinde cayır cayır yanıyor. Sanki yeri titretme tutmuş durmaksızın depreniyordu. Moğollar Horasan'ı geçtiler. Rey üzerine döküldüler. Kutbeddin Muhammed Harezmsah Horasan'a geldi. Biraz Horasan'da biraz da Belh'te nefes aldı. Oradan Irak-ı Acem'e gitmek üzere süratle yola çıktı. Durak verdiği yerlerde şehirlerin başlarına gelen felaketleri duydukça yeisten, ızdıraptan deli oluyordu. Bir dakika dinlenmedi yürüdü. Şu karşımızdaki beyaz minareleriyle gözümüzü alan Kazvin şehrinin önünde otuz bin askerin başbuğluğunda bulunan oğlu Rükneddin Gursanç'ın yanına güç bela can atabildi. Kutbeddin'in gelmesi üzerine kumandanlardan mürekkep büyük bir harp kurultayı kuruldu. Düşünceler dağıldı. Herkes vaziyetin dehşeti karşısında âdeta şaşalamıştı. Düzgün bir fikir ortada doğmuyordu. Kutbeddin Harezmsah Irak-ı Acem'de bütün kuvvetlerini toplamaya savaşırken Rey şehrinin de düştüğü haberi ordu içine yayıldı. Bunun üzerine ortalık karıştı. Her taraf altüst oldu. Bütün atabeyler ve kumandanlar darmadağın oldular. Âlem baş kaygusuna düştü. Kutbeddin de oğullarıyla Karun Kalesi'ne bir an evvel ulaşmak için yola çıktı. Moğollar ise peşinden eriştiler. Harezmsah'ı ok yağmuruna tuttular. Kutbeddin ise atının başını Bağdat'a çevirmişti. Fakat gelen oklar, birbiri üstüne zıplanıyor. Hayvanın yarasının ağırlığı onu yürümekten alıkoydu. Ve yere yuvarlandı. Kutbeddin Şah tehlikeli bir vaziyette bütün süratıyla şu karşımızdaki dağların yüksek tepelerinin birinin üzerinde olan Sercihan Kalesi'ne girmek için çabalıyordu. Birdenbire Moğollar yolunu kestiler. Tehlike baştan aşmıştı. Kutbeddin yıldırım gibi koşuyor, yalçın kayalardan uçan bir kartala benziyordu. Yapayalnız Geylan şehrine oradan bütün çâlâkîsiyle Mâzenderan'a girmeye muvaffak oldu. Moğollar Taberistan'ın merkezi olan Amul kentiyle Esterabad'ı da elde ettiler. Harezmsah'ı dehşetli bir

sarsıntı kapladı. O koca hükümdar şaşaladı. Derin bir hayretle ne yapacağını bilemiyordu. Mâzenderan emîrleri Hazar Denizi'nin halî adalarından birine iltica etmesini tavsiye ediyorlarken Moğollar, hemen hemen çatmak üzere idiler. Karşıdan Moğol süvarilerini gören Kutbeddin Muhammed ve maiyeti zaten hastalıkla dermansızlığı artan bacaklarını açtılar. Şiddetli bir hamle ile kendilerini topladılar. Derhâl bir sandala atlamaya muvaffak oldular."

Rıdvan bin Sağîr; "Eski ilahların kahramanlıklarını temsil eden hazin bir levha."

Burhaneddin Merendî; "Fakat temaşası arzu edilmeyen bir levha."

Şair Nevruzî; "Kaçmaktan ise düşmanın oklarıyla yaralanan vücudundan iki damla kanıyla Hazar'ın yüzünü kızartsa idi. Asırlarca tarihin huzurunda yüzünün kızarmasından daha kahramanca bir iş etmiş olurdu."

... İlyâğız Sunkur Han sözüne devamla;

"Harezmşah Âbiskun Adası'na yaklaştığı zaman Moğollar, Hazar Denizi'nin sahiline erişmişlerdi. Fakat Kutbeddin kendisini kurtarmıştı. Ne çare ki ecel de onunla birlikte yürümüş, oğlu Celaleddin'in kolları arasında birkaç gün sonra can vermişti. Kefensiz kalan vücudu arkadaşlarının birinin gömleğine sarıldı. Dalgaların oyduğu bir kayanın kovuğuna naaşı konuldu. Üzeri otlarla örtüldü..."

Derin bir hayretle İsmailî daîleri İlyâğız Sunkur Han'ı dinliyorlardı. Sanki orada bir nefes alan bulunmuyordu. Sahibiâzam Alaaddin Muhammed-i Salis müteessirane nazarıyla etrafını süzdü. Tefekkürane bir duruşla İlyâğız Sunkur Han'ın kelime kelime sözlerini takip etmişti. Harezmşah'ın akıbetinden değil Moğolların Harezm'i bitirdikten sonra Alamut ve civarına doğru akına başlamalarından mütevellit bir ızdırapla üzülmüyordu. Bunun için bazı fikirlerinden bahsetti. Düşüncelerini birer birer anlattıktan sonra dedi ki:

“Geçen hadisattan ziyade vaziyetin bugün ne gösterdiğini yakından öğrenmekliğimiz lazımdır. Sübütay fırkaları Kutbeddin Muhammed Harezmsah’ın işini bitirdikten sonra Şimalî İran’ı da ellerine geçirdiler. Kurn, Hemedan, Kazvin şehirleriyle bütün bu civarlar onların atlannın ayaklarıyla hurdahaş oldu. Bunu takiben Azerbaycan üzerine taarruza geçtiler. Azer hükümdarı Atabek Özbek bir esir gibi kolları boynunda olduğu hâlde yalvardı. Moğollar, nihayet Merağa üzerine döndüler. Bağdat halifesi en-Nâsireddinallah tehlikenin kendine doğru gelmekte olduğunu anladı. Her tarafa yardım için feryatçılar gönderdi. Erbil atabeyi Muzaffereddin kumandasında hareket eden bir ordu Moğolları Fırat Nehri kıyılarında bekledi. Fakat Cengiz tümenleri Hemedan’a yöneldiler. Ögetay Kaan ise Hitay ve Harezmi tamamıyla ezdi ve Irak-ı Arap üzerine doğru tesire başladı. Şimdi Celaleddin babasının yerine geçti. Moğol ordularıyla çarpışa çarpışa ta Sind Nehri’ne dayandı. Evlat ve kadınlarını şehit verdi. Kendi atıyla yüze yüze o koca nehri geçti. Elinde bayrağı Cengiz’in nazarları önünde Moğol kumandanları hep birlikte bu celadeti hayran hayran seyrettiler. O ise Hindistan’da toplayabildiği yeni bir ordu ile eski yurduna döndü. Harap olan şehirleri yeniden düzeltmeye uğraştı. Bugün de bütün işler onun arzularına göre gitmektedir. Celaleddin Muhammed Irak-ı Acem ile Horasan kıtalarını eline geçirmiş bulunuyor. Moğollar oralardan geri çekildiler. Aldığı bu vilayetlere Vezir Orhan’ı vali yaptı. O da gönderdiği bir mütesellim ile idare ediyor. Bu herif azgın ve dişleyici bir adamdır. Bize ait olan Kuhistan ve Kurn şehirleriyle Kayin köylerini durmayıp vuruyor. Bütün İsmailîler buraya şikâyetçi olarak döküldüler. Celaleddin ise bugünlerde Hoy’da bulunmaktadır. Filistin Bâtınîler reisi Kemaleddin de dün Alamut’a geldi. Bu vaziyet uzun müddet devam edemez. Bedreddin, İshak Komnenos, Kemaleddin ile birlikte daha beş fedai Hoy’a gidecekler, Celaleddin Harezmsah’a bu herifin fenalıklarını anlatacaklardır.

Dinlenilmediği takdirde hançerlerimiz işleyecektir. Muhyeddin Temimî ile Aynüşşems de Konya'ya Selçuklu saraylarına yerleşmek üzere yarın yola çıkacaklardır. Amasya'daki Sultan Mesud Zaviyesi'ne daîlerimizden Baba İlyas Horasanî'nin geçtiğine dair haber de bu hafta zarfında buraya erişti. Elçiler, henüz daha Beldetü'l-İkbâl'den ayrılmamışlardır. Harezmî'nin vefatıyla Kapadokya ve bütün Anadolu'daki neşriyatımızın daha akış bir şekil almakta olduğunu memnuniyetle öğrenmekteyim. Diğer daîler de vazifelerine daha kısa yoldan erişmiş olacaklardır!..”

Sahibiâzam Alaaddin ayağa kalktı. Oradakiler çaprazvari kollarını omuz hizalarına getirdiler. Alaaddin'i selamladılar. Ayak öperek birer birer huzurdan çıktılar.

Bâtînîler, hakikaten ürkülecek işlere giriyorlardı. Alaaddin Muhammed-i Salis ise diğer Sahibiâzamlarda olmayan çetin ve azimkâr bir ruh taşıyordu. Alamut muhiti son Moğol istilalarıyla Orta Asya'nın tarihini değiştiren bu korkunç savaşlar karşısında uyanık durmak için yeni kurumlara doğru faaliyetlere girişmeye karar verdi. Ertesi gün yağmurlu bir hava akşama kadar devam etti. Güneş batıp sular karardıktan sonra Alamut'un yüksek kulelerindeki bekçiler, nöbet teslim ederlerken kalenin dört kapısından ayrı ayrı hareket edecek olan daîlerin de isimlerini söylüyorlardı. Gece yarısını müteakip kapılar açıldı. Çıkacaklar çıktı. Güneş doğarken Alamut'un dik yollarından vazife alan daîlerin Kazvin şehrine doğru inmekte oldukları görünmekte idi.

Aynüşşems, Muhyeddin Temimî, Prens İsak Komnenos Ayrı Birer Vazife ile Alamut'tan Ayrıldılar.

İsak Komnenos, Alaaddin Muhammed-i Salis'in huzurundan çıkıp Yedi Sametler Köşkü'ne döndükten sonra odasında uzun düşüncelere daldı. Yine başka başka maceraların arefesinde olduğunu anladı. Gönlünü ızdıraplar yaktı. Talih hâlâ onu Selçuklu hudutlarına yaklaştırmıyordu. Aynüşşems'in ve Muhyeddin Temimî'nin yıllardan beri özlediği yurtlara uzanmalarını hayaline getirdi. Bu sefer o acılar kısmen hafifledi. Çünkü biliyordu ki bu iki yoldaş senelerden beri onun ruhunda nihayetsiz duygular yaratmışlar ve Aynüşşems ile gönül birliği, kalp aktarması yapmışlardı. Mukadderatları onları nihayet Kazvin dağlarının yalçın yamaçlarındaki Alamut'un sinesinde birleştirmiş, karanlık dehlizlerde rutubetli bir havanın kokularıyla boğulurken onun semavî elleri derhâl bileklerinden yakalamış, Bizans saraylarında Propontisid Denizi'nin kıyılarında yaşıyorlarmış gibi onun ruhuna serinlikler serpmişti. Şimdi onunla ayrılıyordu. Acaba kader onları Kapadokya'nın ovalarında mızraklı Bizans süvarileriyle karşılaşmış bir tacdar olarak birleştirecek midir? Artık beyni uyuşmuş, ruhu tamamıyla süzölmüştü. Vücudunda dermansızlık, gözlerinde bir muamma âleminin üzerinde duraklayan fersizlik yaşıyordu. Pencerenin kenarına yığıldı. Tâlekân hudutlarını gösteren ufukların maviliklerine derin derin baktı. Vaktiyle bu muhit onun ruhunda vahşi bir sırtlan soğukluğu uyandırmıştı.

Âdeta içinde bir ısırık yarası vardı. Ne gördüyse yaslı, ne-reye baksa pıhtılanmış bir kan rengi görmüştü. Beldetü'l-İkbâl bir yılan yuvası insanlığı kemiren ve kan kusturmaya doymayan bir katiller yatağı idi. Hatta veremli bir çehrenin solgun bakışlarına benzeyen Alamut'un çiçekleri onun gözlerini paslandırmış, ışısız bir gece gibi her yer ona karanlık bir buğu vermişti. Düşündü. Bütün tefekküratı şöyle geçen günlerin üzerinden serpilerek sağıldı. Bölüm bölüm bulunduğu hayatın nirengilerine derunundan baktıkça baktı. Nefret ve kin hislerini boşalttığı Alamut âleminin zamanların tesirkâr işlemeleriyle nazarında büsbütün değiştiğini gördü. Azerbaycan hükümdarını hançerledikten sonra ruhunun kırmızı renklere karşı daimî tereddüdü neden ileri geliyordu? Ebu Yahya ile beraber Allahuekber Dağı'ndan çıkan Behrud Irmağı'nın aktığı Ebher şehrine girilirken karşıdaki Elbruz'un göklere doğru dikilmiş sert başının tam bir Bâtınî kafasından ayırt edilemeyeceğini ona söylememiş miydi? Ruhunun katılığı ve damar inceliklerinin kendisinden yavaş yavaş kopmaya başladığını o dakikada derunundan fırlayan yakıcı bir ses ona haykırmıştı. Bu suretle mazinin içinde saatlerce dolaştı. Her durakta müthiş ruh değişikliklerine rast gelmesinden hayretler duydu. Gözleri karşıdaki büyük boy aynasına ilişti. Simasının ne kadar başkalaşmış olduğunun farkına vardı. Nazarlarının Hindistan'ın zehirli boğa yılanlarının en azgın ısıklarla havaya dikilmiş birisinin nazarlarından fark edilemeyecek derecede dehşetler saçtığını gördü. Alın derilerinin avı ile boğuşan bir kurdun kaburga dipleri nasıl kırırsa onun gibi birbiri üzerine döküldüğüne dikkat istedi. Komnenos hanedanına mensup çok kibar bir prensin, düştüğü bu muhitte aldığı şu menfur manzarasından âdeta tiksindi. Zihninde dönüp dolaşan bu fikirlerin uyuşukluğuyla bir zaman yerinden kıprayamadı. Başını kaldırdı. Acı acı güldü. Kendi kendine;

“Hayır, hayır...” dedi. “Bâtınîlerin en büyük nizamı ya para ya hançer!.. Selçuklu sultanları hep geberecekler. İlla

Kapadokya benim olacaktır. Komnenos hanedanı orada altın tahtını kuracak. Ne insan ne insaniyet hepsi benden başka değil! Ben de yaratıcıyım. Ben de yok ediciyim..." diye bağırdı.

Acele acele elbiselerini giydi. Yolculuk kılığıyla salona fırladı. Dışarıda zaten beş Bâtınî fedaisi onu beklemekte idiler. Firuze odanın kapısında idi. Prens, kızı görür görmez şaşaladı...

"Firuze görüyorsun ya! Nerelere gidiyorum. Sözüm değişmemiştir. Vazifeden dönüşte yine yanımdasın." Firuze ağlıyordu. Prens; "Kız deli mi oldun? Gözyaşı gözde değil gönülde durmalıdır."

Firuze Prens'i selametledi. İsak Komnenos koşa koşa Yedi Sametler Köşkü'nün merdivenlerini indi. Bahçedeki büyük havuzun kenarında Muhyeddin Temimî ile Aynüşşems'in kendisini beklemekte olduklarını gördü.

Aynüşşems; "Sizi geçirmeye geldik."

Prens, "Ben de veda için size geliyordum."

Aynüşşems ortada Prens solda Muhyeddin Temimî sağda Yedi Sametler Köşkü'nün bir cennet kadar güzel olan bahçesinin büyük kapıya doğru uzanan geniş caddesinde yürüyorlardı. Kazvin dağlarından çıkan ve Alamut'u dolaşarak Tarmin nevahisinden Sefid-Rud Nehri'ne dökülen Şah-Rud Irmağı'nın bir kolu da Yedi Sametler Köşkü'nün bahçelerinden geçiyordu. Bağlı bağl akan sular, renkli cam menşurlardan süzülerek havuzlara dökülüyordu. Bu üç Bâtınî daîsi çiçekler arasında şimşir ağaçlarının ve saksılardaki gövem dallarının uzanan gölgeleriyle serinleşmiş bir kanepenin üzerine oturdular. Cenup-garptan biraz sertçe esen rüzgârla fiskiyeden savrulan sular, yolları yağmur yağmış gibi ıslatmıştı. Muhyeddin Temimî senelerden beri her iki gönlün bütün esrarını bilen ve Bâtınîliğin esaslarını birer birer öğretmek için üzülmüş yüksek bir daî olması itibarıyla Prens ve Aynüşşems'e karşı bazı vesâyâsı olacağını anlattı. Prens heyecanla Üstat'ın sözlerine ve Aynüşşems de aynı hararetle gözlerine baktı. Muhyeddin Temimî devamla;

“Aziz dostlarım! Bu seferki aldığımız vazifeler her birimizi başka başka ülkelere doğru atıyor. Fakat ben katiyetle inanıyorum ki işler her gün bir adım daha bizi hedeflerimizde doğru yaklaştırmaktadır. Alaaddin Muhammed-i Salis’in bu emri çok iyi oldu. Selçuk memleketlerinde bize tevdi edilen vazifelerin büyüklüğünü ben bugüne kadar layık olduğu ehemmiyetle karşılamamıştım.”

Prens; “Fikirlerinizdeki derinliğin hayranıyım. En canlı noktayı keşfetmekteki hususiyetiniz bana ne kadar yardım etmiştir. Şimdi bu ehemmiyeti nerede buluyorsunuz?”

Aynüşşems; “Bu babda Sahibiâzam’dan bazı şeyler ben de duydum. Fakat o günden beri içimde bir düğüm olan bu cihetin izahını da Üstat unutmamanızı rica edeceğim.”

Muhyeddin Temimî vaziyetin ne kadar ciddi ve dikkate değer olduğunu bütün tafsilatıyla anlattı. Ve şimdiye kadar şansın ve talihın bu husustaki yardımlarını birer birer söyledi. Atabeyler Sarayı’ndan ve bütün Suriye hudutlarındaki faaliyetleri anlattıktan sonra Anadolu’ya intikal ederek;

“Müsaade ediniz. Baba İlyas Horasanî’nin Mesudiye Zaviyesi Şeyhliği’ne tayin edilmesi hakkında bana esaslı bilgi döken şair Nevruzî’yi dinledikten sonra düşüncelerim daha ziyade derinleşti. Ve yolunu da değiştirdi. Âdeta içimde serin ve sevinçli bir hava esti. Konya Saraylarını ve Alaaddin Keykubad’ın azametli tahtı ile o çürük koltuğun üzerinde kurulan Selçukoğlu’nun habersiz dalgınlıklarını gözümün önüne getirdim. Kendinden evvel sultanların birer Bâtınî hançeriyle yok edildiklerini bir dakika olsun zihnine uğratmayan bu mağrur sultanın belki daha feci bir ölüm yoluna düştüğünü gördüm. Bütün İtil kıyılarından Moğolların önünde sürülen bu kadar Türkmen ve Oğuz boylarının Selçuk hudutlarına akınlarını gözümün önüne getirdim. Kımızla uyuşmuş beyinlerin bellerinde siyah saplı Bâtınî hançerlerinin ucundan damla damla akan kan yarın onun rengini de boyayacaktır. Yazık ki o adamlar, bugün o Sultan’ın tah-tının bekçileri bulunuyorlar. Sind şehrinden Hindistan’a

geçen Celaleddin Harezmişah, Cengizogullarının yavaş yavaş Merkezî Karakurum'a doğru çekilmeleri üzerine, birer toprak yığınları hâline gelen Orta Asya şehirlerini yeniden kurmaya uğraşiyor. Nişabur şehri gibi nice nice kentlerin yerlerinde yeller estiren Moğol cenkçileri oralara arpa, buğday ektiler. O başaklarsa halaza hâlinde kim bilir kaçınıcı defa dökülüp bittiler. Celaleddin yıkılan o yerlere, çın çın çınlayan o hudutsuz harabelere Turan'dan gelen göçmenleri yerleştirmeye uğraşiyor. Bu Şamanî Türklerin İslâmiyet'in itikadî alanlarında çapraşık inarış yollarına hiç de yanaştıkları görülmemektedir. Bizim daîlerimiz en verimli çalışmalarla hep o göçler arasında yürüyorlar. Asya Azerbaycan ve Merağa'dan Buhara'ya oradan da Turan'a kadar uzanan bu Harezmi şahının kullanı hiç durmadan insan topluyor. Dayılan olan Türkistan beyleri ona yardım için tümen tümen ona adam yolladılar⁴⁶. Suriye Bâtınîlerinin ve bütün Halep, Amid ve Ahlat yanlarında oturan Türkmenlerle Şam Nasturîleri, Harran Sabîîlerinin yurtlarıyla Ceziretü'l-Arab'ın kızgın kum çöllerindeki Arap Haricîlerinin çadırlarına varıncaya kadar bizim daîlerimiz dalıp çıkmaktadırlar. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in Selçuklular tahtından ilk atıldığı zaman Şeyh Mecdeddin İshak Suriye'de Emîr Arslan Bab Zaviyesi'nde senelerce bizim yolumuzu aydınlatmaya uğraştı. Bundan maksadı da Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in yeniden Selçuklu tahtına geçirilmesi idi. Sümak Dağı'nın yamacında oturan İsmailîler reisi Anadolu'dan ta Irak'a oradan Şattü'l-Arab'a kadar bütün o muhitleri Bâtınîliğin suyuyla suladı. Şunu da anlatmak istiyorum ki Mesudiye Zaviyesi'ne tayin edilen Baba İlyas Horasanî de bu defa Anadolu Bâtınîliğinin riyasetine geçmiştir. Sahibiâzam Alaaddin Muhammed-i Salis'in ise bizi oraya memur etmesi çok isabetli bir iş oldu.

Muhyeddin Temimî'nin bu mühim izahatı üzerine Aynüşşems'in, sevinç içinde yüzünde neşeler uçuyordu. Prens Aynüşşems'in bu gönül ferahlarına iştirak ederek;

46 *Sîret-i Celaleddin Mengüberti*, Şehabeddin Nesevî.

“Üstat’ın bu kıymetli fikir ve muhakemesi karşısında akan sular durur. Ben ne zaman bir batıma uğradım muhakkak Hızır gibi onu yanımda gördüm. Onun berrak tefekküründen ruh ve hayat suyu emdim.”

Muhyeddin Temimî derhâl Prens’in sözünü kesti:

“Çocuklar övünmekten ne çıkar. Benim de ne kadar sürçtüklerim oldu.”

Aynüşşems; “Üstat! Sultan Alaaddin Keykubad’ın sarayına yerleştirilmekliğim için şair Nevruzî bana söylediklerini bilmem size de anlattı mı?”

“Evet. Öyle bir şeyden bahsetti.”

“Fakat şekil meselesinden bahsetti mi?”

“Hayır. Ona dair bir şey söylediğini pek iyi hatırlamıyorum.”

“Cariye olarak saraya satılmaklığımı muvafık görüyordu.”

“Muhakkak bundan müteessir oldunuz.”

“Böyle bir şey aklıma bile gelmedi.”

“Ya neden endişeli bulundunuz?”

“Göreceğim işin güçlülük çevrilmesinden.”

“Anlayamadım ne gibi güçlük?”

“Eğer esir olarak Selçuk sarayına satılırsam dairelerden Sultan’ın yanına kadar terakki edebilmekliğim için resmî yolun uzun olmasından.”

“Şimdi anladım. Peki nasıl arzu ediyorsunuz?”

“Bizzat Sultan’a takdim edilmekliğim.”

“İlk fırsatta.”

“En doğrusu bu değil mi?”

Prens verilen karardan memnun oldu. Ve, “Şüphesiz.” dedi.

Muhyeddin Temimî sözüne devam etti ve Aynüşşems’e;

“Her ikimiz doğru Mesudiye Zaviyesi’ne yerleşeceğiz. Oradan ötesi için fıkrimizi belki de değiştirebiliriz. Bu husus için şimdiden esaslı bir karar verilemez. Çünkü Baba İlyas Horasanî’nin fikir ve mütalaalarını da almak lazımdır.”

Prens; “Çok doğrudur.”

Aynüşşems; “Üstat! Prens Hoy’dan döndükten sonra acaba bize iltihak için Sahibiâzam’dan bir işaret olsun almak kabil değil midir?”

Muhyeddin; “O ciheti de Sahibiâzam hazretleri düşündü. Gittikçe büyüyen Anadolu işleri Alamut’un dikkatli gözlerini daha ehemmiyetle üzerine çekmektedir. Bizzat Alaaddin Muhammed-i Salis bu işle meşgul olmaktadır. Ben kendilerine fikirlerimi çok açık söyledim. Bundan maksadım da Prens’i ileride Selçuk hudutlarına yaklaştırmak ve oralarda vazife aldırmaktır. Celaleddin Harezmsah’ın yanına sefaretle gönderilmesi en ziyade Filistin Bâtınîler reisi Kemaleddin’in ısrarı ve Suriye’deki Alamut vekili Seraceddin Muzaffer’in muvafakatiyle olmuştur. Çünkü Celaleddin Harezmsah’ın İsmailîlerin ellerinde bulunan şehirlere göz diktiği öteden beri biliniyordu. İleride Alamut’un önüne geçmeyecek derecede vahim hadiseler şeklinde meydana çıkacak olan bu işin üzerine Sahibiâzam’ın nazarıdikkatini Vezir İmadeddin Muhteşem çekmiştir. O da bittabi alakadar oldu. Celaleddin Harezmsah’ın fikirleriyse Alamutlularla hoş geçinmekti. Veziri Şerefülmülk’ün mütalaaları bu noktayı tamamıyla anlatmıştı. Onun içindir ki bizzat Celaleddin’in şahsiyetine ait bir vazifeniz olmasa gerektir. Size aynı zamanda Bedreddin’in de iltihak edeceğini söylediler ki bu çok isabetli olmuştur.”

Prens, Muhyeddin Temimî’nin verdiği bu izahattan çok memnun oldu. Çünkü ilerisini daha aydınlanmış olarak görmeye başladı. O, yalnız mühim noktalar üzerinde malumatlar bulunuyordu. Ve bu ciheti Üstat’a anlattı ve;

“Evet. Celaleddin Harezmsah’ın şahsiyeti hakkında hiçbir emir almadık. Ancak Orhan tehlikededir.” dedi.

Bunun üzerine Muhyeddin Temimî oturduğu yerden ayağa kalktı. Artık vakit gelmişti. İsak Komnenos’a, “Yolculuğunuzda size muvaffakiyetler ve selametler dilerim.” dedi. Ve gözlerinden öptü.

Aynüşşems derin bir heyecan içinde Prens’in gözlerine bakıyordu. İkisi de aynı ızdırabın ateşiyle yanıyorlardı.

Prens, Aynüşşems'in önünde diz çöktü. Elini öptü ve tek-mil vücudu tir tir titriyordu. İhtiyarsız gözlerinden akan iki damla yaş Aynüşşems'in eli üstüne döküldü. Prens hazin bir vaziyetle ayağa kalktığı bir zaman Aynüşşems'in başı Prens'in göğsü üstüne düştü. Bu yaralı iki gönül hıçkırı hıçkırı ağlıyorlardı. İsak Komnenos'un baygın nazarları göklerin mavi derinliklerine doğru dikilmişti. Ağzından, "Bak Safu güneş altın ziyâlarını üzerimize yağdırıyor. Başını dikmiş nurlar döküyor." kelimeleri döküldü.

Muhyeddin Temimî bu aşk ve sevda tablosuna durgun bir denizin billuri duruşlarını seyreder gibi hayraniyetler içinde bakıyordu. Kuşlar dallardan dallara uçuşuyorlar, kuğular, papağanlar, kumrular, güvercinler bu manzarayı ötüşleriyle, kanat çırpmalarıyla sanki alkışlıyorlardı. Yedi Sametler Köşkü'nün süslenmiş bahçesinin bir köşesinde birbirine omuz dayanmış olan bu iki gencin başlarından dört kartal da kanat germiş süzülerek geçiyorlardı.

Aynüşşems Muhyeddin Temimî'ye döndü.

"Bağışlayınız aziz Üstat!" dedi.

Muhyeddin Temimî ise, "Artık ayrılıyoruz. Gaye ve hedeflerimize doğru şu kartallar gibi biz de yol almaya başlayalım." cevabını verdi ve hürmetle eğildi.

Ağaçların arasından Aynüşşems ve Muhyeddin Temimî'ye, gözden kaybedinceye kadar arkalarından bakan Prens de acele acele yürüdü. Kendisini bekleyen beş fedaiyle Kemaleddin ve Bedreddin'in yanlarına geldi.

"Arkadaşlar hazır mıyız?"

Bedreddin; "Sizi bekliyoruz."

Prens; "Buyurunuz."

Bu iki kelimedenden ibaret olan konuşmayı müteakip bunlar da yola çıktılar.

Alamut Sefirleri Hoy Şehrinde Celaleddin Harezmsah'm Otağında

Ortalık henüz imir ve simir iken Hoy şehrine sekiz kişi giryordu. Bunların başlarında İranilere mahsus deriden yapılmış siyah bir külâh ve ellerinde de Hint'in bambu ağaçlarından birer çöp vardı. Şehrin dışarısında tan yeri ağarmaya başladığı ve etraf alaca karanlık olduğu hâlde gürültülü sokaklarda akın akın birtakım askerler yukarı ve aşağı geçiyorlardı. Moğolların ayaklarıyla çiğnenen bu kadar memleketler arasında Azerbaycan hükümdarı Özbek'in yalvarmalarıyla bu ülke yakayı kurtarmış, tahrip edilmemişti. Hoy şehri Maveraünnehir ve Harezmi kentleri gibi harap olmamıştı. Moğolların çekilmeleri üzerine Celaleddin Harezmsah yeniden taarruza başladı. Ve başına topladığı mühim bir ordu ile harekete geçti. Karargâhını da Hoy'da kurdu. Şehirde görülen bu kalabalık Celaleddin'in Hintli, İranlı, Turanlı birçok uluslardan ibaret olan ordusu efradı idiler. Alamut elçileri Hoy'a girdikleri zaman doğrucu bir hana indiler. Kendilerine gösterilen odada istirahat daldılar. Çünkü günlerce yaya ve at üzerinde geldiler. Akşam olmuş sular kararmış, her taraf derin bir sükûta dalmıştı. O sıralarda Merağa'da bulunan Azerbaycan Bâtınîler reisi Hürrem Abâdî hancıya;

"Baba sabahleyin gelen yolcuların odası hangisidir?"

"Ahondları mı soruyorsun?"

Hürrem Abâdî'nin sesini içeriden işiten İsak Komnenos derhâl dışarıya fırladı. Samimiyetle birbirlerine sarıldılar.

Alamut kengeşinin bitmesi üzerine Hürrem Abâdî hiç durmaksızın hareket etmişti. Birlikte odanın içerisine girdiler. Diğer arkadaşlarla selamlaştılar.

Bedreddin; "Gelişimiz bilmem görüşümüze göre uygun olacak mıdır? Geldiğiniz çok iyi oldu."

Hürrem Abâdî, "Zaten size iltihak etmek üzere Alamut'tan emir aldım." dedi.

Bedreddin; "Harezmşah'ın bizimle alakadar olacağından ümitvar mısınız?"

Hürrem Abâdî; "Herhâlde."

Bedreddin; "Yann Celaleddin tarafından kabul edilebilir miyiz?"

Hürrem Abâdî; "Celaleddin Irak-ı Acem'i ve Horasan'ı zapt etti. Moğollar kısmen buralardan çekilmişlerdir. İsteklerimizde onun için pek sert davranmak doğru değildir."

Prens biraz asabiyetle söze karıştı:

"İsterse bütün gök kubbenin altını zapt etsin. Babasının akıbetini unutmamak lazımdır."

Bedreddin; "Vâkıa öyle. Hem verilen talimatı biz nasıl taşıabiliriz?"

Kemaleddin; "Bir defa Harezmşah tarafından kabul edilelim. İstikbaldeki vaziyeti sonra tayin ederiz."

Hürrem Abâdî; "Muvafık olan da budur."

Sabah olmuştu. Hoy karargâhında Celaleddin Harezmşah'ın kumandanları yeni bir harp meclisi kurmuşlar, Moğolların yanlarını kuşatmak için planlar üzerinde münakaşa ediyorlardı. Celaleddin ise sabaha kadar meşgul olmuş ve yorgun düşmüştü. Henüz birkaç saat uyumuş ve bu sırada da Alamut elçileri ordu merkezine gelmişlerdi. Vezir Şerefülmülk'ün adamları tarafından istikbal edildiler. Bir saat sonra Şerefülmülk'ün yanına giren İsmailîler vaziyeti anlattılar. Celaleddin Harezmşah'ın huzuruna kabul edilmelerini iltimas ettiler. Vezir Alamut elçilerinin Celaleddin'in yanına girmelerine delalet etti. Bâtınîler geniş bir otağa alındılar. Birkaç dakika sonra Sultan Celaleddin'in

huzurunda bulunuyorlardı. Celaleddin Harezmsah kendilerine yer gösterdi. Oturmalarını emretti. Elçiler bu iltifattan memnun oldular. Memuriyetleri hakkında izahat verdiler. Filistin Bâtınîler reisi Kemaleddin, Alamut şeyhi Sahibiâzam Alaaddin Muhammed-i Salis'in dostluğundan bahsederek bu babdaki arzularını söyledi.

Celaleddin Harezmsah; "Alaaddin Muhammed-i Salis'in dostluğuna itimadım vardır. Bize karşı çok iyi davranmakta olduklarını da gördüm. Moğolların Kazvin civarıyla ve bütün Kuhistan hudutlarına girdikleri zaman iyi yararlıklarda bulundular. İsmailî fedaileri mühim işler gördüler. Çünkü hem Alamut'u ve hem de bizi çeviriyordu."

"Bunun içindir ki İsmailîlerin imamı Sahibiâzam Alaaddin Muhammed-i Salis hazretleri Moğolların Irak-ı Acem ve Horasan'dan çekilmeleri üzerine tayin ettiğiniz vali Orhan'dan çok memnun oldular. Orhan da tarafındangönderdiği bir mütesellim eliyle buraları idareye başladı. Bu vilayetlerse bilirsiniz ki İsmailîlerin memleketlerine bitişiktir. Kuhistan'ın Kum ve Kayin şehirlerine civardır. Son günlerde Orhan'ın adamları buralara kadar tecavüzü uzattılar. Kaç defadır Moğol istilalarıyla haraplığa uğrayan bu yerler bu sefer de acı bir haksızın altında ezilmektedir. Vergi zulümleriyle ezilenin, asılanın hesabı yoktur. İsmailîlerin imamı derdi size duyurmaktan başka çare olmadığını anladı. Ve bizi huzurunuzla gönderdi..." dedi.

Celaleddin Harezmsah kaşlarını çatı. Asabi ve hiddetli bir çehre ile Şerefülmülk'ün yüzüne baktı. Vezir mahcubiyet içinde gözlerini yere çevirdi. Orhan'ın bu tecavüzünden müteessir olduğu simasından belli idi. Harezmsah elçilerin yanında Şerefülmülk'e şu emirleri verdi:

"Bu adamları Orhan ile buluştur. Kendisine lazım gelen tembihatı yap! Haksızlıklara nihayet vardır. Kimsenin zulme, hakarete uğramasına meydan bırakma. Alamutlularla aramızdaki dostluğa aykırı her türlü münasebetsizlikler bir an evvel ortadan kalkmalıdır."

Vezir bu emirleri ayakta aldıktan sonra elçilerle birlikte huzurdan çıktı. Ve acı bir lisanla Orhan'a yazdığı tahriratta yaptığı biçimsizlikleri birer birer saydı. Ve Alamutlularla birlikte gönderdi. Elçiler, Orhan'la karşılaştılar. Vali çok kurnutulu ve mütekebbir bir adamdı. Mütesellimi hakkındaki Kemaleddin'in acı şikâyetlerini dudak bükerek dinledi. Güya elçilerin işi pek şişirdiklerini anlatmak için dedi ki:

"Ben o eyaletleri Celaleddin Harezmsah'ın namına idare ediyorum. Gönderdiğim adam belki bazı yolsuzluklarda bulunabilir. Fakat Sahibiâzam Alaaddin'in işi bu kadar büyütmesine aklım ermedi. Esasen Kuhistan vilayetleri bizim hudutlarımızın içindedir. Alaaddin'in oralara kadar el uzatmasına hakkı yoktur."

Kemaleddin cevap verdi:

"Niçin böyle söylüyorsunuz? Bilumum Kuhistan kaleleri bize aittir. Ta Hasan Sabbah'ın devrinden beri oralarda hiçbir değişiklik olmamış daima Bâtînîlerin idareleri devam etmiştir. Moğol istilaları başlar başlamaz hepimizin malumu olan karışıklıklar aldı yürüdü. Cengiz orduları çekildikten sonra vaziyet eski hâline avdet etti demektir."

Orhan; "Rükneddin Sancu'nun Kazvin önünde topladığı otuz bin askerin karargâhı Alamut'un karşısında idi. Eğer bu vilayetler bize ait olmasa idi Alaaddin Muhammed-i Salis'in buna razı olmaması lazım değil midir?"

Kemaleddin; "İsmailîler Kutbeddin Harezmsah'ın dostluğuna itimat ettikleri için o zaman buna ses çıkarmamışlardı. Esasen Moğollar her iki tarafın da düşmanı idi. Eğer iddianızda ısrar eder oralardaki tecavüzlere mani olmazsanız bizim hançerlerimizin kalp yarmakta şaşmış olduğunu hiçbir gören yoktur."

Orhan; "Bu sözünüzle beni tehdit mi ediyorsunuz?"

Bunun üzerine aradaki konuşma sesleri yükseldi. Kemaleddin kızmıştı. Orhan ise köpürdü. Belindeki ve çizmelerinde sokulu olan hançerleri elçilerin önüne attı.

“İşte hançerlerimiz daha keskin. Öldürücü kılıçlarımız da var. Bunlara karşı sizin elinizden hiçbir şey gelmez.” diye bağırdı⁴⁷.

Artık iş azmıştı. Elçiler Orhan’ın yanından bir şeye muvaffak olamadan döndüler. Doğru indikleri hana geldiler. Orada uzun uzadıya müzakerelerde bulundular.

Hürrem Abâdî; “Netice anlaşıldı. Son tedbirin alınmasından başka bir şey kalmamıştır.”

İsak Komnenos; “Bunun için zaten emir alınmıştır.”

Hürrem Abâdî; “Benim Harezmşah’ın adamlarından öğrendiğime göre Celaleddin hemen Gence’ye gitmek üzere imiş, oradan da Tebriz’e dönecektir.”

Kemaleddin; “Öyle ise Bedreddin, Harezmşah’ın otağıyla birlikte Alamut elçisi sıfatıyla hareket etsin. Prens ile beş fedai de ordu arasında vazife alsınlar. Orhan’ın işini görsünler. Biz neticeyi Hürrem Abâdî ile beraber Merağa’da bekleriz.”

Yapılan bu söz birliği üzerine Alamutlular dağıldılar. Herkes işinin başında bulunmak üzere en kestirme yoldan hareket etti. Üç gün sonra da Hoy’dan Celaleddin Harezmşah ordunun yürümesini emretti. Ve kendisi de Gence’ye hareket etti. İsak Komnenos ile beş fedai de askerlerin arasına karışmışlardı. Celaleddin’in Gence’ye yaklaştığı bir anda Orhan’ın çadırına dalan Bâtınîler hançerleri göğsüne sapladılar. Kanlı hançerler ellerinde olduğu hâlde şehre girdiler. Yalnız İsak Komnenos, Merağa yolunu tutmuştu. İsmailîleri gören ahali kaçıştılar. Fedailer Sahibiâzam’ın içtimai sözünü bağırdılar. Vezir Şerefülmülk’ün çadırı önüne geldiler. Oradan Dîvân Kalemi’ne girdiler. Fakat kendisini bulamadılar. Vezir o dakikada Harezmşah’ın yanında bulunuyordu. Uşaklardan birisini yaraladılar. İçtima yerine gelmesini bağıarak gururla çıktılar. Halk bunları taraçalardan taşla tuttular. Bâtınîler, yağmur gibi yağan taşlar arasında yaralar içinde son nefeslerine kadar, “Biz Sahibiâzam Alaaddin’in ashabıyız.” demekten vazgeçmediler.

Hadise bütün orduya yayıldı. Harezmşah'ın yanında misafir kalan Bedreddin vaka üzerine kalmak veya dönmekten hangisinin doğru olduğunu Şerefülmülk'ten sordu. Oturduğu odaya kadar takibini duyan vezir ise Orhan'ın başına gelen felaketin kendi başına gelmesinden ürktü. Elçiyi yanından koyuvermedi. Cengiz'in oğlu Moğol hakanı Oktay'ın fedailer eliyle hançerlenmesini istedi. Alamut elçileri arasından Harezmşah ordusunu takibe memur edilen Bedreddin de bütün bu işlerin yerine getirileceğini vadetti. Buna mukabil de İsmailîlerin memleketlerine tecavüz edilmeyecekti. Çünkü Moğol istilaları esnasında Damgan şehri Alamutlular tarafından zapt edilmişti. Harezmşah ise buranın teslimini istiyordu. Bedreddin ile uzun münakaşalardan sonra Damgan, İsmailîlerde kalacak; Alamutlular da Harezmşah hazinesine senede otuz bin dinar vereceklerdi. Bu muahede her iki tarafça tasdik edildi. Harezmşah da Tebriz'e doğru yola çıktı. Alamut elçisi ise resmî ve gayriresmî seferlerde Vezir Şerefülmülk'ün yanından ayrılmıyordu. Vezir birçok ihsanlarla Bedreddin'i memnun etmeye uğraşıyordu. Serat Nehri kenarlarına varıldığı zaman orada kurulan bir işret meclisinde Bedreddin sarhoşlukla ağzından bazı sözler kaçırdı. Bu arada da,

“Şurada bulunan orduda birçok Bâtînî vardır. Bunlar, içinizde öyle yerleşmişlerdir ki kendi hassa nedimlerinizden fark olunmazlar. Ahırlarınızda hatta Sultan'ın emir birliğinde kullanılanlar bile vardır.” diye bağırdı.

Şerefülmülk, “Ne diyorsunuz? Biz bütün askerlerimizin hakkında köklü ve doğru bilgilere malikizdir. Onların memleketleri, mezhepleri bizce belli ve dîvân defterlerimizde mukayyettir.” dedi.

Bedreddin ise, “Bu kadar keskin söz korkarım ki sizi mahcup eder.” cevabını verir.

“Dediklerinizi bana ne ile ispat edersiniz?”

“Söz verin, göstereceğim Bâtînîlere sizden bir zarar değmesin.”

Bedreddin'in bu sözü üzerine Şerefülmülk aman almeti olmak üzere mendilini elçinin üstüne attı. Ve sözünü yerine getirmesini söyledi. Bedreddin Bâtınîlere mahsus bir işaret verdi. Bunu gören ordunun içindeki Bâtınîlerden beş kişi derhâl koşa koşa daînin yanına geldiler. İçlerinden saygısız bir Hintli Şerefülmülk'e hitaben şu sözleri söyledi:

"Filan gün filan yerde seni öldürebilirdim. Öldürmediğime sebep emir almamış olmaklığımdır."

Bunu işiten Vezir korkudan titredi. Arkasından elbiselelerini attı. Yalnız gömleği kaldı. Ve Bedreddin'e,

"Bunlar neden oluyor? Alaaddin Muhammed-i Salis ne istiyor? Kanımı döktürecek kadar kendisine ne yaptım. Harezmşah'ın kulu olduğum kadar onun da kuluyum. İşte elinizdeyim. Ne isterseniz işte hazırım." diye haykırdı.

İş şeref ve haysiyet hudutlarını aşmıştı. Bunu duyan Celaleddin Harezmşah çok kızdı. Derhâl Şerefülmülk'e o beş İsmailî'nin çadırı önünde ateşe atılmasını emretti. Vezir çok yalvardı. Fakat Harezmşah'a kabul ettiremedi. Şerefülmülk mecburen emri yerine getirdi. O beş İsmailî'yi ateşe attılar. Bütün ordunun önünde yığıldırılan çıra odunları üzerinde yanmaya başlayan Bâtınîler,

"...Biz Sahibiâzam Alaaddin'in ashabıyız." diyorlardı. Tamamıyla kömür oldular. Fakat aynı sözleri tekrarlamaktan vazgeçemediler. Vaka Alamut'tan duyuldu⁴⁸. Merağa'da Orhan'ın akıbetini bekleyen Hürrem Abâdî ile Kemaleddin, İsak Komnenos'un gelmesi ve neticeyi anlatması üzerine Kazvin'e doğru hareket ettiler. Tam Alamut'a yöneldikleri esnada Tebriz'de bulunan Vezir Şerefülmülk'e bu iş için Sahibiâzam'ın kuranâsından Selahaddin Nihavendî'nin elçilikle gitmekte olduğunu gördüler. Diğer fedailer de Harezmşah ordusundan ayrılmışlar, doğru Alamut'a gelmişlerdi. Hoy'dan dönen elçiler, Alaaddin Muhammed-i Salis'in huzuruna girdiler. Gördükleri vazifeden dolayı iltifatlar kazandılar. Bedreddin'in akdettiği muahededeki

Damgan için Harezmsah hazinesine senede otuz bin dinarın verilmesinin badema son yakılan İsmailîlerin bedeli olarak vazgeçilmesi teklifini götüren Selahaddin Nihavendî'nin daha mühim işlere de memur edildiğini ayrıca öğrendiler. Sahibiâzam'ın huzurunda konuşulan birtakım meseleler arasında Sultan Alaaddin Keykubad saraylarında başlayan Bâtınî faaliyetlerinin daha sağlam yollar içinde yürütmesi için Prens İsak Komnenos'un da Konya'ya hareket etmesi lüzumu kararlaşıldı. Prens, Alaaddin Muhammed-i Salis'ten bu sözü duyduğu zaman yüreği yerinden oynadı. Rengi attı. Âdeta fırtınaya tutulmuş oyuk bir selvi ağacı gibi yerinden sallandığını hissetti. Geçirdiği ruhî buhran arasında ağzından ihtiyarsız şu kelimeler döküldü:

“Acaba buradan hareketim pek yakın mıdır? Yoksa daha uzak bir güne mi muallaktır?”

Sahibiâzam bu acelenin manasını sezmiş gibi cevap verdi: “Bugün belki de yarın.”

Prens derhâl kendini topladı. Ve:

“Selçuk sultanları bizim yüksek inanış yollarımızı kesmek için Sünnî âlimleri ve bütün medreseyi aleyhimize tahrik ettiler. Bunu şair Nevruzî huzurunuzda ifade ederken öğrenmiştim. Sultan Alaaddin Keykubad'ın Suriye Eyyûbîleri aleyhine Celaledin Harezmsah'ı ittifaka davet etmek için memuren gelen Konya elçileriyle birlikte Hoy'da bulunmuştuk. Moğollarla uğraşan Celaledin'in bunlara ne cevap verdiğini öğrenemedim. Ancak sefirlerin başkanlığında bulunan İmadeddin'e sorguclar ve tuğlar hediye edildiğini gördüm.”

Alaaddin Muhammed-i Salis, Prens'in bu mühim haberini dikkat ile dinledi ve başını salladı. Bu hareket ise derunî bir memnuniyetsizliği anlatıyordu. Ve:

“Bize de Keykubad'ın mektupçuları geliyor. Eyyûbîlerin memleketine göz diken Sultan, bütün Suriye ve Mısır Eyyûbîleri aleyhine düşmanlıklarını gizlemiyor. Bu arada bize karşı da aynı düşmanlığı taşıdığı da Baba İlyas

Horasanî'den aldığım haberlerde kemal-i ehemmiyetle kaydedilmektedir. Bunun içindir ki sizin oraya varmanız, Aynüşşems ve Muhyeddin Temimî ile vaziyete daha sıkı bir el tutmanız lazımdır. Yarından sonra Alamut'tan hareket etmiş bulunacaksınız!..”

Prens saygıyla Sahibiâzam'ın ayaklarına kapandı. Diğer arkadaşlarıyla huzurdan ayrıldı. Doğruca Yedi Sametler Köşkü'ndeki daire-i mahsusalarına geldi. Sefer hazırlıklarını gördü. Artık Alamut'tan ayrılıyordu. Senelerden beri hararet ve ateşi arasında kavrulduğu Kapadokya'ya doğru yollar açılmış, ümit ve hayal âlemlerinde senelerce beslediği tasavvurlar bugün en açık bir hakikat olarak önünde doğmuştu. Heyecandan duramıyordu. Alamut Kütüphanesi'nin odalarının birinden diğerine geçiyor. Bahçede kameriyeler altında dolaşüyor. İçindeki alev, bir türlü sükûn bulmuyordu. Firuze akşam Prens'in odasına geldiği zaman onu tebriklere boğmuştu. Bilhassa son Hoy seferinden avdetini o kadar derin sevinçler içinde karşılamıştı ki zavallı kızı ilk görüşte âdeta çıldırmış zannetmişti. İçindeki heyecan ve sevincin verdiği bir gururla Prens'e karşı hislerini dökmek için dedi ki:

“Asaletmeabım! Artık her devir gönül endişelerim erimiştir. İçimdeki dinmeyen bir sürûr kaynadıkça kaynıyor. Ruhumda dalgalar, gözlerim ufukların arkalarında başka bir dünya aramakla meşgul.”

“Dedikleriniz bugün bir hayaldir. Fakat yarının hakikatidir.”

“Asaletmeabım! Sizin ben ne kadar büyük bir insan olduğunuzu çok yakından görmüşümdür. Aynüşşems'in de sizinle aynı yurdun evladı olduğunu hazin hazin bir akşam ağlarken ağzından döküldüğü zaman duydum. Ben ise karşısında onun kalp çarpıntılarını dindirmeye uğraşıyordum. Sizin için ne kadar üzüntüler çekiyordu. Bana uzak diyarlardan bahsetti. Memleketlerinin kucaklaşmış iki denizin ortasında boylu boyuna uzandığını anlatıyor-

du. Dünyada eşsiz bir vatan olan Kostantınıye'nin kokularını Alamut bahçelerinin çiçeklerinde hiç duyamadığını kaç defa söyledi. Zaman zaman bu ızdırapların taştıklarını görüyordum. Zambak kadar beyaz yüzünü bürüyordu. Ben ona baktıkça İran'ın yüksek yaylalarının birinde doğmuş vahşi bir kuşun çığltıları gibi içimde sesler duymaya başlardım."

Prens, Firuze'nin bu tasvirleri karşısında o kadar mütehassıs oluyordu ki gülerek,

"Sizde ne kadar şairane duygular var. Bak yanımdasınız. İşte söylenilen o güzel yurda daha yakın olan yerlere gidiyoruz. Haydi, yolda bize lazım olanları eksiksiz olarak yerli yerine koyunuz. Dikkat ediniz de bir şey unutulmasın." dedi.

Firuze bir çocuk sevinciyle odadan çıktı. Sefer için lazım gelen şeyleri hazırlamaya uğraşıyordu. Çünkü yarın Alamut'u terk edecekti.

Amasya'da Baba İlyas Horasanî Zaviyesi

Prens Firuze ile Alamut'tan ayrılacağı zaman orada en büyük tanıdığı Fazıl İsfahanî'nin ellerini öptü. Onunla veda-
laştı. Ve son olarak da Sahibiâzam Alaaddin Muhammed-i
Salis'in huzurlarına kabul edildi. Bâtınîlere mahsus gizli
talimatı telakki etti. Şafak sökerken bu iki yolcu Beldetü'l-
İkbâl'in büyük kapısından çıkmışlar, Kapadokya'ya doğru
yollanmışlardı. Prens, senelerden beri hasretiyle derunun-
da salgın bir alev hâlinde savrulan ihtiraslarının ve bütün
ümit ziyâlarının hakikate doğru işaretler vermeye başladığını
gördükçe içinde günler ve güneşler yaratan bir âlem açılıyor-
du. Hâlbuki o vaktiyle buralardan geçerken kafasında henüz
bugünün müjdelerini veren bir sızıntı bile taşımıyordu. İndi-
ği kervansaraylar, eski hatıralarını canlandırıyordu. Bu uzun
yolculuğun yorgunluklarıyla hayvanlarını dinlendirmek ve
kendileri de bir soluk almak için bir ırmak kenarına indiler.
İki saat sonra İran cihetlerini terk etmiş ve Anadolu'ya gir-
miş olacaktı. Daha kuvvetli bir hamle ile atlara atladılar.
Yola düzüldüler. Tahmin edildiği gibi Selçuk İmparatorlu-
ğu hudutlarına ayak basar basmaz Prens'in ruhunda yeni
bir hava esti. Günlerden bir gün Kapadokya'nın yüksek
dağlarını karşıdan seçmeye başladılar. İşte o dakikada İsak
Komnenos'un nazarında Selçuklu sultanlarının gölgeleri
erimeye, o azamet ve ihtişamla göklere alın değdiren Ala-
addin Keykubad'ın ufak bir nokta gibi karşısında silinmeye

başladığını âdeta hisseder gibi oldu. Bizans ordularının tarihin yıkılmış devirlerindeki akınlarını, Danişmentogullarıyla Şarkî Roma İmparatorluğu'nun mukaddes tacını başında taşıyan Komnenos hanedanının vuruştukları o engin illerin bütün geçmiş hatıratını hayalinde hep canlandırırdı. Buğulu bir duygunun gittikçe dumanlanan dalgınlıkları arasında bazen saatlerce ağzından bir kelime çıkmaz, düşündükçe düşünüyordu.

Akşam Halis Nehri'ni geçiyorlardı. Prens'in yüzünden o kadar taşkın bir sevinç döküldü ki Firuze dayanamadı sordu:

“Aziz Prens! Sizi bu kadar neşe ve ferahlar arasında gördüğümü hemen hiç de hatırlamıyorum desem yalan söylememiş olurum. Bugün başka bir hâliniz var.”

“Firuze, hakikaten öyle. Mutlaka ıslık çalışımdan içine böyle bir his düştü.”

“Sebebini bana anlatmak büyüklüğünde bulunur musunuz?”

“Bak şu karşıdaki yamaçlara, buralar benim soyumun at koşturduğu yerlerdir. O ormanların araları kim bilir kaç bin senedir neslimin hatıralarını saklıyorlar. Birkaç gün sonra muhakkak Amasya'ya varmış olacağız. Aynüşşems sizi görünce ne kadar şaşalayacaktır. Firuze hem sen ne güzel ata biniyorsun.”

“Benim babam Kazvin'in namlı zenginlerinden bir Türk'tü. Vaktiyle Nureddin Muhammed-i Sanî'nin uzak illere gönderdiği İsmailî süvarilerinin başbuğluğunda bulunmuştu. Ben de babamla birlikte bu uzun yolculuklarda hep at üstünde bulunuyordum. Dedem ise Sultan Sencer'i esir alan Oğuzların arasında idi. Orhun kıyılarında yaşayan atalarımız asırlarca Çin illerine akınlar yapmışlar. Arap orduları kızgın kum çöllerinden fırlayıp Turan üzerine yürümeye başladığı zaman Maverâünnehir hudutlarında yüz binlerle leşkerden ibaret olan Turan atlıları ile karşılaştılar. O günden beri İslâmiyet'in sinesine sokulan Türkler, yine at üstünden inmediler. Cenkten cenge, ilden ile at sürdüler. Tahtlar devirdiler.

Saltanatlar kurdular. Ta Macaristan ovalarında Tuna havza-ı ulyasına oradan Karadeniz'in köpüklü dalgalarına atlarının ağız köpüklerini kattılar. Malazgirt sahrasında Alparslan ordularıyla çarpışan imparatorun bütün maiyetinin üçte ikisini de benim soyum teşkil ediyordu. Pederim soy ve sopunun kan hararetini daima damarlarında duymuş bir Türk'tü. Öleceği sıralarda büyük bir servetle biricik kızını Sahibiâzam İsmailîlerin imamı, Bâtınîlerin reisi Nureddin Muhammed-i Sanî hazretlerine vasiyet etti. Kendisi Nişabur'da öldü. Son Cengiz ordularının, oraları birer sürülmüş tarla hâline getirdiklerini duyduğum zaman babamın mezarını düşündüm. O koca Türk ömrü oldukça Alamut'un ahde girmiş en sadık fedaisi olduğunu gururla söyleye söyleye bu dünyaya gözlerini kapadı. Ben ise Nişabur'dan Beldetü'l-İkbâl'e getirildim. İşte o günden beri Sahibiâzam'ın yanında Bâtınîlerin merkezinde yaşamaktayım. Alamut'tan ayrılmaklığım hakkında Sahibiâzam tarafından mezun ve vazife almaklığım birinci defa sizinle oluyor; bu itibarla mesudum."

Prens, Firuze'nin kendi tercüme-i hâlini birer birer büyük alaka ile dinledi. Kalbinde bu zavallı kıza karşı derin bir merhamet duydu. Artık Amasya'ya yaklaşmışlardı. Ertesi gün şehre gireceklerdi. O geceyi bir kervansarayda geçirdiler. Sabah olmuştu. Birçok tacirler Şark'tan getirdikleri malları hayvanlara yükletiyorlardı. Çan sesleri, kervan gürültüleri arasında bu iki yolcu atlarına binmişler kalabalığın ortasından süzülüp geçmişlerdi. Amasya'nın minareleri karşıdan görülmeye başladı. Vaktiyle Emîr Ahmed Gazi Tağan ve İltekin, Sulu gazilerin elleriyle mağlup edilmiş olan Bizans ordularını Horasan erleriyle Harezm Türkmenlerinin yalın kılıçla nasıl sürdükleri, Kaynar sahrasından akın eden Türklerle Ferhat ve Füsün dağlarının sarp sağırlarından dökülen Roma askerlerinin o feci hezimetini Prens'in gözünün karşısına geldi. Oğuz Türklerinin önünde ezilen Sutatius'un bütün ordularının bozulmuş bakiyesiyle şimale doğru nasıl kaçtığını düşündüğü za-

man yüreği sızım sızım sızladı. Bir buçuk asır evvel tarihin gördüğü bu işleri münevver bir Romalı'nın her anda zihninden geçirmesi kadar kolay bir şey yoktu. Hâlbuki daha derinden gelen tarihin sesi bütün bu sahralarda at oynatan erlerin Türk soyundan olduklarını haykırıyordu. Genç Hitâ Türkleriyle Hun çadırları biri garptan diğeri de şarktan gelip burada kurulmuşlardı. Komnenos hanedanının vatani diye yapışmaya uğraştığı bu yurtların asıl sahiplerinin başkaları olduğunu vicdanına itirafa mecbur olan Prens'in yüzü ekşidi. Firuze'ye,

“Bilmem ki içimde sonsuz bir ızdırap yeli esmeye başladı.” dedi.

Firuze de; “Beni müteessir etmeyiniz, aziz Prensım.”

Prens Firuze'nin yüzüne baktı. Bu sözün onu memnun edecek hiçbir yeri yoktu. Yine tefekküratına daldı. Yarın Sultan Alaaddin Keykubad'ın mülküne fitneler uyanacak, koca Pont kıtasıyla bütün Kapadokya'ya hâkim olmak için senelerden beri içinde bütün ateşin akıbet kendini de yakmak ihtimali zihninden geçti. Tüyleri ürperdi. Prens bu uzun düşüncelerin altında hiçbir tarafla alakadar olmuyordu. Hatta Amasya'nın kapıları önüne geldiklerinin farkında olmamıştı. Firuze;

“Asaletmeap şehre giriyoruz. Öyle zannediyorum ki on beş dakika sonra yol bitmiş olacaktır. Ne kadar dalgınsınız. Bir an olsun etrafınıza bakmıyorsunuz. Buralar ne kadar güzel memleketler, bizim Kazvin gibi yalçın görüntülü korkunç dağlarla çevrilmemiş, bağların bahçelerin içinde ahalinin seslerini dinliyorum. Anlaşılan halk yazı köşklerinde geçiriyorlar.”

“Sevimli kız neler söylüyorsun?”

“Ne kadar zamandır size bakıyorum. Dalgınsınız. Bu derece güzel bir memleketin yollarında tabiatı seyretmek zevki acaba ne okşar?”

“Hakikat dediğiniz gibidir. Ben de bilmiyorum. İçime bir sıkıntı bastı.”

“Aziz Prensım, Aynüşşems yarım saat sonra karşısında olacağımızı bilmiş olsa idi?”

Prens, Aynüşşems'in ismini duyunca atın üstünde dikleşti. Bütün o zihninde dolaşan şeyleri silkti. Yemyeşil yolların etrafını kaplayan binbir çeşit çiçeklere dikkat etti. Yabani elma ve kiraz ağaçlarının diplerinden akan yeşil suların seslerini duydu. Artık şehre girmişlerdi. Mevsim yaz olduğundan ahali bağlara ve bahçelere çekilmişler, sokaklar da bir ıssızlık yaşıyordu. Esasen bütün Şark şehirleri gibi Amasya da sükûn içinde uyuyordu. Tek tük sağdan soldan bazı köylüler hayvanlara yüklettikleri meyvelerle pazara doğru geçiyorlardı. Evler ahşap kısmen de taş binalardan ibaret, sokaklar dardı. Güneşte bakır rengini almış çiftçiler saman dolu arabalarla baharın son günlerini anlatan harmanlarını çıkarmışlar, damlarına dönüyorlardı. Ufak ufak çocuklar eşeklere binmişler kimi semerin önünde kimisi arkasında çıplak bacaklarını aşağıya doğru sarkıtmış oldukları hâlde bağıra çağıra kasabanın uç evlerine giden sokaklardan geçiyorlardı. Yüzleri pancar gibi kıpkırmızı, renklerinden sanki kan damlayan kadınlar, kızlar kollarında sepetler, içleri üzümle dolu tam bir bağ bozumunu anlatan kahkahalar içinde dönüyorlardı. Bilhassa genç savruk kızlar, gülüşerek birbirlerini iterlerken kiminin sepetindeki üzüm salkımlarını düşürüyor, kiminin ise önden vuran rüzgârın tesiriyle saçları dağınıyordu. Başlardaki oyali bezler uçuyordu. Bütün bu alay geçen bu iki yolcuya dik dik bakıyorlardı. Saman arabalarının üzerindeki çıra budağı gibi al bir renkle siyah kaşların gölgeleri altında değirmi yüzlü, uzun boylu delikanlılar da aynı merakla bu atlıları süzüyorlardı. Arabanın birisinden başını geriye doğru çeviren Sülün Ali isminde bir genç;

“Ne bakıyorsunuz kızlar, kim bilir iki sevdalı; oğlan ne cabı [cılız] şey!..”

Kızlar haykırdılar. Aradan ihtiyarca bir kadın;

“Yabancı bir diyardan geliyorlar.”

Sülün Ali sordu:

“Ne biliyorsun?”

“Baksana buraların adamlarına benzemiyorlar. Hele kız!.. Kara göz kara kaş, kanında ne sıcaklık var. Sülün tam sana layık!...”

Delikanlı mahcup bir sesle;

“Analık neden böyle söylüyorsun, yanındaki ya nişanlı-sı belki de kocası; ağzım yanar, Tanrım esirgesin.”

İhtiyar kadın Sülün’ün sözü üzerine;

“Oğul doğrusun. Bizim kızları kızdırmak için söyledim. Gönlüm paktır. Bak Ayşe yüzünü ekşitti.”

Kızlar birbirlerine üzüm taneleri atarak kahkahalar içinde şehre giriyorlardı. Sülün Ali de arabasının gıcırıltıları arasında yanık bir sesle tutturdu:

*Ben nereliyim nereli
Tanrı verdi bu yerleri
Atam Oğuz dedem Gök Han
Bu yerler Türk’ün illeri*

*Yel eser doğudan
Yâr benim neslim Oğuz’dan
Gel gidelim bak ağıla
Ayırt olmaz kurt kuzudan*

*Soyum sopum hep bellidir
Benim sevdam temellidir.
Tutsak değil başım tuğlu
Belim altın kemerlidir.*

İsak Komnenos’un, bu Türk yiğidinin gururla kabaran türküsünü dinledikçe içinde deryalar gibi bir kin coştı. Sülün ne diyordu? Bütün yurdun kendisinin öz malı olduğunu, yabancı gözlerin oraya dikilmelerine hiç de tahammül edemeyeceğini anlatıyordu. Buralar hep Oğuz illeriye Şarkî Roma İmparatorluğu’nun kurum otağı demek çok

âriyet imiş. O, tarihin derinliklerinden haberdar olmayarak bu yurttta yaşamak istemişti. Ve bugün Komnenos hanedanının vatanı diye kendisini mirasçı bilen Prens, davasının çürüklüğünü artık tamamıyla hissetmeye başlamıştı. Bu Türk delikanlısı neslinin büyüklüğünü övüyor. Onu tatlı türküsünde söylüyordu. Bu yerleri ona Tanrı vermiş. Tutsak değil, beli altın kemerli başı tuğlu imiş. Acaba bu mağrur neslin başını eğen tarihin hangi devresinde görülmüştü? Bir Türk'ün köylüsü ruhunda taşıdığı soyunun hür ve istiklal ateşini, yârinin terennüm ettiği yakmalarında bile söylemekten zevk alıyor. Hem ne diyor, kurtla kuzu bir ağılda; Roma İmparatorluğu gibi iklim ve cihanlara fatih olmuş bir kavmin hangi devrinde buna rast gelinmiştir? Avrupa'nın bir ucundan Afrika'nın yanan kum deryalarına kadar uzanan Roma serdarları bile yakmışlar, yıkmışlar birçok ulusları yerlerinden oynatmışlar. Bunlar ne ile olmuş? Hep zulüm, hep kan ve kılıçla değil mi? Turan illerinde yayılan bu koca ulusun elinde acaba kan lekesi yok muydu? Asya'nın büyük ruhunu kendine başbuğ yapan Turanîler, bu kadar uzun yolculuklarda bulundular; katmer katmer tarihin her devrinin önünde sorguçlu başlar gösterdiler, bunların soy soplaları hep Altay yaylalarından mı akın etmişler? Buralarda o tarih kuran bu adamlar, Bizans yurtlarına nasıl sahip oluyorlar. Tarihin karanlık inlerine daha girilmedi. Romalı İstrabon acunun uluslarını ve onların yurtlarını sayarken İskitler diye andığı o koca milletin kökü o karanlık inlere mi gidiyor? Gün doğduğu zaman yer üzerinde birçok uluslar kaynaşıyordu. İlk başın bağlı olduğu koca kütüğe Türk dediklerini Bizans saraylarında tarih okutan Atinalı âlimlerden birisi ona anmamış mıydı? Artık düşünüş akışı onu, değil bütün Kapadokya kıtasının belki koca acunun sahip ve malikinin Türkler olduğuna inandırmak mecburiyetinde bıraktı. Prens işte böyle tarihin asırları aşan destanları üzerinde fıkren yüzerken atının ayağının çamurlu sular birikmiş bir çukura dalmasıyla birdenbire kendisine geldi. Aklını topladı. Etra-

fına dikkat etti. Şehrin düz bir sokağının başına geldiklerini anladı.

Pont kıtasının en sevimli memleketlerinden biri olan Amasya'nın manzarası Firuze'yi cidden hayran ettiğinden iki dağın arasında uzayan bir vadide kurulan bu güzel şehrin derununa daldıkça başka başka intibalar alıyordu. Tam bu sırada Prens Firuze'ye seslendi:

"Firuze şu karşıdaki çocuğu çağır mısınız? Ona birkaç para verelim de bazı şeyler soracağım."

Firuze çocuğa gelmesi için işaret etti. Çocuk koşa koşa bu iki atlı yabancının yanlarına geldi. Prens çok zayıf bir Türkçe ile çocuğa,

"Burada Mesudiye Hangâhı nerededir?" diye sordu.

Fakat çocuk anlayamıyordu. Onlara durmalarını işaret etti. Yanındaki bir sokağa daldı. Beş dakika sonra orta yaşlı bir adamla geldi. Prens'e Farsça,

"Safa amedid." dedi.

Prens gelen zata,

"Mesudiye Hangâhı nerededir?" sualinde bulundu.

Şehirli; "Zannederim uzak yerlerden geliyorsunuz?"

Prens; "Tam dediğiniz gibi."

Şehirli; "Nereden?"

Prens bu adamın suallerine uzun boylu cevap vermek istemediğinden sözü kısa kestirmek için;

"Seyahat almış idik. Baba İlyas Horasanî'ye himmet dilemek için geliyoruz."

"Buyurunuz!.. Zaviyeleri bulunduğumuz yere çok uzak değildir. Size yolda gösterebilirim." dedi.

O zat önde olduğu hâlde şehrin cenub-i şarkî kısmında yüksek bir tepe üzerine doğru çıkmaya başladılar. Karşıdan geniş bir bahçe içinde olduğu anlaşılan büyük bir kubbe gözükiyordu. Amasya'nın en muhteşem bir mahallinde kurulan Mesudiye Zaviyesi vaktiyle Sultan Mesud bin Kılıçarşlan tarafından yaptırılmıştı. İlk defa şeyh olarak da Seraceddin Mahmud bin Ali Hocendî tayin edilmişti.

Danişmentoğullarının geniş ülkeleri Selçuklulara intikal ettikten sonra Sultan Mesud, Danişmendiye kasabasında büyük bir saray kurdurmuştu. Bunu gören birtakım beyler de Sultan'ı taklit ettiler. Zaviyeler, saraylarla süslenmiş olan bu şehir, bütün Selçuklu hükümdarlarının yanında bilhassa Mesudiye Zaviyesi'yle bir kat daha önemini arttırmıştı. Mesudiye Zaviyesi şeyhleri devletin resmî adamları sırasında mevki aldıkları gibi Şemseddin Herevî, Evhadüddin Kaymarî gibi büyük müderrislerle Mesudiye şeyhi olan Alaaddin Mahmud da aynı mertebede sayılıyordu. Şeyh Harezmi'nin vefatı üzerine Anadolu Bâtınîlerinin en müsait çalışma devirlerinden birine işaret eden Baba İlyas Horasanî'nin Mesudiye şeyhliğine getirilmesi Alamut'un nüfuzunu siyah bir bulut gibi bütün Anadolu'nun üzerine gerdi. İran'dan, Turan'dan, Hindistan'dan, Zabilistan'dan akın akın gelen İsmailî daîlerinin mühim ocağını Anadolu'da Mesudiye Hangâhı teşkil ediyordu.

Prens ile Firuze geniş bir zaviye kapısı önünde durdular. Derhâl içeriden çıkan iki derviş misafirlerin atlarını tutular ve onlara,

“Hoş geldiniz canlar!” dediler.

Diğer derviş de yol gösterenle boyun kesişti. Konukları içeriye aldılar. Kendilerine güzel döşenmiş bir oda verildi. Prens, ne Muhyeddin Temimî'den ve ne de Aynüşşems'ten hiçbir haber sormadı. Bir müddet sonra yanlarına gelen bir derviş,

“Lokmaya salâ!” diye bağırdı.

Bunu duyan bütün canlar odalardan boşanıyor, hangâhın yemek salonuna giriyorlardı. Firuze ile Prens de o kalabalığın içerisine karıştılar. Sofralardan birinin önünde durdular. Meydancı Baba tarafından çekilen gülbangadan sonra yemek yenildi. Dualar edildi. Prens göz ucuyla etrafını süzüyordu. Ne Muhyeddin Temimî'den ve ne de Aynüşşems'ten bir eser vardı. Herkes odalarına çekildi. Prens çok meyustu. Firuze sordu:

“Alamutlulardan hiç kimse göremedim.”

“Muhyeddin Temimî, Aynüşşems demek istiyorsunuz değil mi?”

“Evet.”

“Muhakkak vazife aldılar. Ben de gözlerimle çok araştırdım.”

Prens henüz sözünü bitirmemişti. Dervişlerden biri karpıyı vurdu.

“Destur erenler!”

Prens cevap makamında,

“Eyvallah gülüm.” dedi. Derviş odaya girdi. Boyun kesti. Firuze henüz bu gibi merasimi bilmediğinden şaşırды. Ne yapacağını kestiremedi. Prens ise vaktiyle Zave Zaviyesi’nde uzun bir zaman oturmuş olduğundan buralardaki usul ve merasimi pek iyi biliyordu. Derviş Prens’e sordu:

“Hangi bağın gülüsünüz?”

“Kalenderlerdeniz.”

“Kutbeddin Haydar Zaviyesi’ne mensupsunuz demek?”

“Evet öyle.”

“Seyahat mı verildi?”

“Baba İlyas Horasanî hazretlerinden himmet almaya geldik.”

“Yurdunuz?”

“Toprağın malı değil miyiz neresi olsa.”

“Demek çözüük ve bağısızsınız.”

“Tam dediğiniz gibi.”

“Geçtiğiniz yollar.”

“Beşikten mezar arası.”

“Bütün insanların yolu.”

“Yalnız insanların mı? Bütün hayatın yolu.”

“Muhyeddin Temimî’nin vaazlarını hatırladım. O da böyle diyordu.”

“O zat kimdir?”

“Baba İlyas Horasanî’nin büyük saygıyla karşıladığı âlim bir zat.”

“Şimdi burada mıdır?”

“Evet. Dün Şiraz’ dan geldi.”

Prens gözünün ucuyla Firuze’ye baktı. Bu saf dervişin sözleri arasında kendilerine ait kelimeler dökülmeye başlamıştı. Prens daha fazla lafı uzatmayı istemediğinden dervişe sordu:

“Erenler! Baba İlyas Horasanî’nin himmet duasını almak için huzuruna ne zaman girebiliriz?”

“Yarın.”

“Eyvallah.”

Bunun üzerine bu saygısız derviş çekilip gitti. Ertesi gün bazı mühim kimselerin Horasanî’nin yanına gireceklerini öğrenen Prens, sabahleyin erkence kalktı. Firuze ile bazı şeyler konuşurlarken odanın kapısı vuruldu.

Prens, “Buyurunuz!” dedi.

Muhyeddin Temimî’nin, arkasında bir maşlah, başında yeşil sarık sakalı daha uzamış olduğu hâlde içeriye girdiğini gören İsak Komnenos heyecanla birdenbire yerinden fırladı. Temimî’nin ellerine sarıldı. Firuze de hayret içinde kaldı. Bir an sonra aklı başına geldi. O da gözyaşlarıyla ayaklarını öptü.

Bu üç Bâtınî Mesudiye Zaviyesi’nin bir hücresinde buluşur buluşmaz deli gibi oldular. Muhyeddin Temimî;

“Kendinize geliniz çocuklar. Ayrıldığımız ayların adedi henüz seneyi bile aşmadı. Giriştiğimiz büyük işlerin ise ucu bucağı daha derinliklere doğru uzanmaktadır. Çok mühim hadiselerin başlangıcında bulunuyoruz. Size metanet tavsiye ederim.”

Prens çok müteessirdi. Üstat’ın bu temkinli sözleri ona oldukça bir sükûnet ruhu verdi. İtizarkâr bir lisan ile;

“Aziz Üstadım, senelerden beri hep sizin derin görüşlerinizden ilham aldım. Tereddütsüz yürüyüşlerimde elimde yalnız o asa vardı. Nihayet emel ve gayeye doğru yaklaşıma başlarken sizin yüksek yardımlarınızın semavi bir nur gibi benim ufuklarıma daima aydınlattığını görüyorum. Bu

hislerimi dökmeye hak kazanmış olmaz mıyım? Yalnız bir eksiğimiz var?"

"Yani Aynüşşems."

"Evet."

"O şimdi Sultan Alaaddin Keykubad'ın başucunda İran'ın destanlarını, Firdevsî'nin *Şehname*'sini ihtimal okumakla meşguldür."

"Ne diyorsunuz Üstat!"

"Evet, işte o; Aynüşşems Selçuklu sultanının sarayına yerleştirilmiştir. İnanmaz mısınız ki Bâtînîlerin arzuları Kaf Dağları'nın arkalarında bile olsa onlar birer kartal gibi iki yanlarına ikişer kanat daha ilave ederler. Bütün o zirveleri dumanlayan bulutları yara yara geçüp hedeflerine vasil olurlar."

"Var olunuz aziz Üstat! Ancak biz henüz Baba İlyas Horasanî'nin yanlarına kabul edilmedik. Acaba bu hususta ayrı bir düşünceniz var mı?"

"Siz müsterih olunuz. Şimdi gireceğiz. Baba muvasalatınızı bana söylediği zaman çok derin sevinç duydum. Sahibiâzam hazretleri şair Nevruzî vasıtasıyla Alamut'tan hareketinizi bildirmişti. Son Hoy seyahatinden avdetinizde bize iltihakınız için Alaaddin Muhammed-i Salis hazretlerinden orada iken vaat almıştım. Bütün işler hakkında da eksiksiz malumat alıyordum. Fazıl İsfahanî, Orhan'ın akıbetini bana bildirdiği zaman muhakkak pek yakında Selçuk hudutlarında vazife alacağınızı tahmin etmiştim.

"Celaeddin Harezşah ile Bedreddin'in yaptığı muahedeyi Sahibiâzam Alaaddin Muhammed-i Salis hazretleri hoş görmüş, Damgan şehrinin Alamutlulara terki mukabilinde Harezşah hazinelerine verilecek olan otuz bin dinarı ben de hakikaten çok gördüm."

"Evet, bu husus o kadar ısrar ve iddialara rağmen otuz binden aşağı indirilememişti. Harezşah'ın delegeleri çok ısrar ettiler. Fakat son defa beş Bâtînî'nin ateşlere yakınılma-

sı üzerine Vezir Şerefülmülk tarafından diyet olarak bunun on bin dinarından feragat edilmiştir. Bilmem malumattar mısınız? Benim Alamut'tan ayrılacağımdan iki gün önce Celaleddin Harezmsah tarafından meşhur divân münşisi Şehabeddin Nesevî ile Irak valisi Şerefeddin tarafından elçilikle Alamut'a gelen Kemaleddin Müstevfî, Sahibiâzam hazretlerinin huzuruna kabul edildiler. Harezm hazinesine senede verilecek olan otuz bin dinarın on bin eksik gönderilmesiyle hutbenin Bağdat Abbasî halifesi namına okunmasının sebeplerini soruyorlardı. Çünkü Alamut Şeyhü'l-cebellerinin Bağdat halifelerine karşı hürmet ve itaatleri olduğunu gösteren Kutbeddin Harezmsah zamanında sefaretle Beldetü'l-İkbâl'e gelmiş olan Kahir Mucireddin ile imzalanan muahedeyi ortaya sürdüler. Birçok münakaşadan sonra Sahibiâzam hazretleri işi tatlılığa bağladı⁴⁹."

"Verdiğiniz malumattan memnun oldum. Bağdat Abbasî halifesi en-Nâsireddinallah esasen bizim en yakın daîlerimizdendir. Onun Sultan Alaaddin Keykubad'a verdiği 'es-Sultanü'l-galip' unvanının menşurunu Konya'ya Şehabeddin Sühreverdi getirdi⁵⁰. Arada teessüs eden bu dostluk muhakkak bizim menfaatimizin ilerlemesine yarayacaktır. Eğer mazeretiniz yoksa Baba İlyas Horasanî'nin yanına gidelim. Ben de Şiraz'dan dün geldim. Seyahatim hakkında izahat vereceğim."

Muhyeddin Temimî ayağa kalktı. Prens ile Firuze de birlikte hangâhın canlara mahsus olan birbirlerine mülâhık sıra odalarının önlerinden geçtiler. Bahçenin gün doğuşu cihetine düşen ve dairelerin tam ortasındaki büyük binada bizzat Baba İlyas Horasanî oturuyordu. Dairede daima gelenleri karşılayan nakip, Muhyeddin Temimî'ye doğru hürmetle boyun kesti. Temimî'nin o muhitlerde tanınmaya başlayan şahsiyeti umumun nazarında derin bir hürmetle anılıyordu. Alamut'tan Aynüşşems ile ayrıldıktan sonra

49 *Sîret-i Celaleddin Mengüberti*, Şehabeddin Nesevî.

50 *Târihu'l-hulefâ*, Celaleddin Süyûtî.

doğruca Amasya'ya geldiler. Mesudiye Zaviyesi'ne indiler. Anadolu Bâtınîliği için uzun senelerden beri devam eden geniş bir çalışma yolu Baba İlyas'ın meşihata geçmesi bizzat Alamut'un işe vaz-ı yed etmesiyle bir kat daha ehemmiyet kazandı. Daha mukaddem bu tohumlar, Suriye ve Halep üzerinden taşınmakta idi. Sultan Alaaddin Keykubad'ın İranî ruha bütün muhitiyle meftun oluşuyla Sünnîlik âlemine muarız olan mezheplerin âlimleriyle bilhassa İsmailîler daha ziyade serbestleştiler. Bâtınîlere mensup birçok âlimler, mabetlerde vaaz etmeye başladılar. Muhyeddin Temimî de Amasya'ya geldiği zaman hem bir perde-i esrar ile şahsiyetini gölgelendirmişti. Ve hem de âlimane vaazlarıyla şöhretini artırdı. Onu dinleyenler, bir nehrin akışlarındaki sessiz derinliği hissederler ve lisanındaki kudrete hayran olurlardı. Felsefe ve ilim yollarındaki tahlillerinin, Sünnî âlimlerine inceden inceye tarizlerinin kendisine bir Şîî kokusu verdiğini söylüyorlardı. Fakat tasavvuf gibi geniş bir tevil kapısına varan caddelerden herhangi birine daldığı vakit Muhyeddin Temimî'yi tutup yakalamak imkânı yoktu.

Amasya âlimleri ona itikatsızlık isnat edemiyorlarsa da Sünnî bir İslâm âlimi nazarıyla da pek bakmıyorlardı. İşte bu şöhretli allâme, Baba İlyas Horasanî Zaviyesi'nde de mühim bir mevki sahibi oldu. Horasanî'nin daire-i mahsusaları içindeki odaları önüne geldikleri zaman orada bekleyen bir derviş boyun kesti. Babanın hücresinin perdesini kaldırdı. Bu üç kişi huzura girdiler. Baba İlyas Horasanî uzun boylu, kalın kaşlı, kemikleri fevkalade iyi, koyun gözlü, yüzü kıpkırmızı, beyaz ve gür sakallı, bıyıkları tamamıyla ağzını örtmüş eski Şamanî kamlarını andıran bir Türkmen'di. Sekseni geçmiş olan yaşını çok dinç olan siması altında keşfetmek kabil değildi. Yalnız bembeyaz sakalıyla omuzlarına kadar dökülmüş olan ipek gibi beyaz saçları haylice ilerlemiş bir yaşa malik olduğuna işaretler vermekte idi. Baba bir kaplan postu üstüne oturmuş idi. Alamutluları görünce gülümseyerek Prens ve Firuze'ye ayrı ayrı iltifatlarda bulundu. Yolculuk-

larından sordu. Sahibiâzam Alaaddin Muhammed-i Salis'e dair daha bazı şeyler soruşturdu. Celaleddin Harezmsâh'ın Moğollara karşı son yaptığı büyük taarruzlar hakkında malumat istedi. Prens bütün bunlar hakkında izahat verdi. Baba İlyas Horasanî derin bir memnuniyet duydu. Bilhassa Alamutlularla akdedilen musalahanameden çok hoşnutluklar gösterdi. Alaaddin Muhammed-i Sanî'yi yüksek kelimelerle övdü. Ondan evvel Alamut şeyhü'l-cebelliğinde bulunan Celaleddin'i tuttuğu yanlış yoldan dolayı muaheze etti. Sözü Alaaddin Muhammed-i Salis'e intikal ettirerek;

“Sahibiâzam hazretlerine Anadolu'da Bâtınîlere karşı uyanan ve gittikçe daha ziyade inkişafa doğru ilerleyen meyillerin bizim için bir fırsat telakki edilmek lazım geldiğini yazdım. Bütün Türkmen babaları el birliğiyle çalışmaktadırlar. Suriye, Halep İsmailîleri de önemli gayretler gösteriyorlar. Banyas'tan gelen İsmailî daîleri daima buraya uğruyorlar. Selçuklu sultanlarının saraylarına yerleşen münevverü'l-efkâr bizim adamlarımız da bir taraftan kibar sıfatlar içinde yolumuzu neşre muvaffak olmaktadırlar. Şair Nevruzî bundan bir hafta mukaddem Konya'ya Sultan Alaaddin Keykubad'ın sarayına geçti. İran'daki yeni hareketler hakkında da Muhyeddin Temimî'yi dinleyeceğiz.”

Prens ile Firuze Baba İlyas Horasanî'nin muhip siması karşısında âdeta oldukları yerde ezilmiş kalmışlardı. O ne vakur adamdı. İnsanın üzerinde çok derin bir tesir uyandıran kurumu önünde değme kimsenin söze muktedir olamayacağına hükmeden Prens, Baba'nın huzurunda kendisini erimiş zannetti. Firuze ise daha başka bir his ile içinin dolup boşandığını İlyas Horasanî'nin muvacehesinde korku değil bilakis şefkatli bir kan sıcaklığı duyduğuna zahip⁵¹ olmuştu. Muhyeddin Temimî İran hakkında malumat vermeye başladı:

“Ömrümün en coşkun baharını toplayan bütün gençliğimin her yerinde parça parça hatıralanna rast geldiğim o İran-zemin'in neresini görmüş ve neresini gezmiş isem

51 zahib: Herhangi bir düşünce ya da zanna kapılan, uyan (haz.).

mutlak asırların arkalarından sesler duymuştum. Her taşın altında ya Cemşitlerin ya Keykavusların izlerini gördüm. Dicle Nehri'nin sularına karışan kaç bin gözün Persepolis harabeleri önünde ağladıklarına şahit oldum. Şimdiyse Karakurum'dan taşan bir kan tufanı ne İskender'in yıkmalarına ve ne de dünkü Arap serdarnının Medayin saraylarını yağmalamasına benziyor. O, hayat namına ne bulduysa boğuyor, mamureleri yerlere geçiriyordu. Artık bu müthiş felaket karşısında Şiraz ile bütün o taraflardaki Bâtınî mensuplarına garba doğru çekilmeleri hakkında telkinlerde bulundum. Moğolların önünde şaşalayan bu vilayetler ahalisi Celaledin Harezmsah ordularına iltihak ediyorlar. Harezmîlerin yeniden muvaffakiyetler kazanması üzerine yola çıkan İranlılardan mühim bir grup geri döndüler. Fars âlimlerinden mezheben bize mensup olanların bazılarıysa benimle birlikte geldiler. Ve Konya'ya geçtiler. Sultan Alaaddin Keykubad'ın âlimlerle şuaraya karşı gösterdiği yüksek iltifatlarını kendilerine saydım döktüm. Bâtınîliğin daha esaslı inkişafı için Garbî Anadolu'ya yerleşmelerini tavsiye ettim. Eski seyahatlerim esnasında oralarda verdiğim derslerden kendime oldukça bir şöhret temin etmiştim. İşte bu itibarla daha ziyade istifadelere imkân bulunacağına itimat ediyorum. Şimdilik vaziyet bu merkezdedir."

Baba İlyas Horasanî bu tafsilatı kernal dikkatle dinledi. Moğol istilalarının o muazzam medeniyeti ne kadar çabuk mahvettiğini aklına bir türlü sığdıramadığını söyledi. Karış karış bildiği o şehirlerin bugün birer yangın yerine döndüğünü eseflegörenlerin söylediğini anlattı. Ve Prens'e hitaben, "Şimdilik buradasınız ve Aynüşşems'e de geldiğinizi bildirirsiniz." dedi.

Muhyeddin Temimî'ye de;

"Yarın Konya'ya hareket edeceksiniz. Selçuk vilayetlerinden birine kadı tayin edilmeniz için Konya kadısı Bedreddin Tebrizî'ye sizi Sultan Alaaddin Keykubad'a tavsiye de bulunmasını yazacağım."

Baba İlyas Horasanî'nin bu talimatını alan Muhyeddin Temimî, Prens ve Firuze ile beraber huzurdan çıktılar. Doğru kendilerinetahsisedilenodayageldiler. Prens, Aynüşşems'ten haber sordu. Muhyeddin Temimî bu hususta izahat verdi:

“Müsaadenizle anlatayım. Biz Amasya'ya geldiğimiz sırada Sultan Alaaddin Keykubad, Moğol imparatoru Oktay Kaan'ın Harezmîlilerle uğraşmasını fırsat bilerek topladığı ordu ile Sivas'tan Erzincan üzerine yürüdü. Kemah ile Erzurum'u zapt etti. Oralardaki büyük İran Selçuklu hükûmetinin kökünü kazıdı. Bundan müteessir olan Pont Krallığı Gürcistan'ı Alaaddin'in üzerine saldırmaya uğraşıyordu. Bunu anlayan Keykubad, Erzurum valisi Mübarizeddin Halife Alp kumandasında büyük bir ordu hazırladı. Ve Emîr Fahreddin Hadim Erzurum taraflarına memur edildi. Moğol hükümdarı Celaleddin'i mağlup ettikten sonra Irak-ı Arap üzerine çullanmaya başladı. Ve Carma Noyin kumandasında sevk ettiği ordu ile de Selçuklu ceyslerini zorluyordu. İşte tam bu sırada Gürcüler Erzurum hudutlarına taarruz ettiler. Emîr Mübarizeddin Halife Alp'ın kumandasında hareket eden Selçuk orduları Gürcüleri bozdu. Ve Gürcüstan'a girmeye muvaffak oldular. Ve arada sulh bağlanırken bundan istifadeye kalkışan Moğol kumandanı Carmagon Noyin ilerlemeye başladı. Sivas'ı yağma etti. Sultan Alaaddin Keykubad'a Moğol tabiiyetini teklif etti. Bundan derin bir yeise düşen Selçuklu kumandanları titrediler. Büyük bir hamiyet-i milliye ile coştular. Sivas önünde koca bir ordu birikti. Sivas valisi Emîr Hasan, Amasya valisi Kaymarlu oymağı başbuğu Hacı Durak[ın] idare ettiği fırkalar birer birer toplandı. Moğollar bozuldular. Selçuklu ordusu galip geldi. Bu mühim zaferin karşısında ancak Harezmşah memnun olmadı. Selçuklular aleyhindeki hareketleri ilerle-mekte olduğu duyuldu. Sultan Alaaddin Keykubad'ı tebrik için emîrler, âlimler, şairler âdeta müsabakaya girmişler. Baba İlyas Horasanî de birçok kıymetli hediyeler ile birlik-

te Aynüşşems'i zafer hediyesi olarak gidip Konya sarayında Sultan'a takdim etti."

Prens bu haberden çok memnun oldu. Mesudiye Zaviyesi'nin büyük nüfuzundan edeceği mühim faydaları düşündü. Sevinçler içinde durmayıp gülümsüyordu. Muhyeddin Temimî yarın Konya'ya gideceğinden yolculuk ihtiyaçlarını tedarik için ayrılık mecburiyetinde olduğunu söyledi ve;

"Aziz Prensım, veda için hareketimden evvel sizi görürüm. Firuze şimdilik burada kalsın. Bilmem muvafık mıdır?"

"Buradaki vaziyetimiz Baba İlyas'ın işaretlerine göre tayin edileceğinden bir şey diyemem. Yalnız Firuze'nin pek lüzumu olacağına ihtimal vermiyorum."

"Siz bilirsiniz!.."

Bu üç Bâtınî selamlaşarak ayrıldılar.

Konya'da Sultan Alaaddin Keykubad'ın Sarayında

Konya şehri Sultan Alaaddin Keykubad'ın tahta çıkmasından beri tamamıyla değişmişti. Şehir baştan başa süslenmiş, yer yer kervansaraylar, kırk elli odalı medreseler, büyük ve muhteşem camiler, vezir ve ümera sarayları hemen şehrin her tarafını kuşatmıştı. Dışarıdan görünüşünde de bütün gönülleri bağlayacak bir cazibe saçıyordu. Bilhassa Alaaddin Tepesi'nde Sultan'ın sarayı şehrin en güzel ve ferahlı yerini işgal ediyordu. İkinci Kılıçarslan'dan beri Selçuk sultanları bu şehrin imarına çok emek sarf etmişlerdi. Alaaddin Keykubad'ın devrinde ise engin bir nam aldı. Türkistan, Maveraünnehir, Harezm, Hindistanî Arabistan'dan begul begul en değerli âlimler Konya'ya göç ettiler. Moğol istilaları önünden kaçan Orta Asyalı dervişler daha birçok tarikat sahibi şeyhler, Keykubad'ın hükümran olduğu memleketlere doğru geliyorlardı. Konya'da birtakım ilmî mahfiller açıldı. Lisan ve edebiyat okutan devrin şöhretli müderrislerinin etrafını sayısız talebe aldı. Konya'nın münevver gençliği her gün bir derece daha yükseliyordu. Bilhassa Belh'ten hicret eden Kutbeddin Harezmşah'ın gücendirdiği Sultanü'l-ulemâ Ba haaddin Veled'in açtığı medrese en yüksek ilim kaynağı idi. Onun oğlu Mevlânâ Celaleddin-i Rûmî ise Sultan Alaaddin Keykubad'a Şeyhülislâm oldu. Sultan-ı Selçuklu'nun hürmetleriyle adı sanı göklere çıktı. Edebiyat ve tasavvuf ilimlerinde saygın bir nam aldı. Konya'da bir güneş devri yaratan Sultan Alaaddin Keykubad, zamanında çok mühim bir hadiselere zemin teşkil ettiğini gözden uzaklaştırmıyordu.

Bir akşam saraya davet edilen büyükler arasında Mevlânâ da çağırılmıştı. Yanında Seraceddin Urmevî, Hüsameddin Zerkûbî, Konya kadısı Bedreddin Tebrizî olduğu hâlde atlara binmişler, Alaaddin Tepesi'ndeki Sultan'ın sarayına doğru gidiyorlardı. Mevlânâ Celaleddin-i Rûmî bu davetin zannedildiği gibi bir şiir ve edebiyat meclisine ait olmadığını anlatmak için dedi ki:

“Yeni hadiselerden ümit ederim ki malumattarsınızdır. Erzincan hâkimi Alaaddin bin Davud, Sultan Keykubad'ın kendisine bir suikast vehmiyle siyasi birtakım ittifaklara teşebbüs etmiş, Erzurum meliki Rükneddin Cihan ve Harezm şahı Celaleddin, Sahibiâzam Alamut şeyhi Alaaddin Muhammed-i Salis ile gizli muhaberelele girişmiş olduğunu duyduk.”

Konya kadısı Bedreddin Tebrizî; “Hâlbuki Erzincan hükümdarının Sultan Keykubad'a kıymetli hediyelerle kulluğunu arz ettiği zaman ben de huzurda idim. Bu ikiyüzlü fitneli işler hep kendi aleyhine çıktı.”

Hüsameddin Zerkubî; “Bugün Akşehir'de ihtiyaç içinde yaşıyormuş. Sultan İlgin kasabasını ona timarlık vermişse de esasen sarf ve tab'an şair olan bu sakıt hükümdarın işittiğine göre kölelerini bile doyuramıyormuş. Şikâyet ve ızdıraplarını terennüm eden şiirlerinden bazılarını bana Doktor Arab bin Useybia okudu.”

Kadı Bedreddin Tebrizî; “Sultan'ın düşmanlarını kıskırtmakla Moğolların açtığı yaralar henüz onulmadan bu kadar insanın ölümüne sebep oldu. Artık İtil Nehri boylarından akın akın Türk göçmenleri Selçuk hudutlarına yerleşiyorlar. Alamutluların bunların aralarına karıştıkları ve Sultan'ın aleyhine propagandalara giriştiklerini görüp dururken Erzincan hükümdarının bu hareketi hiçbir vakitte hoş görülemezdi. Celaleddin Harezmşah'ın ise bu teşviklere kapılarak yeni taarruza başlayacağı da bu şayialar arasında dönüyor.”

Bu üç meşhur âlim sarayın kapılarına gelmişler ve derhâl kapıcılar tarafından karşılanıp binek taşlarına indirilmişlerdi.

İçeriden çıkan başmabeyinci hürmetle eğildi. Ve büyük zevata mahsus olan kabul odasına teşriflerini rica etti. Bir saat geçmişti. Sultan Alaaddin Keykubad'ın huzuruna kabul edileceklerini öğrenen bu üç âlim, kendilerini davet eden mabeyinci ile doğru Sultan'ın yanına girdiler. Alaaddin Keykubad altın kakınlı bir tahta oturmuş, arkasında siyah ipekten yapılmış geniş bir meşlah vardı. Kendileri siyah gözlü, uzun kirpikliydi, kestane rengi saçları kulaklarına kadar uzamış, başında beş sorguçlu elmas taşlarla işlenmiş bir taç taşıyordu. Uzun boylu, gayetle güzel bir simaya malikti. Selçuk sultanları arasında pek nadir bir yaratılışa malik olduğunu devrin bütün büyükleri itiraf ediyorlar. Sultan Alaaddin daha kardeşinin tahta cülusu esnasında kıyam etmiş, Keykavus'a isyan eylemişti. Ahlaken yumuşak ve olgun ruhlu bir insan olmasına rağmen bazen o kadar şiddetli görünüyordu ki Sultan Alaaddin'in ince kalbinin böyle kan ve ızdıraplara tahammül edeceğine insanın aklı hiç de kestiremezdi. Yapılan işlerin içine tamir olunamayacak hatalar, gazezkârlıklar sayı hudutlarını çoktan aşmıştı. Padişah sultanlığın mesuliyetsiz makamı bu hareketlerde kimsenin ses çıkarmasına ait bütün imkân kapılarını kapamıştı.

Saraya davet edilenlerin arasında ordu kumandanları da mevcuttu. Seyfeddin Çaşnigir Aybek, Zeyneddin Başara, Mübarizeddin Behram, Bahaeddin Kutluca gibi namdar emîrlar de huzurda idiler. Alaaddin Keykubad dalgın ve düşünceliydi. Gözlerini sabit bir noktaya dikmiş, fikirlerinde birçok şeyler döndüğü anlaşılıyordu. Sultan'ın bu mütefekkirane tavrı karşısında kimsenin de ağzından bir kelime çıkamıyordu. Herkes Alaaddin Keykubad'ın ağzından çıkacak söze bakıyordu. Sultan müteessirdi. Kesik kesik söze başladı. Esasen yüzünde de derin bir yorgunluk alameti vardı. Çehresini bir müddet hiddet kapladı. Ateşli ateşli söylüyordu. Sesi yükselmişti:

“Tahta çıktığım günden beri memleketin huzur ve sükûn içinde geçirdiği henüz bir dakikasını olsun ben hatırlamıyo-

rum. Siz biliyorsanız lütfen anlatınız! Şimdiyse daha feci hadiseler karşısındayız. İzdıraplarımız belki on kat daha şiddetini yükseltti. Asya baştan başa harap oldu. Harezm sultanlarının gurur ve cehilleri yüzünden milyonlarca insan öldü. Karakurum hiç durmaksızın boğucu insan sürüleri gönderiyor. Bütün mamur beldeler yıkıldı. Yedi asırlık koca bir âlem-i medeniyetin bel kemiği kırıldı. Moğolların bu kadar vahşi ve kan yalamaktan zevk alan sırtlanlar olduğunu hatırlama bile getirmemiştim. Hâlbuki tamamıyla yanıldığımı şimdi anlıyorum. Âbiskun Adası'nda bir arşın kefen bulamadan ölen Harezm sultanının oğlu da babasının atisini tasvir ediyor. Bugün hudutlarımızda bize çatmak üzeredir. Azerbaycan'dan Selçuklu memleketlerine doğru taarruza niyet eden bu akılsız Şah'ın önünde hiç arzu etmediğim neticelerle karşılaşacağız. Azerbaycan hükümdarı Alaaddin Davud'un teşvikleriyle üzerimize gelen Harezmîleri layık oldukları şekilde şüphesiz istikbal (!) edeceğiz. Yalnız şuna teessüf ediyorum ki Moğollarla bu kadar senedir kılıç sallayan bir hükümdarın bu haksızlıklara kalkışmaması lazımdı."

Seyfeddin Çaşnigir Aybek; "Sultan hazretleri Harezmîlerin Celaleddin'in bu mecnunane hareketlerinden ne kadar bıkp usandıklarını oralardan gelen ordu zabitlerinden dinledim. Öyle zannediyorum ki eğer aramızda bir harp olacak olursa bütün ümera ve kumandanlar derhâl bize iltica edeceklerdir."

Sultan Alaaddin Keykubad; "Biz hazırlığımızı ikmal etmek mecburiyetindeyiz."

Mübarizeddin Behram; "Bu hususta endişe buyurmanızı rica edeceğim. Ordunun emirlerinize bakmakta olduğunu arz edebilirim."

Sultan Alaaddin Keykubad; "Celaleddin'in hudutlarımızı aşmak üzere olduğunu haber aldım. Ahlat Kalesi'ni vurmak üzere imiş. Mısırlılardan beş bin asker geldiği malumunuzdur. Siz de sefer ihzaratını hemen bitirip yola çıkmalısınız."

Sultan'ın bu iradesini dinleyen emîrlar, derhâl ayağa kalktılar. Bir an evvel hazırlıklarını ikmal etmek üzere

huzurdan çıktılar. Ulema kaldı. Konya kadısı Bedreddin Tebrizî memleketin saadeti namına bir maruzatta bulunacağını söyledi. Sultan büyük bir alaka ile,

“Buyurunuz. Ulemanın haklı nasihatleri benim önümde yanan nurlu bir چراغ gibidir. Sizi dinliyorum.” dedi.

Kadı Bedreddin Tebrizî; “Hükmettiğiniz şu ülkenin hak ve adalet yollarıyla her türlü emniyet ve selameti haiz olması lazım geleceğine kaniyim.”

Sultan Keykubad, “Ona şüphe yoktur. Benim mülküm en yüksek kıymetini burada göstermelidir. Hâkimlerin, kadıların, ümeranın ufak bir hıyanetle haksızlıklara göz yummalarını duyduğum dakika da o adamların en şedid cezalara çarptırılmalarını derhâl emrederim.”

Kadı Bedreddin; “Bu kadar mühim ve mesuliyetli vazifelere de iktidarlı adamların tayin edilmeleri şarttır. Biz salâhiyet ve makamımızın icabı olarak en derin ve ince tetkikleri yapmaktayız. Tanınmış ve muktedir âlimlerin kadılıkları kabulleri için kendilerine ricalarda bulunuyoruz. Bu zevattan bazıları sofuluklarından bazıları da adaletin icrasındaki güçlüğü düşünerek ekser tekliflerimizi kabul etmemektedirler. Ulema kullanınızın arasında Muhyeddin Temimî adında ta İran’dan tanıdığım çok muktedir bir âlim vardır. Uzun zamandır ısrar ediyorum. Bin müşkülâtla ikna ettiğim bu zatı münhal olan Sivaskadılığına irade ve tensip buyurulursa ferman şahanelerininindir.”

Sultan Alaaddin Keykubad Dîvân’da isminin kaydedilmesini ve derhâl makam-ı memuriyetine hareket etmesini irade etti. Kadı Bedreddin Tebrizî, Sultan’ın tahtının eteklerini öptü. Ulema huzurdan çıktılar. Mevlânâ bu tayinin hiç de yerinde olmadığını, Muhyeddin Temimî’nin akidesiz ve hatta mülhit olduğunu söyledi. Onun Alamut Bâtınîlerinin Anadolu’da en önemli vazifeler alan bir daîsi olduğunu anlattığı zaman, Kadı Bedreddin Tebrizî, Mevlânâ’nın suizanda bulunduğunu hür ve serbest düşünceli adamlara Bâtınî denilmesinin de bu asırda moda olduğunu, erbab-ı iktidarı nazardan düşürmek için bunun çok kısa bir yol olarak intihap edildiğini teessüflerle söyledi.

Mevlânâ, “Temenni ederim ki ben haksız, hakikat senin dediğin gibi olsun.” sözleriyle Bedreddin’e cevap verdi. Bu üç zat sarayın merdivenlerinden inerlerken ordu kumandanlarından Bahaeddin Kutluca’nın hararetli hararetli büyük rütbeli zabitlere emirler vermekte olduğunu gördüler.

Hüsameddin Zerkûbî, Mevlânâ’ya dönüp dedi ki:

“Galiba harp patladı. Bahaeddin Kutluca’yı çok telaşlı görüyorum: Sultan’ın ifadesinden de zaten bunu hissetmiştim.”

Kadı Bedreddin Tebrizî; “İş işten geçmiştir. Harp emrivakidir. Muhyeddin Temimî’den Harezmîler hakkında uzun malumat aldım. Horasan ve Harezm şehirleriyle bütün Maverâünnehir’in tamir edilemeyecek derecede harap olduğunu gören Celaleddin Harezmşah, Selçuk hudutlarına taarruzu kurmuş, Moğol istilalarından kısmen mahfuz kalan bu muhitlerde yerleşmek için bunu en esaslı bir hareket telakki etmiştir.”

Bunlar ayakta konuşurlarken Bahaeddin Kutluca yanlarına geldi. Harbin başladığını, Ahlat’ın muhasara edildiğini söyledi. Kendisinin de bir saat sonra hareket edeceğini ilave etti. Ulema sarayın kapısındaki binek taşlarından atlara binerlerken boru sesleri Konya’nın içini inletiyordu. Fırka fırka askerler geçiyordu. Vaziyetin ehemmiyeti dolayısıyla Sultan’ın ordu başında gideceği şayiası da deveren etmeye başladı. Alaaddin Keykubad’ın otağı şehrin harici-ne kurulmuştu. Yirmi dört saat sonra bütün ordu Ahlat’a doğru hareket etti. Âlimler ve şeyhler âyât-ı nusret ve dualar okudular. Sultan büyük merasimle Konya’dan ayrıldı. Ordunun hareketinden yirmi gün sonra Konya çarşılarında tellallar ordunun zaferini ilan ediyorlardı. Sivas’ta bekleyen Mısır ordusuyla birlikte Sultan Alaaddin Keykubad, Akşehir Ovasında Yassı Çemen Dağı’nın altında Harezmîlerle vuruştı. Celaleddin Harezmşah mağlup oldu. Bu haber Konya’ya eriştiği zaman bütün çarşılar donatıldı. Halk şenlikler yaptı. Sultan muzaffer ordu ile Konya’ya döndü. Binlerle halkın alkış sadaları afakı inletti.

Baba İlyas Horasanî Zaviyesi'nde Çok Mühim Bir Toplantı

Sultan'ın Sivas kadılığına tayin ettiği Muhyeddin Temimî vazifesi başına geçmişti. Baba İlyas Horasanî, Muhyeddin'in bu tayinini derin bir memnuniyetle karşıladı. Prens İsak Komnenos'u çağırdı. Vaziyeti kendisine anlattı. Birkaç güne kadar Muhyeddin Temimî'nin geleceğini de ilave etmeyi unutmadı. O sıralarda Alamut'tan Bedreddin, Suriye Bâtınîler merkeziyle bütün Filistin'e bakan Kemaleddin de Baba İlyas Horasanî Zaviyesi'ne gelmişlerdi. Aradan bir hafta geçti. Muhyeddin Temimî, Amasya'dan Sivas'a geldi. Salı günü akşamı Baba İlyas Horasanî'nin reisliği altında mühim bir toplantı yapıldı. En önemli daîler hazır bulundukları gibi Anadolu'da vazife alan Behlül Baba, Aybek Baba, Saltuk Baba, Lokman Baba da mevcuttular. Bu dört babaya çehar erkân namı [verilmişti], İlyas Horasanî'nin halifele-riydiler. Şair Nevruzî'yle son zamanda Konya Bâtınîler merkezini idareye memur edilen Saadeddin Köpek de bu içti-maa davet edilmişti. Bu gizli toplantıda Anadolu Bâtınîliği ile Konya Selçuklu sultanlarının akıbetleri hakkında uzun müzakereler oldu. Çok mühim fikir ortaya konuldu. Baba İlyas bu meyanda Aynüşşems'ten gelen bir mektubu okudu. Aynüşşems bu mektubunda Sultan'ın sarayında dönen şeylerle bütün hadiselerin sebeplerini de izah ederken di-yordu ki:

*Ben tarafınızdan Sultan Alaaddin Keykubad'a hediye edildiğim zaman sarayda çok kıymetsiz bir mevkide bulunuyordum. Ancak Alaaddin'in şiir ve edebiyata vurgunluklarını pek iyi bildiğimden hakkında inşâd ettiğim bir kasideyi şair Nevruzî vasıtasıyla takdim ettim. Bu benim Sultan nazarında tanınmaklık şerefine nail olmaklığıma sebep oldu. Bir gün Mevlânâ, şair Nevruzî ve İran şairlerinden daha birçoklarının huzurda bulundukları bir sırada benim o manzumum üzerinde münakaşalar olmuş, orada bulunanların hakkımdaki övümlü sözleri beni Alaaddin'in gözündeki yükseltti. İşte o günden itibaren Sultan'ın hususi dairelerine memur edildim. Akşamları kendilerine Şehnamecilik yapıyordum. Bu suretle gayelerimize doğru işlenen hareketleri de yakından takibe muvaffak oluyordum. Son Erzincan hükümdarının Alamut şeyhi Sahibiâzam Alaaddin Muhammed-i Salis ile muhaberele girişmesi Sultan'ı Alamut'a karşı derin bir kin ile kabarttı. Bilhassa bundan istifadeye uğraşan Sünnî âlimlerin tesirleri de yığılınca bu düşmanlık daha ziyade aldı yürüdü. Ben bütün bu işlerde Sultan'ın üzerinde müessir olmaya çalışıyordum. Ve sâfilere karşı meyillerinden daha ziyade memnun olma-
tayımdır. Celaleddin Harezmsah'ın son mağlubiyeti üzerine Sultan'ın fena gözü değişti. Bilhassa Harezmsah'ın Harezm emîrlerini darıltması ve en meşhur kumandanlarından Berke Han, Kayır Han, Bilan Han, Keslû Senkim gibi beylerin aşiretleriyle Selçuklu memleketlerine göçmeleri Konya sarayında memnuniyetler uyandırdı. Bütün bu aşayirin Amasya, Sivas, Tokat vilayetlerine iskânları takarrür etti. Son günlerde ise eskâr-ı umumiye üzerinde feci tesirler yapan, Sultan'ın vicdanları ürperten bir cinayet silsilesi vuku buldu. Bütün Selçuklu memleketlerine teessürler yağdı. Bildiğiniz en namdar kumandanlardan Seyfeddin Çaşnigir Aybeg, Zeyneddin Başara, Mübarizeddin Behram davet olundukları bir ziyafette Sultan tarafından katledildiler. Sarayın içinde olan bu cinayetlerden her taraf altüst*

oldu. Sultan'ın en yakın bendeleri bile bu işten nefretlerini saklayamadılar. Bir hafta mukaddem yapılan bu cinayetin vuku bulunduğu akşam Sultan, Melik Adil'in kızıyla gerdeğe girdi. Moğollara karşı Selçukluların yardımlarını istirham için Halife en-Nâsireddinallah'ın Bağdat'tan gönderdiği elçi Muhyeddin Cevzî de sarayda misafir bulunuyordu. Anladığıma göre Konya Selçuklularının mevkileri adamakıllı sarsılmaya başlamıştır. Hükümdara karşı emniyetler zayıfladı. Ümera ve kumandanlar vaziyetten çok korktular. Konya'nın en maruf adamı olan Mevlânâ artık Sultan'ın davetlerine icabet etmemektedir. Vaziyet bizim için en müsait bir çehre göstermektedir. Suriye'den grup grup daîler uç Anadolu'ya doğru geçmektedirler. Emirlerinizi bekliyorum.

Bâtınî Daîyelerinden ve Sahibiâzam'ın ashabından Aynüşşems.

Baba İlyas Horasanî mektubu bitirdi. Konya Selçuklular sarayında yapılan bu yeni cinayetlerden zaten haber alınmıştı. Ancak Alaaddin Keykubad'ın maiyet ve bendegânına varıncaya kadar nefretler uyandıran bu hadisenin saray muhitindeki tesirlerinden derin bir memnuniyet duyuldu. Filistin Bâtınîler reisi Kemaleddin, Aynüşşems'in mektubu üzerine,

“Ben öyle anlıyorum ki Selçuklular bilmeyerek kendi mülklerini tehlikelere doğru sürüklüyorlar. Esasen hadisat bizim arzularımıza uygun olarak dönmektedir. Ancak cenup vilayetlerinin de ihzar edilmesi lazımdır. Selçuklu sultanlarının bu cinayetlerini halka anlatmak için daîlerimize emirler verilmelidir. Ve bütün nazarları da Alamut'a doğru çekmeye gayret göstermek zaruridir. Bu hususta en büyük salahiyeti de makamınız taşıyor!..” dedi ve Baba İlyas Horasanî'ye işaret etti.

Bu arada daîler tarafından birçok fikirler ortaya atıldı. Bu muhtelif mütalaalar arasında Prens İsak Komnenos'un Baba İshak namını alması ile beraber Muhyeddin Temimî

ile Sivas'a hareket etmesi ve o taraflardaki ahaliden Baba İlyas Horasanî namına biatler toplaması ve bu harekâtın hükûmetin nazarlarından gizlenmesi ve şüpheleri davet etmemesi için de Muhyeddin Temimî'nin nüfuzunun siper olarak önde bulunması kararlaştırıldı. Esasen Sivas valisi Demirhan'ın öteden beri Baba İlyas Horasanî Zaviyesi'ne karşı hürmetleriyle şöhret aldığı da malumdu. Amasya vilayeti hudutlarıyla bütün dağlı ve köylüler arasında Baba İlyas'ın dört halifesinin dolaşmaları ve Amasya valisi olan Hacı Durak Bey'in de Baba'nın müritleri içinde olmasının maksada uygun en müsait bir vasıta olacağı da ilave edildi. Bilumum Türkmenlerle Yörükler ve cenup vilayetleriyle Garbî Anadolu'daki dağlı köylüler üzerinde hummalı çalışmalar için tedbirler alındı. Artık bütün bu sahalarda Selçuklu sultanlarının meşru olmayan saltanatları aleyhine propagandalara girişilecek ve Baba İlyas Horasanî namına halktan biat toplanacaktı. Konya Merkezî Bâtînîler reisi olan Saadeddin Köpek de sarayda Sultan Alaaddin Keykubad'ın oğlu İkinci Gıyaseddin Keyhüsrev'e mürebbi olmak için her vasıtaya başvuracak ve saraya yerleşecekti. Bu işler, birer karara bağlandıktan sonra toplantıya sabaha doğru nihayet verildi. Ertesi günü daîler memur edildikleri yerlere doğru yola çıktılar.

Oktay Kaan Tarafından Alaaddin Keykubad'a İtaat Etmesi İçin Elçiler Geldi ve Bâtınî Daîleri Propagandalara Giriştiler

Sivas civarında Carmagon Noyin ile yapılan harpte Alaaddin Keykubad'ın kazanması ve Moğol ordularının hezimete uğramaları Oktay Kaan'ı fena hâlde müteessir etti. Selçukluların talihi ise onlara yardım etmekten dönmüyor ve giriştikleri muharebelerde zafer daima kendilerine teveccüh ediyordu. Moğol taarruzlarından rahat yüzü görmeyen birçok Türk aşiretleri de Selçuk ordularını kuvvetlendiriyorlardı. Fırat'tan geçen bu Türkler Pasinler Ovası'nda ve Sürmeneli Çukur'da bir müddet oturduktan sonra Sivas'a doğru göçlere başladılar. Kayahanlılar da birlikte idiler. Selçuklularla Moğolların karşı karşıya geldikleri o büyük muharebede bütün alpler Selçuklulara yardım için ant içtiler. Selçuk orduları Kemaleddin Kâmyâr, Emîr Mübarizeddin Çavlı Beyler gibi değerli kumandanların idaresinde idi. Senelerden beri taştan kayaya kayadan taşla kendilerini vurmaktan çekinmeyen Moğolların karşısında Alaaddin Keykubad'ı derin endişeler almıştı. Tam bu iki ordunun hunrizâne çarpışması arefesinde hep aynı soydan olan bütün aşiretler, Selçuklu ordularına iltihak ettiler. Sultan bundan nihayetsiz memnuniyetler duydu. Moğollar harbi kaybettiler. Bu mağlubiyet ise Oktay Kaan'ı çileden çıkardı. Selçuklular üzerine büyük hazırlıklara girişti. Vaziyetin tehlikeler göstereceğini

daha evvelden tahmin eden Sultan Alaaddin Keykubad'ın kulağı da kırışte idi. O peki iyi biliyordu ki Kaan bunu hazmedemeyecek, Moğol ordularının yeni hazırlıklarla Selçuklu hudutlarını aştıkları muhakkak duyulacaktı. İşin en vahim cephesi Orta Asya'nın uğradığı o büyük musibetler buralarda da baş gösterecekti. Endişeleri içinde bir dakika rahat edemeyen Sultan, düşünceден düşünceye uğruyor, gece gündüz bu işe çareler arıyordu. Sarayda Sultan'ın dalgın dalgın dolaştıklarını görenler ona ufak bir neşe verebilmek için ne yapacaklarını bilmiyorlardı.

Bir gün Karakurum'dan Şemseddin isminde bir elçinin geldiğini ve huzura girmek için müsaade talebinde olduğunu Sultan'a arz ettiler. Bu elçi Kaan'ın yarlığını getiriyor ve Sultan'a baş eğmesini teklif ediyordu. Büyük bir merasimle sefir huzura kabul edildi. Sultan'ın yanında oğlu İkinci Gıyaseddin ile ordu başbuğu Kemaleddin Kâmyâr da bulunuyordu. Elçi tahtın önünde yerlere kapandı. Moğol imparatoru Oktay Kaan'ın yarlığını Sultan Alaaddin Keykubad'a sundu. Hürmetle yarlığı alan Sultan, okunmasını irade etti. Dîvân'da kâtip tarafından okundu. Oktay diyordu ki "Hemen tarafımıza baş bağla ve bunu bize bildir. Memleketlerinize dokunmayalım." Sultan Kaan'ın bu teklifini biraz tereddüt ile karşıladı. Fakat akıbetin alacağı fena günleri gözünün önüne getirdikçe içi titriyordu. Bu havadis payitahtın her köşesinden duyuldu. Dedikodular başladı. Bütün menfi düşüncelere rağmen Sultan kararını vermişti. Kaan'a armağanlar gönderdi.

"Tam istediğin gibi seni kaan tanıyorum" dedi. Bu haber Karakurum'a erişti. Oktay memnuniyetler gösterdi. Sultan Alaaddin Keykubad'a bir hükûmet-i tâbia ve mutîa hükümdarlarına verilen "Ahtacı" unvanını verdi. Ve bu yeni yarlığı da Konya'ya meşhur Hoca Marufî getirdi⁵². Selçuklu sultanının İlhan-ı âzam hakkında büyük saygılarını gördü. Ve bunu Kaan'a anlatacağını söyledi. Bunu duyan Sultan;

“Görüyorsunuz ya biz vatanın huzur ve sükûneti için Kaan’ın bütün iradelerini yerine getirdik. Verdiğimiz muharebede Moğol süvarilerinin sanki yangın önünden kaçarak gibi kaçtıklarını gördüm. Turan’ın yalçın kayalarından uçan atlar, Konya ovalarında daha yügrekkoşuyorlar. Öyle zannediyorum ki Selçuk ordularının kılıçlarını ikinci bir defa daha tanımak arzu eylemez. Benim Kaan’a baş bağlamaklığım bu cennet gibi yurdun kan dalgalarıyla boğulmaması içindir.”

Hoca Marufî; “Çok iyi düşünüyorsunuz. Moğollar sel gibidir. Onun aktığı yolların buralardan geçmesi çok vahimdir.”

Kaan’ın elçisi kıymetli hediyelerle Konya’dan ayrıldı. O gün şehirde birçok lakırdılar dönüyordu. Sultan Alaaddin ise ardı ve arkası kesilmeyen bu işlerin yorgunluğu altında ezilmişti. O biraz sükûn, biraz kendi başını dinlendirmek istiyordu. Sarayda haftanın bir günü âlimlerin, şairlerin kabulüne tahsis edilmişti. Sultan hep bu günü bekler, gönlünün tesellilerini, saltanat gâilesinin tükenmeyen üzüntülerini o gün unuttur, kendini şiir ve ilme verirdi. Konya’nın yüksek ilim kaynaklarının başlarında bulunan âlimlerle konuşmaktan zevk alır, İran’ın binlerle senelik mağrur ruhunun döktüğü şiirleri dinlemek için can atardı. Yavaş yavaş taç ve tahttan soğumaya başladı. Oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev’i Erzincan hâkimliğine yerine de diğer oğlu İzzeddin Kılıçarslan’ı diktirdi. Atabeyliğe de Şemseddin Altun Bey’i getirdi. Kendisi de Kayseri’ye çekilmek istiyordu. Bunu işiten Oktay Kaan hiç de memnun olmadı. Harezmşah’a karşı ölçsüz kin besleyen Moğol imparatorunun Harezmîlilerin Sultan tarafından kabullerinden dolayı da hoşnutsuzluğu artmıştı. Harezm ümerasının Selçuk sultanları tarafından mühim memuriyetlerde kullanıldıklarını duydukça bu husumet taşıkça taşıyordu. Baba İlyas Zaviyesi’nden vazifelerle ayrılan daîler ise Harezmîlilerle Türk obalarında ve bütün Türkmen obalarında ellerinde saz, koltuklarında şarap tulumları olduğu hâlde kafaları kızıştırmaya, gönülleri tütsülemeye devam ediyorlardı. Bu işretli meclislerde daima Selçuk sultanlarının

fenalıklarıyla değersizliklerinden, onların bu yüceliğe yaraşmalarından doğan fenalıklardan bahisler açılıyordu. Baba İlyas Horasanî'nin Peygamber sülalesinden ve Ali evladından olduğu ortaya sürülüyordu. Bu makama ondan başka layık bir kimsenin olmadığını anlatıyorlardı. Halep'ten ta uç Anadolu'ya kadar bütün buralarda oturan Türkmen boylarının nazarında Baba İlyas Horasanî Zaviyesi bir Kâbe tanınmaya başlandı. Her taraftan nezirler, adaklar yağmur gibi yağıyordu. Baba'nın nüfuzu kutlandıkça Selçukluların atileri tehlikelere doğru gidiyordu. Sarayda yapılan tahrikat üzerine Sultan'ın Harezmîler üzerindeki hüsn-i nazarları değişmeye ve buna mukabil kinlenmeye başlamıştı. Şairlerin huzura girdikleri gün Nevruzî çok ahenkli bir kaside okudu. Selçuk Sultanlarının büyükleri Alparslan ve Melikşah'ın birer altın devri yaşadıklarını, Alaaddin Keykubad'ın güneşler doğuran Kiyaniyan, Sasaniyan hükümdarlarını, ufak birer altın çivi gibi Mihr-i Berzin mabedinin duvarlarına kakmaya bile tenezzül etmeyen şahanşahlar şahanşahı olduğunu ifade eden mısralarını Sultan dinlediği anda gurur ile etrafını süzdü. Çok güzel olan simasında tebessümler belirdi. Yine o kasidenin aşağıya doğru inen mısralarında yalnız kılıç ve süngülere bedel şiirlerle tül den bir taç ören talihsiz çocuğun ve kefensiz bir baba oğlunun göklere atmasını[?] tasvir eden istihzalı mısralarını Şair okuyunca Sultan, Aynüşşems'in gözlerine baktı. Nevruzî burada Selçuklulara mağlup olan Celaledin Harezmşah'a işaret etmek istiyordu. Alaaddin Keykubad büyüklükler içinde ruhen müsterih oldu. Hayat ve felsefe-i hayata dair her türlü düşünceleri etrafını saran mutasavvıfların ilhamlarından geliyordu.

Aynüşşems akşam hükümdara *Şehname* fasıllarını okudu. Geyümers, Güştasap, Feridun, Cemşid gibi İran hükümdarlarının zamanlara şan veren kahramanlıklarını dinledikçe Nevruzî'nin metihlerine kendinin hiç de layık bir sultan olmadığını itiraf etti. Bunların birer riya ve menfaate müstenit padişahın saraylarında emsaline pek çok tesadüf edilen dalkavukluklardan ibaret olduğunu zaten biliyordu.

Konya ne bir Persepolis ne de kendisi bir Dara idi. Onlar, devirlerini salgın ihtişamlar içinde geçirmişler. Kıta, ülkeleri aşmışlar, Persepolis harabelerinin her bir taşında ya Hint'in ya Turan'ın, Farisî süvarilerinin atlarıyla çiğnendiğini tasvir eden destanlar yazılı. Fakat kendinin payitahtında ne var?

Sultan Keykubad'ın içinde savrulmaya başlayan bu düşünce onu daldırdı. Aynüşşems kitabı yastığın üzerine koydu. Hâlbuki Alaaddin bunun farkına bile varmadı. Çünkü onun kulağı derununa dönmüş, zihnî bütün tasavvurları benliğini tamamıyla kaplamıştı. Birdenbire kendine geldi. Aynüşşems'e niçin okumadığını sordu.

"Allah devletli Sultanıma uzun ömürler versin. Dikkat ettim. Derin bir düşünceye daldınız. Şevketmeabımı işgal etmemek için kestim."

"Ya öyle mi? Ben düşünüyordum?"

"Belki aldanmışım, cariyenizin kusurunu af buyurunuz."

"Bir şey yok. Bu zekâ kıvılcımı şimdi zihnimde bir yığın yaptı."

"Şahanşah hazretlerinin büyük iltifatlarından memnunum."

"Ne söylüyorsunuz? Aynüşşems! Ben sizin layık olduğunuz mevkii bilmiyorum. Fakat ne yapayım ki Gıyaseddin Keyhüsrev razı olmadı. Evladımdır. Onun da reyî lazım."

"Cihanlar değer olan bu teveccühünüzün karşısında tamamıyla eridiğimi arz ederim. Büyük hükümdarım!..

Aynüşşems Alaaddin Keykubad'ın bu çok yüksek teveccühlerinden o kadar hazzetti ki sevincinden âdeta çıldıracaktı. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ise şahsiyetine karşı ölçüsüz bir nefret duydu. Demek Sultan'ın hazır haremeleri arasına onun karışmasını Gıyaseddin menetmiş, babasına bu hususta menfi bir fikir telkin etmiş, Aynüşşems bunu bizzat Alaaddin'in ağzından işittiği dakikada beyninden vurulmuş gibi oldu. Fakat Sultan'ın yüksek teveccühlerinden de o derece memnun kaldı. İçinde dolaşan zehirli fikirlerinin bir renk saffetle Sultan'a anlatmanın tam fırsatı düşmüştü.

Doğruluk ve mertlikle Selçuklu sultanlarına karşı her gün bir derece daha bağlanan Harezmlilerin yarın kopacak olan ihtilallerde kim bilir ne kadar yardımları dokunacak ve belki bütün emeller gönüllerde medfun kalacaktır. Bunun için Sultan'ın nazarından bunların birer vasıta ile düşürülmeleri lazımdır. Esasen Amasya Zaviyesi erkânı bunu çoktan takdir etmiş ve o suretle Konya sarayına yerleştirilmiş olan Bâtınî daîlerine emirler verilmişti. Aynüşşems, Sultan'ın fikirlerini bulandırmak ve Harezmliler hakkında devam eden teveccühlerini çürütmek için bir söz arıyordu. Bunu Alaaddin'in bizzat açmasına talik ederek bekliyordu. Bu akşam Sultan'ın bir hususiyeti vardı. Aynüşşems ile birçok mevzularda görüştü. Şiirden edebiyattan bahsetti. Koca Selçuk tarihinin şaşıllı devirleriyle Melikşah'ın ölümü üzerine çıkan ihtilallerden; en nihayet Sultan Sencer'in Oğuzlar elindeki esaretini yana yakla anlattı. Aynüşşems ipucunu yakalamıştı.

“Cenab-ı Hakk uzun ömürlerle Padişahımı serir-i saltanatda daim etsin. Sultan Sencer'in esaretine sebep olanların kimler olduğunu tarih yazıyor. Vaktiyle Selçuk hudutlarına yerleşen göçebeler bu fitneyi uyandırmıştır. Nihayet Sencer mülkü kaplayan bu tecavüzleri menedemedi. Kendini esir verdi. Bunu misal tutmak aklımdan bile geçmez fakat şu Harezmliler de itimat edilir adamlar olmasa gerektir.”

“Ne diyorsun Aynüşşems! Onlar Moğol ordularını tarumar etmiş adamlardır. Hem neslen Türk'türler. Amasya valisi Hacı Durak Bey o hudutlarda mutlak bunların bulunmasının lüzumuna dair Dîvân'a mühim bir arıza göndermişti. O mert devlet adamı geçen hafta öldü.”

“Hacı Durak Bey öldü mü?”

“Haberiniz yok mu?”

“Şimdi devletli velinimetimden duyuyorum. Yiğit, özü sözü dik bir Türk'tü.”

“Hacı Durak Bey'in yerine Harezmlilerden ümerasından Berkehan'ı vali yaptım. Erzincan'a da Gıyaseddin Keyhüsrev'i

göndermekten vazgeçtim. Yine onlardan Kayır Han'ı tayin ettim."

Aynüşşems'in içi tutuldu. Kabil olsa öfkesinden Keykubad'ı boğacaktı. Harezmîlerin gittikçe daha mevkilerinin kuvvetlendiğini anlatan bu tayinlerden ciddi mütteessir oldu. Çünkü Celaleddin Harezmşah'ın askerleri hep Kankalı, Halaç, Kapçak Türkmenlerindendiler. Bütün bu kabileler Harezm'den oynatılmışlar; Moğollarla çarpışa çarpışa garba doğru gelmişlerdi. Celaleddin'in ümerayı darıltması üzerine başbuğlarıyla Selçuklulara iltica eden bu aşiretlerin Erzincan, Erzurum, Sivas vilayetlerinde yurt tutmalarına müsaade edilmişti. Şimdiyse Konya sultanlarından mühim memuriyetler alıyorlardı. Hâlbuki Baba İlyas Horasanî bu tayinlerden hiç de memnun olamazdı. Artık işin önüne geçmek için başka tedbirlere müracaat etmek lazımdı. Aynüşşems'i teselli eden, Horasanî hangâhının etrafını kuşatan bu kadar insanların ruh ve kalplerini bağlayan babaların Selçuk hükümdarlarına karşı muhite döktükleri nefret hislerinin kökleşmesiydi. Baba İshak'ın ise Amasya civarında bir mağarada tam bir keşiş hayatına dönmesi ve bütün halkın dillerinde onun kerametlerinin dönmesi artık bu yolda atılmış muvaffakiyetli adımların en büyüğü sayılabiliyordu. Baba'nın mağarasının himmet almak için gelenlerle dolup boşandığını duydukça Konya Bâtınîler muhitinin meserretlerine nihayet yoktu. Suriye'den tutunuz da Söğüt yaylalarına kadar bu yerlerde yaşayan Türklerin hacet ve dilek ocakları Kifirsut nahiyesinde Baba İshak'ın mağarası idi. İran meralarıyla ta Muğan sahrasına kadar gittikçe hududunu genişleten Bâtınî propagandaları artık Selçukluların mevkilerini adamakıllı sarsmıştı. Baba İshak-ı Kifirsûdî adı sanki büyümlü bir kelime gibi korka korka dillerde söyleniyordu. Rum, Ermeni, Asurî gibi İslâm'ın itikadâtı haricindeki milletlerin gençleri bile Baba'nın müntesipleri arasında idiler.

Saadeddin Köpek Sultan Alaaddin Keykubad'ın Sarayına İntisap Etti ve Şehzade Gıyaseddin Keyhüsrev'e Mürebbi Tayin Edildi

Saadeddin Köpek, Baba İlyas Horasanî'nin zaviyesinden ayrıldıktan sonra doğru Konya'ya geldi. Konya Bâtınîler merkezini idare eden Saadeddin, şehrin kibar ve zengin sınıfları arasında nezaket ve incelikleriyle tanınmıştı. Aynı zamanda felsefe ve tarih ilimleriyle İran edebiyatındaki geniş malumatları münevverlerin hürmetlerini davet etmişti. Bilhassa gençlik muhiti onun kuvvetli muhakemeleri ve pürüzsüz sözleri karşısında âdeta tapınıyordu. Konya'nın yüksek ve münevver tabakası onu yakından tanıyor, hür ve serbest fikirlerini alkışlıyordu. Saadeddin gençlerle din ve ahlak meseleleri üzerinde münakaşalarda bulunur, onları felsefi tefekkürlere doğru çekerdi. Dinin mevzularına karşı fikirler fırlatır, zihin ve gönülleri puslandırırdı. Din âlimleri onun riyakâr ve zühdî görünüşlerinin samimiyetine kani olurlar, nükteli sözlerinin altında tasavvufî manalar olduğunu kabul ederlerdi. Saadeddin Köpek ise rolünü muvaffakiyetle ifa, Hasan Sabbah'ın ve bütün Bâtınî daîlerinin asırlarca takip ettikleri uysallık yolunu maharetle yürütmeye muktedir oluyordu. Birçok gençleri ağına geçirmiş, yaptığı ruhî telkinlerle de etrafında bir muhit yaratmıştı. İsmi saygılı bir kelime olarak ağızlarda dönüyordu. Sarayın çok itibarlı adamları Saadeddin'i övüyorlardı.

Mevsim kış, Konya'nın karlar altında uyuduğu uzun bir gecede Selçuklular sarayının pencerelerinden cılız kâfurî mumların ışıkları karşıdaki meydanlığa vuruyordu. Şehir derin bir sükûta sarılmış uyuyordu. Sultan Alaaddin Keykubad'ın o gün sarayda verdiği büyük bir ziyafete davet edilenlerin arasında birçok yabancı şahsiyetler vardı. Bu meyanda şair Nevruzî de çağrılmış, o akşam da sarayda kalmıştı. Gece yarısında Aynüşşems'in odası vuruldu. Bir cariye Sultan'ın kendisini çağırdığını söyledi. Aynüşşems hiç ummadığı bu davetini muhakkak bir ehemmiyete işaret etmekte olduğunu anladı. Acele elbiselerini değiştirdi. Odasından fırladı. Sultan'ın hususi dairelerine giderken şair Nevruzî'nin büyük salonun başında kendisine doğru geldiğini gördü. Ümit etmediği bu vaziyetten daha ziyade kuşkulandı. Çünkü gece yarıyı geçmişti. Şair Nevruzî'nin sarayda misafir kaldığını biliyorsa da bu mevsimsiz vakitte hâlâ yatmadığından muhakkak bir hususiyetin varlığına hükmetti. Acele acele Nevruzî'ye sordu:

“Üstat, rahatsız mı oldunuz? Hâlâ salondasınız. Herkes yatmış olduğundan hizmetinizi görecekt kimse kalmamıştır.”

“Evet, uyku gelmedi. Zaten hükümdar saraylarında gözler yumulsa bile gönüller uyumaz.”

“Şiir yapmayınız, Üstat.”

“Haklısınız. Fakat siz!..”

“Hayret ettim. Sultan beni çağırtmış, vakitsiz değil mi?”

“Âdetleri nicedir?”

“Bundan dört saat evvel beni yatakta odalarında kabul eder. Başuçlarında oturur. Arzu ettiği bir kitabı okurum. Tamamıyla uyuduklarını görür görmez sessizce odayı terk ederim.”

“Çok kuvvetli bir ihtimalle söylüyorum. Geçen gün bana ‘Saadeddin Köpek isminde felsefe ve tarih ilimlerinde iktidarlı bir genç varmış; bu kimdir? Siz biliyor musunuz?’ dedi. Ben de lisanımın bütün kuvvetiyle Saadeddin'i övdüm. Onu, asrımızın bir Farabî'si olarak takdim ettim. Sultan hayretle

baktı. ‘Dostluğunuz var mıdır?’ dedi. ‘Evet, çok yakından tanırım, dâima müstefit olurum,’ cevabını verdim. Öyle zannediyorum ki Saadeddin, onu alakadar etti. Muhakkak sizin de fikrinizi öğrenecektir.

“Çünkü zaman zaman onun ilim ve iktidarı hakkında sualler sormaya devam etmişti. Tabii tedarikli bulunursunuz!..”

“Ona ne şüphe. Fakat bu çok uzak bir ihtimal.”

Aynüşşems süratle salondan ilerledi. Sultan’ın hususi daireleri önündeki nöbetçilerle görüştü. Orada bir cariyenin intizarda olduğunu gördü. Kız hürmetle ayağa kalktı. Ve eğildi.

Aynüşşems; “Sultan odasında mıdır?”

Cariye; “Evet. Beni sizi beklemeye memur ettiler.”

Aynüşşems; “Geldiğimi haber veriniz!”

Cariye derhâl odaya girdi. Ve bir dakika sonra çıkıp Aynüşşems’i davet etti. Sultan, Aynüşşems’i görünce;

“Sizi bu kadar geç bir vakitte davet etmeğliğimden muhakkak şaşırmışsınızdır? Fakat bunda çok mühim bir sebep var.”

“Ferman!.. Şevketli velinimetim efendim hazretleri iltifatlarınızı esirgemediğinizden dolayı nihayetsiz sevinçler içindeyim. Muhtaç bir kulunuzum.”

“Aynüşşems sizin iktidar ve zekânızı daima takdir ederim. Bazı şahsıma taalluk eden hususlarda sizinle müşavere etmeyi doğru buluyorum.”

“Cenâb-ı Hak cihanlar durdukça taht-ı âlîlerinde daim etsin. Nazarlarınızın büyüklüğü önünde bir nokta sayılabiliyorsa bana ne mutlu.”

“Biliyorsunuz ki sizinle birçok şeyler konuşuyorum. Hükümdarların hususiyetlerine girenlerin esrarı ketmekte ne kadar hassas olmalarının şiddet-i lüzumunu söylemeyi zait görsem de size karşı bir defa daha tekrarlamayı herhâlde faydasız bulmam.”

“Büyük Sultanım! İçimde bir acı hissediyorum. Emniyet ve teveccühünüzün ziyâları bu cariyenizin üzerinden çekiliyorsa benim için bir karış mezar kâfi mi değildir.”

“Canım sizi alakadar eden bir şey yoktur.”

“Böyle bir cürüm kokusu duyar gibi oldum. Bunun mukabili, bir hükümdar kölesi için hayattan silinmekle ödenebilir.”

“Hükümünüz çok doğrudur. Hassasiyetinizden derin bir memnuniyet duydum. Şimdi size bir şey sormak istiyorum.”

“İtimat ve teveccüh-i şahanelerinin bir kıl kadar kıymeti olmayan şahsiyetim için ebediyetler bahşettiğini arz etme-me müsaade-i tâcidarlarını istirham ederim.”

“Bilmem sarayın haricinde devletin işleriyle vazifedar olmadığınız hâlde uzak ve yakın bir alaka görüyor musunuz?”

“Hükümdar hazretleri!.. Bana kul olma şerefini ihsan eden zât-ı mülukânelerinin mülküne ait en ufak bir şeyin bile beni ruh ve gönülden alakadar etmesini esasen bir vazife bilirim.”

“Mademki öyledir, şimdi beni dinleyiniz.”

“Ferman.”

“Siz edebiyatçı olduğunuzdan bugün Konya’da fikir ve felsefe adamlarını yakından tanımış olacağınıza şüphem yoktur. Bunların bizim saraya intisap edenler ile bir de haricte kalanları vardır. Bir sultan memleketindeki harekât-ı ilmiyeyi ve bu harekâtı idare edecek kabiliyetleri ihraz etmiş zevatı bilmiş olmalıdır. Tabiidir ki hükümdarlar, şehzadele-rini de yalnız eski Arap kabile reisleri gibi harp oyunları ve silah, gürz kullanmalarını öğretmekle yerlerine salahiyyetli bir taht mirasçısı bırakmış olmazlar. Onların fikri ve ilmî terbiyelerini de tarassut etmek en başlı vazifeleridir. Benim edebiyat ve felsefeye meyil ve merakımı pek iyi bilirsiniz. Bu itibarla oğullarımın da aynı zevkten nasibedar olmalarını arzu ederim.”

“İrade-i tâcidaranelerini alkışla karşılıyorum.”

“Son zamanda bazı siyasi teşebbüslerim oldu. Şemseddin Bey’e pervanelik teveccüh ettim. İzzeddin Kılıçarşan’a Konya’yı, diğer oğlum Gıyaseddin Keyhüsrev’e de Erzincan’ı vermek istiyorum. Bu iki gencin her türlü iktidarlarını ka-

bul ederim. Ancak Gıyaseddin'in edebî zevkleri çok zayıftır. Onun için bugün payitahtta genç ve münevver bir âlimin mevcudiyetini haber aldım. Şair Nevruzî bunun hakkında beni memnun edecek derecede malumat verdi. Bu soruşlarımı size de tekrar edeceğim."

"İrade şevketmeabımdır."

"Adı Saadeddin Köpek olan bu gencin şöhreti kulağıma kadar geldi. İktidarı hakkında çok değerli sözler dinledim. Acaba kendisini Gıyaseddin'e atabey tayin etsek arzularımızı yerine getirebilir mi?"

"Köleniz bunu çok yerinde sayarım. Saadeddin'in edebiyat ve felsefe ilimlerindeki geniş bilgileri beni hayretlere düşürmüştür. Konya'nın semalarında hadsiz nurlar saçan Saadeddin'in felsefî fikirleri bütün âlimlere parmak ısırttı. Geçen gün Sultanü'l-ulema Bahaeddin Medresesi'nde cereyan eden münakaşalarda onu mağlup edecek bir âlimin görülemediğini hatırlıyorum. Orada 'Tarihin ilk düşünen başı kimdir?' mevzuunda irat ettiği söylevi en büyük ilim kaynağı iddiasında bulunan mütefekkirleri bile şaşırttı. Mevlânâ'nın dalgın siması renkten renge giriyordu. Endülüslü Muhiddin Arabî'nin göklere değen güneşli başında yıldırımlar çaktı. Ondan başka önünde söze kimse muktedir olmadığını arz ederim. İtimat buyurunuz, şevketmeabım. Fahreddin Irakî'nin aşk ve sevdâ şiirleriyle nihayetlenen o ilim meclisinin dumanlı sahasına biraz aydınlık biraz berraklık gelebildi. Bütün orada bulunan mütefekkirlerin ruhî derinliklerine kadar çöken sisler, yavaş yavaş sıyrıldı. Seraceddin Urmevî'nin muhalefetine rağmen çalınan saz ve neylerle gönüller açıldıkça açıldı. Edebiyatçılar tarafından çok güzel okunan şiirlerle törene nihayet verildi. Ben o gece Saadeddin'in derya gibi coşan muhit-i efkârına hiçbir kimsenin yanaşmadığını gördükçe ona karşı hürmetlerim bir kat daha yükseldi."

"Memnun oldum. Reyiniz arzum gibi müspet çıktı."

Aynüşşems, Sultan Alaaddin Keykubad'a Saadeddin Köpek'in saraya kabulüyle Gıyaseddin'e atabey tayin edilmesi hakkındaki teşvikatını ve orada dönen sözleri hemen bir mektupla Baba İshak Kifirsûdî'ye ve hem de Saadeddin'in kendisine en kısa bir vasıtaile bildirdi. Dîvân'dan üç gün sonra Konya Bâtınîler reisinin Şehzade Gıyaseddin Keyhüsrev'e atabey tayin edildiğine ait menşur çıkmıştı. Artık Selçuklular sarayına Bâtınîlerin çok mühim adamları yerleşmiş bulunuyordu. Saadeddin Köpek, Gıyaseddin'in tam ruhuna nüfuz etmeye muvaffak oldu. Bütün gece onun hisleri üzerinde işliyor; tarihin eski kahramanlarını lisanının kudretiyle bir kat daha süsleyerek ona birer birer naklediyordu. Gıyaseddin'in damarlarına onun da aynen bir İskender veyahut Birinci Dara gibi ta Dardanus Boğazı'ndan bir buçuk insanı geçiren bir cihangir olmasını aşıyordu. Şüphesiz bundan çok gizli bir maksat gözetiliyordu. Moğolların koca Selçuklu İmparatorluğu'nu kendilerine tabii bir beylik derecesine indirdiklerini ve bunun da mesulü Alaaddin Keykubad olduğuna dair sırf bir hile ve fitne uyandırmak maksadıyla ortaya atılan sözler köpürtüle köpürtüle saray mensuplarının kulaklarına kadar değdiriliyordu. İş o dereceye vardı ki Sultan Alaaddin Keykubad'a Oktay Kaan tarafından Hoca Marufî'nin getirdiği Ahtacı unvanını tevcih eden menşurun o satırları istinsah edilmiş ellerde dillerde gezdiriliyordu. İşin inceliklerine akıl erdiremeyen arık gözlü adamlar, bunu mülke bir saygısızlık sayıyorlar ve memleketin istiklalinin tamamıyla kaybolduğunu acı acı tenkit ediyorlardı. Yassı Çemen Harbi'nde Moğol ordularının ezilmesi ve bütün Türk boylarının Selçuk ordularında göğüs göğüse cenk etmelerini destana yakan şairlerin "Kahramanlar" unvanlı şiirleri saz ve kopuzlarla çalınıyordu. Bundan gurur alan gönüller, kabardıkça kabarıyor, Sultan Alaaddin Keykubad'ı hamiyetsizlikle itham ediyorlardı. Bütün bu şayialar hep Bâtınî daîlerinin başları altından çıkıyor ve Selçuk sultanlarının mevkileri tehlikeye düşüyor-

du. Halkın azgın bir husumetle saraya hücum etmelerinden nihayetsiz memnuniyetler duyan Saadeddin Köpek bu vakaları Gıyaseddin'e naklediyor; onun asabiyet ve hamiyet damarlarını tahrik ediyordu. Baba İshak Kifirsûdî alevlenen bu cereyanı marazi vasıtalarıyla bir kat daha körüklüyordu. Amasya valisi Harezmîlerden Berke Han, hükûmete suikast fikrini ima eden bu şayiaların çıktığı yatağı tahkik etti. Baba İshak Kifirsûdî mağarasının başına çöktürülmesinin lüzumunu anladı. Bütün şüphelerini oraya çevirdi. Fesadın orada kaynatıldığını yakinen öğrendi. Bunu hisseden Baba İshak Kifirsûdî ise daha ateşli çalışmalara koyuldu. Erzin-can valisi Seyfeddin Kayır Han Sivas'a vali olarak geliyordu ki bununla Berke Han bir kat daha kuvvetlenmiş olacaktı. Harezmîlerin hanedan-ı Selçukiye'ye ait sadakatlerini bilen Bâtınî daîlerini büyük bir keder bürüdü. Bu havadisın ortaya yayılması üzerine Bâtınî büyüklerini ölçüsüz bir telaş aldı. Yıldırım gibi haberler etrafa dağıldı. Vaziyet cidden tehlikeye doğru gidiyordu.

Baba İshak Kifirsûdî Mağarası

Ahval gittikçe dumanlanmaya başladı. İsak Komnenos hudutsuz düşünceler içinde yüzüyordu. Konya sara-yının şüphe ve tehlikeli nazarlarını kendi üzerine çevrilmiş zannını veren Seyfeddin Kayır Han'ın Sivas'a gelmesi vaziyeti çok mühimleştirdi. Anadolu teşkilatını idareye memur olan Duât-ı Bâtınîye reisleri Şümeysat nahiyesindeki Baba İshak'ın mağarasına davet olundular. Kifirsut köyünde olan bu mağarada mühim bir içtima yapıldı. Bu toplantı Baba İlyas Horasanî'ye İsak Komnenos tarafından gösterilen lüzum üzerine yaptırılmıştı. Bâtınî rüesâsı kânunısânînin son haftasındaki bir pazar akşamı bizzat Mesudiye Zaviyesi Postnişininin riyaseti altında toplandılar. Baba İlyas Horasanî hadisatı telhis etti. Ve vaziyeti anlattı:

“Sahibiâzam Hasan Sabbah'ın ruhunu selamlar, bütün cihandaki Bâtınî ulularını hürmetle anarım. Bu mühim toplantının evvelce anlattığım gibi sebepleri arasında burada zikrine lüzum görmediğim birçok ince şeyler daha vardır ki onları derinleştirmek istemem. Gelelim diğer cepheye Selçuk hükümdarlarının Alamut'un ilk açılışından beri bizimle ne kadar uğraştıklarını hepimiz biliyoruz. Bugün yine o kökten ayrılmış bir dal Konya'ya sahip bulunmaktadır. Bu gövdesiz dalı budamak için senelerden beri uğraşıyoruz. Bizden evvelki daîler belki bulunduğumuz devrin müşküla-

tına maruz kalmadılar. Buna rağmen işlerin şimdiye kadar uygun ve yolunda döndüğünü sevinçle anlatabilirim. Ancak şu dakikalardan sonra bu yolun üzerindeki yürüyüşler tamamıyla değişmiştir. Yani şuna işaret etmek istiyorum ki Konya sarayı bizi çok yakından ve en hassas bir nazarla takip ediyor, tehlikenin kokularının burunlarını yakmaya başladığını söyleyebilirim. Saadeddin Köpek ve şair Nevruzî sarayda en mühim mevkilere sahip oldular. Bâtînîye'ye can ve gönül vermiş ashabımız geceyi gündüze katarak çalışmaktadırlar. Her iki daîmizin de bu toplantıda bulunmalarını faydalı gördüğümünden kendilerini davet ettim. Çünkü Harezmlilerin mevkilerinin saraydaki ehemmiyetini onların daha iyi tetkike fırsat bulduklarına eminim."

Şair Nevruzî; "Harezmlilerin Celaleddin Harezmsah'a güvenmeleri üzerine Selçuk İmparatorluğu'na müracaat ettiklerini biliyorsunuz. Son Moğollarla yapılan Yassı Çemen Harbi'nde bunların büyük yararlıkları görüldü. Sultan'ın meyl ve teveccühlerini arttırdı. Erzincan, Sivas, Tokat, Amasya vilayetlerinde yurt tutmaları sarayca tensip edildi. Alaaddin'in gittikçe gözüne giren Harezmliler şimdi o vilayetlere vali tayin olunuyorlar. Bunların devlette birer makam ve mevkii kazanmaları, bilhassa İsmailîlerin en çok faaliyet sahalarını teşkil eden o muhitlerde yerleştirilmeleri çok vahim neticeler verecektir. Yarı bu mesai yolunun bittiği ve büyük hedeflere yetiştiğimizi haykırdığımızda derhâl bu müthiş mâniâlar önlerimize çıkacaklardır. Berke Han ve Kayır Han gibi senelerce Moğol ordularına yılgınlıklar yağdırmış büyük ve kuvvetli tümenler idare etmiş başbuğların karşısında muhakkak ayaklarımızın sürçtüklerini göreceğiz. Bunların hükûmetçe mücrib(?) olan sadakatlerini çözmek ve Sultan'ın teveccühlerini kırmak için çok çalıştım. Fakat Sultan'ı fikirlerinden döndürmek kabil olamadı. Şemseddin Altun pervaneliğe getirildikten sonra Sultan Alaaddin'in efkârına hâkim oldu. İsteddiği yerde çekiyor, istediği yerde durduruyor."

Baba İshak Kifirsûdî; “Şemseddin Altun’un istikbalini ona sonra gösteririz. Bugün daha büyük bir fikrin üzerinde durmaklığımız lazımdır.”

Baba İlyas Horasanî; “Anlıyorum. Bu fikir en kestirme bir yoldur. Onun icrasına ise bizim hançerlerimizin ufak bir işareti kâfi gelir. Konya sarayında ferîh ve fahûr uyuyan Selçuklu sultanının başındaki o murassa tacın güneşe maruz kalmış bir bal mumu gibi erimekte olduğunun hiçbir kimse de farkında değildir.”

Aybek Baba ile Lokman Baba’nın baş başa vermiş göz ve kaşlarıyla mühim bir şey konuştuklarını anlatan tavırları şair Nevruzî’nin nazarına çarptı. Dikkatle onlara doğru baktı. Aybek Baba anlatacağını ima eder bir vaziyetle Şair’e sükût işareti verdi. Baba İshak ise sözüne nihayet vermemişti. İçeriye Behlül Baba ile Sarı Saltık Baba’lar girdiler. Bir kenara oturdular.

Baba İshak Kifirsûdî; “Şimdi neticeye gelelim. Biz Baba İlyas Horasanî namına İrtiş Nehri boylarından ve Altay Dağları’ndan Maverâünnehir’e, oradan Suriye’ye, Halep, Amit, Erzurum hudutlarıyla Harezm’den son zamanlarda göç eden Türkmenlerle bütün Oğuz boylarına varıncaya kadar biatler topladık. Bu kadar Bâtınî kuvvetlerinin yanında Konya tahtını haksız olarak bir adamın elinde bırakmaya bilmem ki ne zamana kadar tahammül edeceğiz?”

Aybek Baba; “Bunun henüz daha uygunlaşmış bir fikir olarak şimdilik kabulünde mazurum. Ben buraya geleli daha kırk sekiz saati geçmemiştir. Mısır’dan Tepe sahrasına oradan da Gazze yoluyla Filistin’e geldim. Kudüs’ten hareketim esnasında Yahudi havralarıyla kiliselerde birçok vazalarda bulundum. Rum ve İsrailî gençlerin yolumuzu kabul etmiş arkamda mühim gruplar bıraka bıraka Suriye’den Halep’e geldim. Banyas’ta Kemaleddin ile görüştüm. Onun da aynı fikirde olduğunu anladıktan sonra buraya geldim. Binaenaleyh arada irade birliği kurulmadan harekete geçmek hiç de doğru olmaz kanaatindeyim.”

Sarı Saltık Baba; "Ben de mütalaamı söyleyeyim. Bundan tam üç ay evvel Amasya'dan kalktum. Verilen vazifeyi başarmak için Keşiş'i aşarak ta Kaz Dağı silsilesi üzerinden Dardanus Boğazı'na indim. Oralarda Atilla istilaları üzerine Hun Türklerine mensup birçok boylara tesadüf ettim. Vaktiyle Macaristan ovalarından Roma'ya dâhil olan kavimlerin Şarkî Roma İmparatorluğu tarafından serhat bekçileri olarak istihdam edildiklerini gördüm. Kuman, Hazar, Oğuz, Bulgar, Peçenek gibi muhtelif Türk aşiretleri arasına daldım. Yolumuzun tohumlarını ekmeye gayret ettim. Muhtelif din ve mezheplere mensup olan bu Türk bölümleri şayan-ı hayret ki her türlü haricî tesirata mukavemet etmişler, millî benliklerini kaybetmemişler, ayaklarını tam berkitmişlerdir. En mu'anid muhitlerde bile yayım kazanan Bâtînîler, buralardan eli boş dönemezlerdi; nasıl ki öyle oldu. Bize ahd ü misakla bağlanmış hayli kişiler kazandığını iftiharla söyleyebilirim. Latin imparatorluğu bu koca Türk ulusunun milliyet ve soy parçalarını bilmediğinden Platin Dağı'nda uyuklayan târik-i dünyalar gibi hepsini İsa'nın mezarında bir bekçi olmayı hayatta yalnız emel bilen ehl-i Salip sürûleri zannediyor. Yarın öyle inanıyorum ki o büyük güneşe doğru koşarken ihtimal Selçuk uç beylerinin bütün mânialarını çiğneyerek bize koşan yüz binlerle adam çıkacaktır. Ben Alaaddin Keykubad'ın Yassı Çemen Muharebesi'nde yaralanmış birçok Rumlarla düştüm kalktım. Hep onlar gönülden vurulmuştur. Ben onun namını ezmek için çok uğraştım. Bu mühim mesaimin daha önemli mahsul verebilmesi için daha biraz tevakkuf etmenin lüzumuna kaniyimdir."

Baba İshak Kifirsûdî; "Gıyaseddin Keyhüsrev'in hususî dairelerine intisap ettirilmiş, işi içten gören Saadeddin'in de düşüncelerini öğrenmek isterim."

Saadeddin Köpek; "Evet, ben de başka bir yoldan gidilmesini söyleyecektim. Aynüşşems bana Sultan'ın çok meyyus olduğunu anlattı."

Baba İlyas Horasanî, "Acaba neden ileri geliyormuş?"

Saadeddin Köpek; "Zannederim oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev'i Erzincan'a diğer oğlu Kılıçarslan'ı da Konya'ya tayin etmek istiyordu. Bunu duyan Kaan hiç de memnuniyet göstermemişti. En büyük ihtimal ile bu sebep olsa gerektir diyorum."

Aybek Baba; "Memleketin parçalanmasının mukaddimesi olan Keykubad'ın bu hareketinden Mısır ümerasının çok mahzuz olduklarını ben orada iken duymuştum."

Baba İlyas Horasanî; "Dedesi olan İkinci Kılıçarslan'ı tanzir edecek Şark'ın bütün tarihinde bu gibi taksimler diğer tarafın menfaatini önlemiştir. Biz de zaten onu bekliyoruz.

Sarı Saltık; "Ne gariptir. Tarihe ibret aynası derler. Oraya bakan ancak kendisini görüyor."

Baba İlyas Horasanî; "Hakikat dediğiniz gibidir."

Saadeddin Köpek; "Sultan'ın bu yeisi gün geçtikçe ruhunda çöküntüler yapmakta imiş. Aynüşşems son günlerde daima Selçuklular tarihini okuyormuş; Alparslan, Melikşah, Sultan Sencer gibi büyük Selçuklu imparatorlarının devirlerini büyük bir dikkat ile dinliyormuş."

Baba İlyas Horasanî; "Onların mahkûm oldukları akıbetleri de göz önüne getiriyor muymuş?"

Saadeddin Köpek; "Yine bir gün Aynüşşems'e Gıyaseddin'in Konya'ya göz diktiğini kardeşi Kılıçarslan'la aralarında bir bozuşma olacağını söylemiş. Aynüşşems ise Gıyaseddin Keyhüsrev'in babalarının aralarından kıl kadar aykırı hareket etmelerinin imkânı olmadığını çok saf ve itimatkar bir ifade ile anlatmışlar. Fakat Sultan iddialarında sabit kalmışlardır. Gıyaseddin'in yaratılış itibarıyla harîs olduklarını söyleyerek, 'Ben saltanatımın son günlerinde kendimin daha bahtiyar ve kutlu bir talihe mazhar olacağımı ümit ederken tamamiyle aksine şahit olmak ihtimallerini görür gibi oluyorum!' demişlerdir.

“Aynüşşems ise... ‘Bu ümidinizden başka hiçbir şey tasavvur edemem, şevketli Sultanım...’ diye mukabele etmişler fakat Alaaddin Keykubad... ‘Hayır, hayır benim hesaplarımda yanlış olduğum çok azdır. Bu koca ülkenin yanı başında bir canavar hırsıyla daima atılmaya hazırlanmış Moğol İmparatorluğu’nun Selçuklular üzerinde bir bıçağın yüzündeki gayla[?] gibi açacağı yaralardan bu mukaddes yurdun dereleri muhakkak kanlarla dolacaktır. Ben bunu istemiyorum. Bütün emelim saltanatımın başından nihayetine kadar halkın bana Büyük Alaaddin demesindeki isabetini harekâtımdaki doğrulukla, bir hükümdara yakışacak şefkat ve merhamet nazarlarıyla ispat edebilmem!..’

“Hükümdarın bu sözleri üzerine Aynüşşems, ‘Tarihin sayıp döktüğü o hükümdarlar arasında şevketmeabımın büyük kalbini kim taşımıştır? Tebaanız hakkındaki merhamet duygularınızla ilim ve irfan hamiliğinde hiçbir tâcidarın velinimetimle iddiaya kalkacağını hatırlamıyorum. Moğollarla aradaki dostluk muahedesinden sonra bu gibi mülahazalar bilmem ne dereceye kadar hakikatle baş başa kalabiliyor?..’

“Sultan, Aynüşşems’in bu mütalaası üzerine gülmüş ve... ‘Yalnız o kadar değil; benim Kaan’a verdiğim bu ahitname vatanın hürriyet ve istiklaline bir taarruz telakki ediliyor. Bu gibi ecrâcîfi⁵³ neşreden sevimsiz çehrelerin karşımdaki fitnekâr duruşlarından ne kadar ızdıraplar çektiğimi ben bilirim.’

“Sultan’ın bu imalı sözlerinden fevkalade ürken Aynüşşems; vaziyeti bütün tafsilatıyla bana anlattı. Aleyhtarlarımızın uyumadıklarını göz önünden uzaklaştırmamak lazımdır. Bu itibarla beni de endişe aldı. O uyanmadan biz vazifemizi kemal etmiş olmalıyız. Bu bir istical⁵⁴ sayılmaz zannederim.”

53 erâcîf: Uydurma, yalan sözler (haz.).

54 istical: Bir şeyin çabuk olmasını isteme; sabırsızlanma; acele etme (haz.).

Baba İshak Kifirsûdî; “Bâtınîler zehirli hançer kullanmaktan başka bir alât kullanmaktan memnurdurlar. Hâlbuki burada o işlemeyecektir.”

Saadeddin Köpek; “Bir kadeh şarap yetmez mi?”

Baba İshak Kifirsûdî; “Çok bile.”

Baba İlyas Horasanî; “O el kim olacaktır.”

Baba İshak Kifirsûdî; “Gıyaseddin Keyhüsrev.”

Baba İlyas Horasanî; “Babasını ha (!)”

Baba İshak Kifirsûdî; “Bu en kısa bir yoldur değil mi?”

Baba İlyas Horasanî; “Ya kim hazırlayacaktır?”

Baba İshak Kifirsûdî; “Atabey Saadeddin Köpek.”

Baba İlyas Horasanî; “Yani Gıyaseddin Keyhüsrev üzerinde.”

Baba İshak Kifirsûdî; “Elbette.”

Baba İlyas Horasanî; “Öyle ise iş tamamıyla bağlanmış demektir.”

Bunun üzerine Babalar yerlerinden kalktılar. Meseleye netice verilmişti. Sultan Alaaddin Keykubad'ın hayatı silinmeye mahkûm olmuştu; bugün yarın muhakkak bir ölümle karşı karşı gelecek o koca Sultan idam edilecekti. Baba İshak Kifirsûdî mağarasından dağılan bu Duat-ı Bâtınîye dünyanın en büyük bir adamının hayatına suikast kararını vermişlerdi.

Büyük Sultan Alaaddin Keykubad, Oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev Eliyle Zehirlendi; Yerine Gıyaseddin Selçuklu Tahtına Oturdu

Gün batmak üzere idi. Bütün Şark'ın büründüğü durgun ve sessiz gecelere Konya şehri de dalıyordu. Alaaddin Tepesi'nde Keykubad'ın muazzam sarayları bu gece başka bir manzara gösteriyordu. Yatsı ezanları okunmaya başladı. Tam bu zamanda saraya birtakım resmî adamların acele acele geldikleri görüldü. Emîrlar, âlimler, şairler ve hükûmetin tanınmış büyük ricali birer birer Keykubad Sarayı'nın önündeki binek taşlarında atlarından inip içeriye dalıyorlardı. Her tarafta matem ve yeis kokusu veren bir durgunluk, ruhlar da bir sıklıklık esmeye başladı. Bütün salonlar, bal mumu ve kâfurî şamdanlarla gündüz gibi olmuş, elmas-ı tıraşide avizelerden fışkıran ziyâ dalgaları ile Alaaddin Tepesi, sanki yeniden yeniye güneşler doğan ve yine güneşler batan başka bir fezaya benziyordu. Sarayın yanından geçen ahali öbek öbek duruyorlar, meraklı nazarlarla pencerelere bakıyorlardı. İçeride neler olduğunu anlamak için saraya girip çıkanların yanlarına sokuluyorlar, fakat hiç kimseden bir ses çıkmıyordu. İmalı hareketler, simalara endişe hissi veren bir sis çöktürmüştü. Sarayın büyük salonlarının bir köşesinde üç kişi derinden derine etrafın nazarlarından gizli, yavaş yavaş konuşuyorlardı.

Aynüşşems; "Şimdi Sultan'ın yanından çıkıyorum. Doktorlar ümit hissi verecek ve sırf teselli olduğunu anladığım

sözlerle Hükümdar'ın bendelerini avutuyorlar. Fakat nefesi çok daraldı. Müşkûlatla konuşuyor. Gittikçe sesi zayıfladı. Şemseddin Altun Pervane ile Şehzade Gıyaseddin Keyhüsrev'in diğer bir odadan çıktıklarını gördüm."

Atabey Saadeddin Köpek; "Ne diyorsun? Mutlaka Pervane vaziyetin zayıflığını anladı. Kendinin makamını etmek için çalışmaya başladı."

Şair Nevruzî; "Mevlânâ Celaleddin-i Rûmî ile Fahredin Irakî, Sultan'ın yanında bulunuyorlar. Ben odanın bir ölüm havasıyla bunalmakta olduğunu anlar anlamaz kendimi dışarıya attım. İhtimal şu dakikalarda son nefeslerini almaktadır."

Aynüşşems, "Bu kadar ani olacağını tasavvur edememiştim. Akşam Abbasîler tarihi okutuyordu. Halife el-Hâdî'nin anasının eliyle zehirlendiğini duyduğu zaman asabiyetler içinde kaldı. 'Bir ana kalbinin bu kadar kanlı olacağını aklıma bile getiremezdim!' dedi. Hâlbuki bir saat evvel o da oğlunun eliyle aynı akıbeti tattığının farkında bile değildi."

Atabey Saadeddin Köpek; "Ben Gıyaseddin'in ruhunu yakıncaya kadar tarihin bütün yurt uğrunda ölmüş nice kahramanlarının destanlarını tekrar ettim. Selçuk İmparatorluğu'nun en büyük bir hükümdar eliyle yıkıldığını söylediğim zaman Gıyaseddin'in kinden damarları şişti. '... Of! Bu alçak Baba'ya yönelen koca Selçuk sultanlığı değil; bütün milletin hürriyet ve istiklali namına nasip olacak bir yudum zehirdir!..' dedi. Hemen yanımdan fırladı. Ben ise oh tam yerinden vurdum ve vurduğum yerden şimdi kan akacaktır dedim. O, süratle odayı terk etti. Koşa koşa sarayın bütün dairelerini geçti. Ondan sonra gözümden kayboldu. Nereye gittiğini fark edemedim. Tedarik etmiş olduğu zehri bir kolayını bulmuş babası Sultan Alaaddin Keykubad'a içirmiş."

Aynüşşems; "Sultan'ın âdetleriydi. Daima akşamları bal şerbeti içerlerdi. O, bunu biliyordu. Sultan'ın içtiği bir bardağa zehri koymuş. Bunu nereden anladım. Cariye şerbeti

verdiği zaman Sultan'ın rengi kızardı. Gözleri sağa sola aktarıldı. Yüzünü hafifçe buruşturdu. Ben işte bir fevkaladelik olduğunu hissettim. Hatta bu gayritabii vaziyetten içime bir ürperti geldi. Sultan'ın işkillenmesinden ürktüm. Meseleyi anlar gibi oldum. Sultan bana Abbasîler tarihini okumaklığı emrettiler. Bir müddet dinledikten sonra başının ağrıdığını söyledi. Ben istirahat buyurmalarını istirham ettim. Peki dedi. Yanından ayrıldım. Gece yarısından sonra Sultan'ın hastalığının arttığını haber aldım. Koşa koşa yanlarına gittim. Vücutta bir titreme devam ediyordu. Davet edilen tabipler, manidar nazarlarla birbirlerine baktılar. Aradan şimdiye kadar tam dokuz saat geçmiş oluyor demektir."

Saadeddin Köpek; "Öyle ümit ediyorum ki belki bir saat sonra Gıyaseddin Keyhüsrev'e Selçuklu tahtını kutlularız."

Şair Nevruzî; "Dikkat; sözü bırakınız! Şemseddin Altun Pervane odadan çıktılar, bize doğru geliyorlar."

Aynüşşems; "Evet, gördüm. Aman lafı kesiniz!.."

Bu üç Bâtînî henüz birbirlerinden ayrılmak için dönmeden Emîrû'l-ümera Pervane Şemseddin Altun onlara doğru yöneldi. Hepsi hürmetle eğildiler.

Pervane'nin gözleri kıpkızıl yaşlar içinde ağlıyordu. Sultan Alaaddin Keykubad'ın dünyadan ebediyen göç ettiğini söyledi. Aynüşşems deli gibi bağırarak Sultan'ın odasına koştu. Şair Nevruzî ise ne yapacağını şaşırmuş bir vaziyette hüngür hüngür ağlamaya başladı. ... Ah velinimetim sultan-ı âzamım efendim; artık gökleri karanlık kaplasın, güneş dolansın, Konya semaları zulmetlere gark olsun. Ben ne kara bahıtlı insan imişim diye hayli çılgınlıklara, feryatlara koyuldu. Atabey Saadeddin Köpek daha temkinli bir tip gösterdi. Ve:

"Hayat nehrinin başlangıcı gibi sonuncusu da nihayet hiçlikle dökülür. Bu acunda kurulmuş nice tahtlar, taşlar akıbet paramparça oldular. O tahtların üstünde sermest gurur yaşayanlar şimdi birer avuç toprak, o taşlar ise zamanın

elinde savrulmuş toz oldular. Beş bin sene evvel gelmiş geçmiş İran'ın, Turan'ın o büyük hükümdarlarının bugün mezarları bile belli değildir. Hâlbuki o asırlar, hep onların adlarıyla belli oluyorlardı. Gönlümüzün yıkıldığı muhakkaktır. Fakat hayatın felsefesini, âlemin tüzüğünü bilmeyenler için ağlamak da şüphesiz bir tesellidir."

Şemseddin Altun Pervane; "Filozof! Yalnız bilmeyenler için mi? Bakınız siz de ağlıyorsunuz!.."

Saadeddin Köpek; "Bir gönül yaralanırsa içindeki gam ve yas suları gözlerden muhakkak ki sızar."

Pervane; "Artık son vazifemizi yapalım; buyurunuz!.."

Şair Nevruzî, Saadeddin Köpek, Pervane Altun ile birlikte her üçü yürüdüler. Sarayın içinde ağlayışlar, bağırışlar yükseliyordu. Bütün odalarda feryat kopuyordu. Her yandan, "... Âh Sultan Alaaddin Keykubad" sesi geliyordu.

İkinci Gıyaseddin Keyhüsrev Konya Selçuklular Tahtına Çıktı

Sultan Alaaddin Keykubad; içtiği zehrin tesiriyle öldü. Oğlu Gıyaseddin'in eliyle işlenen bu cinayet⁵⁵ hep Saadeddin Köpek'in telkinleriyle olmuştu. Bu suikastın muvaffakiyetle neticelenmesi üzerine Baba İshak Kifirsûdî'nin ümit gönüllerine yeniden güneşler doğdu. O, bunun için senelerdir çalışıyordu. Nihayet kendi gibi aynı ırktan yalancı bir dönme Saadeddin Köpek'i Selçuklular sarayına yerleştirmeye muvaffak olmuştu. Sultan Alaaddin Keykubad, asrında en başta bulunan hükümdarların birincisi olduğu hâlde akıbet Bâtınîlerin elinde o da son dakikalarını zehrin damla damla ciğerlerine sızdırdığı ölümle bu âleminden ayrıldı gitti. Aynüşşems'in Baba İlyas Horasanî tarafından Alaaddin Keykubad'a hediye edilmesi de hep bu gaye üzerine olmuş ve bu maksatla Keykubad'ın hususi dairelerine intisap ettirilmişti. Fakat bu iş bir türlü neticelenmiyordu. Nihayet binbir türlü fesat dolapları döndürüldü. Saadeddin Köpek, Gıyaseddin Keyhüsrev'e atabey tayin edildi. Ve Şehzade'nin tahrik edilen heyecan ve millî hislerinden istifade ederek eliyle babası zehirlettirildi. Asırlardan beri baba kanlı olarak tarihin lisanında kin ve nefretle anılan Gıyaseddin Keyhüsrev, saltanatın başlangıcındaki şeametin bütün devrinde temadisini gördü. Bu facianın doğurduğu şûrişlerle⁵⁶

55 *Hayrullah Efendi Tarihi*, C 1, s. 104.

56 şûriş: Karışıklık; kargaşa; ayaklanma (haz.).

Bâtınîlerin gaye ve hedefleri daha vâzih görüldü. Ve koca Selçuk tahtı çatır çatır çöktü.

Bütün şehirler, Sultan Alaaddin Keykubad'ın yasını haktalarca tuttu. Herkes kara donlar giydi. Şairler, gözyaşlarından mısralar ördüler. Sultan'ın büyüklüğü ve büyük cenkleri, değerli işleri ağızlarda saygılarla söylendi. İkinci Gıyaseddin Keyhüsrev babasının yerine sultan oldu. Fakat bütün gönüller acı içinde, kalplerde sönmez bir yas dumanı tütüyordu. Sultan Alaaddin Keykubad'ın gölgeleri Kapadokya şehirlerinin her birinde birer canlı anıt hâlinde daima gözlerin önünde dikiliyordu. Asrın en değerli adamları hep ona ağladılar. Efkâr-ı umumiye bu cinayetin mesulünü soruyordu. Fakat bu araştırmalar beyhude idi. Birçok adamlar hapsedildi. İdamlar birbirini takip ediyordu. Mahkemelere elleri zincirli, boyunları laleli mahkûmlar geçtikçe işin hakikatini bilmeyen halk, lanetlerle o biçare mazlumları taşıyorlardı. Hâlbuki asıl taşlanacak devrin sultanı idi. Onu kimse bilmiyordu. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev kendi kendine yaptığı bu işten nedametler duydu. İçin için ağlamaya başladı. Vicdanı, onu alçak bir oğul diye andıkça benliğinden utanmaya ve varlığı karşısında kanlı bir elin manevi hücumlarıyla boğazını sıktığını görür gibi oluyordu. Ne kadar ızdıraplar duydu. Fakat iş işten geçmiş, Sultan Alaaddin Keykubad ise topraklar altına bırakılmıştı. Saadeddin Köpek, atabeylikten pervaneliğe getirildi. Bütün Bâtınî merkezlerinden tebrikler geldi. Baba İshak Kifirsûdî, artık aleni propagandalarına başladı. Bir taraftan bu harekâtın önüne set çeken Berke Han'ın Amasya valiliğinden kaldırılmasını Sultan'a Saadeddin Köpek vasıtasıyla telkin ettiriliyordu. Harezmîlilerin Selçuk memleketlerinden kovulmaları ve onların devlete bin türlü hıyanetlikleri sayılıyor, bu hususta çeşit çeşit tezvirler uyduruluyordu. Bir gün yeni Selçuk sultanına kulluklarını sunan büyükler huzurdan çıkmışlardı. Sultan'la baş başa kalan Pervane Saadeddin Köpek, asırların velisi Baba İshak

Kifirsûdî hazretlerinin saygılarını getiren bir namesiyle Firuze isminde Kazvinli bir Türk cariyesini de takdim ettiğini arz etti.

Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev; "Baba İlyas Horasanî'nin birinci halifesi olan Baba İshak'ın gösterdiği himmetten çok memnun oldum. Hazineden kendisine dünyalıkla dervişlerine de lazım gelen sadakayı veriniz."

Pervane Saadeddin Köpek; "Ferman!.. Şevketmeabıma diğer bir meselenin de arzını zaruri görüyorum."

Sultan; "Peki söyleyiniz."

Pervane, "Hadisatın pek çetin bir renge büründüğünü ve civar vilayetlerde daha kudretli valilerin vücudunu iktiza ettirmektedir. Bunun için Ankara valiliğine ümeradan İbrahim Bey'in tayine ait irade-i tâcidaranelerini bekliyorum."

Sultan; "Pekâlâ."

Saadeddin Köpek sabık Pervane İbrahim Bey'in vücudunu sarayda kendi emellerine mani görüyor, onu bu suretle Sultan'ın yakınından uzaklaştırıyordu.

**Nazır-ı'l-Ceyş Ümeradan Meşhur Kemaleddin
Kâmyâr, Ankara Valisi İbrahim Bey İdam Olundular.
Sivas Valisi Kayır Han ve Amasya Valisi Berke Han
Azledildiler.**

Konya sultanlarının taçlarında parıl parıl yanan elmas minelerin dökülmeye başladığı görülüyordu. Birinci Kılıçarslan'ın Haçlı orduları karşısındaki kazandığı bütün zaferler, İkinci Kılıçarslan'ın Bizans ordularını darmaduman etmesi, Birinci Alaaddin Keykubad'ın Asya'yı bir yangın yerine çeviren koca Moğol ordularını Sivas civarında çizmeleriyle çiğnemesi artık tarihin efsaneleri arasına doğru kayıyordu. Şeyh Mecdeddin İshak ve Hacıp Zekeriya, Aşut Bey, Emîr Celaleddin gibi değerli adamlar birer birer göçmüşlerdi. Konya mezarlarındaki koca külahlı, iri taşlı girift kûfî yazılarıyla süslenmiş kabirlerinde Selçuklu İmparatorluğu'nun yavaş yavaş yıkılmalarından çıkan çatırtıları duyuyorlardı. Ruhları ızdırap içinde inliyordu. Senelerce binbir mihnete katlanmışlar, diyar diyar dolaşmak suretiyle o saltanatın altına dayayacak direkler aramışlardı. Şimdi onlara ne olmuştu ki o koca sultanlar, oğullarının elleriyle zehirleniyor, bilmeksizin düşmanlar, onların taht odalarında dolaşıyorlardı. Zamanın bu acı tecellilerinden hayret duymamak için insanın kalbi vücudunun sağ tarafında olmak gerekti.

Saadeddin Köpek devletin bütün işlerini hep haramî ve intikam yolunda yürütüyor; öçler almak için bir elini kan-

dan yıkarsa diğer eliyle daha bir ölüm çukurunu kazmak için tırnaklarını biliyordu. Baba İlyas Horasanî Zaviyesi'yle Sümeysat nahiyesindeki Baba İshak Kifirsûdî mağarası devrin iki büyükyılan yuvası idi. Bu iki fesat membaından o kadar zehirli fikirler neşrediliyordu ki bütün Selçuklu memleketlerinin üzerini simsiyah bir mazlum bulutu bürümüş, her taraf zifiri karanlık, bütün kalplerde ızdırap çarpıntısı, hür bir nefes alınmıyordu. Muhit darlıklar içinde bulundukça boğuluyordu. Tam bu sıralarda Anadolu Bâtınîleri mühim iki adamlarını kaybettiler. Baba İshak Kifirsûdî, Aynüşşems'e bir mektupla bu büyük musibeti haber verdi. Muhyeddin Temimî ölmüştü. Bir hafta sonra da Alamut'tan aldığı bir haberden bir buçuk asırlık o uzun ömrünü hep vicdanları, gönülleri karartmakla geçiren Fazıl İsfahanî'nin dünyaya ebediyen gözlerini kapadığını öğrendi. Aynüşşems bu yeisle iki büyük ziyâdan o kadar müteessir oldu ki saray onun ruhunu dar bir çember içinde sıkmaya başladı. Harekâtında bir nizamsızlık baş gösterdi, yaşayışındaki ahenk bozulmuştu. Baba İshak Kifirsûdî de bu acıklı hadiselerin verdiği merak ve ızdırapla artık yanına hiçbir ziyaretçiyi kabul etmiyordu. O kapkara zindan gibi toprak yığınları arasında ağlıyordu. Çünkü bu iki Bâtınî onun en derin ruhî işlemelerini yaratmışlar, ona hayat kudreti, yılmaz bir onur, göğsünün sağ tarafına parçalanmaz bir kalp koymuşlardı. Bütün hayatının bölüm noktalarını birer birer zihninden geçirdi. Son bulunduğu bu âlemin nereye yürüdüğünü tefekkür etti. Senelerden beri devam eden bu yolun durak yerine hemen hemen yaklaştığı hâlde yarın çok dertli bir kalp ile önüne çıkacaktı. Çünkü vaktiyle kanatlar açmışlar, uçulmaz dağların zirvelerinden geçmesi için ona cüret ve kuvvet bahşetmişler, nice hudutsuz sahraların engin vadi-lerinde şaşıp kaldığı zaman ona bir Hızır gibi erişmişler, bir çoban yıldızı gibi yollar gösterilmiş, bunlar hep o iki büyük Bâtınî âliminin rehberliklerinden kazanılmıştı. Hâlbuki bugün onların varlıkları kaybolmuş, eriyip çürümeye mahkûm

olan fani vücutlarını birer kürek toprak saklamıştı. Bu tefek-küratın elemli hükümleriyle karşı karşıya gelen İsak Komnenos eridikçe eridi. İçi yandıkça yandı. Bütün bu ızdırabataın altından kanlı bir sahne çıktı. İçinden isyanlı bir feryat koptu. Çünkü tahammülü bitmişti. Beyni yanmaya başladı. Düşündü... Düşündü...

“...Yeter... Yeter, fazla bekleyemeyeceğim; Selçuklular tahtı ya yıkılacak, ya benim olacaktır!..” diye bağırdı.

Dışarıda onun hizmetiyle meşgul olan Bâtınîler, Baba’ya ilham olunmaya başladığını, çünkü onun ne zaman böyle acı acı bağırdığı duyulsa muhakkak yeni bir zuhuratın tecelli ettiğini birbirlerine anlatıyorlardı. Baba’ya hakikaten ilham olunmuştu. Fakat o cahil köylülerin zannettikleri gibi bilinmez görünmez âlemden, şu cihanın arkalarından gelen haberler değildi. Bu ses yarınnın patlayacak olan ihtilal ve ölüm dalgalarının kızartacağı kıpkırmızı kayalar, kanla sulanmış ovalar, kan akan derelerin akseden iniltileriydi.

İsak Komnenos bir adamını çağırıldı. Eline bir mektup verdi. Bunu bir kuştan daha uçak ve daha yügreklikle hemen Konya’ya eriştirmesini, Pervane Saadeddin Köpek’e kendi eliyle teslim etmesini sımsıkı tembih etti. Bu adam en kestirme yollardan Konya’ya doğru ilerlemeye başladı. Ve bir gece yarısında payitahta erişti. Sabah erkenden Pervane’nin konağına gitti. Hizmetçiler tarafından içeriye alındı. Bizzat Pervane’ye mektubu teslim etti. Saadeddin Köpek mavi gözlerini mektubun üzerine dikti. Telaşla zarfı açtı. Bâtınîlere mahsus bir mukaddeme ile başlayan mektubunda Baba İshak Kifirsûdî, Pervane’den şunları istiyordu:

... Biliyorsunuz ki bizim üzerimize en azılı düşmanlardan saldıracak olanların birisi Ankara valisi Taceddin İbrahim Bey’dir. Bu adam, vaktiyle Sultan Alaaddin Keykubad’a aleyhimize olarak şimdiye kadar ardı arkası dinmeyen azgın bir düşmanlık hislerini aşıladı. Baba İlyas Horasanî Zaviyesi’ne casuslar tayin ettirdi. Sumak Kalesi’yle

yaptığımız muhabereleleri elde etti. Sivas taraflarındaki bizim en mühim teşebbüslerimiz sırf onun yüzünden kaç defa durgunluklara uğradı. Muhyeddin Temimî'yi son zamanda Sivas'tan Kayseriye kadılığına o naklettirdi. Aynı zamanda Harezmli Kayır Han'ın Sivas'a tayin edilmesine Konya kadısı Bedreddin Tebrizî ile o önayak oldu. Alamut'tan Selçuklular aleyhine memur edildiğimize dair Sultan'a bin türlü sözler söyledi. Aynüşşems'i Sultan'ın nazarından düşürmek ve onu saraydan uzaklaştırmak için neler yaptı. Velhâsıl bu adamın ortadan kalkması lazımdır. Sonra Amasya valisi Berke Han'ın da bizim teşebbüslerimizin önünde bir dağ kadar büyük bir mânia olduğunu katiyen unutmayınız!.. Kayır Han'ın da Sivas'tan defedilmesi o kadar ehemmiyetlidir. Gelelim Emîrül-Ceyş Kemaleddin Kâmyâr'a, bu adamın ne kadar kanlı bir düşmanımız olduğunu bir an hatırdan çıkarmayınız. Bütün Harezmlileri Selçuk hudutlarına yerleştiren budur. Çünkü, Alaaddin Keykubad'a Celaleddin Harezmşah'ın gücendirdiği bu ümeranın yarın Selçuklulara karşı vuku bulacak tecavüzlere ancak bu adamların bir set olabileceğini, aslen Altaylı ve Orhun taraflarından Harezm hudutlarını Moğol istilalarından korumak için Celaleddin'in dayıları tarafından sevk edilen bu Türk boy-larıyla Selçukluların da aynı ırktan olduklarını anlatan ve bunun için sarayı kandıran Kemaleddin Kâmyâr'dır. Şimdi ise bu ümera birer vilayet yakaladılar. Aşiretleri mühim bir kuvvet olarak karşımızda dikilmektedirler. Yarın bayraklarımız dalgalanmaya başladığı zaman Moğol ordularının önünde idmanlı birer cenkçi olan bu Harezmlileri ezmenin yenmenin ne kadar güç olduğunu siz düşününüz. Yanardağların altında fişkırmaya hazırlanan bir lav sütunu gibi Bâtînî fırkaları da hemen hemen taşmak üzeredirler. Vazifenizi yapınız!

Emîrül-Müminîn Sadreddin ve'd-Dünya Baba Resulullah

Işhak Kifirsûdî

Saadeddin Köpek mektubu derin bir dikkatle okudu. Odanın bir köşesinde düşünceye daldı. Sultan İkinci Gıyaseddin Keyhüsrev'in her türlü itimatlarını kazanmış olduğundan yanında bir sözünün iki olmayacağına emindi. Bulunduğu makamın yüksekliği de bu salahiyeti ona vermişti. Fakat ne de olsa bu işlerin arzu edilen neticelere göre halledilmeleri için birçok hile ve tezvir dolapları çevirmek lazımdı. Sultan Gıyaseddin bazen her şeyin sebebini sorar ve maksada uygun olup olmadığını inceden inceye araştırırdı. Saadeddin onu şiir ve edebiyatın aşk ve sevda mevzularıyla oyalar ve ekseri ya bir şarap meclisinde veyahut da bu gibi münakaşaların koyulduğu bir anında tekliflerini yapar; Sultan'ın iradelerini alırdı. Şimdiyse alınacak vaziyetin ne kadar mühim ve neticenin ne kadar kanlı olacağı şöyle gözünün önünde canlandı. İçine derhâl bir sıkıntı çöktü. Asabiyetle yerinden fırladı. Odanın içinde sağa, sola hiddetli hiddetli dolaşmaya başladı. Bu esnada içeriye giren cariyeye Saadeddin'e Sultan'ın kendisini istediğini ve iradeyi de Firuze isminde bir kızın getirdiğini söyledi. Pervane Saadeddin Köpek hemen odadan fırladı. Acele acele Sultan'ın sarayına doğru yollandı. Tam binek taşında kapıcıların yardımcılarıyla atından indi. Bahçeye daldığı sırada Aynüşşems'in saltanat kapısına doğru gelmekte olduğunu gördü. O da aynı istikamete teveccüh etti. Mermer basamaklarda karşılaştılar.

Pervane, "Sultan'ın beni mühim bir iş için davet ettiğinden haberiniz var mı? Yarım saat evvel yalnız olarak Hassa Köşkü'ne çağırıldım."

Aynüşşems; "Niye bu kadar telaş ediyorsunuz? Daha dün gecedен Sultan'ın bu iradesini biliyordum. Demek huzura gidiyorsunuz. Beni de aynı derecede bir işe memur ettiler. Şimdi Emîrü'l-Ceyş Kemaleddin Kâmyâr'ın da geldiklerini gördüm. Zannederim bir odada hapsolundular. İşin akıbetini vahim olarak görüyorum."

"Baba İshak'tan yeni bir mektup aldım."

"Evet, biliyorum. Bana da belki sizdekinin aynı bir mektup."

“O, işin süratle görülmesini istiyor.”

“Şair Nevruzî de aynı fikirde, Harezmîler meselesinin süratle halledilmesini söylüyor değil mi?”

“Öyle zannediyorum ki bu karışıklığa doğru yürümektir. Hâlbuki benim fikrim çok başka idi. Bütün bağlar birer birer çözülmeliydi.”

“Daha makul bir hareket olurdu. Fakat imkân o kadar müsaadeyi bahşederse!..”

“Şimdilik o benim elimdedir.”

Bu kısa konuşmaklığı müteakip Saadeddin Köpek, Sultan'ın dairelerine doğru yürüdü. Ve İkinci Gıyaseddin'in odasının önüne geldi. Kapıda duran mabeyinci odaya girip Sultan'a geldiğini bildirdi. Bir dakika sonra Sultan'ın huzurunda bulunuyorlardı. Sultan asabi bir sesle Pervane'ye;

“Babam öldü. Onun yerine Selçuklular tahtına geçtim. Bu en meşru bir hak ve Allah'ın iradesi, benim mukadderatımın icabatı idi. Hükümdar olduğum andan itibaren hadîsatın rengi birtakım devlet adamlarının zihinlerini karıştırdı. Hâlbuki ben karşımda vaktiyle babama doğrulukla hizmet edenlerin bana daha ziyade bağlanmalarını bekliyordum. Maalesef zan ve tahminimin tamamıyla aksini gördüm. Kimi ihtilale kimi de şahsiyetimi tebaam nazarında lekelemek ve beni hıyanetle ithama uğraşiyor. Bunların en azıllarından Ankara valiliğine tayin ettiğim Taceddin İbrahim Bey sene-lerce Selçukluların nan ü nimetine gark olmuş bir adamdı. Babama pervanelik yapmış, saraylarımızın en hürmetli ricalinin önünde yürümüşü. Hüsniyet saygısıyla güya bize hizmetlerde bulunmuş en büyük belası Harezmîler değil midir? Devletin başına musallat ettiği bu herifler yarın saltanatıma ortak olmak veyahut eski efendileri olan Celaeddin Harezmşah'a yaptıklarını bana da yapmak istemeyecekler mi? Ben hanedan-ı Selçukî'ye yaraşır bir tıynette değilmişim. Ahlakî zaafarla başımı sarhoşluktan kaldırmaz bir adam imişim. Sultan Alaaddin Keykubad'la Selçuklular artık tarihe gömülmüştür!.. diye, her mecliste bu lafı dilinin tespahi yapmış... Artık yeter, ecdadımın çürümüş kemiklerine olsun

hürmet etmeyen bu herifin gözümün karşısında kalmasına tahammül edemem. Bir kolayını bulup payitahta çağırın, hesabını ben görürüm.”

“İrade şevketmeabımdır. Esasen o adamın ne kadar garezkâr ve mevkii düşkününü olduğunu zât-ı velinimîlerine haddim olmayarak birkaç defa arz etmiştim. Daha ona tan-zir harekete kalkışanların da isimlerini irade buyurulursa şevketmeabıma sayayım.”

“Biliyorum biliyorum.”

“Şüpheli bakışlarla varlığının daima bir tehlike olduğunu ima ettiğim en gizli hasımlarımızdan!..”

Sultan, Pervane Saadeddin Köpek’in, ayaklarını yalar-casına sinsi sinsi yere bakarak söylediği sözlerinden hiddete geldi. Birdenbire çıkıştı.

“Niye öyle yavaş konuşuyorsun!.. Sarayımda da mı hür ve serbest değilim? Hâlâ mı bu hıyanet ruhlu heriflerin ta-kibatından korkacağız? Onların göz ve kulaklarına diken-ler tıkayacağım. Anlıyorum Kemaleddin Kâmyâr’ı demek istiyorsunuz. Onun da hapsini irade ettim. Aynüşşems, bunu bana ilk sultan olduğum günün sabahında söylemiş-ti. O zaman daha böyle bir hükme itimat etmemiş, hatta Aynüşşems’i garezkârlıkla itham etmiştim. Hadisat işin gizli rengini aşikâre etti. Ve şair Nevruzî de son fikrimin doğruluğunu tasdik etti. Bu adamın hiç de iyi düşünceler taşımadığını bana katiyetle temin etti.”

“Şevketmeap! Kemaleddin Kâmyâr’ın tahta oturdu-ğunuz günden beri bir suikast peşinde dolaştığını o kadar yakinen hissetmiştim ki ihtiyaten bazı tedabire müraca-atı pek lüzumlu gördüm. Ve bu babda bazı mahrem eva-mır verdim. Memur ettiğim zevat devlete hayırhah ve en sadık kullarınızdan, icabında yolunuzda ölmeyi şeref bi-len fedakârlardandır. Atabe-i ulyaya bu işi arz etmeyi de muktezâ-yı ubudiyet bilirim. Son tahkikatımda bu fesatçı-nın bütün zihnini dolduran zât-ı şahanelerini bir baba katili

olarak tanınmasıdır. Harezmîlileri hudutlarımıza yerleştirmek için Sultan Alaaddin Keykubad'ı teşvik eden Taceddin İbrahim Bey'e yordakçı olması ise başka bir cürümdür. Şimdi Harezmîlilerin sadakatlerinden zât-ı şahanelerinin şüphelemeleri üzerine onları isyana teşvik ve bir taraftan Cenab-ı Hak esirgesin velinimettime suikasta karar vermesidir."

Sultan Gıyaseddin deli gibi oldu. Gözlerini kan bürüdü. Hiddetle yerinden fırladı. Dişleri birbirine geçmişti.

"Nankör alçak! Onun şimdi idamını irade ediyorum." diye bağırdı.

"Ferman."

Saadeddin Köpek tam fırsatı ele geçirmişti. Keyhüsrev'in bir sırtlan hızıyla köpüren kinini bir derece daha kabarttı. Artık Sultan kendisinden başka herkesin idamını istiyordu. Ağzı ve elleri kanla kıpkırmızı olmuş vahşi bir hayvan gibi kükrüyordu.

"Bak Pervane! Devlete kem nazarla bakan velev ki bir karış boyunda bir çocuk olsun onun kafası kesilmelidir. Nazarımda aynı derecede suçlu olanlardan birisi de Amasya valisi Berke Han'dır."

"Şevketmeabım daha iyi takdir buyurdular. Berke için diğerleri hakkındaki iradelerini tatbiki imkânın zayıf olduğuna kaniyim."

"Ne gibi?"

"Onun vali olunduğu vilayet Harezmîlilerin en kesif yerleştikleri bir muhittir. Başında mühim bir kalabalık vardır. Bu kadar kabilelerin üzerinde büyük bir nüfuz sahibi olan bir adamı birdenbire azletmek fikrimce bir tehlikeyi davet etmek demektir. Bunun için evvela payitahta çağırarak daha tedbirli bir iş olur kanaatindeyim. Esasen Berke'nin zulümlerinden bütün o vilayetlerden gelen feryatçıların hiç de ardı arkasının kesildiğini görmedim. Dîvân'da her gün Sivas Valisi Kayır Han aleyhinde de gönderilmiş tomarlarla evrak görüyorum."

"Kayır Han'ın tehlikesi zannedersen Berke Han'dan aşağı değildir. O adam bize düşmanlığıyla tanınmıştır. Babamın

en fena ciheti Harezmlilere karşı yumuşak davranmalarıydı. Bu herifler hükümdarlık makamını bile tanımayacak bir derecede başlarını kasmış bulunuyorlar. Tebdil-i saltanattan itibaren hep suîfikirle hareket ediyorlar.”

“Şevketmeap irade-i seniye şeref-sadır olursa Taceddin İbrahim Bey’le Berke ve Kayır Hanları merkeze davet edeyim. Buraya geldikleri zaman alınacak tedbirleri bilahare arz ederim.”

“Peki, öyle olsun.”

Saadeddin Köpek derin bir sevinçle huzurdan çıktı. Muvaffakiyetlerinden dolayı duyduğu meserreti hemen haykarak ilan edecekti. Etrafında hürmetle başlarını eğen saray adamlarına iltifatlar serpiyor, âdeta Selçuklu sultanlarının en büyük makamı olan pervaneliği işgal eden bir adamın yapabilmesi pek hafiflik telakki edilebilecek çılgınlıkla kâhkahalar savuruyordu. Saadeddin Köpek’in bu kadar neşeli ve şen bir zamanını hatırlayamayan dairesi halkı onun durmayıp harice taşan sürurlarına iştirak ediyorlardı. Pervane’deki bu fevkaladeliğin neden ileri geldiğini merakla birbirlerine soruyorlardı. Saadeddin Köpek az söz söyler; çok vakit sözlerini bitirmeden kısa kısa cümlelerle kısık kısık kelimeler ağzından dökülüyor, bu onun felsefeci ve mütefekkir olduğuna işaret telakki olunurdu. Bazen öyle zamanlar olurdu ki günlerce durgun nazarlarını bir noktanın üzerinden ayırmaz, ne vakit orada görülmüş olsa aynı nokta üzerinde olduğu hemen fark edilirdi. Oturduğu yerden bile başka bir cihete meylettigi görülmezdi. Onun yanına giren feylesoflar, âlimler uzun konuşmalar yaptıkları hâlde Saadeddin hikmetli sözlerle muhataplarını ezer, fikirler üzerinde öyle işlerdi ki Vezir’in iktidarı hatta hasımlarınca bile teslim edilmişti. Saadeddin Köpek, Sultan’ın bu rakipleri hakkında verdiği şiddetli iradeyi bütün düşmanlığıyla tatbik geçti. Ankara’dan Taceddin İbrahim Bey’i, Amasya’dan Berke Han’ı, Sivas’tan Emîr Seyfeddin Kayır Han’ı Konya’ya devletin bazı işlerini müzakere etmek için çağırttı. Taceddin İbrahim Bey ilk gelenlendendi. Derhâl hapse konuldu. Kayır Han ile Berke Han da gelmiş-

lerdi. Fakat Gıyaseddin tarafından huzura kabul edilmediler. Her iki Harezmli vali saraydan nahoş bir tesirle ayrıldılar. Kemaleddin Kâmyâr ile eski pervane Taceddin İbrahim Bey'in mahpusta olduklarını Kayır Han duyduğu zaman, bütün bu fitnelerin kimin başı altından çıkmış olduğunu anlamakta hiç de gecikmedi. Saadeddin Köpek'in Sultan'a yaptığı tezvirlerle rakiplerini mahva göze aldığını tamamiyle anladı. Pervane'nin bu davetlerini doğru zannederek Konya'ya kadar geldiğine pişman oldu nedametler duydu. Esasen harîşte yaptığı tahkikat üzerine saraya hiç uğramaksızın geçip gitmeyi düşünmüştü. Fakat Berke Han'ın ısrarı üzerine bu fikrinden vazgeçmişti. Saadeddin ile ilk temas ettiği zaman onun hiddet ve öfke saçan sözleri karşısında âdeta şaşalamıştı. Yapılan bu muamelede samimiyet yoktu. Fena fikirli şahsiyetlere mahsus karşısında bir niyet görmüştü. Kayır Han bu vaziyet üzerine o kadar kızmıştı ki hemen kılıcını çekip Pervane'nin üzerine hücum edecek bir raddeye gelmişti. Fakat acele etmedi. Bu işlerdeki isticalin daima zarar verdiğini düşündü; bu fikrinden şimdilik vazgeçti.

Pervane Saadeddin Köpek, üç gün sonra Sultan-ı âzam zıllullahi fi'l-âlem Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî bin Alaaddin Keykubad tarafından kabul edileceklerini söyledi. Kayır Han ile Berke Han bu söze itimat ederek Konya'yı terk etmeyi muvafık görmediler. Üçüncü gün Seyfeddin Kayır Han, Saadeddin Köpek'in yanında iken saraydan memur geldi. Pervane'ye Sultan'ın bir iradesini tebliğ etti. Pervane öptü başına koydu. Kemal-i dikkatle baştan aşağı süzdü. Seyfeddin Kayır Han, Saadeddin'in çehresine dikkat ediyordu. Pervane'nin yüzü kızardı. Bir saniye geçmedi; bir sarartı peyda etti. Zihninden birtakım fikirlerin geçtiğini anlatan bu renklerin hakkında hiç de iyi bir manaya işaret olmadığını Kayır Han tamamiyle anladı. Ve iradenin doğrudan doğruya şahsiyetiyle alakadar olduğunu hissetti. Pervane, Zıllullahi fi'l-âlem'in iradesini oturduğu sedirin kenarına koydu. Dalgın bir nazarla gözlerini odanın gayri muayyen bir noktasına dikti. Bir müddet durdu. Sonra Seyfeddin

Kayır Han'a baktı. Ağzından bir kelime çıkmadı. Yanında oturmakta olan Kayır Han'ın mevcudiyetini unuttu. Yerinden birdenbire kalkmak istedi. Fakat kendisini topladı. Yine oturdu. Kayır Han bu şaşkınlıkların manasını deşmek için Saadeddin Köpek'e sordu:

"Emîr'ül-kebir bu telaşınızın sebebini sorabilir miyim?"

"Hayır, bir telaşım yok. Ancak mühim bir irade çıkmış. Onun için Sultaniâzam hazretlerini görmek ihtiyacını duy-dum."

"Mani olmayayım, teşrif ediniz!.."

"Sultaniâzam hazretlerinin hususi dairelerinden akşamüzeri çıktıklarını şimdi hatırladım; daha vakit vardır."

"Aldanmıyorsam iradenin benimle alakası olduğunu anlıyorum."

"Hakikaten öyle... İsabetinizi takdir ediyorum."

"Mahrem değilse öğrenebilir miyim?"

"Sultaniâzam hazretleri devletin bazı mühim işlerinde kıymetli reylerinizi almak için Dîvân'ca şöhretli emîrlerden tanınmış ricalin davet edilmelerini bana ferman buyurmuşlardı. Ben de sizi ve Berke Han'la beraber Kemaleddin Kâmyâr ve Taceddin İbrahim Bey'i çağırdım. Şimdi ne gibi tesirlerin neticesidir ki anlayamıyorum; memuriyetinize nihayet veriyorlar. Ve Ziyare'de ikametinizi irade buyuruyorlar. Bundan çok müteessir oldum. Şimdiye kadar hükümdarın nazarında şerefli bir mevkii sahibi idiniz. Bu teveccühün değişmesindeki esbabı anlayamadım."

"Onun için mi endişe ediyorsunuz?"

"Haklı değil miyim?"

"Belki."

"Samimiyetimden şüphe mi duyuluyor?"

"İhtiras ve ihanetinizin suitesiriyle koca Selçuklu İmparatorluğu'nun feci yollara doğru gittiğini gördükçe ahd ü misakınızın icabı ne kadar memnun olduğunuzu bilmeyecek kadar gafil değilim. Sahte bir nazarla şahsiyetim hakkındaki iradeden müteessir olduğunuzu söylerken ruh ve kalbinizin ne kadar hazlar duyduğunu bilmiyor muyum? Fakat şunu

iyi biliniz ki sizin cezanızı Sultanîâzam hazretleri vermese bile milletin aklıselimi verecektir.”

“Bu tehditkâr sözlerin neden ileri geldiğini anlayamadım.”

“Tehdit mi? Hakikat benden ziyade sizin nazannızın karşısında bütün açıklığıyla dikilmektedir. Soy ve sopumdan hariç olan ırkınızın intikamını almak için itikaden bağlandığınız Amasya Bâtınî Zaviyesi yazık ki öz soyumdan binlerle adamın da kutsî mührabı oldu. Devletin itimat ettiği ehliyetli bir valinin zannediyor musunuz ki nazarlarından bu hıyanet şebekeleri kaçmış olsun?”

“Sizi temin ederim ki Harezmliler hakkında Sultan Büyük Alaaddin Keykubad devrinden beri devam eden iltifat ve itimatların henüz arkası kesilmemişti. Celaledin Mengüberti ordularında alışılan başsızlık çok tabiidir ki Selçuklu sultanlarından beklenemezdi. Bu harekâtınız, eski zihniyetinizden doğan isyankâr bir hâlin kokularını vermektedir. Sultanîâzam hazretlerinin iradelerinin isabetini takdir ediyorum.”

“Zaten içinizde kıvrılmış olan yılanın ağzınızdan uzanan zehirli dilini şimdiye kadar çıkarmamaktaki sabrınızdan derin bir hayret içindeyim.”

“Bu tecavüzünüze artık tahammül edemem.”

“Sultan Alaaddin Keykubad’ın zehirlenmesine nasıl tahammül ettiniz. Onun oğlunun eliyle yaptırdığınız bu cinayetin fail-i müştereği siz değil misiniz?”

“Hakkımdaki bu feci iftiradan daha ziyade müteessirim.”

“Ne dediniz iftira mı? Alamut Bâtınîlerinin katil ocağında bilenmiş bir hançeri olarak Anadolu’nun temiz kalbine saplanan Baba İshak Kifirsûdî gibi bir ihtilalci tarafından ta Selçuk saraylarına kadar sokulduğunuzu ve oradan cinayetinizin hangi bir mükâfatı olarak Sultan Gıyaseddin’e pervane oluşunuzu bilmiyor muyum zannediyorsunuz?”

“Susunuz!.. Hileli fikirleriniz beyninizden taştıkça sizin gibi ümeranın elinde şu cennet gibi vatanın ne kadar büyük tehlikelere doğru gitmekte olduğunu teessüf ederim ki şimdiye kadar anlayamamışım.”

“O tehlikeler hep sizin gibi en azgın bir ihtirasla köpürmüş olanların başlarının altında kaynıyor. Yazık ki husumetinizin kurbanı olacak koca Selçuk Sultanlığı’nın tahtında oturan o gafil hükümdarın hâlâ size bir saffetle itimat etmesine şaşıyorum.”

Pervane Saadeddin Köpek o kadar öfkelenmişti ki Kayır Han’ı sille tokat dışarıya atmak için hemen yerinden fırladı. Bunu gören Seyfeddin Kayır Han belindeki kılıcın sapını tuttu. Ve Pervane’ye bağırdı:

“Alçak! Bâtınîlerin zehirli hançerleri varsa Harezmîlerin de ciğerleri delen kanlı kılıçları vardır. Yerinizden kıpırdamayın; yoksa muhakkak işinizi bitiririm.” dedi. Ve hiddetle oturduğu yerden sanki bir yay gibi birdenbire dikildi. Odanın kapısından çıkıp gitti.

Saadeddin Köpek mağrur bir bakışla Kayır Han’ın arkasından şöyle baktı.

“Hah hah, ben yerimdeyim; kıpırdamıyorum. Bir kaya gibi sert duruşunuzun yarın rüzgârların önündeki kumlar gibi havalara savrulduğunu görürsünüz. Ümit ederim ki akınlınız başınıza gelir.”

Saadeddin, Seyfeddin Kayır Han’ın gelmesinden evvel emrini vermiş ve lazım gelen tertibatı aldırmişti. Odadan çıkıp Dîvânhane’den acele acele yürüyüşünü gören muhafızlar derhâl Kayır Han’ı tevkif ettiler. Artık işi kılıca dökmenin orada manasız bir cesaret olacağını takdir eden Kayır Han işin akıbetini beklemenin daha akıllıca bir hareket olacağını anladı. Müdafaaya kalkışmadı. Pervane, Kayır Han’ı vakit geçirmeden tayin ettiği muhafızlarla ilk fırsatta Konya’dan uzaklaştırdı. Doğru Ziyare’ye nefyetti. Berke Han bu vakaları bütün tafsilatıyla işitti. Ve Kayır Han’ın Ziyare’ye nefyedildiğini öğrendi. Artık kendinin de başına büyük bir belanın getirilmesinden korktu. Bütün süratiyle payitahttan ayrıldı. Doğru vilayeti olan Amasya’ya hareket etti. Kayır Han’ın nefyinin ertesi günü Ankara valisi Taceddin İbrahim Bey idam edildi. Bu faciayı duyanlar derin bir yeis ve ızdıraba düştüler. Sel-

çuklu İmparatorluğu'nu en kıymetli uzuvlarından mahrum eden bu cinayetler hep Saadeddin Köpek'in eliyle Baba İshak Kifirsûdî tarafından yaptırılıyordu. Harezmîlerin Selçuklulara karşı bütün bütün emniyetleri silinmek üzere idi. En ileri gelen ümerada cereyan eden bu fena işlerden ürkmeye başladılar. Kemaleddin Kâmyâr'ın ise bir sabah hükümdara suikast töhmetiyle darağacına çekildiğini görenlerin içine dehşetli bir korku çöktü. Sultan İkinci Gıyaseddin Keyhüsrev'in elleri karıla bulaşmıştı. Baba İshak Kifirsûdî'nin Canık, Tokat, Çorum, Sivas, Karahisar-ı Şarkî vilayetlerindeki Babalar vasıtasıyla kendini "Sahibizuhur" olarak ilan ve "Sadreddin ve'd-dünya Baba Resulullah" unvanını takındığı duyulmaya başladı. Toros Dağları'nın eteklerinde oturan göçebelerle Suriye, Halep, Diyarbekir, Erzurum, Erzincan ve İran'a kadar bütün Türkmenler arasında dolaşan Bâtınî babaları heyecanlı propagandalara girmiştiler. Badema Baba İlyas Horasanî namına yapılmakta olan biatler vazgeçilmiş, Şia-i Bâtınîye ve Rafizîler içinde ve bilumum tarikatlara mensup birer yol ile hurefalanmış derviş cemiyetleri arasına varınca ya kadar Baba İshak Kifirsûdî'nin kutsîlenmiş başı dönüyordu. İlk defa bir velî rolüyle meydana atılan İshak Komnenos bilahare peygamberliğe, onunla da kanaat etmeyerek Ali'nin ruhunun kendine hulul ettiğini ve nihayet Ali'nin Allah olduğunu ve bu suretle mabutluğa kadar çıktığını iddia etmeye başladı. Her tarafta bu maksatla dökülmüş binlerle şayialar çıkıyor ve Selçukluların zulûmlerinden şikâyetler oluyordu. Ortalıkta devam eden nizamsızlığı gidermek ve cihanı adalet ve müsavat havasıyla doldurmaya âlem-i gaybdan Baba İshak Kifirsûdî'nin Sahibizuhur olarak memur edildiği ilan olunuyordu. Selçuklu memleketlerinde gittikçe genişleyen bir ihtilal yangınının kıvılcımları Konya ufuklarına kadar sıçramaya başladığı hâlde Sultan'ın hiçbir şeyden haberi yok, sabahlara kadar devam eden saz ve şarap âlemlerinin zevkleriyle eğlenceler içinde yaşıyordu. Bir taraftan da Harezmîler aleyhine Sultan tahrik ediliyordu. Onların pek yakında

isyan etmek ihtimalinden bahsolunuyor ve Amasya valiliğinden Berke Han azil ve bunun yerine ümeradan Zahîreddin Hurşit Bey tayin olunuyor. Ve maiyetine verilen mühim bir kuvvetle Harezmîlerin Selçuklu memleketlerinden tardına memur ediliyordu. Artık hadisat cidden tehlikeler göstermekte ve memleketin içinde anarşi başlamaktaydı. Bilumum Harezmli başbuğlar Emîr Berke Han'ın yanına biriktiler. Vaziyeti uzun uzadıya görüştüler. Herkes fikir ve mütalaasını söyledi. Çok müteessir bulunan Berke Han;

“Bazı arkadaşlar haklı olarak Konya üzerine yürümekliğimizi ve bu kadar zamandır Selçuk hudutlarında yaptığımız bekçilik mükâfatı olarak bugün nankörce kovulduğumuzu söylediler. Pekâlâ biliyorsunuz ki Celaleddin Mengüberti'nin hakkımızda fena muamelesi üzerine gönüllerimiz çok kırılmıştı. Buna rağmen sadakatlerimiz bozulmadı. Nihayet onun şehadeti vuku buldu. Biz de o zaman ve daha ondan evvel Emîr Kemaleddin Kâmyâr'ın teşvikleriyle Selçukluların hükmettikleri yerlerde yurt tuttuk. İlk akıp geldiğimiz yerlerle aramızda çöller, dağlar, vadiler var. Altay, İtil Nehri boylarından inen bizler, yine oralara dönmekten bir zahmet duymayız. Ancak son yurtlarımızın bile ne çare ki Moğol elleriyle birer toprak yığınlarına döndüğünü çok elemli bir haber olarak sizlere hatırlatabilirim.”

Kutlu Han; “Büyük Hanım!.. Biz babasından kurt bir şehzadelikten başka bir şey bulmayan Sultan Celaleddin Mengüberti'ye dört ülke kazandırdık. Ta Hint kentlerinden Turanlı'nın ünü duyuldu. Üç milyon Moğol ordularıyla yirmiden ziyade savaş yaptık. Hep kazandık. Bir sene içinde Kutbeddin Muhammed Harezmşah'ın gözlerinden bile kaybolan tahtını yüz binlerle Türk'ün süngüleri üstüne kurduk. Celaleddin Mengüberti hıyanetliklere uğradı. Kardeşi Gıyaseddin bile Alamut Bâtınîlerinden yardım dilemek için ne güçlülere düştü. Bir Harezmşahoğluna yaraşmayacak düşkünliklerle Alamut tepelerinde Alaaddin Sahibiâzam'ın ayaklarını yalarken Gürcülerin taarruzlarıyla o koca ülke bir

defa daha harap oldu. Bütün bu perişanlıklar arasında Celaleddin Harezmsâh cihangirlere mahsus bir yaratılışla başını göklerden ayağını da Moğol başbuğlarının beyinlerinden bir dakika ayırmadı. Cengiz oğlu Oktay Kaan'ın otağını ok yağmurlarıyla kaç defa delik deşik yaptık. Celaleddin Mengüberti gibi bir kahramanın yanında Kemal İsfahanî gibi şairlerin bile ağız açamayacak kadar şiirde bayağı kaldıklarını söylersem bana hayretle bakmayınız."

Kızıl Kurt; "Moğollarla Nişabur önünde verdiğimiz bir meydan muharebesi akşamı nisanın on beşinci gününe tesadüf etmişti. Güneş altın ziyâlarını atlas pamuklar gibi bulutların arasından süzerek yerlere dağıtıyordu. Havada yağmur dinmiş, baharın kokusu burunlara bir toprak nefesi ile geliyordu. Benim de beyaz saçlarım tam bir bulut dağılması gibi cenk meydanlarında öyle dağılıyordu. Yüz yıllık yaşımla genç ve dik başımı yelesi dikleşmiş bir kurt gibi düşman sürülerine saldırdığım zaman miğferlerle kaplanmaya bile lüzum görmem. Kan gövdeyi götüren o büyük cenklerde Kızıl Kurt adıyla ünlenmiş koca bir Türk'üm. Selçuk hakanın bizim soyumuzdan olduğunu söylediler. Yüreğimde sevgisi parladı. İçimde bir hararet duydum. Selçukoğlunun ülkesine göçe karar verildiği zaman ben önde idim. Moğol ordularıyla çarpıştıklarım hatırıma geldikçe o kinin acısını elbette bir gün alacağıma ant içmiştim. Eski hükümdarımız savaşlar içinde yurt hasretiyle gözlerini yumdu. Onun göremediği zaferi biz hınçlarımızla daha keskin bir hâlde alalım!..

"Mervan Şahcan şehri yanıyordu. O koca kentin göklere doğru daha kalın tabakalarla siyah dumanlar arasında gözümünden yavaş yavaş kaybolduğunu görüyorum. Artık varlığım eridi. Kendimi Moğol ordularına vurdum. Atımın ayakları kan emmekle bataklık olmuş çamurlara gömüldü. Elimde kaç defa kılıcım kırıldı. Önümde safların birbiri üstüne yığıldığını gördükçe sürüye dalan sanki bir kurt gibi sağa ve sola saldırıyordum. Üzerime yağmur gibi ok ve süngü havale ediliyordu. Celaleddin Mengüberti'nin birdenbire sağımda

haykırdığını duydum. Vur Kızıl Kurt vur!.. Yurdun gölgesi Kutbeddin Muhammed Harezmsah'ın oğlu yanındadır!.. Arkadaşlar bu ses bir insan sesi değil belki bir gök gürlemesi idi. Başımı çevirdiğim zaman sesin parladığı yerde etrafına yıldınlar saçan Celaledin Harezmsah'ı gördüm. Onun düşman safları üzerine şahlanmış bir kaplan gibi atıldığını burada tasvire ben muktedir değilim.

“Yoldaşlar!.. Benim gibi kim bilir kaç bin er; bu yurt için ölümü tanıkla bekliyor. Sultan Alaaddin Keykubad'ın bize saygı salan yarlıkları geldikçe ben eski başbuğu hatırlar ve ağlardım. Tanrı'ya yalvardım ki Keykubad'ın gölgesi yerlere düşmesin. Onun tuğlu kafası topraklara sürçmesin. İşte ilin korunması için bütün Harezmîler aynı yürekle çarpışıyor. Hep bu yolda düşünüyorlar. Ya o koca Türk sultanının oğluna ne oldu ki bizi bu yerlerden kovuyor? Gitmeyelim yoldaşlar!.. Ölelim fakat yerimizden bir ayak deprenmeyelim!..”

Berke Han; “Var ol koca Türk! Dediklerin hep doğru fakat Keykubad oğlunun beyrinde bir yılan yuva yapmış; onun dili bütün Türkleri zehirleyecektir. Yazık ki ilk tanımayı Sultan Keykubad'ın canında yaptı. O anlı ve şanlı Hakan, içtiği bir kadeh zehirli şerbetin elinde hem de bugünün sultanı olan oğlunun eliyle gözlerini hayata ebediyen kapayıp geçti. Onu kamçılayan, işte o hain ruhlu ve kara kalpli ylandı. Biz bunları hep öğrendik. O yılan mağarasında bir engerek gibi çöreklenmiş; binbir diliyle binbir beyne her gün katre katre döktüğü zehrin acısıyla Türk varlığı hummadan hummaya tutulmaktadır. O bizim civarımızda senelerce uyuşuk yaşadı. O dönme Baba İshak Kifirsûdî adını taşımaktadır. Onun müridi ise Sultan İkinci Gıyaseddin'in dün atabeyi, bugün pervanesidir. Her ikisi de Türk'ün temiz kanından olmamış Bizanslı sahte birer dönmedirler⁵⁷. Artık bu yurtlar bize gülmez.”

Kızıl Kurt; “Mademki balık baştan kokmuş gidelim yoldaşlar. Gidelim de Selçukoğlu bu yurdun uğrayacağı yeisli kara günlere bir an evvel kavuşsun.”

Bunun üzerine orada mevcut ne kadar Turan'dan vaktiyle gelmiş ulus başbuğları varsa hep birden, "Gidelim!.." dediler.

Artık Şarkî Anadolu hudutlarında yerleşmiş bütün Ha-rezmliler Ayıntap yoluyla Halep ve Suriye'ye geçtiler. Ve İsak Komnenos da tam muradına ermişti. Bunun üzerine Saaded-din Köpek, Baba İshak'a işlerin gönüllerine göre döndüğünü sevinçli mektuplarla tebşir etti. İkinci Gıyaseddin Keyhüsrev, Pervane'nin elinde en sefihane bir hayata alıştırılmış; saray-da her geceyi başka bir âlemde geçiriyordu. Bu şarap meclislerinde daima dumanlı bir hava esiyor, ellerde Firuze'nin dağıttığı buğulu kadehler dönüyordu. Eskiden devletin gö-zünde olan o meşhur emîrler, hep birer belaya uğratılmışlar, kimi sürülmüş, kimi idam edilmiş, birçokları da binbir iftira altında mahkûm olmuşlardı. Darağaçlarının Selçuklu sa-raylarının önünde insan başlarıyla donatılmış manzarasını görenler, artık Konya'nın nur ve hayat saçan güneşli seması-nın yası bir renk ile her gün bir derece daha sarardığını vic-danlarında duyuyorlardı. Baba İshak Kifirsûdî'nin "Emîrü'l-müminîn Sadreddin Baba Resulullah" unvanıyla halifeliğini ve ona da kanaat etmeyip tanrılığını ilana başladığı Konya'da kulaktan kulağa fısıldanıyordu. İshak Kifirsûdî, Pont kralıyla da gizliden gizliye muhabereye girişti. Ve Kral Yani tarafın-dan bir elçi geldi. O karanlık mağaranın bir köşesinde İsak Komnenos ile görüştü. Aralarında uzun bir mülakat devam etti. Aldığı talimat üzerine elçi birtakım tekliflerde bulundu. Ve bu münasebetle dedi ki:

"Pont kralı Yani, Komnenos ile aynı familyadan olduğunuzu hatırlatırım. Yarı Selçuklu memleketlerinde hazırlanan büyük ihtilalde sizin işinizi kolaylaştırmak için Kral bir ordu hazırlamıştır."

"Yani'nin bu müzaheretine ait vaatten çok memnun oldum. Ancak Anadolu üzerindeki bu ihtilalin zannedildiği kadar kolay olmadığını da kabul edersiniz. Kral Yani'nin fiilen bize yardımını bütün Karadeniz Sahiller Kumandanı Ali

Şir'in de mukabil bir tedbir ile imkânsız bırakmak ihtimalini nazarıdikkate aldınız mı?"

"Bu cihet her türlü ihtimalatıyla düşünülmüştür. Çünkü biz Canik ile Pontus memleketlerine bitişik olan Selçuk hudutlarında makamımıza bağlı binlerle müridin mevcudiyetini tahkik ettik. Bu itibar ile Ali Şir'in itimat ettiği kuvvetler, yarın sizin harekete geçmeniz üzerine paramparça olacaktırlar."

"Buna şüphe etmeyiniz."

"Öyle ise arada mesele kalmamış demektir."

"Böyle olmakla beraber ben henüz Alamut ve Suriye Bâtınî merkezleriyle ihtilal gününü kararlaştırmadım."

"İhtilalin sahası bu kadar geniş mi olacaktır?"

"Ne diyorsunuz? Tam kırk senedir bunun uğrunda durup dinlenmedik çalıştık. Dört Selçuk imparatoru bu hedefin önünde gölge oldukları için eridiler. Biz daima ayaktaız."

Elçi neticeyi tamamıyla anladıktan ve son sözü kestikten sonra derhâl mağaradan ayrıldı. Doğru Pontus'a hareket etti. Baba İshak Kifirsûdî, Lokman Baba'yı çağırttı. Onunla saatlerce konuştu. Çünkü Lokman Baba ile Hacı Bektaş birlikte Anadolu'nun batı uçlarına propaganda için gönderilmişlerdi. Son defa ise Lokman Baba, Alamut'a gitmiş; Sahibiâzam Alaaddin Muhammed-i Salis ile görüşmüştü. Bunun içindi ki İshak Kifirsûdî, Lokman Baba ile vaziyeti bu kadar derin bir tetkike lüzum görüyordu. Alamut yolculuğu hakkında birtakım izahat aldıktan sonra Lokman Baba, Sahibiâzam'ın fiilî yardımcıları hakkında da malumat veriyordu.

"Benim Alamut'tan ayrıldığım gün Sahibiâzam en sert ve kıymetli fedailerden on bin kişi ile Vanlı Moydu'yu size yardım için yola çıkarmıştı. Bunların arasında ta Orhun ve Selenga şehirlerinden gelmiş fedailer vardı. Zannederim, bilginiz dâhilindedir. Vaktiyle Kürdistan merkezini idare eden Moydu'nun yirmi beş senedir kendi eliyle tam on dört bin kişiyi idam ettiği Alamut sicillerinin tetkikinden anlaşılmıştır. Mühim işlerde ona yardım için bazı tanınmış Bâtınî büyüklerinin terfîk edildiği de malumumdur. Bu sefer Dey-

lemli Kamuk'un memur edildiğini de öğrendim. Suriye reisi Banyas'a uğradığım zaman bana Anadolu harekâtı için elli bin kişilik bir kuvvetin emre baktığını söyledi. Ben öyle zannediyorum ki cenup hudutlarından geçtiğimiz günde garba doğru indiğini haber aldığım Saltuk Baba'nın da mühim kuvvetlerle bize erişmiş olacağına eminim. Hacı Bektaş'ın Bozüyük'te olduğunu biliyorsunuz. Mısır'dan Sudan'a geçtiğini öğrendiğim Aybek Baba'nın Afrika'da büyük bir teşkilat kurduğunu Nâsıra'da Beytüllahim Samilerinden birinin ağzından duydum. Tabii dokuz ay evvel görüştüğüm Suriye merkezinden gelen bir Bâtınî Aybek Baba'nın Mısır'a avdet ettiğini dört ay sonra da Lübnan'a döneceğini anlattı. Ümit ediyorum o da bize kulak kabartmaktadır. Horasanlı Hacı Bektaş Veli ise Sarı İsmail adlı müridiyle bütün Garbî Anadolu üzerinde durmayıp çalışıyor. Sarı Saltuk'un İda Dağı üzerinden ta şarka doğru uzanan o muhtelif silsilelerin yamaçlarında oturan Oğuz Türkmenleri arasında ve bütün yurdun obalarında binlerle yoldaş bulduğunu gönderdiği bir ulaktan öğrendim."

"Gerek Saltuk'tan ve gerek Aybek'ten daha dün çok sevinçli bir haber aldım. İlk işaretle harekete geçeceklerini bildiriyorlar. Şimdi bütün Adana, Maraş, Urfa hatta Bağdat'a kadar uzanan bu yerlerdeki Bâtınî kuvvetlerine faaliyete geçmeleri için emir verilmiştir. Aynı zamanda Harran Sabii-leri ile Basra Haricîleri, Bağdat ve Musul'daki Asurî, Keldanî milletleriyle oralarda oturan Nebatîler de birlikte yürüyorlar. İran'dan yola çıkan kuvvetlerin yarın veya öbür gün Selçuk hudutlarını geçecekleri bize gelen bir haberde bildiriliyor. 636 senesinin başı olan Muharrem ayının ilk Çarşamba günü her taraftan nefirlerimiz çalınacaktır. Ona göre her merkeze tebligat yapılması lazımdır."

Baba İshak Kifirsûdî, Lokman Baba ile ihtilal gününü tamamlamıyla kararlaştırdıktan sonra Pervane Saadeddin Köpek'e acele bir mektup yazdı. Ve Sultan Gıyaseddin'i aldatacak tedbirlerde katiyen kusur edilmemesini hatırlattı.

İhtilal Günü Saadeddin Köpek'e Bildirildi.

İshak Kifirsûdî'nin mektubunu alan Pervane bir akşam karanlığında şair Nevruzî, Aynüşşems, Firuze'yi konağına çağırtdı. Saadeddin Köpek'in yüzünde endişe ve korku izlerine işaret eden çeşit renkler seçiliyordu. Aynüşşems bunu hissetti. Şair Nevruzî, güzel yazılarla yazılmış altın işlemeli fil dişi çerçeveler arasında duvarlara asılı olan levhalara bakıyordu. Onlardaki Bâtınî büyüklerinin hikmetli sözlerine dikkat ediyordu. Kazvin Türk güzellerinin siyah ve iri gözlerinin en müstesnasını taşıyan Firuze de ayakta duruyordu. Saadeddin heyecanlı bir vaziyet içinde Firuze'ye;

“Niçin oturmuyorsunuz?”

“Sağ olunuz!”

Aynüşşems, Pervane'nin yüzüne baktı. Endişnak olduklarını ima eder bir tavırla;

“Bu kadar acele çağırıldığımdan içimde doğrusu bir ürperti hâsıl oldu. Çünkü Baba İlyas Horasanî Zaviyesi'yle alakamızı kesen son hadise aleyhtarlarımıza bir fırsat daha ilave etti. Bu itibarla endişe etmekte haklı idim.”

Pervane Saadeddin Köpek çok dikkatli bir nazarla Aynüşşems'e bakıyordu. Onun için sarayda bir söz mü geçti? Sultan'ın şüphe ve tereddüdünü uyandıracak yeni bir hadise mi oldu? Bu gibi birtakım zanların birdenbire zihninde dolaşmasıydı ki bu kadar ciddi bir alaka ile Aynüşşems'e bakmıştı. Fakat aklına uğrayanların hiçbirisinin olmadığını

anlayınca kısmen müteselli oldu. Ve geniş bir nefes almakla beraber yine heyecan ve ızdırap kokularını taşıyan bir sesle;

“Beni hakikaten ürküttünüz. Muhakkak sarayın bütün esrarı keşfettiğine, hasımlarımızdan herhangi birisinin Sultan’ın kulağına kadar değdirmeye muvaffak olduğuna hükmettim. Arefesinde olduğumuz bu işin duyulmasından yüreğim ağzıma geldi. Mamafih yine ne kadar korkunç günlerde yaşamakta olduğumuzun farkında mısınız? Bilmiyorum. Bugün sabahleyin Baba İshak Kifirsûdî’den aldığım bir mektupta ihtilal başlamak üzere imiş ve hatta umumi kıyamın gün ve tarihi bile yazılıyor. Her taraf tetik üstünde bulunmaktadır. Bütün nazarlar Gıyaseddin’in tutuşmaya başlayan tahtının saçaklarından çıkacak alevlere dikilmiştir. Bize ait vazife ise sıyrılmış kılıçların görecekları işlerden daha derin, daha tehlikelidir. Sultan Gıyaseddin’in Baba İshak Kifirsûdî üzerindeki teveccühkâr nazarlarını devam ettirebilmek için geceyi gündüze kattım, çalıştım. Urfa, Sivas taraflarında aleyhtarane duyulan sözlerin asılsızlığını ispat etmek için o kadar müşküllere uğradım. Baba İshak kara halk arasında ne kadar saygın ve uçmaklığa yaraşır bir adam tanınırsa tanınsın; âlimler içinde de o derece dinsiz ve itikatsızlıkla duyulmuştur. Medreselilerin son zamanlarda sarayda nüfuz kazanmış olanlarından bazılarının Sultan’a Baba’nın aleyhinde olmadık laflar söylediklerini işittim. Hatta onun çaresine bakılmazsa pek yakında isyan edilmesinden korkulduğunu ilave etmişler. Ben bu gibi tecavüzkâr sözlerin karşısında Sultan’a daima itimat telkin ettim. Bir gün bizzat Sultan’ın huzurunda yine o aleyhtarlardan birinin çok ağır ithamlarını dinledim. Gıyaseddin Keyhüsrev bana bakıyordu. Ben ise onun kerametlerinden, hanedan-ı Selçukîye için duası alınacak erenlerden olduğunu iddia ettim. Makamımın verdiği salahiyet ve anlatışım-daki ciddiyet dolayısıyla o zatın çenesini kapattım; dilini boğazına tıkadım. Fakat bu suni tedbirlerin yarın hiçbirisinin faydası olmayacaktır. Çünkü ihtilal patladığı zaman

Sultan evvela benim yalancılığımlı yüzüme vuracak, Baba ile aramızda gizli bir münasebetin olup olmadığını düşünecektir. Elbette aleyhimde teşekkül etmiş birçok gruplar bundan en büyük istifadeyi bulmuş olacaktırlar. Aynı zamanda Harezmlilerin kovulmaları üzerine sarayda onlara taraftar olan bir zümre vardır. Bittabi hepiniz biliyorsunuz.”

Aynüşşems; “Hayret ediyorum.”

Pervane; “Hayret etmeye hiç de hakkınız yok. Hakikat dediğimden başka mıdır?”

Aynüşşems; “En kuvvetli bir kalbin sizin göğsünüzde olması lazım gelirken neden böyle birdenbire içinize bir ür-küntü çöktü?”

Pervane; “İlk nişan bana alınacak da onun için.”

Aynüşşems; “Bizim, hayatımıza bir kadeh şaraptan fazla kıymet verenlerden olmadığımızı ne çabuk unuttunuz?”

Pervane; “Ne kadar yanlış telakkide bulunuyorsunuz? Esasen o itibarla söylememiştim.”

Aynüşşems; “Ya niçin söylediniz?”

Pervane; “Bizans’ın mukaddes tacını başına koymak için uğraştığımız Prens İsak Komnenos’un bir yanlışlıkla hedefe ulaşamamasını düşündüğümünden.”

Şair Nevruzî, “Ne diyorsunuz? Onu hatıra getirmek bile manasız bir harekettir.”

Pervane; “Anlayamadım, ne gibi?”

Şair Nevruzî; “Prens İsak Komnenos yarım asra yakın bir zamandan beri uğradığı binbir mâniaya ve semalara çıkan yüksek dağlar gibi engellere galebe ettikten sonra böyle bir düşünceyi aklım hiç de kabul edemez.”

Pervane; “Böyle düşünmeyiniz. Hayatta öyle şeyler olur ki zaferin ayaklarının ucunda dolaştığını görürken bir anda onun eridiğini, düşmanın otağının önüne geldiğini görürsünüz. Şairler hakikatten ziyade hayalde yüzerler. Biz tarihin devirleri arasında nice hadiseleri biliriz.”

Aynüşşems; “Bu sözlerin çürümüş bir maneviyattan dö-küldüğünü hissediyorum. Buna sebep ne?”

Pervane; "Sebebi keşfetmek için o kadar yorulmaya lüzum olmadığına kaniyim. Selçuklu İmparatorluğu'nun dimağı demek olan münevver bir zümre var. Bu saltanat onların imanından aldığı ruhla yaşamaktadır. Yoksa şuursuz kara halkın yaptığı işler neticede bir sabun köpüğü gibi dağılır gider. Onu ben de takdir ederim."

Aynüşşems; "Anlayamadım. Bâtînîlerin arasında onlardaki kadar bilgili adam yok mu demek istiyorsunuz? Rica ederim; şu dakikada sizin daha kuvvetli olmanızı görmek isterim."

Pervane; "Bunda hiç şüphe etmeyiniz!.."

Aynüşşems; "Ya bu ters düşünceler nereden çıkıyor?"

Pervane; "Muhakemede mantığın hükmü yoksa dediğiniz çok doğrudur."

Şair Nevruzî; "Bu da mantıkla boyun ölçüşen bir hayâlât; hem de hiç şairane olmayan bir hayâlât."

Pervane; "Her hakikatin bir hayalden doğduğunu unutmayın!.. Maaheza sizin dediğiniz gibi olmasını arzu ederim. Baba'nın tayin ettiği umumi ihtilal gününe yani Muharrem'in 1'ine tam beş gün vardır. Hatta Sultan yeni sene için tebrikat kabul edeceği gün siz de uzun bir kaside ile bu senenin saadetler içinde geçirileceğini bilmem hangi yıldızlardan hükümler çıkartmak suretiyle birtakım yalanlar bana söylediniz. Neyse yarın akşamdan itibaren -Aynüşşems'e dönerek- Sultan'ın gece âlemlerinin daha süslü ve şaraplı olmasının teminini sizden rica ederim. Bunun ne demek olduğunu anlarsınız!.."

Aynüşşems; "Hem çok iyi anlıyorum."

Pervane; "Öyle ise Sultan'ı bugünlerde yalnız bırakmak katiyen doğru değildir. Yanına hariçten benim malumatım olmaksızın kimse koymayınız. O daima sarhoş olmalıdır. Uzun düşüncelere dalmasına imkân bırakmayınız. Yeni senenin tebriki için yapılacak merasim de benim nezaretim altında olacaktır."

Şair Nevruzî; “İşte en tehlikeli saatlerimiz o günün içindedir.”

Firuze; “Niçin?”

Şair Nevruzî; “Çünkü o gün merasime iştirak edecek ve Sultan’ı tebrik için huzura çıkacak birçok devlet adamları söz söylemek fırsatını kazanmış olacaktırlar.”

Pervane; “Ben de ondan korkarım. İhtimal ilk söz muhakkak Baba İshak’ın aleyhinde olacaktır.”

Aynüşşems; “Bu kadar kati hükmünüzün sebebini anlayamıyorum.”

Pervane; “Çok rica ederim. Dalgın ve hayretli sözleri bırakınız. Dün şark ve cenup vilayetlerinden heyetler geldi. Sultan’ı görmek için beni ziyaret ettiler. Baba’nın hurucun, isyan bayrağını kaldırdığını söylediler. Ve Sultan’a bizzat anlatacakları olduğunu, huzura girmelerine hangi gün müsaade edileceğini sordular.”

Aynüşşems; “Peki bundan ne çıkar?”

Pervane; “Ne mi çıkar; benim aradan kaybolmaklığım.”

Aynüşşems; “Ölümden ne kadar da korkuyorsunuz!.. Bir daî hayata bu derece düşkün olmamalıdır.”

Pervane; “Sadakatimi şüpheyeye düşüren bu sözlerden nefret ederim. Evvelce de söyledim iş neticeye ermeden yollarda kalmak ihtimalinin zihnimde yaptığı acı bir yara dolaısıyla samimi mütalaalarımı söylüyorum.”

Aynüşşems; “Bırakınız böyle fena düşünceleri.”

Pervane Saadeddin Köpek işin gerçekliğini ve artık tam ihtilal bayrağının kaldırıldığını gözünün önüne getirir getirmez, içinde bilmediği bir korkunun kabarıp kabarıp geldiğini bütün şiddetiyle hissetti. Çünkü halk arasında gizlenemeyecek derecede Baba İshak Kifirsûdî’nin isyan ve ihtilal hareketlerinin mukaddimelerinin başladığı şayi olmuş, sokaklarda rical ve ulema meclislerinde hep bu feci cinayetlerden durmadan bahsedildiği hâlde o ise Sultan’ın kulağına bir laf sızmasına her türlü tedbirlerle mani oluyordu. Bazen bu vadide çıkan sözlere karşı üzerinde bile durul-

mayacak kadar adi bir hadise ve birkaç serserinin şekave-
tinden başka bir şey olmadığı cevabıyla işi örtbas ediyordu.
Artık Saadeddin Köpek yarının sarayda uyandıracağı heye-
canları ve Sultan'ın her hakikatten haberdar olması neti-
cesi başına çökecek büyük felaketleri düşünmeye başladı.
Aynüşşems'in soğukkanlı muhakemelerine karşı endişeli
verdiği cevaplarla hissiyatını döküyordu. Pervane ayağa kalk-
tı. Aynüşşems, Firuze, şair Nevruzî Saadeddin'in konağından
ayrıldılar. Aynüşşems ile Firuze saraya, Şair de kendi ha-
nesine döndü. Vakit haylice ilerlemiş, gece yarısı geçmişti.
Firuze'den maada bu üç şahıs derin endişeler içinde yatak-
larında yatamıyorlardı. Firuze, Baba İshak'a karşı günden
güne köpüren bir kin ve nefret duymaya başlamıştı. Onun
senelerce ihmal edilmesi idi ki Aynüşşems'e karşı bir avuç
kor hâlinde içinde ağır ve keskin bir düşmanlık hissi yanıyor-
du. Alamut'tan ayrıldıkları zaman yalnız ayaklarının ucunda
olsun ona bakacak bir nazar fırlatmasını rica etmişti. Neler
söyledi. Yalvardı. Hem ağladı. Alamut şeyhinin günlerce
merdivenlerinin basamaklarında geçirdiği saatleri hayaline
getirdi. Nihayet ne olmuştu. Sahibiâzam Nureddin Hasan-ı
Sanî'nin iltifatlarıyla rütbesi terfi edilmiş, Bâtınîlikte daîliğe
kadar çıkmıştı. Bundan mukaddem İsak Komnenos'un hiz-
metine tayin edildiği zaman ona çok yakın bir kalp yararlığı-
yla arkadaş olmaya çalışmış, gönül vermiş, bu hissini duyur-
mak için gecelerce ızdıraplar içinde ağlamıştı. Konya'ya
doğru hareketi duyar duymaz bir uşak gibi yanında götü-
rülmesini rica eylemişti. Bunları hep nefsin ezmek ben-
liğini, benliğini küçültmek suretiyle yapmıştı. Aynüşşems
ile devam eden bir aşk ve sevda, rüzgârları elinde olmadığı
hâlde onun da kalbini oynatmıştı. Her mektup getirdiği
zaman Prens'in güzel simasına baktıkça farkında olma-
dan içinde bir yangın parlamış, onu deli gibi sevmiş, da-
yanamamış hislerini Prens'e açmış, fakat Prens tarafından
sevilmediği hâlde kendi kendisini aldatmış, onunla Konya
yollarına düşmüş, nihayet Baba İlyas Horasanî Zaviyesi'nde

senelerce ihmale uğramış, orada bir garip öksüzlüğüyle yaşamış, nihayet baştan savulma kabilinden Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'e hediye edilmişti. O, bütün bu hatıratı için için tekrar etti. Selçuk İmparatorluğu'nun başına örölmek istenilen çorabı pek iyi biliyordu. Sultan Gıyaseddin'in baba katili olduğunu, bu maksadın vücuda getirilmesi için Saadeddin Köpek'in Selçuklular sarayına yerleştirildiğini düşündü. Nihayet ruhunda derin çöküntüler başladı. Birdenbire nefretle dolu bir isyanın içinde bütün varlığı ezildi. Türk'ün ruh ve kalbinde fitne ve alçaklığın katiyen yer bulamayacağını anladı. Yerinden fırladı. Her şeyi, her şeyi ifşa edeceğini kendi kendine söyledi. Dönen bütün fesatları baştan nihayete yazdı. Ve bundan Müstevfiyi'l-Memalik'i haberdar etmeye karar verdi. Aynı zamanda bu hareketiyle Aynüşşems'ten de intikam almış oluyordu. Bilhassa Baba İshak Kifirsûdî namı altında gizlenen Bizanslı bir prensin Selçuklular tahtını yıkmak için senelerden beri uğraştığı bu fitnekâr işlerini anlatıyordu. Bu vasıta ile de Sultan Gıyaseddin'i haberdar ediyordu. Hemen bir cariyeye çağırdı. Eline mektubu verdi. Sabah olmuş, her taraf aydınlanmıştı. Müstevfiyi'l-Memalik Mühezzibeddin Ali'ye süratle erişmesini söyledi. Mektubu alan Mühezzibeddin Ali hayretler içinde kaldı. Derhâl saraya koştu. Bizzat Firuze'yi gördü, saatlerce görüştü.

Hicretin 636 Senesi Töreni Günü Sultan İkinci Gıyaseddin Keyhüsrev'in Sahibizaman Diye Baba İshak Kifirsûdî'nin İhtilal Bayrağını Açtığını Duyması

Hicretin 636'ncı senesi Muharrem'inin birinci günü sarayda yapılacak olan merasime iştirak edecek resmî adamlar birer birer saraya gelmeye başladılar. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî, Keykubad Sarayı'nda bu merasimin yapılmasını irade etmişti. Hakikaten saraysüslenmiş, maiyet-i Sultanî askerleri, saray uşakları ve hassa kulları hep o güne mahsus yeni elbiseler giymişler, ulema sırtlarına geniş binişler geçirmişler, alay alay ulemâ-yı din Keykubad Sarayı'na geliyorlardı. Konya ahalisi bugünü seyretmek, Sultan'ın Keykubad Sarayı'na geçişini görmek için yolları tutmuşlar, caddeler ağız ağıza insanla dolmuştu. Şahneci ve subaşılar bir nizamsızlığa meydan bırakmamak için ellerinde uzun fındık değnekleriyle sokakların başlarına dikilmişlerdi. Halkın düzgünlüğüne dikkat ediyorlardı. Tam zevalde Sultan saraydan çıktı. Allı ve yeşilli üniformalı emîrler, ulema, kapı kulları başları sırmalı içoğlanları, çelebiyapılı maiyet askerleri, nazik ve narin köleler, hassa hademeleri birbirleri arkasında alaylar teşkil ederek Sultan'ın önünde yürüyorlardı. Güzel sesli saray mehterine mensup birtakım hânendeler de "Maşaallah Barekallah" diye sağdan sola soldan sağa doğru bağırıyorlardı. Her dönüm noktasında mehter ağır ağır çalıyor, saltanat alayı ihtişam ve azametle yürüyordu. Alaaddin Keykubad

Saray'ın gölgeleri güneşin batıya devrilmesi üzerine aşağıya doğru sağıldı. Alay saltanat kapısının önüne geldi. İçeride Sultan'ı bekleyen büyükler, sağ ve sola dizildiler. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî kır at üzerinde başına beyaz kâşânî bir tülbent sarmıştı. Boynunda kırmânî şal, arkasında Suriye ipeklilerinden dokunmuş bal rengi bir kaftan taşıyordu. Göğsündeki mîntanın elmas düğmeleri parıl parıl yanıyordu. Sarıngın üzerine beş tuğ sokulmuştu. Sorguçların incili işlemeleleri insanın gözlerini alıyordu. Sultan, bu debdebe ve parlaklıklar arasında saray kapısındaki binek taşına yanaştı. Tam bir asker çevikliğiyle attan atladı. Emîrler, âlimler Sultan'ın arkasında sarayın mermer merdivenlerini çıktılar. Büyük salonun tam ortasına kurulan tahta Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî oturdu. Evvela Pervane Saadeddin Köpek'le başlayan teberrukat ulema ve emîrler ve bilumum askerî ve mülkî rical taraflarından birer birer tahtın etekleri öpülmekle ifa olundu. Şairler, süslü ve sanatlı şiirleriyle Sultan'ı yeni sene için tebrik ettiler. Kendilerine caizeler verildi. Bütün Dîvân'da mevcut olanlara mevkî ve makamlarına göre ihsanlar ve hediyeler ulaştırıldı. Sultan Gıyaseddin ayağa kalktı. Salonu terk etmek üzere tahtın bir ayağından indi. Tam bu sırada o kalabalığı aralayarak birisinin tahtın önüne doğru ilerlediği görüldü. Herkes hayretle bakıyordu. Ve kimse ses çıkarmıyordu. Bu şahsın kim olduğu da belli değildi. Sultan, gözlerini dikmiş kendine doğru ilerleyen bu adamın hüviyetini tanımak için bütün dikkatini toplamaya savaşıyordu. Pervane Saadeddin Köpek telaş içinde, ne olduğunu bilmediği bu adamın saraya nasıl girdiğini ve bir fenalık çıkarmak maksadıyla koştuğunu anlar gibi oldu. Sultan'ın iradelerine intizaren bekliyordu. Bu meçhul şahıs tam Sultan'ın karşısına geldi ve hürmetle eğildi. Tahtın eteklerini öptü. Kılık ve kıyafeti onun ulemadan olduğunu gösteriyordu. Hatta yolculuk izleri bile henüz üzerinden gitmemişti. Ayağının tozuyla saraya koştuğu anlaşılıyordu. Orada bulunanlar, Sultan'ın ses çıkarmamasını müsaade manasında telakki ederek sükût ediyordu. O hüviyeti

belli olmayan şahıs, Sultan'ın önünde heyecanlı heyecanlı birkaç defa yutkundu. Kısa cümleli Arapça bir dua okudu. Sonra hükümdara karşı yüksek sesle hitap etti:

“Sultan-ı âzam zıllullahi fi'l-âlem hakan-ı muazzam Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî hazretleri!.. Kulunuz ta Sivas'tan uğradığımız büyük musibetleri, başımıza üşen felaketleri atabe-i şahanelerine arz etmek için geldim. Şükürler olsun ki talihim yardım etti. Bugün yeni senenin tebriki günü olduğunu öğrendim. Bundan istifade ettim. Huzur-ı mülûkânelerine girmek fırsatına nail oldum.”

Sultan Gıyaseddin-i Sanî müteessirane sordu:

“Size ne oldu? Zulüm edenler mi var? Siz o memleketin ileri gelenlerinden misiniz?”

“Ben Sivaslıyım. Amasya kadısı bulunuyorum. İsmim Bedreddin İbrahim'dir. Senelerden beri tüten bir ocak bugün her tarafa yangın saldı. On gündür Pervane'nin kapısında sürünen yurttaşlarım, iş erleri, memleket uluları, huzur-ı şahanelerine girmek ve dertlerini dökmek için yalvarıyorlar. Şark ve cenup vilayetleri bu ateşin alevleri içinde yanıyorlar. Baba İlyas Horasanî'nin halifesi olan Baba İshak Kifirsûdî çobanlıkla senelerden beri bütün köyleri dolaşıyordu. Kera metler uydurdu. Baba İlyas namına halktan biatler topladı. Bunların önüne geçmek için ne kadar uğraştık fayda vermedi. Nihayet bu adam işi azıttı. Kendinin peygamber olduğunu ilan etti. Selçukluların zalim olduklarını ve onların gayrimeşru hükûmetlerine nihayet vereceğini, şer'in hükümlerini icra eyleyeceğini söylüyordu. Mühründe ve bütün tâbillerinin bayraklarında 'Baba Resulullah Sadre'd-din ve'd-dünya' unvanı yazılıydı. Kendisinin Alamut'a mensup bir Bâtınî daîsi olduğunu öğrendik. Çünkü isyanına ait tasavvurlarını ve bu husustaki planlarını Bâtınî merkezleriyle yaptığı muhaberelelerini yakaladıktan sonra anladık.”

Sultan Gıyaseddin o kadar asabiyet gösteriyordu ki tahttan aşağıya attığı adımı tamamlayamamıştı. Tam bu sırada

salonun diğer köşesinden birisinin ayakta duranları yararak tahtın önüne kendini attığı görüldü. Bu şahıs da yer öptü. Amasya kadısının soluna durdu. Sultan derin bir heyecanla; “Siz kimsiniz, ne istiyorsunuz?..”

İkinci şahıs; “Sivas uç beylerinden Şerefeddin İnaç kulunuzum. Şimdi Konya’ya ayak basmış bulunuyorum. Dîvân’da merasim olduğunu duydum. Atabe-i şahanelerine yüz sürmek ve diyeceklerimi iradenizle arz için huzurunuzza geldim.”

“Peki, söyleyiniz.”

“Sivas’tan Tokat’a oradan Konya eteklerine sarmak üzere bulunan Bâtınî ihtilalcilerinin yüz bini geçen kuvvetleri karşısında mahalli kuvvetler tutunamayacak bir hâle geldiler. Bütün o memleketler kana boyandı. Çocuklar, kadınlar, kocalar bile hançerlerinden kurtulmuyorlar. Bugün Baba Resulullah’ın peygamberlikten Allahlık davasıyla Selçuklu hükûmetine resmen isyan ettiğinin birinci günüdür. Şimdiye kadar mevziî şekavet ve ihtilallerle devam ettirilen bu hareket bugün her tarafta başlamıştır. Kuhistan ve Kâbil’den, Maverâünnehir, Harezm, Azerbaycan ve tamamıyla İran’ı ihata ederek Diyarbekir, Erzurum, Sivas, Tokat’a kadar bu muhitlerden binlerle Bâtınî, Selçuklu hudutlarına girmiş; Mısır, Suriye, Halep Bâtınîlerinin de diğer taraftan Baba Resul’ün bayrağı altında içtima etmiş olduklarını teessürle arz ediyorum. İhtilalin genişliğini öğrendiğim zaman bütün serhat bekçileri ve uç beyleriyle o memleketlerin iş erlerini ve ulemayı feryatçı olarak buraya gönderdik. Bundan on beş gün evvel de Canik semtlerinden Karadeniz’e doğru uzanan bir ihtilalci fırkasının Pont kralının yardımlarıyla hareket etmekte olduğunu tahkik ettik. Payitahta birbiri üzerine gönderdiğimiz haberlerden hiçbir malumat alamadık. Babaîlerin ellerine düşen memleketler emîrleri mahallî tedbirlerle düşmanı karşıyorlar. Fakat dalgalar gibi hücum kalkan Bâtınîlerin önünde mukavemete imkân yoktu. Ümera ve ulema bu vaziyet karşısında şaşaladılar. Kıtaları-

mız hezimete uğradı. İleri gelenlerle ulemadan pek çokları Suriye, Mısır'a ve bir kısmı da Konya'ya geldiler. Bir hafta evvel hâli anlatmak için buraya gelen heyetler, saltanat makamına işin dehşetini bir türlü arza imkân bulamamışlardır. Hanlarda süründüklerini görmekle müteessirim."

Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî'nin endişe ve heyecanı o kadar ilerledi ki yüzü kıpkırmızı oldu. Çünkü yangın saçağa sarmıştı. Saadeddin Köpek'e kinli bir bakışla öyle bir baktı ki Dîvân'da bulunanların burunları sızladı. Muhakkak bir felaket patlayacaktı. Pervane'nin bu fesat işlerinde parmağı olduğunu ihsas eden hareketleri Sultan'ın gözünün önünde bütün açıklığıyla canlandı. Oradaki emîrleri hayret бүrүdү. Ulemanın kaşları çatıldı. Bulanık fikirleriyle hakkında dürüst ve samimi bir kanaat uyandırmayan Saadeddin'in vaziyeti tamamıyla anlaşıldı. Şair Nevruzî ise renkten renge giriyor, tahtın arkasında Sultan'ı kendisine siper alarak Pervane'nin yüzüne dikkatle bakıyordu. Sultan hiçbir kimseye iltifat etmeden salonu terk ettiler. Derhâl aşağıya inip kendilerini bekleyen ata bindiler. Bütün maiyet, erkânı telaş içinde ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Merdivenlerden inen insan kalabalığını salonlar almıyordu. Yüzlerde endişeler, kalplerde tehlikeli bir çarpıntı başlamıştı.

Baba İshak Kifirsûdî Yüz Bin Kişilik Bâtınî Kuvvetleriyle İhtilal Bayrağını Açtı

636 Hicret yılının ilk ayı olan Muharrem'in birinde aylardan beri devam eden hazırlıklarla müteferrik hadiselerden sonra Baba İshak büyük taarruza geçti. Bâtınî reisleri maiyetindeki ihtilal kuvvetleriyle Selçuk hudutlarını sardılar. Tam ehl-i Salip seferlerini andıran bir kargaşalıkla kadınlar, çocuklar bile ihtilalcilerin içlerine karışmışlar, ellerinde hançerlerle hücum ediyorlardı. İki gün sonra Suriye'den gelen elli bin Bâtınî ordusuyla kuvvetlenen Baba İshak, Selçuklu vilayetleri üzerine yüklendi. Tokat, Sivas, Amasya vilayetlerini zapt etti. Oraların bütün ümera ve uleması, hükûmet memurları hep kaçmaya mecbur oldular. Kimi Mısır ve kimi de Konya yolunu tuttu. İhtilalin daha başlangıcında Konya'ya kaçanlar, Sultan'ın huzuruna girip vaziyetin vahimliğini anlatmaya uğraşıyorlardı. Pervane ise Sultan'ı bin türlü hileli dolaplarla ifsale muvaffak olmuş; Gıyaseddin-i Sanî'nin hiçbir şey kulağına girmiyordu. İhtilalciler, Tokat, Sivas, Karahisar-ı Şarkî'yi işgale muvaffak oldular. Ve Konya üzerine yürümek için daha daha kuvvetlerini teksife uğraşıyorlardı. Şark Bâtınîleri de parça parça ihtilalcileri takviye ediyorlardı. Pont kralı Yani'nin bu taarruza iştirakeceğine dair mukaddema verdiği sözü yapacağına katiyetle itimat edildiğinden Babaîler, Karadeniz sahillerinden emin idiler. Konya telaş içinde çırpınıyordu.

Esasen hadisatı adım adım takip eden Selçuklu emîrleri uyanık duruyorlardı. Karadeniz sahilleri Ali Şir'in muhafızlığı altında olduğu gibi Kastamonu ve Sinop şehirleri de Süleyman Şah'ın idaresine verilmişti. Bu ümera bir karış yerlerinden ayrılmıyorlardı. Amasya civarında ihtilalcilerle mühim bir harbe tutuşan Tekür Sinan Bey'i, Ladik emîri Kızıoğlu Savcı, Havza emîri Kunduzoğlu Şemseddin Muhammed, Kedegre emîri İldaşoğlu İsa ve Bereketşahoğlu Umur Beyler maiyetlerinde bulunan kuvvetlerle takviye ettiler. Diğer taraftan ise Bâtînîler Sivas'a yaklaşıyorlardı. Ali Şiroğlu Muzaffereddin ve Germiyan Beyleri mağlup etmişlerdi. Bunu duyan Baba İshak Kifirsûdî Kayseriye yoluna döndü. Burada ikinci defa Tekür Sinan Bey'le harbe tutuştu. İsa ve Muhammed Beyler şehit düştüler. Tekür Sinan Bey'le İnaç Bey fırkaları ihtilalcilerin karşısında ricata mecbur oldular. Baba Resul'ün çeşit uluslardan mürekkep olan kuvvetleri önlerinde şehir, kasaba, köy ne gelirse yıkıp yakıp harap ediyorlardı. Canlı bir nefes bırakmadıkları gibi ellerindeki hançerlerle harp safları arasında kudurmuş hayvanlardan farkları yoktu. Ölümden zerre kadar çekinmeyen ihtilalcilerin uyandırdığı dehşet, vicdanları, kalpleri paramparça eden vahşetleri tüyleri ürperttikçe ürpertti. Pont kralı Yani'nin de sahilleri yakmaya başladığı duyuldu.

Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî, Dîvân'ı terk edip çıktıktan sonra doğru kendi sarayına geldi. Odasına kapandı. Teessüründen gözleri yaşardı. Tahta çıktığı günden beri devletin hiçbir işi ile alaka göstermediğini, kendi zevk ve sefalarından başka bir şey düşünmediğini acı acı hatırladı. Babası Alaaddin Keykubad'ın eliyle zehirlenmesinin sebebi ne idi? Onun Moğollara memleketi teslim edercesine boyun eğmesi değil miydi? Bunun hamiyet ve milliyet karşıındaki ağırlığı onu çileden çıkarmamış mıydı? Sırf vatanın endişesi ile babasını zehirlediği zaman bir taş kadar katı bir kalbin vücudunun belki sağ tarafında yerleşmiş olduğunu

kendi bile itiraf etmemiş miydi? Niçin Pervane'nin sözlerine itimat etmişti? Acaba koca Selçuklu İmparatorluğu'nun başına geçen bir sultan bu kadar duygu ve alaka itibarıyla şahsi zevk ve sefalarından bir dakikasını olsun feda edemeyecek bir hamiyetsizlik ile halkın nazarında gizlenmeli miydi? Ya bugünkü facialar, Selçukluların üzerine çöken bu felaketlerin mesulü kimdir? Kanlı isyanlarla hançerlerini sıyıran Bâtınîlerin önünde can veren bu kadar bin insanın günahı kimin boynundadır? Şark vilayetleri cayır cayır yanıyor. Halk uğradıkları bu musibetin karşısında yer ve yurtlarını bırakmışlar, sefil bir hâlde durmayıp hicrete başlamışlar. Bu ne kadar bir uğursuzluk... Zaman-ı saltanatının uyku ile geçen günlerinin şimdi azabını ne yaman tadıyordu. Yerinde oturmadı; kalktı gezindi. Kâh o tarafa kâh beri tarafa oturdu. İçi içine sığmıyor. Kalbi çelik iğneli bir avuç içinde sıkılıyordu. Asabiyetinden dudaklarını ısırıyor, dişlerini gıcırdatıyordu. Aklına kâh intihar etmesi geliyor kâh şimdi müsebbiplerini en ağır cezalarla demir çemberler arasında sıkımayı düşünüyor. Bir buhran içinde ruhu darlandıkça darlanıyordu. Artık devletin başına gelen bu gaileden kurtulmak için kiminle müşavere edecekti. Senelerden beri birlikte yaşadığı ve her türlü arzusunu yerine getirmek için dakika öldürmediği atabeyi Saadeddin Köpek'in bütün bu işlerdeki parmağını katiyetle anlamıştı. Ne kadar hilekâr ve hain fikirli bir adam olduğunu şimdiye kadar neden idrak etmemişti. Onun içinde kaynayan düşmanlık hislerinin neticesi olarak ortaya attığı her fikirde mutlak bir suikast vardı. Şimdi ise memleket çok endişeli bir felaket uçurumuna sürüklenmiş bulunuyordu. Bu adam, muhakkak Baba İshak'ın adamlarından biriydi. Sultan o kadar yakinen buna inandı ki bu zamana gelince zihnine bile uğramayan fikirler artık onu Saadeddin'in hakkında tamamıyla tenvir etmişti. Çünkü ne vakit Baba İshak'ın hakkında bir söz atılırsa tasavvur edilmeyen bir hassasiyetle şaha kalkar, bütün

kudretiyle onun maneviyatından, büyüklüklerinden saatlerce bahseder, muhitte bir tenkit hareketi uyanmaktan o derece de çekinirdi. Baba'nın üzerine toz kondurmaz, keşf ve kerametinin dillerde destan olduğunu söyler ve Selçuklu sultanları için duası daima alınacak erenlerden olduğunu ima ederdi. Bu hilekârlıklarla aylarca aldatılmış, kandırıcı sözlerin buğu ile beyni uyuşturulmuştu. Hakikaten Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî yeis ve nedamet fırtınaları arasında en derin hınç ile kendini yiyordu; aklının oynadığına hükmedilmeyeceğini bilmiş olsa öfkesinden üzerindeki elbiseleri yırtacak, tırnaklarıyla göğsünü yaracaktı. Tahammülsüzlüğü, ızdırabı haddi aştı.

“Ah! Dinsiz alçak; beni değil tarihin huzurunda kendi vicdanımda da ebediyen mahkûm ettin. Babamın ulvi ve mukaddes simasını zehirli bir hançer ile gözümün önünde hırlaya hırlaya nasıl simsiyah olduğunu unutmam. O zehri sunan ben isem de, ölüm suyunun kaynağı senin beynindir!.. Büyük ecdadımın hiçbirisi benim kadar vicdanen kendini mahkûm etmiş bir alçak değildir. Asırların ebediyet levhalarına altın kalemle isimlerini yazan Selçuklu sultanları arasından kendimi tamamen nefyediyorum. Ben tarihin mahkemesine uğramadan o adalet dîvânından acaba nefsimi nasıl kurtaracağım. Güneşe karşı kalmış bir kar gibi varlığım erimiş olsa idi de bu karanlık günleri görmese idim!..”

Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî hakikaten bir buhrana tutulmuş, ne yapacağını şaşırmişti. Artık hiçbir kimseye itimat edemiyor. Kahrından çatlayacak hâle geliyordu. Vücudunu bir dermansızlık kapladı. Ayakta duramadı. Kendini sedirin birinin üzerine güç bela atabildi. Bütün fersizliğiyle yığıldı. Sultan'ın içinde kıvrandığı güçlüğü uzaktan uzağa gören, bir dakika kaçırmayan Müstevfiyî'l-memalik, bugünkü tabiri ile Maliye vekili, eski Amasya kadısı Keşânî Muhammed Taceddin'in hamiyetli oğlu Mühezzibeddin Ali; Keykubad Sarayı'ndaki tebrik merasiminin ne kadar fena bir

akıbet gösterdiğini yakından gördü. Ve esasen Firuze'nin verdiği malumatla Baba İshak'ın hakkında en esaslı bilgilere malik olduğundan Sultan'ın şiddetli teessürleri karşısında müteyakkız davrandı. Dairesi cariyelerinden birini en kısa yoldan Gıyaseddin-i Sanî sarayına koşturdu. Çünkü pek iyi biliyordu ki Sultan oradan iyi bir fikirle ayrılmamıştı. Simasından derin yeisler akıyordu. Memleketin uğradığı acı felaketlerden ölçüsüz ızdıraplar duymuştu. Bunu içten sezen Mühezzibeddin Ali uzun zamandan beri Saadeddin Köpek'in tertibatıyla hiç ardı ve arkası kesilmeyen saray işret âlemlerinin Sultan'ın üzerinde fena tesirler uyandırdığını, onun fikir ve muhakemesini hatta sıhhatini bile bozduğuna dikkat etmişti. Her gece başka bir zevk masasının ateşli, şehvetli heyecanlarıyla kendini kaybeden Sultan, artık durmaksızın içiyor, eğlence peşinde vakitlerini geçiriyordu. Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sâni'nin düştüğü bu bataklıktan onu çıkarmaya kimse el uzatmıyordu. Aynüşşems ile Pervane'nin ellerinde bir oyuncak hâline giren Sultan, bazen harekâtını dile getirenleri hemen haşlıyordu. Bu hâlleri beğenmeyen ve Sultan'ın çok iyi kalpli dostlarından biri olan Mühezzibeddin Ali, Bâtınîler ihtilalini zaten bekliyordu. Baba İshak Kifirsûdî'nin isyanını duyduğu zaman herkeste görülen telaş onda görülmemişti. Senelerden beri o civarlarda kül altında hararetlerini bir derece daha arttırmaya uğraşan Bâtınî daîlerinin kaç defa bu fena maksat ve fikirlerini o, yakından görmüş ve duymuştu. Sultan Gıyaseddin'e maalesef bir söz geçiremediğinden istikbalin pek yakında doğuracağı kanlı günleri o, daha o zaman sezmiş ve takdir etmişti. Fakat ne çare ki Saadeddin Köpek'in Sultan üzerindeki büyük nüfuzu bütün devletin iyi kalpli emûrlerini kötölemiş, onları her fırsatı kaçırmayarak birer birer nazardan düşürmüştü. İşte bunların arasında Mühezzibeddin Ali, Pervane'nin en başlı düşmanlarından sayılıyordu. Sultan Gıyaseddin'in yapayalnız odasında baygın bir hâlde düştüğünü kapı anahtar deliğinden tarassut eden saray cariyeleri Müstevfiyî'l-memalik'in

gönderdiği cariyeyi kapıyı vurmaya teşvik ettiler. Kızlar hep birlikte kapıyı zorladılar. Sultan gürültüden kendine geldi. Hemen koşup kapıyı açtı.

“Ne var, Ne oluyorsunuz!..” diye asabi asabi bağırdı.

Bir cariyе; “Velinimetimiz Sultanımızın rahatsızlığını hissettik. İradelerine intizar etmek için koştuk.”

Sultan, “Hiçbir şeyim yok. Yalnız hemen bana Müstevfiyi'l-memalik Mühezzibeddin Ali'yi çağırınız.”

Orada bulunan Mühezzibeddin Ali'nin cariyesi koşa koşa gitti. Zaten konağında intizarda bulunan Müstevfiyi'l-memalik cariyenin telaşlı gelişini görünce;

“Ne oldu? Çabuksöyle. Sultan'a bir şey mi oldu? Bu telaş ne?..”

“Velinimetimiz irade buyurdu, sevgili Emîrimi istiyorlar, fakat acele.”

“Hayırdır inşallah; Ah ne çare!.. O fitnekâr dönme muradına erdi.”

Mühezzibeddin hızla yukarı çıktı. Kendinin hazırlanacağı zamana kadar süratle hayvanının binek taşında beklemesini söyledi. Bir müddet sonra bahçe kapısından atına bindi. Çala kamçı saraya geldi. Sultan tarafından kabul edildi. Gıyaseddin-i Sanî'nin sararmış benzine, merak ve keder içinde ağladığını ima eden gözlerinin kızıllığına bakan Mühezzibeddin;

“Velinimetim!.. Merak ve telaş edecek kadar büyük bir hadise karşısında olduğumuzu zannetmiyorum.”

“Ali! Sizin bana ne kadar sadık bir emîr olduğunuzu şimdiye kadar takdir edemediğimden dolayı kalbimde bir acı duymaktayım.”

“Cenab-ı Hak velinimetime uzun ömürler versin şu dakikada teveccühünüzü taşıyan yüksek iltifatlarınıza canımla başımla teşekkür ederim. Ben değersiz bir kulunuzum.”

“Bunu daha evvel yapmaktığım lazım gelirken yanımda devletin sadık bir bendesi kıyafetine giren düşkün ve hıyanet ruhlu bir adam mani oldu. O adam ki senelerden

beri Selçuklu hükümdarlarının iltifatlarıyla şan ve şöhret kazanmıştı. Tükenmez servetler biriktirdi. Şehzadelere atabey oldu. En büyük makamlara getirildi.”

“Ne çare ki en büyük maiyetler de yine hep onun eliyle oldu. Bugünkü fitneler de onun başının altından kaynadı.”

“Bu hainin Baba İshak ile münasebatı hakkındaki fikrinizi öğrenmek isterim.”

“Velinimetim onun ne kadar azgın bir Bâtınî fedaisi olduğunu senelerden beri biliyordum. Zaten Baba İshak’la aynı ırktan Bizanslı iki yalancı dönme Rum olduklarını da bu sefer ta Alamut’tan beri yanlarında bulunan Firuze ismindeki bir Türk kızının bana samimi itirafatından öğrendim.”

“Ne söylüyorsun Ali; beni hayretlere düşürecek olan bu haberi veren o kız tahta çıktığım zaman Baba İshak tarafından hediye edilmişti.”

“Bu kız aslen Kazvinli bir Türk kızıdır. Baba İshak’a Alamut’ta hizmetçi tayin edilmiş, onu candan sevmiş, içinde parlayan aşk ve sevdâ yalazları senelerce sönmemiş, onunla birlikte Alamut’tan Baba İlyas Zaviyesi’ne gelmişler. Orada bu kız tamamıyla ihmal edilmiş, uzun zamanlar bu tekkenin bir köşesinde yapayalnız kalmış, Baba İshak kendi ırkından vaktiyle Suriye esir pazarlarında Alamut şeyhi namına alınan güzel bir Bizanslı kıza âşık imiş. Asıl ismi Safu olan bu kız, Türk beylerinden birinin mirasçılarını tarafından satılmış, ihtidasından sonra adı Aynüşşems’e döndürülmüş. Sarayınızın en angılı bir kadını olan bu Safu Bâtınîlerin itibarlı bir daîsi idi. Aynı zamanda Alamut’un gem almaz bir casusudur. Bütün aleyhlerinde yapılabilecek ihtimali olan şeyleri Alamut merkezine bildiriyor. Selçuklular tahtına oturduğunuz zaman Baba İshak, Firuze’yi başından defetmek için zât-ı şahanelerine takdim ediyor. O günden beri ne aranıyor ve ne de soruluyor. Firuze Aynüşşems tarafından ihmale uğruyor. Bundan son derece müteessir olan Firuze, bütün bu hakikatleri bana birer birer anlattı. Baba İshak’ın Bizans tahtını kurmak için en coşkunu

bir hararetle senelerden beri koştüğünü söyledi. Bâtınîlerin birtakım rütbe ve makamları, verilen cinaî vazifelerdeki muvaffakiyetlerle tevcih ettiklerini bilen bu Bizanslı birçok hükümdar saraylarından kanlı elleriyle çıkmış; kanıksamış olan ruhu Selçuklu saltanatını da altüst etmek için seller gibi kan dökmekte ufak bir tereddüt bile geçirmemiştir. Firuze bu suikast yolunun tafsilatını bana verdi. O kanlı faciaları birer birer nakletti. Saadeddin'in ise kurulan bu planın tatbikine memur ve bu maksatla saraya vaktiyle yerleştirilmiş bir Bâtınî olduğunu anlattı. Şair Nevruzî'nin de bu cinayet şebekesinin bir kolu olarak Alamut'tan tayin edildiğini bildirdi. Artık hakikat her cepheden tebellür etmiştir."

"Neler duyuyorum! Aklıma durgunluk geliyor."

"Evet, velinimetim efendim. Bunları zât-ı şahanelerine arz için kaç defa imkân ve fırsat aradım. Fakat o hainin tezvirleriyle daima teveccühlerinizden uzaklaştırılıyordum."

"Yeter! Dinlemeye tahammülüm kalmadı. Sizi Pervane tayin ettim. Hemen işe el koyunuz. O herifi de demir kafes içinde ateşe karşı bütün et ve kemikleri eriyinceye kadar bırakınız. Bir dakika geçirmeyeceksiniz. Firuze has kullanımı arasındadır. Aynüşşems'i hapsediniz."

"Ferman."

"Asilere karşı ilk elden bir ordu hazırlayınız. Amasya valisi Hurşid'i Sivas'a, Armağanşah'ı da Amasya'ya tayin ettim. Armağanşah'ın başkumandanlığıyla asilerin üzerine sevk edilecek ordunun levazımını süratle görünüz. Yarın bu işler bitecek, ordu üç gün sonra Konya'dan Kayseriye üzerine hareket etmiş bulunacaktır. Çünkü Baba İshak'ın, Ali Şiroğlu Muzaffereddin ve Germiyan Beyleri mağlup etmiş olduğunu haber aldım. Bu iki kumandanın maiyetindeki kuvvetler de dağılmışlar, perişan bir hâlde kaçmışlardır. İhtilalcilerin Kayseriye istikametine doğru hareket ettikleri anlaşılmıştır."

Mühezzibeddin Ali, Sultan'ın huzurundan çıktı. Aldığı iradeyi yerine getirmek için işe derhâl girişti. Ortalıkta devam eden heyecan bütün şiddetiyle devam ediyordu.

Pervane Saadeddin Köpek, Aynüşşems, Şair Nevruzî Sultan'a Suikasta Karar Verdiler.

Sultan Gıyaseddin-i Sanî'nin taht salonundan hiddetle ayrıldığını ve bütün isyan ve ihtilal vilayetlerinden gelen adamların Sultan'a birer birer hadisatı anlatmalarını gören Pervane Saadeddin Köpek neticeyi derhâl kestirmişti. Ve Dîvân'da neye uğradığını bilmedi. Çünkü herkes müteessirane saraydan ayrılmış ve birçok zevatı endişe almıştı. Bâtınîlerin Konya üzerine gelmekte olduklarını duyan halkın içine dehşetli bir korku düştü. Tebrik günü salonda geri kalanlar, Amasya kadısı ile Şerefeddin İnaç'ın etrafını sardılar. Daha fazla izahat almak için sıkıştırıyorlardı. Kadı çözüük bir dil ile Babaî ihtilalcilerinin katilliklerini o kadar fecaatle tasvir etti ki dinleyenlerin tüyleri ürperdi. Herkes lanet olsun diyordu. O kalabalığın arasından süzölüp geçen Pervane hemen atına atladı. Bütün süratiyle konağına döndü. Artık başının çaresine bakmak lazım geldiğini derhâl kestirdi. Fakat ne yapacaktı. Bu endişe arasında şaşkın şaşkın sağ ve soluna bakıyordu. Zihni âdeta durmuştu. Sanki damarlarında bir zerre kan dönmüyordu. Bütün vücudu kurumuş bir ağaç gibi hissiz kaldı. Düşünmek istiyordu. Dimağı tamamiyle durmuş, ufak bir fikir olsun gelmiyordu. Bu elim vaziyet karşısında bocalarken Aynüşşems ile Şair Nevruzî kapıyı açtılar. Pervane'nin bir cenazeden fark edilmeyecek duruşundan birdenbire kendilerini dehşet bürüdü. Aynüşşems hemen Saadeddin'in ellerine sarıldı.

“Ne oldunuz? Kendinize geliniz, metanet!.. Çok rica ederim, aklınızı toplayınız!..”

Şair Nevruzî hayretle ne yapacağını şaşırmıştı.

“Aynüşşems!.. Ne oluyorsunuz? Yoksa Pervane’ye bir damla mı indi? Niye ses vermiyor? Cesaret!..”

“Hayır, hayır hiçbir şey yok. Ehemmiyetsiz bir dalgınlık. El ve ayaklarını ovuşturunuz. Evet, evet tam benim gibi kollarını hareket ettiriniz. Bir yudum su. Koş Nevruzî, bir yudum su!..”

Şair Nevruzî hemen dışarıya fırladı. Kapının önünde bulunan hademeye acele su getirmesini söyledi. Konak halkının bile malumatı olmayan bu vaziyet bütün gizliliğiyle ağızlarda kapalı tutuluyordu. Saadeddin yavaş yavaş kendine geldi.

“Of ne kadar mustaribim bilseniz. Bana biraz daha su verir misiniz?”

Derhâl Aynüşşems buzlu bir bardak uzattı. Saadeddin bir damlasına kadar içti. Aklını toplamıştı. Fakat teneffüsü daha intizama girmemişti. Yarım saat sonra tamamıyla kendine malikti.

Saadeddin Köpek; “Gördüğümüz işlerin foyası meydana çıktı. Artuk hayatta kalmak benim için bir talih meselesidir. Bu dakikadan sonra felaket üzerimize çökmek için bir şey beklemiyor.”

Aynüşşems, “Niye endişe ediyorsunuz? Ya biz ya Sultan...”

Saadeddin Köpek, “Yani hançerin işlemesi lazım mı demek istiyorsunuz?”

Aynüşşems; “Tam anladığınız gibidir.”

Şair Nevruzî; “Bunda çok acele hareket lazım.”

Aynüşşems; “Şu dakikadan itibaren.”

Saadeddin Köpek; “Nasıl hareket edeceğiz?”

Aynüşşems; “Maiyet alayındaki daima emre bakan dört Almutluya Sultan’ın köşkünde işinin bitirilmesini söyleyeceğiz. Biz de ilk fırsatta buradan ayrılmış bulunuruz.”

Saadeddin Köpek; “Bu iş sizden yardım bekler.”

Aynüşşems; “Ne şekilde?”

Saadeddin Köpek; “Sarayın iç kısımlarını o adamlar bilmezler. Daha birtakım hususları siz bilirsiniz. Bunun için onları kılavuzlamak lazımdır.”

Aynüşşems; “Öyle zannediyorum ki benim vaziyetim Sultan’ın nazarında henüz şüpheli görünmemektedir.

Şair Nevruzî; “O ciheti kayd-ı ihtiyatla söyleyiniz.”

Aynüşşems; “Niçin senin ve benim vaziyetim hakkında bir ifşaatın sızacağına ihtimal veremiyorum.”

Şair Nevruzî; “Firuze’nin bir Türk kızı olduğunu unutmayınız? Bu ırk farkı!..”

Aynüşşems; “Peki, fakat bundan ne çıkar?”

Şair Nevruzî; “Ne mi çıkar? Anlatayım da o zaman bana hak vereceksiniz.”

Aynüşşems; “Bütün dikkatimle sizi dinliyorum.”

Saadeddin Köpek; “Çok hassas noktaya dokundunuz. Bütün şüphelerim hep o kızın üzerinde dönüyor. Ahden Bâtnîliğe ait bağlanmasının da sahte ve yalan olduğunu biliyorum.”

Aynüşşems; “Evham ve hayalâta kapılmamanızı hatırlatıyorum.”

Şair Nevruzî; “Ne diyorsunuz. Hayalin, vehmin cereyanlarına kapılmak suretiyle fikirlerimi kıymetten düşürmek deliliğinde bulunmam. Bu hususta müsterih olunuz. Ancak Firuze’nin bizim bilmediğimiz herhangi sebeplerden dolayı buradaki vaziyeti tamamıyla değişmiş ve bilhas- sa [Aynüşşems’i göstererek] size karşı söylenmez hisler beslemeye başlamıştır. Aramızda geçen konuşmalardan daima bu duygusunu saklayamayacak derecede hasmane sözler söylemekten çekinmez. Ve Baba İshak’a karşı da kinli hislerini döküyordu.”

Aynüşşems; “Biliyorum biliyorum. Onun Baba İshak’a karşı mahbubiyeti vardı. Baba onu idare edemedi. Uzun zamanlar Baba İlyas Horasanî Zaviyesi’nde arayıp sormadı. Kaç defa Baba İshak’a yalvardım, bu hareketini düzeltmesi-

ni rica ettim. O bir kadın kalbinin ne kadar intikamcı olduğunu bilmiyordu. Şimdi tam fırsatı buldu. Çok korkulu bir anda onun tehlikeli hücumuna uğradık demektir.”

Şair Nevruzî; “Duracak zaman yok. En kısa yoldan hedefe doğru.”

Saadeddin Köpek; “Aynüşşems’in nazarda şüpheli olduğunu bununla mı anlıyorsunuz? Belki Sultan’a daha aksetmemiştir.”

Şair Nevruzî; “Onubilmem. Fakat Firuze’nin Müstevfîyi’l-memalik Mühezzibeddin Ali ile ne kadar derinden dostluklar kurduğunu hissediyorum.”

Saadeddin Köpek; “Bu adam benim düşmanımdır.”

Şair Nevruzî; “Öyle ise daha ne bekliyorsunuz?”

Saadeddin Köpek; “Tam yerinde bir düşmanlık.”

Şair Nevruzî; “Bu husustaki şüphelerimin isabetli olduğuna kâfi bir delil değil midir?”

Saadeddin Köpek, “Peki bunu kabul ediyorum. Ya Aynüşşems’e nereden bundan bir hisse çıkarıyorsunuz?..”

Şair Nevruzî; “Öyle anlıyorum, zihniniz çok karışık.”

Saadeddin Köpek; “Onu inkâr edemem.”

Şair Nevruzî; “Mademki öyledir, müsaade ediniz de ben düşüncemi arz edeyim.”

Saadeddin Köpek; “Buyurunuz.”

Şair Nevruzî; “Aynüşşems buradan ayrılmasın. Şimdi o fedaileri buraya çağırıp vazifelerini anlatalım. Bu akşam biz de Konya’yı terketmiş bulunuruz. Aynüşşems sarayın dâhilî vaziyeti ile Sultan’ın hususî daireleri hakkında malumat verir. Belki biz henüz Konya’nın nazarlarımızdan gölgeleri kaybolmadan işin neticelenmiş olduğunu duyarız.”

Aynüşşems; “Bu fikir çok isabetli.”

Henüz Aynüşşems son sözünü bitirmemişti ki evin kapısı birdenbire hızlı hızlı vuruldu. İçeridekilerde dehşetli bir telaş başladı. Pervane Saadeddin Köpek şaşırdı. Aynüşşems hemen arkasına fırladı.

“Kimsiniz?”

“Açınız.”

Bu ses hem âmirane ve hem de pek yüksekti. Şair Nevruzî heyecan içinde titriyordu. Saadeddin Köpek’in rengi bembeyaz olmuş korkudan bir kelime bile söyleyemiyordu.

“Açınız diyorum.”

Aynüşşems bütün cesaretiyle bağırdı:

“Kim olduğunuzu söyleyiniz.”

“İsrar etmeyiniz. Kapıyı kıracağım.”

Aynüşşems çare olmadığını anladı. Kapıyı açtı. İçeriye üç zabıt girdi. Teslim olmalarını söylediler. Aynüşşems belindeki hançeri birdenbire sıyırdı; ilk giren zabıtın üzerine hücum etti. Tam kalbine hançeri sapladı. Şair Nevruzî diğer zabite hücum etti. O da o genci vurduğu hançerle yerlere serdi. Arkadan dolaşan üçüncüsü Aynüşşems’in üzerine atıldı. Vurduğu kuvvetli bir tekme ile onu yere yuvarladı. Derhâl bileğini yakaladı. Hançeri elinden aldı. Merdivenlerden koşa koşa çıkan ümeradan Yakut Bey odanın içine daldı. Şair Nevruzî bu sefer Yakut Bey’in girdiğini görür görmez kapıdan dışarıya fırlamak istedi. Fakat Yakut Bey daha çevik davrandı. Vurduğu kılıçla Nevruzî’nin kolunu düşürdü. Odanın içi tamamnıyla karışmıştı. Pervane Mühezzibeddin Ali de arkadan erişti. Bu boğuşmaklıktan istifade ederek kendini salona atmaya muvaffak olan Saadeddin Köpek’le karşılaştı. Elindeki kılıçla Saadeddin’e hücum etti. Zaten korkudan dizleri çözülen Saadeddin yere yuvarlandı. Derhâl başındaki sarığıyla Mühezzibeddin kollarını bağladı. Dev gibi vücuduyla üzerine çullanır çullanmaz zayıf ve sıska bir yaratılışa malik olan Saadeddin Köpek’in kıpırdayacak hâli kalmamıştı.

Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî’ye gizli suikast planının hazırlamaya uğraşıldığı bir sırada böyle baskına uğramaları hiç de tesadüf değildi. Çünkü senebaşı merasiminin ne kadar teessürlü bir hadise ile nihayetlendiğini gören Firuze bunların saraydan sessizce kaybolmalarından şüphelendi. Derhâl her üçünün arkalarına tayin ettiği birer adama onların harekâtını katiyen gözden kaçırmamalarını sıkı

sıkıya tembih etmişti. Vaktiyle Alamut'ta Bâtînîler arasında gizli cinayetlerin bin türlüüne vakıf olan bu Kazvinli Türk kızı hususi bir maksatla saraylarda entrikalar çeviren bu üç şahsın mahiyetlerini pek iyi bildiğinden muhakkak bir cinayete karar vereceklerine katiyetle hükmetti. Selçukluların yanında senelerden beri yaşayan bu adamların ne kadar tehlikeli olduklarını son törende herkes anlamış; bilhassa Sultan Gıyaseddin endişeler içinde kalmıştı. Bittabi bu gizli şebekenin bütün işlerinin meydana çıkması üzerine faillerin en başında bulunan Saadeddin Köpek'in çarpacağı cezanın da ne kadar ağır olacağı takdir ediliyordu. Akşam karanlığında Aynüşşems ile şair Nevruzî'nin birer birer Saadeddin Köpek'in sarayına girdiklerini izlerine koyduğu adamlar haber verdiler. Firuze, Gıyaseddin Keyhüsrev'e bu gizli toplantının çok tehlikeli olan neticesini anlattı. Bunların cürm-i meşhut hâlinde basılmalarını rica etti. Çünkü vaziyet vahimdi. Muhakkak bir cinayete karar verileceğini söyledi. Sultan yeni Pervane Mühezzibeddin Ali'ye Saadeddin'in konağının derhâl basılmasını irade etti. Yeni Pervane aldığı muhafızlarla Saadeddin'in konağının etrafını sardı. Bizzat Tümen kumandanı Yakut Bey ile üç zabıt içeriye girdiler. Bu cinayet şebekesini tam müzakere esnasında bastırdılar. Aynüşşems boşluğuna isabet eden tekmenin tesiriyle birkaç saat baygın kaldı. Ağzından burnundan boşanan kanlarla kendini kaybetmişti. Odanın içindeki hadiseden malûmattar olan konak halkı merdivenlerden yukarıya doğru koşuyorlardı. Nöbetçiler sokağa fırlayanları tevkif ettiler. Bir müddet sonra cenazelerin birer sedye üzerinde kanları akarak dışarıya çıkarıldığı görüldü. O kargaşalık arasında artık kendine gelen Aynüşşems, yaydan fırlayan bir ok gibi yerinden fırladı. Şair Nevruzî ile kendisi odada terk edilmiş, kapı da üstlerinden kilitlenmişti. Saadeddin Köpek ortada yoktu. Onun hayatta olduğuna hükmetti. Çünkü ne ölüsü ve ne de dirisi görülüyordu. Hemen acele ile odanın iç kapısından uzun bir dehlize daldı. Yavaş yavaş bodrum katına indi. Konağın

hususî teşkilatını zaten biliyordu. Çünkü gizli müzakereler birçok zamanlar burada yapılıyordu. Bodrumda gece yarısına kadar bekledi. Karanlıktan istifade ederek bahçeye çıktı. Sık koruluklardan bir hayal gibi geçti. Bahçenin Hızır Baba Türbesi'ne açılan sapa kapısından sokağa fırladı. Oradan doğru halk arasında Türkmen Yatırı diye anılan Hızır Baba Türbesi'ne geldi. Türbedar Demirgök Baba Alamut mensuplarından Konya, Aksaray ve bütün o havaliye me-mur olunmuş bir Bâtınî daîsi idi. Aynüşşems o günü türbedarın yanında geçirdi. Akşamüzeri Demirgök'e verdiği bir mektupla Gıyaseddin Keyhüsrev'in maiyet alayındaki dört Bâtınî fedaisini davet etti. Sabaha karşı bu adamlar geldiler. Aynüşşems Türbedar'ın hazırladığı bir ata bindi. O dört Bâtınî ile Kayseriye yolunu tuttu.

Şehit olan zabitlerin cenazelerini çıkardıktan sonra oda-ya geri dönen Yakut ve Pervane Mühezzibeddin Ali hayretle birbirlerine bakındılar. Çünkü şair Nevruzî'den başka odada kimse yoktu. Onun ölüsü derhâl kaldırıldı. Aynüşşems sırra kadem basmıştı. Saadeddin hapsedildi. Aynüşşems'ten bir eser bulunamadı. Bu azgın Bâtınî dışisinin nereden kaçtığını anlamak için her taraf arandı. Tarandı. Fakat bir ize rast gelinmedi. Saadeddin demir kafes içinde, yakılmış bir ateş karşısına konuldu. En feci işkence ile bütün vücudu kavruluyordu. Bu ızdıraplar arasında ağzından yalnız, "Ben Sahibiâzam'ın ashabındayım." demekten başka bir söz çıkmıyordu.

**Konya Üzerine Gelmekte Olan Bâtınî Kuvvetlerini
Selçuklu Ordusu Karşıladi. Bâtınîler Bozuldular;
Baba İshak Kîfirsûdî idam edildi.**

Bâtınîlerin ta Selçuklu saraylarına kadar sokulmaları ve onların elleriyle yapılan çeşit cinayetlerin ardı ve arkası kesilmemesi dolayısıyla Konya halkını endişeler almıştı. Ufak ve büyük bütün halkın ağzından Sultan'ın ayyaşlığı, kendi hevâsıyla devletin bütün umurunu yüzüstü bıraktığı tellenip pullanıp kinle döküldükçe dökülüyordu. Üç kişi bir araya geldi mi hemen konuşma kapısı Saadeddin Köpek'in sarayında kurulan cinayet komitesinin nasıl başına uğradığından açılıyordu. Bir taraftan da Bâtınîlerin ve o müthiş katiller ordusunun yalın hançer Konya'ya yaklaşmakta oldukları hatta Kayseriye şehrinin zaptından bahis ile Pont kralı Yani Komnenos'un bütün sahilleri yaktığı da söyleniyordu. Hatta bu arada sahiller muhafızı Ali Şir, Kastamonu valisi Celaledin Süleymanşah'ın başa çıkamayacakları bir ağızdan bin ilave ile ortalığa yayılıyordu. Konya çarşılarını, dükkânların önlerini o kadar kesif bir kalabalık almıştı ki yığın yığın ahali merakla havadis peşinde dolaşıyorlar. Ufak bir fısıltıya kulak kabartıyorlardı. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî, Armağanşah kumandasıyla mühim bir kuvvetin Kayseriye'ye doğru yola çıkarılmasını emretti. Pervane Mühezzibeddin Ali, Sultan'ın bu iradesini derhâl yerine getirdi. Bâtınîler Bozok'u geçtiler. Kırşehir ovasına

indiler. Orada Pont kralı Yani Komnenos'un Ali Şir kuvvetleriyle harbe tutuştuğu haber alındı. Fakat bu beşaretli havadis Kral'ın bozulup öldüğü ilavesiyle yeise döndü. Kral ordusu bin müşkülâtlâ Trabzon'a can atabildi. Baba İshak vaziyetin hiç de iyi bir şekilde geçmediğini anlar anlamaz ricate mecbur oldu. Armağanşah ordusu ise peşinden ayrılmıyor, baskınlarla durmaksızın ihtilalcileri eziyordu. Baba İshak artık mukavemet edilemeyeceğini gördü. Amasya'ya kapağı attı. Ali Şir Bey ise Yani'nin yerine Pont kralı olan Manuil ile sulh bağladı. O cihette devletin emniyetini temin etti. Erzurum valiliğine tayin edilen Yakut Bey de Gürcülerle musalaha yaptı. Hududa ait tehlikenin bu suretle önünü almış oldu. Baba İshak Kifirsûdî artık kıvranmaya başladı. Seksen bin Bâtınî kuvvetleriyle dar bir sahaya sıkıştırıldı. Akıbet, çok vahim tehlike gösteriyordu. Konya sarayındaki suikast tertibatının suya düşmesi, oradakilerin tam müzakerede esnasında tepeden inme bir baskına uğramaları onu o kadar müteessir etti ki birkaç gün bir lokma ekmek bile ağzından geçmedi. Aynüşşems'in bir hüsnûtalih eseri olarak o müthiş vartadan yakayı kurtarmasından nispeten memnun oldu. Aynüşşems ise geceyi gündüze katarak Amasya'ya erişti. Fakat gördüğü manzara onu yeniden felakete boğdu. Çünkü Amasya dört taraftan sarılmıştı. Şerefeddin İnaç, Tekür Sinan Beylerbeyi'nden muntazam kuvvetlerle Armağan ve Yakut Beyleri takviye ettiler. Ve bütün Bâtınîleri geniş bir sahada sarmaya muvaffak oldular. Aynüşşems şaşırmıştı. Amasya valisi Hurşit Bey'in arkadan sarkmaya uğraştığını yanındaki dört Bâtınî haber verdiler. Gece olmuştu. Her taraf tamamıyla karardıktan sonra Aynüşşems Ferhat Dağı'nın gayetle dar bir vadisinden şehre girmeye muvaffak oldu. Baba İshak Kifirsûdî'nin otağına vardığı zaman Bâtınî daîlerinden mühim bir grup ile harp vaziyeti hakkında Baba'nın müzakerede olduğunu gördü. Aynüşşems'in perişan bir kıyafetle içeriye girdiğini gören Baba hemen yerinden atıldı. Onun boyunlarına sarıldı. O da Baba'nın ayaklarına kapandı.

Oturanlarda bir teessür başladı. Bilhassa Baba İshak'ın he-yecanla gözyaşlarını görenler derin bir ızdırap duygusu altında ezildiler. Aynüşşems oturdu. Müzakerenin cereyanını durdurmamak için;

“Rica ederim. Müzakereyi kesmeyiniz. Tehlikenin büyüklüğünü yakından gördüm. Baba İshak'ın mütalaasını duymak istiyorum.”

“Mütalaamı siz daha gelmezden evvel birer birer söylemiştim. O sözlere ilave edecek mühim bir nokta daha var. Pont kralının mağlubiyeti bize en büyük felaket kapısını açtı. Sıkıştığımız çemberi kırmak için yeni bir vaziyet almak lazımdır. Ben evvela sevhil muhafızı Ali Şir'in hançerlenmesini muvafık görmüş, oraya bir fedai göndermiştim. Aybek Baba vaziyetten o kadar korkulacak bir şey olmadığını söyledi. Nasıl olsa o bizim karşımıza kolları bağlı gelecektir dedi. Bunun üzerine fedaileri diğer bir vazifeye gönderdim. Ali Şir'in katli tehhür etti. Gıyaseddin Keyhüsrev'in de bu kadar süratle üzerimize geleceğini hiç de tahmin etmemiştim. Çünkü Saadeddin Köpek'in verdiği raporlar bize daha emniyet temin ettiler. Bu itibarla bazı tedbirlerde kusur edildiğine kaniyim.”

Aynüşşems; “Emin olunuz ki Saadeddin çok ciddi hareket etti. Ancak bizim müdahalemizin haricinde kalan mühim işler oldu. O menhus yılbaşı tebrikinde buralardan kaçanların Sultan'ın huzuruna girmeleri her türlü çalışmamızı altüst etti.”

Lokman Baba; “Ben vaziyetin korkulacak kadar aleyhimizde olmadığını iddia ediyorum.”

Saltuk Baba; “On binden ziyade uç Anadolu'dan ashabımız gelmiştir. Her birisi yüzlerle Selçuk askerine bedeldir. Sahibiâzam'a can vermiş, kul olmuş Bâtînîlerdir.”

Baba İshak Kifirsûdî; “Bosfor kıyılarında gök denize aksetmiş kartal işaretli miğferleriyle bütün Propontisid sahillerini aşan Roma'nın asil kumandanlarından muhakkak ki daha kuvvetliyim. Fakat menhus talihim bana yar olmuyor.

Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî, Selçuk sultanlarının altıncısı oluyor ki bundan evvel beş hükümdarın canları hep benim şu çelik ve dikenli pençemde eridiler. Onların her birinin vaktiyle ayaklarının ucunda sürüklenen İslav köleleri kadar olsun kıymet ve meziyette olmadıklarını biliyorum. Ne çare ki bugün karşıma Sultan İkinci Gıyaseddin değil benim kara talihim çıkıyor. Konya'nın altın zerreleriyle pırıl pırıl yanan sarayları Bizans prenslerinin neşe ve bahtlı günlerini kutlarken bugün ta Turan'dan bir tutam yeşil ot bulmak için hayvan sırtlarında göç eden Türk çapulcularının sergerdesinin oğulları oralarda kurulmaktadırlar."

Aynüşşems heyecanla ayağa kalktı. Baba'nın dizlerini öptü. Geri geri çekildi. Gözlerini semaya dikti. Kollarını uzattı. Hazin bir sirna aldı. Birkaç defa yutkundu. Birden bire gümbürdemeye başlayan dişi bir sırtlan gibi sırttı. Ön dişleri parlamaya başladı. Gözleri sağa ve sola aktarıldı. Dizleri üstüne çökmüştü. Acı acı güldü. Baba İshak'la orada bulunan bütün Bâtınî daîleri içlerinden bir ürperme duydular. Aynüşşems, hakikaten esrarlı bir manzara almıştı. Başını çevirdi. İsak Komnenos'a hayran hayran baktı. Dişlerini gıcırdatmaya başladı. Parmaklarını birbirine geçirdi. Göğsüne doğru büktü. Çıtır çıtır öten o parmaklar, ince uçlu süngüler gibi birbirlerinden ayrıldılar. Sağ kolunu ileriye doğru itti. En çevik bir silahşor gibi belindeki siyah saplı Bâtınî hançerini çekti. Ve sapını tamamıyla kavradı. Ucuyla Konya cihetini göstererek bütün hıncıyla bağırdı:

"Aziz Bâtınî büyükleri! Hepimiz Sahibiâzam'ın kölesiyiz. Beş bin senelik bir varlığın ışıkları gözlerimizin bebeklerinde parlamaktadır. Beynimden fırlayan ilk duygu, insanoğlu! Sen ya hiçsin yahut da hepsin, bütün İsmailîler bu sualin birinci kelimelerine cevap bile vermediler. Onun içindi ki İngiltere kralları bizden yardım dilediler. Ehl-i Salıp orduları bir tufan gibi Garp'tan akına başladığı zaman Selahaddin Eyyûbî'nin yüreği yerinden oynadı. Neticede aciz kaldı. Bize yalvardı. Sur hükümdarlarının pırlanta taçları

hançerlerimizle darmadağın edildi. Cengiz bütün Asya'yı bir yığın harabeye döndürdü. Celaleddin Harezmşah, Sind Nehri'nin dalgalarını yara yara geçerken onun elini tutanlar, yine bizim ashabımızdı. Bugün Oktay Kaan'ın ordularında bulutlar gibi Bâtînîler var. Sultan Gıyaseddin'in zabiteleri arasında Sahibiâzam'a gönül vermiş niceleri at üstünde onun fırsatını gözlüyor. Seksen bin insan sizin parmağınızın ufak bir işaretine bakmaktadırlar. Kınlarında dururken bile hançerlerimizin ucundan âdemoğlunun kanı damlamaktadır. Ne oluyor!.. Ali Şiroğlu'nun üzerimize gelmesi, Armağanşah'ın bizi sarıması, İnaç'ın, Tekür Sinan'ın kuvvetlerinin baskınlara başlaması bizi neden bu kadar yeise, ümitsizliğe düşürüyor. İşte ben yarın göreceksiniz ki bütün safları bir dalgıç gibi yarararak ta Sultan Gıyaseddin'in her nasılsa elimden kaçan canını göğsünden oyarak şu hançerimle sökeceğim."

Aynüşşems öyle ateşli sözler söyledi ki Bâtînî daîlerinin kalpleri yerinden oynadı. Orada bulunanların gözleri sanki birer kan çanağına döndü. Aynüşşems'in ağzı köpürdü. Öyle hınçlı görünüyordu ki İsak Komnenos, bu Bizanslı yurttaşının dalgalar gibi kabaran intikam ve ihtilalci ruhunun karışık fırtınalar gibi sarsıntısından eridi. Kendini kaybetti. Bu sırada çadırın kapısı açıldı. Nöbetçi içeriye girdi. Baba İshak Kifirsûdî'yi görmek isteyen bir adamın dışarıda beklemekte olduğunu söyledi. Yolcu içeriye girdi. Gelen adam yer öptü. Bâtînîlerce rütbesine mahsus işareti verdi. Elindeki mektubu Baba İshak'a uzattı. İsak Komnenos mektuba göz gezdirdi. Çehresinde sevinçler parladı. Mektubu okumasını bitirdi. Yolcuya ikram etti. Yergösterdi. Oradakilerde büyük bir merak uyandı. Acaba nereden geliyor? Ve neden bahsediyor? Baba İshak döndü. Mektup hakkında izahat verdi.

"Sahibiâzamızız Seyduna Alaaddin Muhammed-i Salis'ten geliyor. Bu kavgamızın ne kadar sarpa sardığını adım adım takip eden Şeyhü'l-cebel hazretleri bize yarayacak çok değerli bir müjde veriyor. Eğer bir hafta daha bu sar-

gıya boyun verir de dayanır isek büyük kuvvetlerle bütün Selçuklu ülkesini istila edeceğini haber veriyor. Asya'nın büyük hükümdarı Oktay Kaan ölmüştür. Yerine Bâtınîler dostu Kiyük Han geçmiştir. Bunun çok uğurlu bir hâdise olduğunu bilen Sahibiâzam, İsmailî daîlerini Orhun kenarına, Karakurum'a göndermişler. Bu arada büyük daîlerimiz de hareket etmişler. Kiyük Han üzerinde yapılan tesirlerle Selçukluların aleyhine mühim faaliyetler başlamış. Bize yardım için Moğol orduları hazırlanıyormuş. Binaenaleyh sebat ve metanet tavsiye edilmektedir."

Bunun üzerine oradakilerin gönüllerine serinlik geldi. Halep Bâtınîler reisi Kemaleddin'in gönderdiği kuvvetleri idare eden Ebu Ferid Harranî söze atıldı:

"Ben Gıyaseddin'in değerli kumandanlarından biri olan Armağanşah'ı çok yakından tanıdım. Bu adam şeytanlara ders verecek bir zekâ taşımaktadır. Korkarım ki bu haber bizden önce ona erişmiş olmasın?"

Aynüşşems; "Bâtınîlerin bir kuştan daha uçak vasıtalarının hiçbirine malik olmayan Selçuk kumandanları nereden duymuş olacaktırlar."

Behlül Baba; "Muğan'dan gelen Türk oymaklarından mühim bir kısım Erzurum'dan Selçuk hudutlarına gireli daha yirmi gün olmuştur. Bunlar Horasan'ı dolaştıktan sonra geldiler. Eğer Kiyük Han ordusunun hareketi esnasında bunlar oradan yollanmışlarsa muhakkak bu haber Konya'ya vasıl olmuştur."

Aybek Baba; "Hiç de aklım kesmez. Öldüğünü duyduğum Oktay Kaan vaziyeti hiç şüphe yok ki biliyordu. Yalnız bu adam muharebeden nefret eder. Gönlü yumuşak bir hükümdardı. Uzak memleketlerden servet toplamayı bir tenezzül sayan Oktay, vaktini zevk ve safa içinde geçirdi."

Aynüşşems; "Bu dediklerin doğru olmakla beraber Gıyaseddin'in Moğol düşmanlığı neticesi babası Alaaddin Keykubad'ı zehirleyecek derecede azgın olduğu Oktay Kaan'a kadar duyurulmuştu. Ben o zaman Selçuklular

sarayında saygılı bir mevkîi sahibi idim. Moğol hükümdarının Sultan'a çok ağır ve tahkîrli bir buyruldusunu o vakit hep işittik. Fakat bugün o vaziyet tamamıyla değişmiş bulunuyor. Kiyük Han'ın sarayına bir taraftan da İsa'nın çobanları Bizans'tan hicret etmiş Hristiyan rahipleri gelmişlerdi. Bizim daîlerimiz de en müsait fırsatı ele geçirmiş bulunuyorlar. Sahibiâzam hazretlerinin bu mühim tebşirlerine intizar edelim. Neticede zafer bizdedir."

Baba İshak Kifirsûdî; "Binaenaleyh Alaaddin Muhammed-i Salis hazretlerinin emirleri dairesinde hareket etmek mecburiyetindeyiz. Yarından itibaren taarruz değil dayanmakla harp edeceğiz. Bütün hücumları çeldirmekle karşılayacağız."

Baba İshak'ın son sözü kabul edildi. Otağında bulunanlar avdet ettiler. Sabah olmuştu. Selçuk ordularında boru sesleri göklere çıkıyordu. Büyük bir hücumla işaret eden bu hazırlıktan Bâtînîler endişe içinde kaldılar. Hakikaten Behlül Baba'nın tahminleri tam yerinde idi. Selçuk kumandanları Kiyük Han'ın Konya üzerine doğru gelmek niyetinde olduğunu öğrenmişlerdi. Bunun üzerine bütün süratiyle neticeyi almak ve Babailerini tamamıyla ezmek için savaş başbuğları kati kararlarını vermişlerdi. O gün büyük taarruz yapılacağı duyuruldu. Dağlar, taşlar inilti içinde idi. Selçuk fırkaları geniş ve kat kat perdeler hâlinde beslenmiş ve Amasya şehri kuş uçmayacak derecede sımsıkı sarılmıştı. Bâtînîler, dar bir saha dâhilinde tam bir çember içine alınmışlardı. Hücum emri verildi. Hurşit, İnaç, Tekür Sinan Bey fırkaları bütün şiddetiyle taarruza kalktılar. Armağanşah cephesi muhasara çemberini tam bir muvaffakiyetle daralttı. Bâtînîler, yalın hançer saflara dalıyorlardı. Hunrizane bir harp öğleye doğru şiddetini daha ziyade arttırdı. Güneşin kızılıklarıyla bir kat daha kızaran muharebe meydanı insan cesetleriyle doldu. Derelerden kan akıyordu. Bâtînî hançerleriyle Selçuklu kılıçları yüz yüze vuruşuyordu. Artık Baba İshak kuvvetleri dayanamaz bir hâle geldiler. Öyle kılıç çalınıyordu ki Bâtînîler

şaşırdılar. Armağanşah fırkası kükremiş arslanlar gibi hücum kalktıkça Bâtınî safları darmadağın oluyordu. Binlerle baş gövdelerinden ayrılıp yerlere düşüyordu. Uzun mızraklı süvariler, yalın kılıç piyadeler, yağmur gibi ok yağdıran tirrendazlar, birbirlerini takiben taarruzu tazeliyorlar, Bâtınî kesiyorlardı. Nihayet Baba İshak Kifirsûdî'nin otağı sarıldı. Nöbetçilerin bütün fedakârane müdafaaları fayda vermedi. Çünkü uzun mızraklarla keskin kılıçların savrulmalarından Bâtınî hançerleri iş göremez oldu. Baba İshak'la Aynüşşems esir edildiler. Bileklerinden akan kanlarla ellerinden hançerleri attılar. Derhâl kolları bağlandı. Armağanşah'ın çadırına getirildiler. Hicret yılının 639 senesinde Recep'in ilk günü bütün Bâtınî fırkaları ezildi. Ve Baba İshak Kifirsûdî ele geçirildi. Baba İshak'ın yakalanması Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'i derin sevinçler içinde bıraktı. Bu fitnelerin ilk kaynağı Baba İlyas Horasanî Zaviyesi kapatıldığı gibi kendisi de Çat çiftliğine saklandı.

Baba İshak binlerle halkın huzurunda ve bütün ordunun karşısında Amasya Kalesi'nin burçlarından birine asıldı. Aynüşşems hapse konuldu. Baba İshak'ın idamından üç gün sonra bir gece Aynüşşems'i bekleyen nöbetçi birdenbire hapisaneden içeriye girdi. Aynüşşems'in bileğinden tuttu.

“Yürü!”

“Aman, baylıyorum. Siz kimsiniz?”

“Ebu Ferid Harranî.”

“Üstat!..”

Bâtınîlerin bozulduğu anda Ebu Ferid kılık ve kıyafetini değiştirmiş ve Selçuk ordusunun arasına karışmıştı. Bir kolayını buldu. Aynüşşems'in mahpus olduğu zindanın kapısına nöbetçi olarak geldi. Gece yarısından sonra zindanın içerisine daldı. Aynüşşems'in bileğinden yakalayıp onu çıkardı. Derhâl birlikte firar ettiler. Doğruca Armağanşah'ın konağına geldiler. Herkes derin uykuya dalmıştı. Hanede bir sükûnet vardı. Her taraf sessiz ve sedasızdı. Bahçe duvarından içeriye atlayan Aynüşşems ve Ebu Ferid konağın

üst katındaki yatak odasına girdiler. Armağanşah tam uykusuna dalmıştı. Yanan kâfurî mumun zıyaları zayıflamıştı. Aynüşşems belinden çıkardığı siyah saplı Bâtınî hançerini Armağanşah'ın göğsüne tam kalp hizasına sapladı. Bir dakika geçmemişti ki başını gövdesinden ayırmıştı. Aşağı kattaki dört hademeyi de Ebu Ferid aynı şekilde öldürmüştü. Bu iki Bâtınî bütün süratleriyle konağı terk ettiler. Amasya Kalesi burçlarından birisinde sallanan İshak Kifirsûdî'nin cenazesini aşırnak için kale yoluna düştüler. Gece yarısı geçmişti. Şehirde derin bir sükûn hükümfermaydı. Yirmi dört saat ten beri cesedi almak için etrafını gözleyen Bâtınîler, derhâl üşüştüler. Aynüşşems ipi kesti. Bütün süratleriyle kaleden savuşup şehrin haricine çıktılar. Baba İshak'ı gömmek için acele bir mezar kazdılar. Cenaze mezara konuldu. Fecir sökmek üzere idi. Aynüşşems ağlamaya başladı. Kendini zapt edemedi. Derhâl mezarın içine atladı. Etraftan görülmeden, sezilmeden oradan savuşmaya uğraşan İsmailîleri derin bir hayret aldı. Aynüşşems eğildi, cesedi öptü. Ağzından birbirini tutmaz kırık dökük birçok cümleler dökülüyordu. Yalnız anlaşılabilen şu sözlerdi:

“... Senelerce birlikte yandık. Bir duygu, tek gönül, bir görgü taşıdık. Büyük Asya'nın orta yaylasına uzanan zincirleme dağlarla kuşatılmış İran yaylasına çıkarken ne ümitler ile o yüksekliklere tırmanıyordun. Oralarda basamakvari nice dağlar çiğnedin!.. Gittikçe yükselen vadilerden Elbruz'un zirveleriyle Zağros Dağları'nın tepelerinde çektiğin zorlukları hep o büyük gaye için tahammül ile karşıladın!.. Anadolu'dan ta Kafkasya'ya, Hazar Denizi'nden Afgan dağlarına, Belucistan'dan Hint Denizi'ne kadar görmediğin, basmadığın bir karış toprak kalmadı. Kazvin'den Zerend, Save yoluyla Kum şehrine uzanan kârvanların içinde biliyorsunuz ki ben de bir yolcu idim. Sana gönül yoldaşı, baht arkadaşı olarak gidiyordum. Sen o zaman bana karşı da yıldızlarla donanmış gök kubbe manzarasını alan Sekizinci İmam Ali bin Musa el-Kâzımî'nin hemşiresi Fatıma'nın

türbesini sormuştun! Birlikte o mezarın sahibesini ziyaret ettiğimiz zaman nice nice insanların gözyaşlarıyla hâcât dileklerine kulak tutmuştuk. Biz de gönüllerimizde medfun olan emellerin bir duacısı olarak beraber ağladık. Ben o büyük kadının ruhuna saygılı selamlar yolladım. Binbir ümidin binbir teselli ile o zâirlerin aralarından süzülüp geçmiştin. Ruhumuzda ne yüksek duygular yaşıyordu. Ferdanın cihanlar almayan hadiselerine bir leke bu çelik kadar metin sinelerimizin siper olacaklarını hatırıma getirebilirdim. Fakat seni elimle mezara koyacağımı hiç de düşünmemiştim. Bütün ümitlerim hep sende idi. Senin başına yakut kakmalar ile donanmış Bizans'ın elmas tacını geçireceğim günü beklerken menhus talihim beni karanlıklar içinde o başını topraklara gömmekliğe mahkûm etti.”

Aynüşşems mezardan dışarı fırladı. Hemen toprakları üzerine yığmaya uğraşan Bâtınîler çarçabuk mezarı doldurdular. Aynüşşems Konya'ya doğru bakarak;

“... Güvenme Selçukoğlu, seni tacınla, tahtınla yerlere geçirmezsem Hasan Sabbah'ın ruhu beni lanet ile ansın!.. Bütün Alamut Sahibiâzamları namına ant olsun. Akıbet Alaaddin Keykubad'ın ağzına sunduğun zehrin son katresini benim elimle sen içeceksin. Senin kanınla Bâtınî hançerleri kirlenmesin!..”

Aynüşşems hıçkırıkla ağlıyordu. Mezarın üzerini belli olmayacak bir şekilde düzelttiler. Amasya minarelerinde sabah ezanları okunuyordu ki onlar gözden tamamıyla kaybolmuşlardı.

Moğol Hakanı Kiyük Han ile Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî Orduları Köseadağ Civarında Vuruştular⁵⁸; Selçuklu Devleti Göçtü.

Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev ihtilalin büyüklüğünü anladı. Bizzat Amasya'ya gelmişti. Bâtınîlerin tamamıyla tenkilinden ve Baba İshak Kifırsûdî'nin idamından sonra Sultan Konya'ya döndü. Ahali bu muvaffakiyetin süruruyla şenlikler yaptı. Devletin büyük adamları Gıyaseddin'i tebrik ettiler. Sultan, Yakut Bey'i Erzurum'a, Ali Şir Bey'i Amasya valiliğine tayin etti. Sahiller muhafız kumandanlığına da Tekür Sinan Bey memur edildi. Bâtınîlerin Anadolu'da uğradıkları bu hezimet, Selçuk İmparatorluğu'nun fırsat vermeden Baba İshak'ı ezmesi Alamut'u çileden çıkardı. Kiyük Han'ın Moğol tahtına oturmasını en büyük bir intikam vasıtası bilen Sahibiâzam Beldetü'l-İkbâl'in çok kurnaz daîlerini Karakurum'a Mogan'a göndermeye başladı. Hristiyan misyonerleri de Han'ın yanında nüfuzu keskin olan Çıgay Noyin ağzıyla durmadan din propagandaları yapıyorlardı. Ermeniler de bir taraftan Revan'da oturan Kafkas valisi Baycu Noyin'i o kadar azıttılar ki Erzurum valisi Yakut Bey tehlikeyi yakından gördü. Konya'yı vaziyetten haberdar etti. Fakat Selçuklu Hükûmeti daha vazi-

58 Köseadağ Sivas'ın şark-ı şimalisindedir. Bu dağın şark cihetinde ve Şebinkarahisar'ın cenubunda Akşehirabat (Akşehirova) bulunuyor ki işte meşhur Köseadağ Harbi bu ovada olmuştur. *Tarih Encümeni Mecmuası*, Sene 5, Numara 36, Sahife 731.

yeti layıkıyla kavramadan bir gün Otuz bin Moğol askerinin Erzurum'un önünde birdenbire saf bağladıkları görüldü. Vali şehri var kuvvetiyle müdafaaya mecbur oldu. Muhasara uzadı. Türk erleri hücumlarıyla Moğolları püskürtüyorlardı. Bu esnada çok felaketli bir hadise Erzurumluları şaşırttı. Baba İshak Kifirsûdî'nin idamını müteakip Erzurum'a gelen Bâtınî daîlerinden Sava İnatıyus isminde bir Rum bütün Hristiyanları ayaklandırdı. Şehir altüst oldu. Bunlar, Yakut Bey'in itaatinden çıktılar. Bir gece ansızın Moğollara iltihak ettiler. Şehir şiddetli hücumlar karşısında sukut etti.

Yakut Bey oğluyla idam edildi. Binlerle Türk, Moğollar tarafından öldürüldü. Erzurum yağmalandı. Baycu Noyin Sivas'a doğru yürümeye başladı. Konya bu haberi duyar duymaz yerinden sarsıldı. Sultan bütün gayretlerine rağmen ordularını toplayamamıştı. Tedarik edilebilen kuvvetlerle Moğollar karşılandı. Yalnız Ali Şir Bey bir fırka ile Sultan'a erişti. Sivas civarında Köseadağ eteğinde iki ordu saf bağladı. Selçuklu ordusu, Mühezzibeddin Ali Bey, Pervane Velieddin Umur Beylerin kumandalarında hareket ediyordu. Amasya valiliğine gelen Haydar Bey de maiyetiyle ordu ihtiyatı bırakıldı. Hicretin 640'ncı yılında Muharrem'in altıncı günü çok kanlı bir muharebe oldu. Atların ayaklarından çıkan kıvılcımlar yeryüzünü ateş deryasına çevirdiler. Bütün Sivas dağları harbin şiddetinden gümbürdüyordu. Selçuk ordusu dayanamadı. Büyük bir bozgunlukla gerisin geriye ricate başladı. Moğollar muharebeyi kazandılar. Mühezzibeddin Ali, Pervane Umur Beyler canlarını güç kurtardılar. Ali Şir Bey şehit düştü. Artık Baycu Noyin Selçuk İmparatorluğu'nu istilaya koyuldu. Sultan bu mağlubiyetin yeisiyle ne yapacağını şaşırmıştı. Mühezzibeddin Ali ile Amasya kadısı Fahreddin barış yapmak için bütün süratleriyle Muğan'a doğru yollandılar. Kiyük Han'ın anasına birçok hediyeler takdim ettiler. Bin zorlukla sulhu bağlamaya muvaffak oldular. Birtakım vergilerle birlikte Moğol İmparatorluğu'nun mümessili olan

Anadolu'da bir vali-i umumilikte şartlar arasında idi. Bu muahede ile devlet istiklalini kaybetmiş oluyordu. Şu ağır tekâlifin karşısında çaresiz kalan murahhaslar, Sultan'la görüşmek için Konya'ya döndüler. 642'de sulh şartlarını imzalamak için Selçuk murahhasları Muğan'a gittiler. Sultan, Moğolların dediklerini tamamıyla kabul etmişti. Konya Selçuklu Devleti bu muahede ile tamamıyla göçmüş bulunuyordu.

Hadisatı baştan nihayete kadar takip eden Aynüşşems ile Ebu Ferid Harranî, Kiyük Han ordusundan ayrıldılar. Doğru Konya'ya geldiler. Aynüşşems'in son hıncı Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in carına kıymaktı. Bu emeline ulaşmak için gece gündüz binbir çeşit yol düşünüyordu.

Aynüşşems Sultan Gıyaseddin'i Hançerledi. Firuze de Aynüşşems'le Ebu Ferid Harranî'yi Hançerledi.

Moğol valisi Aksaray'da oturuyordu. 644 tarihinde Kiyük Han öldü. Aynüşşems daha açık bir talih denemesi yoluna düştü. Moğol tahtına Mengü Kaan oturdu. Hristiyan bir anadan doğan İmparator'un sarayı rahiplerle doluydu. Bir yığın enkazdan başka bir şey kalmayan Harezmi ve Azerbaycan şehirlerinde yaşayamayan Moğollar, akın akın Selçuk memleketlerinde yurtlaşıyorlardı. Anadolu'nun güzel yaylalarında, zümrüt gibi ovalarında yurt tutan bu vahşi ruhlu adamlar, çapullarla şehirleri daimi bir rahatsızlığa uğrattılar. Moğol kabileleri arasına dökülen Bâtınî daîleri de ellerinde sazlarla diyar diyar dolaşıyorlardı. Baba İshak Kifirsûdî'nin kanı namına yeniden harekete geçen Bâtınîler, Anadolu'da yeni yeni yangınlar çıkarmak için her bucağa bir fırındak sokuyorlardı. Sultan'ın nüfuzu tamamıyla söndü. Artık her arzu Aksaray'da oturan Moğolların umumî Anadolu valisinin kapısına yüz sürmekle hâsıl oluyordu. Tahammülü bitmiş, ruhu yaralanmış kara bahtına ağlamaktan başka elinden bir şey gelmeyen Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî taç ve tahtını bıraktı; bir köşeye çekildi. Üç tane oğlu Memalik-i Selçukîye'yi idareye uğraşıyorlardı. Sultan'ın sarayı örümcek yuvaları bağlamış, kimse oraya uğramaya uğramaya âdeta yollarında çimenler bitmişti. Bir gün Sultan'ın kapısına Haydarî derviş-

lerinden bir Kalenderle yaşlıca bir kadının geldiği görüldü. Bunlar Sultan Gıyaseddin'in huzuruna girmek dileğinde idiler. Kapıcı Sultan'a haber verdi. Bu iki yolcu huzura çıktılar. Ellerinde uzun bir boynuzdan yapılmış nefir, kaplumbağa kabuğundan bir keşkül ve boyunlarında birçok hayvan dişlerinden ve mavi boncuklardan dizilmiş gerdanlıklar vardı. Ayakları çırlçıplak, sırtlarında geyik derisinden birer post taşıyorlardı. Bu iki derviş Sultan'ın odasına girdiler. Tam karşısına diz çöktüler. Erkeği bağdaş kurdu. Koltuklarının altından çıkardıkları def ve dümbelek ile daha birtakım musiki alâtlarını önlerine koydular. Çalmak için müsaade istediler. Hayatın binbir türlü ızdıraplarıyla ruhen yaralanmış ve meyusiyet içinde olan Gıyaseddin hayretle bu dişi ile erkeğe baktı.

"...Çalınız." dedi. Bu iki kişi birlikte hem çalıyor ve hem de söylüyorlardı.

*Gel dinle özümler gel dinle
Yürekler yanardır dinle
Biz Kalenderler şahıyız
Güreş tuttuk seninle
Kösedağı Köseadağı
Hep erittik yürekte yağı
At nalından yalın çıktı
Yandı Türk'ün yurdu, damı
Selçukoğlu kızma bana
Arın belki arda kala*

Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî'nin taht ve tacı terk edip de dervişane bir hayat sürmeye karar verdiğini duyan birtakım Kalenderler, Şemsîler, Edhemîler, Melâmîler o sıralarda Anadolu'ya yayılmaya başlayan daha birçok tarikat erbabı ile Bâtınîlerin büründükleri Haydariyye tarikatı müntesipleri her gün denecek derecede Sultan Gıyaseddin'in sarayının kapısından eksik olmuyorlardı. Dümbelek, nefir,

saz gibi binbir çeşit musiki alâtlarıyla hevâlar çalıyorlar, ih-sanlara nail oluyorlardı. Bunların aralarında keşif ve kera-met yollu söz söyleyenler ve her lafının altında bir ümit ve teselli yuvarlanan hâlliler, olduğu gibi yüzlerle de miskin ve serseri vardı. Her birisini ayrı ayrı taltif etmek suretiyle ma-nevi yardımlar uman Sultan Gıyaseddin'in etrafında alay alay meczuplar toplanmıştı. O devirlerde Şark sarayları im-tiyazlı ömür süren kâhinler, müneccimler ve bunun gibi ke-şif ve kerâmât satan birçok adamla dolu idi. Sultan'ın muta-savvıflara gösterdiği itimat ve hürmeti öğrenen Aynüşşems ile Ebu Ferid Harriânî tam dervişlere mahsus bir kıyafetle Sultan'ın sarayının kapısına aylarca devam ettiler. Gıya-seddin Keyhüsrev yeniden yeniye çıkan hadiselerle daha ziyade sıkılıyordu. Bilhassa Moğolların Anadolu umum va-lisi Baycu Noyin tarafından gelen memurların şehzadeler arasındaki ihtilaflardan kendini mesul tutmaları ve Pervane Şemseddin Muhammed'i hapse koymaları Sultan'ı deli et-mişti. Memurlar Sultan'a çatıyorlardı.

“Mengü Kaan sizin düşmanca fitneler uyandırmaklı-ğınızdan son derece müteessirdirler. Yapılan muahedeye riayet edilmiyor. Vergiler vaktiyle gönderilmiyor. Mengü Kaan'ın iyi düşüncelerini suiistimal etmeniz sizi daha fena bir vaziyete düşürecektir. Selçuk hükümdarlarının hiçbirisi-ne uymayan harekâtlarınızla kendinizi lekeleyeceksiniz. Pervane Şemseddin Muhammed'in yanlış yollara sapması Mengü Kaan'ı tamamıyla gücendirmişti.”

Sultan bu ithamlar karşısında eridi. Çünkü haksızlıklar görüyor, hakarete uğruyor, felaketleri daha baskınlaşıyor-du. Cevap verdi. Baycu Noyin'in memurlarına karşı alev-li ve asabi bir vaziyet aldı. Zaten ömründen bezmiş, koca Selçuklu tahtı yıkılmış, o sultanlık istikbalini kaybetmişti. Çok acı mukabele etti:

“Mengü Kaan şunu iyi bilsin ki ben bu fâni dünyada esasen müstahak olduğum cezayı buldum. Bunu bütün doğruluğumla itirafa vicdanım beni icbar ediyor. Fakat

beni ilişiklendiren bu facia ne çare ki yalnız beni yıkmadı. Üzerinde oturduğum koca Selçuklu Sultanlığı'nı da birlikte sürükledi gitti. Bugün elinde zerre kadar hüküm ve istiklali kalmayan benim gibi kuru bir saltanat heyulasını muaheze etmenin zalimlere yaraşır bir iş olduğunu Mengü Kaan'ın elbette bilmesi lazımdır. Yine şunu da biliyorum ki kendim suçsuz ve bu da bir mukadderat neticesi milletimin başına gelmiş bir felaket değil vaktiyle zevk ve sefahatlerle uyuşturduğum günlerin bugün şahidi olduğum cezalarıdır. Her gün bu acı ile bir kat daha ölmediğim hâlde ölüm acısı duyuyorum. Oğullarım arasındaki kavgalar neden oluyor? Onu da bilmem. Bir leş başında kartal üşüşmelerinden farksız olan bu münazaaları benden ziyade mülkün hakimi olan valinize sorunuz!.. Eğer ortada bir taç ve onun altında bir taht olsa idi; o tacı taşıyacak baş bende, o tahtın üzerindeki sultan da ben idim. Mengü Kaan'ın Muğan sahrasında kum gibi kaynayan orduları Konya ovalarına sarkmaya başladığı zaman Selçuklular tacı benim başımda parlıyordu. Köseadağ'ın arkalarından esip gelen mağlubiyet rüzgârları o tacı uçurdu, gitti. Şimden benden ne istiyorsunuz?..”

Kaan'ın memurlarını bir düşünce aldı. Sultan Gıyaseddin'in bu kederli ve haklı sözleri onlarda da yer etti. Müteessirane başları hep aşağıya doğru eğilmiş dikkatle Sultan'ı dinliyorlardı. Heyetin reisi cevap verdi:

“Mengü Kaan şunu istiyor. Sizin bıraktığınız taht yine sizin gizli ellerinizle binbir fesadın vasıtası olmaktadır. Bundan katiyetle vazgeçeceksiniz!..”

“Ne dediniz!.. Taht namıyla altında kuru bir hasırı, sultanlık namına da sırtında bir derviş abasından başka bir şey kalmamış olan bu talihsizden dediklerinizi ümit etmek çok büyük bir haksızlık olmaz mı? Ben canın bugün serse-ri bir ruhunu yüklenmiş adamım. Bakınız etrafımda altın sırmalı uşaklara bedel deliler ve dilencilerden başka ne görüyorsunuz?..”

Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî derin bir ah çekti. Bir müddet düşünceli bakışlarla yanındakileri süzdü. İçinden bir şeyler geçirdiğini anlamadan nazarlarını bir köşeye dikti. Eliyle sırtındaki deve tüyünden dokunmuş mintanının düğmelerini karıştırdı. Müteessirane boynunu çevirdi. Mengü Kaan'ın memurları Sultan'ın bu tavrında cidden bir necabet, bir büyüklük temaşa ettiler. Selçuklu sultanlarının en sefih ve zevkperesti Gıyaseddin'in bu hâli onları da müteessif etti. Sultan bir müddet düşündü. Başını kaldırdı. Söze yine devam etti:

“Kaderin cilvesi bilinmez. Belki zaman binbir inkılâbın tepelerini aşar da diğer bir gün daha doğurur. Türk'ün ruhu yerler altında gizlenen tohumlara benzer. Mevsimi geldi mi zümrüt gibi çiçeklerle fışkırır, çıkar. Vaktiyle Orhun kenarlarından akın eden Moğollar Yassı Çemen'deki yedikleri o Türk yumruğunun acısını daima yüreklerinde duyacaklardır. Köseadağ hezimetini Selçukoğulları bir intikam olarak nesillere sipariş etmişlerdir. Çünkü Türk ulusu Konya yollarında Moğol izlerini asırların devredebilmelerine rağmen mutlaka tanır ve tanıyacaktır. Bu sözlerimi meysus bir kalbin iniltileri olmak üzere dinlemeyiniz. Tarihin sesine kulak verin!.. Selçuklu şehzadeleri belki bir asır durmadan boğuşurlar. Fakat o boğuşmalar, millî ruhun kaynaklarına kudret ve hayat döker. Onun neticeleri Türk kalbinin çarptığı anda tecelli eder. Selçukluların vatanı düşman ayakları altına yapılmış bir halı değildir. Zaman gelir ki o çelik iğnelerle üzerinde dolaşanları düşürmeye muktedir olur. Selçukoğulları müzehhep taçları başlarında görmeyebilirler. Fakat millet hayatını zulümden esaretten muhakkak kurtarır. Mengü Kaan'ın sarayları Yesü'nün mübeşşirleriyle dolup boşanıyor. Hristiyanlık taassubunun hararetleriyle kabaran intikam dalgaları babalarımız Birinci Kılıçarslanların karşısında kaç defadır ki dağılıp dağılıp toz olmuştur. Şimdi onlar, Muğan şehrinin surlarla çevrilmiş hisarlarından bağıryorlar. O baykuş kılıklı kara ruhlar, ihtimal Selçuk sultanlarının

her birini bir esir gibi kullanabilirler. Her dediklerine boyun eğdirirler. Fakat koca Türk benliğinin kalbinde dirlik ve dirilik ruhunu yerinden oynatamazlar. Elbette pek yakında bugün bağlı yarın serbest kükremiş arslanlar yataklarından taşmış nehirler gibi birdenbire taşmaya başlarlar. İşte o anda bütün acunun varlığı bir sabun köpüğü gibi eriyip kaybolur. Mengü Kaan'ın babası koca Asya'yı bir mezara çevirdi. Onun öldürdüğü insanların kemikleri gün geçtikçe beyazlaşıyorlar. Yarın onlardan çıkan fosforlar o katillerin bütün ahfadını yanmış bir kül hâline getireceklerdir. Ben Selçuklu sultanlığından tamamıyla elini çekmiş bir insan olarak yaşamaktayım. Kendi vicdan ve ruhumun hakkımda vereceği adalet hükümlerini beklemekten başka bir şeye intizar etmiyorum. Mengü Kaan'a böyle söyleyiniz."

Memurlar, Sultan'ın son sözünü aldıktan sonra saraydan ayrıldılar. Hakikaten oranın bir hükümdar sarayına benzeyecek hiçbir işaret ve alameti kalmamıştı. Ne sırmalı kapıcılar ne de mızraklı asker vardı. Duvarlarında otlar bitmiş, yağmurlar altında bütün boyaları dökülmüş kapılar, güneşin ziyası karşısında renkleri uçmuş pencerelerin perdeleri, her tarafı kuşatmış bir sessizlik karşıdan bakanlara göçmeye yüz tutmuş bir türbe hissi veriyordu. Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in sarayı süsten ve şatafattan âriydi. Memurların çekilip gitmeleri üzerine Sultan derin ızdıraplar içinde bu kara talihine lanetler okudu. Daima vicdanından "Sen!.. Bir baba katilisin. Sen alçak bir insansın!" feryadını duyuyordu. Sultan Gıyaseddin o akşam çeşit içkilerle donatılmış bir işret masası kurdurdu. Köseadağ hezimetinden bir sene mukaddem aldığı Bizanslı zevcesiyle baş başa dertleşti. Hem içiyor ve hem de ağlıyordu. Bu bedbaht hükümdarın duyduğu acılar onu son derece sinirli ve asabî yapmıştı. Ufak bir şeyden hiddete gelir, baş ağrıları içinde günlerinin hemen birçoğunu yatakta geçiriyordu. Son hafta arasında saraya gelen o iki Haydarî meczubunun okudukları koşma

onu o kadar düşündürmüştü ki hatta mısraları bile kafasında saklamış ara sıra ağzından dökülüyordu. Ne demişti:

*"Selçukoğlu! Kızma bana
Neler etti felek sana"*

Hakikaten nelere uğramıştı. Altın ve elmas taşlarla taşıdığı kıymetli taşları düşmüştü. Kuru bir baş ağırlığından başka elde hiçbir şey kalmamıştı. Artık bu teessürlerin ezgisi altında kıvranan Gıyaseddin-i Sanî kendini içkiye verdi. İçti. İçti. Nihayet baygın bir hâlde yıkıldı. Hademesiyle zevcesi onu yatağına yatırdı. O gece sular tamamıyla karardığından sonra şehrin uç mahallelerinden biri olan Çelebi Mahallesi'nin alana çıkan cihetinde tamamıyla viran bir evin dökülmüş saçakları görünüyordu. Şehrin göbeğine çok uzak olan bu muhitin ıssızlığı yabancı bir adamın ruhuna ürküntü veriyordu. Değil geceleri belki gündüzleri bile sokaklarda kimse görünmüyordu. Mahalle ahalisi, fakir insanlar ve birtakım sefillerden ibaretti. Aynüşşems ile Ebu Ferid Harranî bu viran evde oturuyorlardı. Ne mahalleli bunlardan ve ne de bunların mahalleliden haberleri vardı. Esasen yoksuzluk yüzünden gece ve gündüz bir lokma ekmek için sokak sokak dilenen bu fakirler, akşam evlerine döndükleri zaman ışıksız bir odanın çıplak zemininde serilip yatıyorlardı. Aynüşşems, Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in Mengü Kaan tarafından son hadiseler dolayısıyla mesul addedilmekte olduğunu öğrenmişti. Ebu Ferid Harranî ile uzun uzadıya görüştüler. Vaziyeti tespit ettiler. Yatsı ezanları okunuyordu. Bu iki Bâtınî, Sultan'ın oturduğu sarayın bahçesine girmişler, ağaçların sık yaprakları arasında gizlenmişlerdi. Buradan Gıyaseddin'in bütün harekâtını tarassuda muvaffak oluyorlardı. Sultan'ın işret masasından baygın bir hâlde kaldırıldığını gördüler. Uzun bir yatağa uzatılan Gıyaseddin-i Sanî kendini bilmeyecek derecede sarhoştı. Bir müddet sonra Aynüşşems tırman-

dığı ağacın dallarından istifade ederek tamamıyla yatak odasının pencerelerine sarıldı. Derhâl kendini odanın içine attı. Belinden çıkardığı hançeri Gıyaseddin'in tamamıyla kalbi üzerine sapladı. Sultan hançerin şiddetli darbesinden bir silkindi. Yerinden kalkmak istedi. Fakat muvaffak olamadı. Sırtüstü düştü. Göğsünden kan cıvıyordu. Hançer tamamıyla kalbine girmişti. İki dakika sonra nefesi kesildi. Terk-i hayat etmişti. Sabah oldu. Sultan'ın odadan çıkmadığını gören uşaklar, Firuze'ye haber verdiler. O ise rahatsız, yatağında inim inim inliyordu. Yerinden fırladı. İçinde bir korku, kalbinde tehlike hissini andıran bir hava esiyordu. Doğru Sultan'ın odasına koştu. Kapıyı açtı. Sultan Gıyaseddin'i kanlar içinde gördü. Kendini bir şaşkınlık aldı. Ayakta dikildi kaldı. Ne yapacağını bilmiyordu. Bir müddet sonra aklı başına geldi. Gözlerinden yaşlar boşandı. Geri döndü. Sultan'ın hançerlendiği bir yıldırım süratiyle sarayın içine yayıldı. Uşaklar, hademeler, yatak odasının önüne yığıldılar. Etrafı bir figan ve feryat kapladı. Konya hadiseden haberdar olmuş, sokaklarda halkın ağzında bu fısıltı devam ediyordu. Büyükler saraya geldiler. Cenazenin hazırlanmasıyla meşgul olundu. Halk yeis içinde ağlıyordu. Moğolların memlekete sahip olmalarından doğan bir ızdırap esasen her yeri bir mateme boğmuştu. Sultan'ın uğradığı bu facia ise bu felaketi semalara çıkarırdı. Aynüşşems hançeri vurur vurmaz derhâl odayı terk etmişti. Onun harekâtını karşıdan tarassut eden Ebu Ferid Harranî koştu. Aynüşşems'e yardım etti. İkisi de kendilerini sokağa fırlattılar. Gece yarısı geçmişti. Tan yeri ağarmaya başlamıştı. Ki onlar sapa sokaklardan dolaşarak bulundukları mahalleye gelmişlerdi. Sarayda feryatlar bütün çılgınlığıyla devam ediyordu. Her taraf siyaha bürünmüş matem tutuyordu. Tam bu sırada sarayın kapısında iki Haydarî derviş Sultan'ın ölümüne ağlıyor, ellerindeki sazlarla şu ağıdı söylüyorlardı:

*Bâtın dışı bilendi
Can pazara ilendi
Hani Cem hani Keykubad
Çok Sultanlar dilendi*

*Aynüşşems'in öcüdür
Baba İshak gücüdür
Kara donlar giydim de
Zehir içtim suçudur*

*Gün dolandı dolandı
Berrak sular bulandı
Geç Alamut yolcusu
Hüsrev kanla bulandı*

Sarayın pencerelerinden sokağın kalabalıklığına bakan birçok ağlayanlar arasında, sağa ve sola koşanları, at üzerinde acele geçen süvarileri gözleriyle derinden süzen kara yazmalı bir kadın sarayın mermer merdivenlerinden o kadar süratle iniyordu ki sanki uçuyordu. Onu tanıyanlar derhâl kenara çekiliyorlardı. Çünkü o Sultan'ın candan sevdiği Firuze idi. Karşıdan bu iki ağıtçıyı tanıyan ancak bu idi. Aynüşşems yırtık elbiseler içinde, Ebu Ferid Harranî daha perişan bir kıyafetle, o iki Haydarî dervişini orada kimse tanı-mıyordu. Sultan'ı odasında simsiyah tırnaklarıyla kara deri-sinden tam Bâtınî zehrinin kalbine sızdığı o hançerin açtığı yaranın genişliğinden anlamıştı ki onu mutlaka Alamutlular öldürdüler. Son ihtilalleri alevlendiği zaman Sultan'a o katil şebekesini ihbar eden bu Türk kızı sarayın angılı cariyeleri arasında hass-ı hareme nakledilmişti. Gıyaseddin ondan te-selliler alıyor, onun yanık ruhuna o da ümitler ferahlar saçı-yordu. Bâtınîlerin tenkili ve Baba İshak Kifirsûdî'nin idamı üzerine Alamut'un mutlak intikam alacağını uzak ve yakın bir zamanda Sultan Gıyaseddin'in bir felakete uğrayacağını tamamıyla tahmin etmiş; buna meydan vermemek için göz

kulak kesilmişti. Sultan'ın üzerine kol kanat geriyordu. Ve daima onların yılmaz hançerlerinden bahsediyordu. Gıyaseddin inzivaları arasında şahsının bu cezaya uğrayacak bir kıymeti olmadığını söyler, sakınmaya lüzum görmediğini anlatırdı. Aynüşşems'in hayatta olduğunu öğrenen Firuze onun izini daima araştırıyordu. Koyduğu gizli adamlar vasıtasıyla daima takipten geri kalmıyordu.

Moğol ordularının Kösedag' da Selçuklu ordularını mağlup etmeleri ve Konya'nın istiklalini kaybetmesi, Muğan muahedesiyle bu facianın siyah levhalar hâlinde gönüllere yazılması Firuze'yi yeislere boğmuştu. Sultan'ın işrete düşkünlüğünden o memnun olmuyordu. Daima onun yanından ayrılmıyor, az içmesi için ricalarda bulunuyordu. Son akşam kıvrandığı kalp rahatsızlıkları arasında daha gündüzden yatağa uzanan Firuze o gece Sultan ile birlikte bulunmamıştı. Gıyaseddin odasında yalnız bırakılmıştı. Nihayet o feci akıbet meydana gelmişti. Tesadüfün çok elim bir hükmü olarak Aynüşşems maksadına nail olmuştu. Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî hançerlendi.

Sabahleyin manzarayı gören Firuze hayretler içinde kaldı. İnleyerek bütün tasavvur ettiği o kanlı hançerin yine karşısında ucundan akan zehrini gördü. Pencereden cazenin hazırlanmasını bekleyen insanları birer birer süzerken Aynüşşems ile Ebu Ferid Harranî'nin yanık yanık okudukları ağıda kulak tuttu. Biri erkek diğeri kadın olan bu Haydarî dervişlerine gözü ilişti. Kılık ve kıyafetlerini dikkatle gözden geçirdi. Aynüşşems'in, o Bizanslı Safu'nun şahsiyetini tamamiyle tanıdı. Yüreği yerinden oynadı. Deli gibi olmuştu.

“Ah alçak kan! Soyumun düşmanı, dişi sırtlan, elimden kurtulamazsın!..”

Merdivenlerden koşa koşa indi. Kendini sokağa fırlattı. Sıyırdığı hançeri birdenbire kapının solunda duran o iki Haydarî dervişinin birinin kalbine soktu. Neye uğradığını anlamayan Aynüşşems Ebu Ferid Harranîye,

“Erişiniz!..” diye bağırdı.

Fakat Firuze öyle bir süratle döndü ki ikinci darbeyi de Ebu Ferid Harranî'ye indirdi. O da yere serildi. Birbirlerinin üzerine yığılan bu iki Bâtınî'nin başı uçlarına yalın hançerle dikilen Firuze;

“Selçukluların büyük sultanı Gıyaseddin Keyhüsrev-i Sanî! Senin kanının intikamını aldım. Mezarında rahat uyu.”

Firuze'nin sesini tanıyan Aynüşşems göğsünden fışkıran kanlarla yerinden şöyle doğruldu.

“Hayır, hayır, rahat edemez. O da Sultan Alaaddin Keykubad'ın katilidir. Hem baba katili; tarihin mahkemesinden, insaniyetin tahkiriinden ebediyen kurtulmayan o sultan müstahak olduğu cezasını buldu. Fakat ne çare ki İsak Komnenos muradına eremedi. Bizans'ın mukaddes tacı gönüllerde gömülü kaldı.”

Ebu Ferid Harranî'nin yattığı yerden boğuk boğuk sesi geliyordu.

“Bâtınîler istediklerini yaptılar. Selçuklu sultanları taçlarıyla tahtlarıyla yerlere göçtüler. Bundan sade ben ve sen değil bütün Bâtın dünyası ferahla haykırsın!.. Tarih-i âlem yine bizim tarihimize bir kazanç kaydetsin. Bizden sonrakilere de aynı izden yürüsünler!..

Biz Sahibiâzam Bâtınîler reisi, umum İsmailîlerin imamı Seyduna Şeyhülcebel Alaaddin Muhammed-i Salis'in ashabıyız!..”

– S O N –

23 Ağustos 937, Pazartesi

Yıl MS 1204. Kutsal toprakları Müslümanların elinden geri alabilmek için yola çıkan Haçlı ordusu İstanbul'a geldiğinde bir niyet değişikliği yaşar. İstanbul'u işgal ederler. Bunun üzerine İstanbul'u terk etmek zorunda kalan Doğu Roma/Bizans yönetici ailelerinden bazıları Trabzon ve İznik başta olmak üzere ülkelerinin çeşitli bölgelerinde yeni yeni devletler/devletçikler kurup başlarına geçerler.

Komnenos hanedanından İsaakios da kendisine bir devlet kurabilmek amacıyla uzun bir yolculuğa çıkar. .. Atıldığı macerada kendisine yardımcı olarak, yerleştikleri Alamut'tan, kurdukları örgüt vasıtasıyla dünyaya korku salan Bâtınîlerden başka bir güç olmadığını görür. Tarihçilerce Haşhaşîler olarak da adlandırılacak olan bu örgüt araç olarak desise ile suikastı çok iyi kullanmaktadır.

Romanın sonlarına doğru "A öyle miymiş?!" dedirtecek bir sürpriz gelişmenin okuyucuyu dönemin tarihini tekrar incelemeye sevk edeceği kanaatindeyiz.

Yazar Tahir Harimî Balcıoğlu Osmanlı'nın son, Cumhuriyet'in ilk tarihçileri arasındadır. Özellikle Türk inanç tarihine ait yaptığı çalışmalarla kendisinden sonra gelenlerin başvurduğu bir isim olmuştur. Osmanlı'nın son döneminde el-Ezher'de yüksek eğitim almış bir ilim adamının Harf ve Dil devrimlerini izleyen yıllarda Eski Türkçe ile yazdığı bu romanı günümüz harflerine aktarırken herhangi bir müdahalede bulunmayarak 1930'lu yılların edebî havasını yansıtmaya çalıştık.

ISBN: 978-605-4921-61-4

1001 0000 11